

A Cédus Művészeti Alapítvány és a Napút folyóirat 2015. évi kiírásának több száz pályázója közül nagyon sokan jelentkeztek több vagy igen terjedelmes munkával; elbírálásukkal az ígért határidőre a szerkesztőség tagjai elkészültek. A (rész)közlésre elfogadott prózai munkákat, tanulmányokat, dokumentumszövegeket valamint verseket 2017. februári számunkkal bezárólag folyamatosan tesszük közzé a pályázat logójával megjelölten vagy füzetmelléleteinkben.

PRÓZA, DRÁMA

Antal Adrien (műfordítás),
Császár Levente, **Derzsy-Ben Ond**, **Hajós Eszter**, **Juhász Éva**, **Karádi-Héder Enikő**,
Károly Judit (műfordítás),
Karsai János, **Kasza Péter**,
Kovács Lajos, **Lőrincz Tibor**,
Mohai Szilvia (műfordítás),
Nagy-Molnár Szilvia
(műfordítás), **Orbán Krisztina**,
Szili István, **Várkonyi Flóra**
(műfordítás)

ESSZÉ, TANULMÁNY

Szász László, **Talabos Dávidné**

VERS

Barabás Irén, **Botos Árpád**, **Botos Ferenc**,
Buza Ákos, **Dávid Adél**, **Dénes Katalin**, **Dittrich Panka**,
Fekete-Nagy Fanni (műfordítás),
Fittler Áron (műfordítás), **Földesi András**,
Gálla Edit, **Gergely Ábel** (műfordítás), **Guti Karina**
(vers és műfordítás), **Gyulai Katáin**,
Habos László, **Heniger Istvánné**, **Hrabovszki Diána**,
Kerekes Dóra (műfordítás), **Kovács Nóra**,
Láng Csaba, **Lángi Péter**, **Mohai Aletta**,
Nagy István Paphnutius (műfordítás), **Oláh Dóra**,
Pálfi Erika (műfordítás), **Racskó Gábor**,
Radócz-Talpas Ilona, **Sebestény-Jáger Orsolya**,
Stonawski József, **Szabó Aida**, **Száva Csanád**,
Szederkényi Éva, **Szendi-Joó Inez**, **Szentkirályi Fittler József**,
Szili István, **Szűcs Virág Natália**,
Szvétek Gábor, **Tillmann Pentele**, **Tiszai P Imre**,
Tunyogi Bendegúz, **Vertetics Bálint** (műfordítás),
Vinklmann Attila, **Zentai Eta**

Részletek közlésén túlmenően FÜZET vagy KÖNYV formájában is kiadhatónak találtuk, a Napkút Kiadóra bízva megjelentetésük útjának egyengetését, az alábbi kéziratokat: **Császár Levente** (helytörténeti meseregény), **Derzsy-Ben Ond** (forgatókönyv, posztmodern meseregény), **Juhász Éva** (kisregény), **Hajós Eszter** (próza-kötet), **Karádi-Héder Enikő** (időmontázsregény), **Karsai János** (novellás-kötet), **Kerekes Dóra** (műfordítás verseskötet), **Kovács Lajos** (településregény), **Láng Csaba** (verseskötet), **Lángi Péter** (műfordítás verseskötet), **Nagy István Paphnutius** (műfordítás haikukötet), **Száva Csanád** (haikukötet), **Szesztay András** (önéletrajzi regény), **Szili István** (verseskötet, illetve történelmi regény), **Szvétek Gábor** (verseskötet)

Kiemelt pályázók: Antal Adrienn, Botos Ferenc, Derzsy-Ben Ond, Karádi Héder Anikó, Károly Judit, Lángi Péter, Nagy István Paphnutius, Racskó Gábor

A Napút 2015. évi nívódíjasai: Fittler Áron, Hajós Eszter, Juhász Éva, Karsai János

Minden pályázónak köszönjük, hogy műhelyünket munkájukkal megkeresték. Sokat olvastunk. Merítettünk. Fel is fedeztünk. További alkotó kedvet kívánunk! (A szerkesztőség)

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XVIII. évfolyam I. szám

A Cédus Művészeti Alapítvány megbízásából kiadja a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.

Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Babics Imre** (vers), **Balázs Géza** (nyelvművelés), **Bognár Antal** (életrajz), **Borbély András** (kisebbségek), **Elek Szilvia** (zene), **Hlavacska András** (műbírálat), **Kovács Ildikó** (szöveggyűjtés), **Sebeők János** (környezet), **Szondi Bence** (történelem), **Toot-Holló Tamás** (próza), **Vincze Ferenc** (dokumentum), **Wehner Tibor** (művészet).

Szerkesztőségvezető: **Cserép Nelli**. Napút-kör: **Báthori Csaba**, **Csáji László Koppány**.

Doncsev Tósz, Radnóti Zsuzsa, Rakovszky Zsuzsa, Szakolczay Lajos, Szörényi László (tiszteletbeli konzulensek).

Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: Ady Endre Művelődési Központ, 1043 Budapest, Tavasz u. 4.

Telefon: (1) 225-3474 • Mobil: (70) 617-8231 • E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

A Cédus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

Wehner Tibor: öt kis szöveg	3
Petz György: Secpercesek	9
Horváth Ferenc: Írhatta volna	12
Erdélyi Z. János: Helsingör Szellem	14
Baley Endre: Macskabrancs; Kutyafalka; Szivárványmadár; Megoldások; Szenzáció	22
Pete László Miklós: Koronatanács	23

Önszócikk

Nagy Bandó András	58
Varga Imre	62
Kőrösi Zoltán	64

Tárlat

Kobza Vajk képei színes melléklet	
Toot-Holló Tamás: Lelek és lépcsők, kapuk és létrák	65

Csokonai Attila: Három (szabálytalan) limerick; Magyar bio-nemes a túlsúlyos királynőnek; A Kényszervállalkozó emlékműve; Sajtóhuba; Kétsoros	69
Bíró József: Most másként ugyanaz; Post tenebras	70

Hetedhét

Jonk de Cissay lovagi etikettje (fordítás és előszó: Görög Dániel)	71
Erik Kästner: Egész mellékesen; Albumvers; A hírnév definíciója; Kalendáriumi mondás; Bátorság kérdése; Megállapítás; Egy százsz-poros határkő felirata; Vigasz (Kerekes Dóra fordításai)	87
Thomas McGuane: A sofőr (Mohai Szilvia fordítása)	88
Danyil Granyin: A beteg (Arató János fordítása)	93
Czilczér Olga: Előlebbenek	94
Csontos Márta: Virágmagok	95
Habos László: Hajnal a halálzárkában; Álltam és láttam...; Különös találkozás	96
B. B. Nala: Ezüstkönny a liliumfa-ágon	97
Novotny Gergely: A várakozás vége	98

Miért

Téka

Kurcz Ádám István: Gion Nándor
történelmi regényeiről 101

Tizennegyedmagunkban

Ruva Farkas Pál: Máriám 110

Németh András: P. Gy. költő utolsó, ajándék
tautológiafüzére a feleségének?
A taorminai görög színház egyik
oszlopához; Friss virág, csók és valóság 114
Füleki Gábor: Öröklét; Út; Isten 116

Mustra | Emlékezet

Aleš Debeljak: Balkáni pallóhíd
(Gállos Orsolya fordítása) 118

Szajbély Anna Katalin: Sandor romlása . . . 123

E számunk szerzői 128

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 101.

Móritz Mátyás: A belakott magánzáрка
(hogy ne legyek saját hálátlan utókorom)

Elindult...

NAPÚTONLINE™

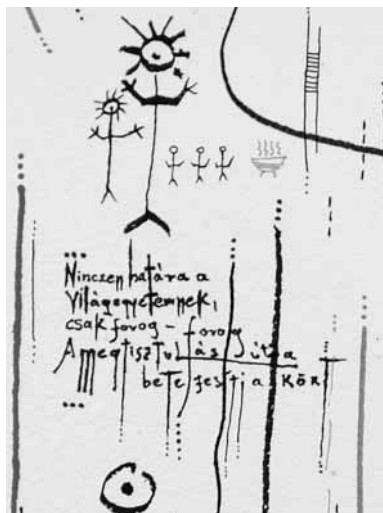
 www.naputonline.hu

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XVIII. évfolyam I. szám

**Valaholottóló
tünetvilág**

KOZMIKUS ÜZENETEK
(RÉSZLET)

„Mámor szülte alkotások hát ezek, de ez a mámor egyszerre lehet lágyan kibomló révület, ugyanakkor tombolva elszabaduló eksztázis is. Ha valaki nehezen fogadná el, hogy miképpen férhet meg egyazon tudatban – legyen az bármennyire vibráló tudat is akár – ez a két tudatmódosulás, az mélyedjen el jobban Vajk zenei produkcióinak hangulati játéktérében.” (Toót-Holló Tamás Kobza Vajkról)

Wehner Tibor

öt kis szöveg

a legfontosabb dolgok. kezdetben csak a legfontosabb dolgokról vezetett naplót (bevételi, kiadási napló, olvasmányok, váratlan történések, furcsa ügyek és jelenségek), de aztán ráébredt, hogy így elsikkadnak a részletek, és csonkul az egész is. fokozatosan kidolgozta a mindent naplóban rögzítés módszerét, amelyhez bizony számos különálló naplóra, valóságos naplórendszerre, és hatalmas energiára, kitartásra, állandó készenlétre volt szüksége. szigorúan tollal, kézírással dolgozott, a legújabb médiumokban és technikai eszközökben nem bízott, elszállnak azok majd, mint a szél, mondogatta időnként. szobája egyik falát egy nagy óra számlapja alatt hatalmas polcszerkezet hálózta be, a polcokon fokozatosan gyűlő naplók paksamétaival, laza betűrendben. ha fel kellett jegyeznie valamit, csak odalépett a polchoz, leemelt egy kemény táblás kötetet, és – a dátum, az óra és a perc rögzítésével – már jegyzetelt is. a kötetek címkéin a következő, néha áthúzogatótt-módosított gyűjtőfogalmak szerepeltek a kezdetben bevezetett kategóriák megjelölésén túlmenően: itthon, eltávazások, hazatérések, külső konfliktusok, telefonok, elmaradt látogatók, ételek-italok, anyagcsere, higiénia, takarítás, rádió, tv, szemét, bevált ötletek, kudarcok, posta-ügyek, időjárás (szellőztetés), zavaró körülmények, lejárt határidők, offenzívák. bár időnként újra meg újra érzett valamilyen furcsa, erős késztetést, de azért arra mégis nagyon ügyelt, hogy ne essen át a ló túlsó oldalára, és a naplóírásról ne vezessen naplót. készen állt minden kihívásra és számonkérésre, de lassan szelíd meggyőződésévé vált, hogy korrekt válaszokban reménykedve kérdéseket most már csakis ő tehetne fel. egyedül a tűzvéstől rettegett: rémálmaiban rendszeresen visszatért a szörnyű látvány, amiként naplóját az elektromos hálózatban keletkezett hiba következtében kitört tűz emészti el. elvégzett egy önkéntes tűzoltótanfolyamot, kéz alatt szerzett egy porral oltó kézi tűzoltó készüléket is, de még így sem nyugodott meg teljesen. ezért általában kikapcsolta az áramot, kora estétől reggelig üldögélt a sötétben, így nem történt semmi, és nem kellett feljegyeznie se semmit. kihasználva a tétlenség ritka alkalmát, hajnaltájt onanizálni próbált, de – máris visszatérhetett szenvedélyéhez – sorra kudarcot vallott.

a koldus. egy hirtelen ötlettől vezéreltetve (valójában csak unatkozott) koldusnak öltözött. azzal hitegette magát, hogy nem tesz mást, csak beáll a sorba: teljes jogú szereplőként részt vállal képmutató játszmájukban. korábban kacérkodott egy, a személyes részvételt homályban tartó koldusgép-konstruálási gondolattal is, de amikor részletesebb tervet próbált kidolgozni, ráébredt, hogy túlságosan nagy befektetésre lenne szükség, amellyel nem állna egyenes arányban a kockázat – az ilyen, váratlanul nagy bevételt hozó berendezéseket röviddel üzembe állításuk után általában elkobozzák az állami szervek. bár igencsak csalogató idea volt: egész nap szabad lenne, és csak esténként kellene a gép üritésével, a bevétel begyűjtésével foglalkoznia (na és persze még

a könyvelés felelősségteljes feladata is rá hárulna), mégsem mert belevágni. pedig ha a prototípus mégiscsak beválna, a gépet több példányban szétteríthette volna a városban. bármennyire is kecsegtető volt – képzeletében máris hatalmas autók, golfpályák, egzotikus utazások rémlettek fel –, végül elvetette az ötletet. ez nem a nyugati leleményesség és kifinomult kultúra hazája, ez a primitív, kisipari barkács-kelet, morfondírozott, miközben szakadt nadrágba és kopott, kinyúlt pulóverbe bújt, lábára lyukas, csámpás cipőt húzott, arcát kicsit kipirosította, hogy bőrszíne közelítsen az állandóan a szabad levegőn tartózkodó hajléktalanokéhoz, és elindult a régen kiszemelt hely, a forgalmas útkereszteződés mellett húzódó, az aluljáró lépcsőjéhez kapcsolódó, kissé összeszűkülő járdasáv felé. ez a terület már évek óta nem volt foglalt, miközben sokkal rosszabb helyekért öldöklő harc dúlt. lekuporodott, hátát a házfalnak vetette, lába elé egy kis fémedényt és egy kartonlapot helyezett, amelyre nagy betűkkel azt írta, hogy NE ADJ. még régebben, egy pszichológiai tanulmányban azt olvasta, hogy a szánalomkeltés helyett sokkal okosabb és célravezetőbb, ha bizonyos helyzetekben meglepetést okozunk. elnézte a járó-kelő, tovasiető vagy lézengő embereket, de a szemkontaktust senkivel sem vette fel. a testek mozgásából is felmérhette, ki hogyan reagál az abszurd szituációra. minden alkalommal, amikor valaki lehajolt és pénzürmét dobott edényébe, azt mérlegelte, hogy vajon adakozott volna-e akkor is, ha csak azt írja ki, hogy ADJ. a félrefordított fejjel elsietőket nem osztályozta, ők bármely felirat elhelyezése esetén simán csak a csótány minősítést érdemelték ki (és a pszichológusok is elmehetnek a búsba). késő este, elunván, hogy már alig van egy-egy járó-kelő – meg a háta is fáj már rendesen –, felállt, az edényt és a feliratot, és az edényben összegyűlt pénzt számolatlanul hátrahagyva lement a lépcsőn az aluljáróba, hogy elvegyüljön a tömegben, de lent sem volt tömeg. szánalmas koldusjelmezében ott állt az aluljáró egyre jobban kiürülő, huzatos terében, hunyorgott a villogó neonfényben, és – bár korántsem érzett parányi elégedettséget sem – arra gondolt, hogy ezt kobozzátok el, ha tudjátok, faszikáim.

mágneses kapu. valami rendszerellenesen működött, valamilyen differencia lehetett a szervezetében: az üzletek kijáratánál, az ár-kódleolvasó hálózathoz kapcsolt mágneses kapu minden esetben jelzett, ha áthaladt rajta, akár volt nála kifizetett, semlegesített áru, akár nem. mindig megszólalt a riasztócsengő, és ilyenkor pillanatokon belül körbevették a pénztárosok, a biztonsági emberek a nyakába ugrottak, a vásárlók meg tágra nyílt szemekkel, szemrehányó pillantásokkal figyeltek. egyetlen védekezési lehetősége volt: csak nagy ritkán, másfél-két havonta járt vásárolni, s bár így tartósítószerekben dús, gyakran száraz, lejárt szavatosságú élelmiszerekkel kellett táplálkoznia, csak ritkábban volt kitéve a megalázó vádaskodó-ellenőrző procedúráknak. kezdetben mindig ugyanabba a boltba járt, abban reménykedve, hátha ott már ismerik, tudnak erről a gyengéjéről, de a személyzet olyan gyorsan változott, hogy nem volt jelentősége eme taktikázásának. különösen kemény kihívást jelentett a papírbolt, ahol időnként – persze sokkal ritkábban – nagy tételben másolópapírt, írószereket és tisztasági cikkeket vásárolt, mert itt egy hallatlan kegyetlen, és valamiképpen évek óta változatlanul alkalmazott bádibildinges biztonsági őr vette kezelésbe. úgy tett, mintha még soha nem látta volna, de lehet, hogy valóban olyan buta

volt, hogy nem ismerte fel. próbálta minimálisra redukálni a fogyasztását, de enni azért csak-csak kellett, és néha egy-egy új cipőre, ruhadarabra is szüksége volt. némi remény akkor csillant fel számára, amikor a külvárosban véletlenül felfedezett egy olyan vegyeskereskedést, ahol nem volt mágneses kapu – az eladónő feltűnően kedves és előzékeny volt, még egy nejlon bevásárlószatyrot is rátukmált ingyen –, de amikor másodszor tért volna vissza ide vásárolni, a bolt helyén már egy rendkívül gyanús műkörömszalon üzemelt (vendég nem volt bent egy sem). újra a városközpont csillogó-villogó üzleteire volt utalva, ahol az újabb, kéthavonta esedékes vásárlásánál különösen brutálisan bántak el vele: detektoros készülékkel körbetapogatták – a műszer éles, visító jelzést adott le szüntelenül –, majd meztelenre vetkőztették a mindenütt tükörablakkal felszerelt vizsgálószobában, és egy roppant ellenszenves, gumikesztyűs alak a testnyílásait és testüregeit is alaposan átkutatta. most rakja szét a lábát és jól hajoljon előre – napokkal később is a fülében zengett a fejhangon leadott, ellentmondást nem tűrő utasítása. természetesen most sem találtak nála semmit a megvásárolt és korrekt módon kifizetett árucikkeken kívül. néhány hét múlva felvette a már eredetileg is kissé bő átmeneti kabátját – a sok koplalás miatt az utóbbi időben leadott jó néhány kilót –, visszament abba a boltba, ahol olyannyira megkínózták, és a vizslató videokamerák szűk látószögét kijátszva megtömté zsebeit, a kabátja alatti ruharétegeit és redőit áruval: friss kolbászt, kenőmájast, sajtkrémeket, homogénezett tejet vett magához, és a csodálkozó pénztárosok mellett oldalazva kísértelt az üzletből. csak beugrottam valamiért, de sajnos nem találtam, szólt vissza a bejárattól. a mágneses kapu ezúttal néma maradt. a bolt előtt kiemelt egy üres bevásárlókocsit a gondosan rendezett sorból, belefeküdt, elrúgta magát, és hason fekve, kalimpáló lábakkal elindult a főtér felé a lejtős sétálóutcán. egyre fokozódó sebességgel gurult, közben a teste súlya alatt kissé összelapult, elegáns csomagolásából kibuggyant a kenőmájás és a krémsajt, a tejes doboz kidurragt, de nem törődött a testét simogató hús kenőcs-pakolással, és a kocsi után húzott fehér csíkkal sem, inkább arra ügyelt, hogy jól lavírozzon a terepakadályok között. persze a főtérig nem ért le, a kocsi bal hátsó kereke az egyik virágágyás-sziget peremén gellert kapott, és járgánya felborult. amikor a járókelők felsegítették, csak annyit kérdezett: hol vannak a kamerák. miféle kamerák, érdeklődött egy testes nőszemély. azt hittem, hogy a városi képviselőtestület most rendezte meg a flúgos futamot, mondta. erre valaki karon ragadta: a körzeti megbízott bekísérte az őrszobára és a dolgok szokásos rendje szerint rabosította – fotó, ujjlenyomat, adatok –, de a bevásárlókocsi rendeltetésellenes használatán túl különösebb vádpontot nem tudott jegyzőkönyvbe foglalni, ezért szigorú szóbeli figyelmeztetés után – a saját testi épségét sincs joga veszélyeztetni, károgtat – elengedte. amikor kissé elnehezülve hazaérkezett, a lakásában minden idegennek tűnt. csodálkozva vizsgálgatta az asztal felett a falon függő képet, rendkívül gyanús volt, mint ha még soha nem látta volna – két sakál vicsorgott egymásra a sivatagban –, ezért gyorsan leakasztotta és becsúsztatta a szekrény mögé. letörölte magáról a zsíros krémeket – a sajtpép átható szaga már-már kellemetlen volt –, aztán megszabadult a kolbászoktól is: bedobta a vécébe. amikor meghúzta a kissé akadozva működő vízöblítő zsinórját (korábban ezzel sem volt semmi baj), önkéntelenül is arra gondolt, hogy a csatornában tanyázó patkányok valószínűleg

a szokásos, nagyméretű szarhurkáknak fogják vélni váratlan küldeményét, és nagyvonalú ostobasággal hagyják elúszni a legfinomabb falatokat a nagy kloáka felé.

a síremlékpályázat. arra gondolt, hogy ideje meghirdetni szűk körű síremlékpályázatát. elvégre jogában áll tudni, hogy mi kerül majd földi porhüvelyé fölé, és – ebben az esetben ez szó szerint értendő – végső soron van valami köze ahhoz, hogy milyen lesz a saját síremléke, az egyetlen hozzá fűződő, konkrét és időlegesen fennmaradó tárgy a nyilvános térben. azt természetesen már réges-régen meghatározta, hogy melyik legyen a sírját befogadó temető: egy kis vidéki település domb aljában meghúzódó sírkertje, amely a szőlők felé vezető földút mentén fekszik (az egyik pincében egyszer ő maga is alaposan felöntött a garatra). nem mindegy, hogy a majdani síremléken hova kerülnek a feliratok, sőt az sem mindegy, hogy milyen a betűtípus. és fontos, hogy ne legyen kommersz az egész, és ne legyen gyorsan elkorhadó fakereszt vagy totemoszlop (kopjafa) sem. figurálisat szeretett volna, esetleg néhány stílusos jelképpel, és tükrözze, hogy egész életében rendre vágyott: legyen rendes helye a virágoknak, a koszorúknak, a mécseseknek is. (a sírkövesek mintakönyveinek kínálata ezért sem elégítette ki igényeit: a vázákra és a mécsestartókra egyáltalán nem figyeltek, vagy ha igen, akkor idegen testekként, függelékszerűen jelentek meg a jobbra átgondolatlan, gyakran antiesztétikus kompozíciókon.) részletesen kidolgozta a pályázati kiírást – pontosan megjelölte a mérethatárokat, a költségvetést, a határidőket –, de közreadását egyre csak halogatta. amikor véletlenül összefutott az egyik régi szobrász ismerősével – akinek majdani pályázati részvételében titokban bízott – a spermabankban (az intézmény címét csak hosszú kutatómunka eredményeként sikerült meglesnie, és senkinek sem kívánta utólag azt a cécot, aminek itt alávetették), végleg elvetette a síremlék-állítási szándékát. hazafelé elszundított a villamoson, és a végállomáson a takarítók már hiába rázogatták a vállát, hogy szálljon le.

a besúgó. hosszú évekig halasztgatta az ügyet, de aztán elszánta magát és beadta kérelmét. némi izgalommal vegyített undort érzett, amikor a múlt rendszer titkosszolgálatának nyitott archívummá minősített irattárában (ahová nem volt éppen könnyű bejutni) az önmagát igen szimpatikusnak és megértőnek véelő ügyintéző – régi, kipróbált káder lehetett – leültette egy üvegfalú, de lefüggönyözött fülkében. azonnal hozom az anyagát, kis türelmét kérem, mondta. ez már rosszul kezdődik, anyagom van, tűnődött a várakozás perceiben. kisvártatva megérkezett a paksamétával az együttérző munkatárs. gyorsan aláírta az átvételi elismervényt, és miközben felállt, mintegy véletlenül kilesett oldalt a függöny mögül – azt látta, hogy mellettük egy hasonló, lefüggönyözött fülke van –, és az ügyintéző önkéntelennek tűnő mosolya kíséretében kihátrált a folyosóra. mint belépéskor, kifelé is megküzdött a biztonsági rendszerrel – sohasem tudta elsőre eltávolítani, hogy a kapun kívül posztoló őrtől kapott mágneskártyát hová kell bedugni, és most sem volt senki a kihalt előcsarnokban, akitől segítséget kérhetett volna –, de aztán csak kijutott valahogy. az utcán kissé tompult torkában a fojtó érzés, fellélegzett, és a titkosszolgálati, most már korántsem titkos székházról távolodóban betért az első kávézóba. leült a bejáratról legmesszebb

fekvő, hátsó sarokba, rendelt egy vodka-tonikot, és amikor a bizalmaskodó modorú pincér – aki naponta találkozhatott mostanában hozzá hasonló, nagy szürke iratcsomaggal betérő figurákkal ebben a városrészben – ellépett végre az asztaltól, gyorsan felbontotta a testes borítékot. a sűrűn telegépelt papírlapokat lapozgatva, a sorokba bele-beleolvasva negyven-harminc-húsz éve történt események idéződtek fel emlékezetében – érdekes, voltak bizonyos részletek, amelyekre ő már nem is emlékezett –, csak egyes szám első személy helyett mindent harmadik személyben rögzített a szöveg. a második vodka-tonikot iszogatva már csak a jelentések aláíróira koncentrált, és gyorsan megállapította, hogy a legtöbb, és általában igencsak részletes, leghosszabb beszámolók írója egy behízelt modorú, szerencsétlen – de valójában teljesen tehetségtelen – amatőr festő, kápé volt. a dilettáns művésszel két-három hetente manapság is összefutott egy-egy kiállításon vagy az utcán, most is a régi helyen, a környéken lakhatott. mindig szívélyesen üdvözölte, és egy-egy semmitmondó kérdést tett fel még az utóbbi időben is, legutóbb a plein air tájképfestészet nyomasztó, borús időben történő gyakorlásának lehetőségeiről érdeklődött, mintha mi sem történt volna, pedig tudhatná, vagy nagyon jól tudja is, hogy már régen tudom. alighogy hazatért, a szemétkosárba dobta az iratcsomót, de nem hagyta nyugodni a gondolat, hogy itt egy tisztázatlan, lezáratlan ügy van. próbált elvonatkoztatni a saját személyétől, megkísérelt felülemelkedni személyes sértettségén és hiúságán, de újra meg újra arra a következtetésre jutott, hogy akárkiről is van szó, rendbe kell tenni ezt a múltat összemocskoló dolgot, ki kell fésülni a besúgó-megfigyelt viszony szálait. tiszta lapot kell teremteni. (miután már régebben többször is hallotta ennek a kifejezésnek a latin megfelelőjét, hosszú keresgélés után lelt rá a szótárban a tabula rasa változatra, amelyről azt feltételezte, hogy ebben a történetben szüksége lesz még rá.) először azzal az ötlettel kacérkodott, hogy felkeresi kápé-t, és miután bemosott neki egyet, felteszi a kérdést: ha egyszer festőművész, akkor a festői megfigyeléseit és benyomásait miért inkább szöveges formában rögzítette. néhányszor járt már az átható macskaürülékszagtól bűzlő műtermében, ahol mindig hányinger kerülgette és kicsit egyébként is feszélyezve érezte magát, ezért aztán elvetette ezt a lehetőséget. aludt a problémára egyet. másnap reggel tétovázás nélkül a belváros felé vette az irányt. az államvédelmi hatóság ügyfélszolgálati irodájában húzott sorszámot, de amikor szólították, azonnal jelezte, hogy egy döntésképes, magas rangú, tapasztalt tisztviselővel szeretne fontos ügyben beszélni. meggyőzőnek vélhették igénybejelentését, mert mintegy háromnegyed órás várakoztatás után átvezették egy ablaktalan, rosszul álcázott rejtett kamerákkal és mikrofonokkal felszerelt kihallgatósobába, ahol a nagy üres asztal másik oldalán ülve egy napszemüveges, középkorú férfi fogadta. csak annyit mondott: röviden, hallgatom. előadta problémáját: idős korában is szeretne hasznos állampolgárként élni és tevékenykedni, és miután környezetében egy rendkívül veszélyes, a társadalmi értékeket fenyegető, a múlt rendszerben besúgóként tevékenykedő, egyébként tehetségtelen alakra lett figyelmes, megfigyelői-ügynöki felhatalmazást, megbízást kér. már most megígérheti, hogy megbízható, pontos, korrekt besúgói jelentéseket fog írni kápé minden megnyilvánulásáról. a napszemüveges elhúzta a száját. ma már nem ilyen módszerekkel dolgozunk, rohamléptekkel fejlődik a technika, mond-

ta. mi államvédelmisek vagyunk, nem titkosszolgálatiak, fűzte hozzá, a titkosszolgálati jelzőnek ironikus nyomatékot adva. de nem baj, ha maga nem tudja a különbséget. felállt, és kimenőben még visszaszólt: a régi rendszert éltető módszerek önkéntes gyakorlóit azonban nem háborgatjuk. kissé tanácstalan volt még akkor is, amikor a sarkon felszállt egy autóbuszra, amelyről fogalma sem volt, hogy hova megy. mintegy másfél órás, számára teljesen ismeretlen városrészeket érintő kanyargás után az egyik megállóban – ahol feltűnően nem volt semmi: se egy ház, se egy útkereszteződés – előrement a sofőrhöz, és könnyedséget színélve megkérdezte, hogy most már bizonyára hamarosan megérkezünk, de a buszvezető gázt adva némán a személyzettel menet közben beszélgetni szigorúan tilos táblára mutatott. lassan minden utastársa leszállt, egyedül utazott. türelme fogytán újra előrement. a sofőr ekkor lelassított, megállt, behúzta a kézféket, komótosan ellenőri karszalagot húzott a bal karjára, és szigorú képet vágva a jegyeket kérte kontrollálásra. hiába próbálta bizonygatni, hogy ő már megette a kenyere javát, a sofőr-ellenőr hajthatatlan volt. miután semmiféle jegyet vagy papírt sem tudott bemutatni, le kellett szállnia. a busz elviharzott, de ideje sem maradt körülnézni, mert magával sodorta a felháborodott méhészek tüntetőinek agresszív, masszív tömege. az utolsó megrögződő emléke egy demonstrációs tábla felirattöredéke volt – a minőség a legfőbb garancia, szarháziak –, de ennek a szövegfoszlánynak látszólag már nem volt túlságosan nagy jelentősége.

Elindult...

www.naputonline.hu

NAPÚTONLINE

Mondd meg nékem, merre találom...

Keresés...

Klikk →

Kezdőlap

Hírek

Rovatok

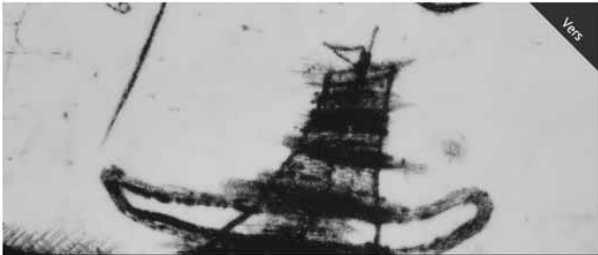
Pályázat

Játék

Print

Visszhang

Szerzőink

Vers

Zsigmondi Zsolt: Három vers

és akkor a lány És akkor a lány, aki a közforgalmi sáv túloldalán állt, akkor az a lány, aki nagyon szépen állt ott, nagyon

Népszerű

Az Eredendő – Kobza Vajk kiállítás

Suhai Pál: Csillagdélután – estebe hajlón (Levélfű, 1)

Jack Kerouac: 11 haiku

Pályázat | Vonal

Szondi György: Para dig ma? Ma igazán, a paravilágban (Levélfű, 2)

Kiemelt

8

Petz György

Secpercesek

Azon tökölt, hogyan valósítsa meg önmagát.

Az életén már túl volt, de még nem volt halott.

Eszébe jutott a hattyú halála, az elpatkoló alkoholista – de nem volt se akromegáliás liba, se iszákos.

Marad az írás – vélekedett –, s mert zabszemet érzett a hátsójában, félve, ki ne hajtson, főleg, nehogy *szarba* (sic!) szökkenjen, tollat ragadott, és à la manière Örkény – csak röviden és velősen –, belekezdett.

Reménykedett a humor sötét-ségtől megváltó erejében, a mindenkor fennálló tökéletlenségében, a bio-pszicho-szociális jelenség örök témaadó képességében.

Gondolkodom, tehát viszonyítok, mert *magában semmi sem elég*, de ezt már egy nőre akarta vonatkoztatni, akit semmiképp sem szeretett volna megsérteni, mert nem tetszett neki.

A természet azért van, hogy harmóniában éljünk vele – morfondírozott –, a nőnek is van természete.

A rútnak is van esztétikája, sőt azt még érzékenyebben érzékeljük. De az elutasítás embertelen, s hozzá csak az emberi állhat közel. Jaj!

Akkor inkább röviden. Jusson idő a valóság megszépítésére.

Helyesbítés

Jó harminc évvel később belekezdett, hogy leírja és föltegye a netre egykori katonás emlékeit. Vicces könyvet akart „körlevelezni”, mit szólnak az egykori előfelvételis katonatársak.

Derültek. Csodálkoztak, mennyi mindenre emlékezik mindabból, amit egykor – azonnal – törölni akartak, avagy dicsekedni óhajtottak vele; ami re örökké hivatkoztak; ami évtizedek óta találkozásaik leitmotívja: röhögés, undor, kérdés és fancsal nosztalgia. Elvégre a kamaszkorból áthajló nagy szerelem-hányás-barátság egyvelege. S mégis a tisztaság kora azzal szemben, ami azóta „levődik”.

– Tényleg nem úgy történt, ahogy leírtad – jelez egy véletlen folytán elért egykori társ. – Ugy van, ahogy M. N. jelzi. Higgyél neki, halálpontos. Abban a számos jelentésben, amit rólam írt, minden állítása valós tényen alapszik, jó stílusban, pontosan kidolgozva. Bizonyos értelemben, és ha nem az én megfigyelésem révén bizonyosodtak volna be képességei, még az ideálom is lehetett volna. Javítsd ki, amit írtál. Ő nagyszerű, ő pontos. Ő besúgó, mint maga az élet. Ha én írok, fogja ő ceruzámat...

Csend ül

Kiült az Eötvös-kollégium ablakába, és üvölteni kezdett. Bajusza is volt, haját úgy fésülte, mint Kosztolányi Didé, mint Dolfi – és harsogott. A nyugodt szegedi alkonyatba zengte: – *Über allen Gipfeln Ist Ruh', In allen Wipfeln Spürest Du Kaum einen Hauch; Die Vögelein schweigen im Walde. Warte nur! Balde Ruhest du auch....*

A hangoskodást a rendőr is észrevette, de a szöveg tartalmát nem értette. Valami idegen nyelv. Besegített neki: német.

A portáshoz már egy jó szándékú hívta: náci propaganda zajlik a kollégiumból, egy *adolfhitler* ugat *nemzetem büszkeségéhez, Szegednek népéhez*. Komócsin Zoltán városában!

A magából *sozusagen* kikelt német szakos kollégiumvezetői intést kapott, mert ablakban ülni veszélyes, hangoskodni pedig tilos. A szöveg tartalmára nem tértek ki, nem vették elő Goethe Farkas János műveinek összkiadását.

A német tanszék derült.

Átbökött lepke avagy Pszühké

Szerelmük már hűlőben – a férfi csinálta a napi rutint, ami elengedhetetlen a család fizikai fönmaradásához; az asszony – mert megtehetette – a lelki dolgokkal foglalkozott. Rájött nehézségei ősokára: harmadik generációs Auschwitz-szindrómás.

Apja hét-nyolc lehetett a vészkor-szak idején, nagyapját nem ismerhette. A családi hagyomány szerint a régóta keresztény, hívő férfi egyfajta imitati Christit követett el. Imádkozott, hogy inkább őt, és ne a feleségét és a két gyereket. Nyert. Meghalt. Még a táborba sem ért el. Útközben.

Érzékeny-ideges felesége a két gyerekkel bujkált. A kisfiú szinte apjaként tisztelt egy ormótlan ruhásszekrényt – és túléltek.

Később megszületett a kisfiú kislánya, aki nagyként utánanézett fölmenői történetének. A megtudottakat papírra is vetette. Elkezdte lerajzolni. A függőleges tengely egyik oldalára a zsidó fölmenőit, a másikkra a sváb elődöket. Ott talált kitelepítést, kényszer-tábort, vagyonekrobzást, kivégzést. Azután pontosított az innenső oldalon is, ahol talált munkaszolgálatot, csilla-

gos házba kényszerítést, vagyonvesztést, megsemmisítést.

Férje viccelődött, hogy a világháborút családon belül lejátszhatták volna. A nő erre sírt, mert neki lelke van, finom, hímporos, óvandó. A tengely két oldalát egy kissé elcsúsztatta időben. Erre megint sírt. A kép, ami elé állt – egy lepke, lepentőcske, pillangó vagy pszühké.

Lélek, ami nem repül, átböki a tengely.

Martinique

Nyár, szabadság, kreolra sült, kicsattanó egészség.

Nőt akart. Ifipark. Zaj. És egy martinique-i szépség. Elbűvölte. Micsoda egzotikum!

Barátja szerint egy ótvar cigány lány.
– Csorba Ica, le akarok feküdni veled.

– Jó, de egy hét után.

– Rendben.

– Meg nagyon szűk vagyok.

– Meglátjuk.

Elvitte még a Zeneakadémiára is, színházba, ahol anyja és a barátnői *paffá lettek* tőlük.

Élvezték egymás szépségét. Mint egy szép roma pár a hatodik napon.

Valami újpesti kerthelyiségben szóba elegyedett velük – Milyen szép pár! – egy konzolidált, hatvan körüli úr. Egy tanár, aki sokat tudott irodalomról, történelemről. De a fiú is. Alaposan belemerültek a legkülönbébb korokba, témákba – a tanár kezdett elhúlni.

– Micsoda tájékozottság! – a fiú, de a lány is mennyire otthon van a felvillantott világokban.

Pedig a lány csak jó érzéssel helyeselt, jelzett a fiú szavaira, gesztusnyelvvel erősítette az esetleges szellemi párbajban, amit a tanárral vívott.

Az megörült a csillogó szempároknek, örvendezett a fejlődésnek és a roma jövőnek; egyszer csak elszégyellte magát – és elsietett.

És akkor a fiú bizsergető örömmel szorította magához a lányt.

– Megyünk?

– Mehetünk. De vigyázz, mert én még szűz vagyok, és nagyon szűk – mondta Csorba Ica, akinek hat testvére és egy kartetoválasza volt: Ica; amelyet hiába próbált meg eltüntetni.

Többet nem találkoztak.

Kis Lajos

Örökké morcos volt. Mindig panaszkodott, mint aki a halandóság terhét cipeli. Fájt neki, hogy sosem lehet Nagy Lajos. Hiszen azon nevéek között akadt örök életű, aki nagy is volt, és Lajos is, akinek birodalmát mosta néhány tenger, nem patak, mint Ágnes asszonyét.

Már próbálkozott a magyaráttással is, de közölték vele, hogy nem megalapozott a szándéka, a kis legalább annyira magyar, mint a nagy. Punktum, nem Anjou.

Pedig örült, hogy legalább egy eredeti gondolata támadt. Fájt neki, hogy a világ és a hivatal így viszonyul hozzá; annyi engedményt azért jó szándékúan tettek, hogy esetleg egy S-et ragaszthatna hozzá. Na, azt aztán végképp nem! Egyesek így is puszi-lalinak csúfolták, mintha két S-sel írta volna a nevét, s valami angol jövevény lenne. Mi hát a név, és mi a célunk ezen a földön nevünk billoga alatt?

Efféle gondolatok gyötörték akkoriban, még az időközben megszűntetett hetes buszon is, valahol a Thököly úton kifelé, a Bosnyák tér irányában, amerre halni jár a lélek, vagy üzletelni. A járművön kivételesen alig utaztak,

de a rutinos pestiek görcsösen, két kézzel is kapaszkodtak a kockaköveken rázkódó kocsin.

És akkor kinézett jobbra, kissé előre menet iránt, és gyökeret vert ez élet sebes buszának gumipadlójába. Megnyugodott, mint akit a filozófia langyos árama érint és megnövel; mint aki másként veszi a levegőt, nem a kis tyúkszaros élete felől szenvedni el a világot, de valami egyetemes törvény felől rendeződik – szemébe derű költözik a majd' mindentudás szerény mosolyával. A járdán, mintha kizárólag neki állították volna ki, négy lábon hatalmas felirat, ószövetségi erővel, kőtáblás ráérősséggel, csak ennyi, két sorban, nyomtatott nagybetűkkel:

ÉLŐ

HAL

Az üzenet mögött észre sem vette a HUSBOLT feliratot. Benső öröm járta át, bizsergően tudta, mostantól csakis az örök dolgokkal foglalkozhat, nincs pazarolható ideje. Hagyta a kapaszkodókat a görcsösöknek. Esését nem tudták megakadályozni, de eszméletlenségét furcsállták. Nem értették, hogyan lehetséges, de (személyije alapján) Kis Lajos önfeledten mosolygott.

– Tönkre akarsz tenni?

Előttem van régi, nagy hajú, szakállas, italos alakja a szomszédos kollégiumi szobából. Nem olyan jelenség, mint a nagy formátumú szobatársai, akik valami angyali segítséggel egyensúlyoztak a végső lezúllás szakadéka fölött. Én már benne láttam. Nem értettem, miért védik. *Szemétembernek* tűnt.

– Ezt publikálni akarod névvel, teljes sztorival? Megölsz. Állás, család, gyerek. Az egyetemi karriert nem is mondom.

– Nem. Átírom.

Horváth Ferenc

Írhatta volna: Képzelmész,
a titokzatos nyelvújítás korabeli költő

Átkupidolva

(Soktüzessel, téhelyezetlen)

Zsinár potyol armás, cölönk, chiméra –
elmézfutók, mert szívecsem Glycera:
ingerménye tünetvilág nekem,
pazarfény véghetlen mezengyeken.

Huppáltasson hosszan vidorcsatánk,
tsiklándlágyság terítették aláink,
hivzomos légyen köztünk a szoregység:
hímiségem csátés tzelebe essék.

Nem piszkáncsi a végtelenlet célja,
hisz kellőközépével vár Glycera –
amíg gedél nyilláma, leplezetlen:
valaholottól a leendhetetlen.

Szótár a vershez

átkupidolni: szerelembe ejteni
soktüzessel: hevesen
téhelyezetlen: színlelés nélkül
zsinár: hiába
potyol: tör, zúz
armás: fegyveres, csendőr
cölönk: kolonc
chiméra: görög mitológiai szörny,
agyém, rémlátomás
elmézfutó: abszurd
szívecsem: szívecském
ingermény: báj
tünetvilág: tündérvilág
pazarfény: pompázás
véghetlen: véghetetlen
mezengy: idill

huppáltat: hintázik
vidorcsata: heves ütközet
tsiklándlágyság: parton termő gyenge fű
hivzomos: tartós
szoregység: szoros egyezés
hímiség: férfi mivolt
csátés: bozótos
tzele: kelepce, tör
piszkáncsi: tépelődő
végtelenlet: végtelen tér
kellőközép: centrum
gedél: édesget, csábít
nyillám: nyílás, ligetes hely
leplezetlen: öltözetlen, meztelen
valaholottól: mindenütt ott levés
leendhetetlen: lehetetlen

Írhatta volna: Berda József

Újpesti séta

(A költő ezoterikus verse 2016-ból)

Éjfél van. Ilyenkor végigsétálhatok
a Berda József utcán:
én, Berda József, a néhai,
kinek nem volt sosem saját lakása...

Pár epigrammát eleresztek az éjben:
sokatmondó s valóban csattanós
alfelem durrogása.

Írhatta volna: Juhász Ferenc

Az én hajóm

(A 88. életévében elhunyt Juhász Ferencnek, búcsúzóul)

Ó, költő-szívekből épült hajó!
Vajda János: Mont Blanc kigyúlt jege.
Arany János: hűséges, tiszta szó.
Vörösmarty: a fény örülete.

Kosztolányi: a kozmosz mécsese.
Petőfi Sándor: csillagrobbanás.
Csokonai: roncsolt tüdők nesze.
Juhász Gyula: tébolyszív-dobbanás.

Radnóti: tarkón lőtt világtavas.
Tóth Árpád: lila bársonyhegedű.
Babits Mihály: őz-arany köd-vigas.
Balassi: mén, üstökös-erejű.

József Attila: légy-kék téli éj.
Ady Endre: menny-hörgés, vérpiros.
Weöres Sándor: sztoikus szenvedély.
Világkunyhó-szívű: Kassák Lajos.

Poéta-szívekből épült hajóm
bordái innen és túl mindenén:
Selyemszál-Lét az Élet-folyamon
libeg, lebeg, lobog – rejtelmesen.

2015. 12. 03.

Erdélyi Z. János

Helsingør Szelleme

I

Atyáim szellemére – s nemkülönben
 önnönmagamra – esküszöm, nem él
 hülyébb a földön, mint az én fiam!
 (Esküdhetek, hiszen ma itt honunkban
 nincs *szellemesebb* nálam senki sem.)
 Ó, jaj, hazám! Jaj néked, Dánia!
 Minő királyod lesz, ha ezt kenik fel?

Kérdés ugyan, hogy „jó” testvéröcsémnek,
 Claudiusnak hány év méretett ki
 mint koronás pribéknek trónomon.
 Mit trónomon! Ágyamban! Ó, te nő,
 Gertrud, valaha imádott királyném!...
 De hozzád, kígyó, lesz még pár szavam!

No csak sorjában! Vizsgáljuk előbb
 e gaz, 'parázna, vérnősző barom'
 viselt(es) dolgait. Ő csalmatok
 gyilkos levét csepegteté fülembe,
 általsegítve, ím, a túlvilágra,
 bűnös csepegtetést folytatva nőmmel,
 már jóval azelőtt, hogy rám csapódott
 a kriptá dörrenő bronzajtaja.

Ha lenne módom, kitépném *fullánk*ját:
 ne *mézelődjön* többé asszonyomban...
 Ez sokkal inkább lenne büntetés,
 mint csak leütni, akár egy kutyát,
 ha gazdakéztől elvadul s titokban
 más portájára átmerészkedik.

Mikor cselekszel végre már, fiam?
 Nem volt elég, mit szellemként előttem
 bátyád s anyád fertős nyögelmiről
 elébed tártam? Nem borzaszt a tény,
 hogy ezek ketten még ma is hetyegnek
 bármely szakán a napnak, míg atyád
 folyvást pokol tűzében perzselődik?

Az istenfáját, cselekedj, fiam?!!!!

Acéltökű fiút szerettem volna
belőle gyúrni, kemény katonát,
ki nyereg nélkül üli a lovat,
s az ősök kardját fél kézzel ragadva
törtet előre öldöklő csatában;
ki vakon tejesít minden parancsot,
nem fontolgatván, jó vagy rossz a tett.

De mit kaptam helyette? Lelki nyálban
fördöző, könyvlapokba révedő
puhapöcs pipogyát!

S ha néha mégis
csinálna valamit, hát hebehurgya,
„de most azonnal” módra összecsapja;
a gondos tervezésre mit sem ad,
s az eredmény silány fércmű bizony.

Korábban nem volt ily tutyimutyi,
csupán mióta rút, erőszakos
halállal messze hagytam e világot,
s lebuktam bűnhődő lelkek honába.
Midőn először tértem vissza hozzá –
szellemként immár –, meghagyám neki,
s az életére esküdött szilárdan,
hogy teljesíti – meghagyám tehát,
hogy álljon értem bosszút mielőbb,
s rekkentse el e gaz cudart a földről,
mert addig nem nő rajta tiszta élet,
míg ez a patkány itt uraskodik.

De ő tököl csak, egyre csak tököl,
s tört forgató cselekvények helyett
új s mindig újabb plánumon molyol,
hogy mit s hogyan fog tenni – majdan egyszer...

Az Istennek sincsen türelme ehhez,
nemhogy egy bosszút szomjazó halottnak!
Bárcsak tehetném: úgy vágnám kupán,
hogy visszatérne rögvest régi kedve,
mikor még együtt víttunk és vadásztunk,
s éjjel siettünk úrnőmhöz haza.

De hát nem áll az anyjával se szóba!
 Kimért, rideg, s a királyné sem érti,
 mi lett fiával ilyen hirtelen,
 ki úgy imádta és tisztelte őt.
 Ma már csak néhány szót vakkant neki,
 de tisztelet s imádat – rég oda.
 No persze nőm nem tudja (honnan is?),
 hogy gyermekünknek mindent elbeszéltem,
 amit velem galád öcsém merészlett,
 s hogy anyja apja gyilkosával él s hál.

És bár Claudius kerülgeti,
 mint róka a tyúkok pitvarát,
 komoly szándékot nem vélek találni,
 mely leszámolni készül a bitanggal.
 Lacafacázik, nyüglődik, pöcsöl,
 színészeket hozat, próbál velük,
 álarcba búvik, papírkoronába,
 majd kedvét veszve arrébb oldalog,
 s talán Opheliáról álmodoz.

3

Már rég gerincre kellett volna vágni
 a kis szukát, a vén Poloniusnak
 zsengecske lányát. Minden férfinép
 meggyakta már, s híresztelik, hogyan
 pihédzik combtövén a szőke bolyh,
 s a *szerszámot* sikongva hogy fogadja
 lovaglópózban lángoló ölébe.

Csak az én bamba, balfasz magzatom
 mereng e szajha használt bájain,
 s mert közeledni fél – tán impotens,
 vagy mi a kórság gyötri! –, selypegő
 szentenciákat sóhajt nyakra-főre.
 Előbb epekszik, mint a kisdiák,
 másszor kevélyen-utasítja el:
 „Eredj kolostorba, Ophelia!”
 Mintha a zárda ily condrára várna,
 hol egymást nyalja-gyűri-gyúrja sok
 kis szűzikének vélt novícia,
 s az éltebbek közt is jó néhány.
 (Csak ők tudják, mitől oly ízletes
 s különleges a szűz apáca páca.)
 Képzeltető, minő felfordulást
 okozna köztük ordas némberek!

„Kisasszonyom, ölébe fekehetem?”,
 kérdi naivan az én bamba kölykőm,
 mert azt hiszi, hogy így beszél a férfi,
 de meg se látja azt a céda lángot
 imádottjának félig hunyt szemében,
 mely a királyfi vérbő jogarának
 gondolatára titkon fellobog,
 miközben szendén azt susogja: „Nem...”
 Ám ez a méla málé csak mereszti
 savószemét a kisasszony csöcsére,
 de megmarkolni gyáva, mint a fíng.

Amúgy meg nem csoda, hogy elhuzódnak
 jó messzire a lányok, oly penetráns
 lószagot áraszt néhanap, hogy én is
 felbőffenem a múltnak étkeit.
 Napestig vágtat erdőkön-mezőkön;
 lóról s lovasról dől a dús verejték
 zekét, gatyát átáztató adagban.
 S nemhogy fürödni, sőt, kellemkedik:
 üvegből öntöz parfümöt magára,
 és így flangál a várban bűzölögve.
 Hetente váltja ingét, míg harisnyás
 lába felől sajtitlat árja leng.
 Az én valaha tiszta és pedáns
 királyi vérem ekként züllik el.
 De nő bibéjét nem porozta még.

Tizenhét évesen, amennyi ő most,
 én hajkurásztam minden nő kegyét,
 aki a várban s környékén lakott.
 (Akkor még én voltam Hamlet királyfi,
 s királyi Hamlet volt az én atyám.
 Fiam tehát e néven harmadik már.)
 Dadától fel az udvarhölgyekig;
 a libapásztorlány s a kis fejőnők;
 a ringó seggű béresnők s a dámák;
 cseléd, komorna mind anyám körül;
 unokahúgok s -nővérek hada,
 kik látogatni jöttek udvarunkba...
 Nem volt kivétel! Nem volt kegyelem!
 Csak akarat volt!... és csak az enyém!

E béna borjú meg tán azt se tudja,
 mire való az a kis függelék,
 mi combja közt a semmiben kalimpál,
 csak maximum pisálni tud vele.

A Rosenguild meg Cranzenstern urak,
barátai a régi iskolából,
már csábították párszor kuplerájba,
hogy elveszítse pénzét és erényét,
de mint a szikla, ő szilárd maradt.

O tempora! O mores!¹ Hova lett
a férfivirtus korcs utódainkból?

4

Agyamra megy e sok kőszürke fal!
Kinek van kedve köztük éjjelente
kísérteni? Tán nincs elég bajom
anélkül is? Tömény depresszió!

Franc tudta, hogy folyvást talpalni kell
a túlvilágon nyugalom helyett;
a végső nyugalom helyett, noha
legyilkolás után kijárna ennyi.

Bolyongani az éji vad hidegben...
Nappal pirulni a gyehenna-tűzön,
hogy bűneim kiégjenek s a lelkem
vakító tisztaságban tündököljön...
(Tele a tarsolyom e tisztasággal!)
A tűz s a fagy a köszvény melegágya!
Egy szellemhez bár nem passzol nagyon,
de úgy hasgat az összes porcikám,
hogy minden mozdulat kínpadra von.

Fölöslegesen izgatom magam
az üdvösségemért. Csupán remélek.
No meg hiába háborgok dühödten
Hamlet miatt, nem érek vele semmit.
Vagy tényleg félkegyelmű (félek, így van),
vagy úgy csinál... Csak érteném, miért.

Utóbb, mikor még beszéltem vele
és kértem esküjét, ép volt agya;
nem látogatták rémes képzetek,
nem voltak ádáz ellenségei.
Csak bátyja ellen lázadt kezdet óta...
Próféta-lelke tudta, hogy miért.

¹ Ó, idők! Ó, erkölcsök! (latin)

Gertrud, ribanc királyné, Dániának
koronás szégyene, te vagy soron!

Kamasz-kegyemből lettél asszonyommá,
mert én, az infáns így akartam ezt.
Imádtalak mint szentet s társamat,
és ágyasimat rendre elzavartam,
hogy csak tevéled háljak minden éjjel.

Szültél nekem fiút, ki koronámat –
úgy tűnt soká – méltán örökli majd.
Együtt neveltük: én királyi szóval,
te anyaszívvel. Be is jött, hitemre!

Ám sanda órán felszarvazva engem,
öcsém is bekujtorgott méhesedbe,
s úgy rákapott a titkos ízű mézre,
hogy lépes vesszején te fennragadtál...

Nekem az örök sötétség jutott.

De nem hagyom, hogy ily könnyen megúszd!
Mikor legkéjesebben hencseregsz,
sújtok le rád ivadékunk kezével,
s megöllek. Erre mérget is vehetsz!

Aszeretőd is veled bűnhődik.
Mert közös üstben főttök a pokolban
mint házasságtörők! S a konyhafőnök –
meg fogsz lepődni – én magam leszek!

Epilógus

Reménytelen! Végképp reménytelen!
Egy néma szellem, én, süket füleknek
óbéगतok. A csönd nem hallható,
avagy ha mégis, szörnyű titkokat
susog. Hideg leli, ki érti őket.

Keresd az ész! A fiam kész kudarc:
csupán saját rögeszmék éltetik.
Mások keservét-kínját meg se látja.
Érzéktelen vagy félnótás szegény –
innen már szinte mindegy is, melyik.

Keresd a nőt! Legyen bármily cafat,
 úgy adja el magát, mint friss gyümölcsöt.
 S mily egyszerű a férfit jégre vinni:
 mindent bevesz, mi eléje kerül,
 ha a körítés szemre tetszetős.
 De mire rájön, hogy az árú romlott – ...
 a garancia réges-rég lejárt.

Gertrud királyné is rohadt gyümölcs lett,
 s vagy sírba' végzi, vagy szemétre jut.

Opheliát maholnap elnyeli
 egy ócska bordély pállott szeparéja,
 hol egymást váltja tahó és nemes,
 s mindegyikük a testéért fizet.

Hamlet bizonynal ispotályba jut,
 és elborult elmék között bolyongva
 léleknyugalmát talán elnyeri.
 Lét és nemlét felől töprengni bőven
 lesz még idő és lesz mód is, ha tűrik
 bolydult eszének tiszta perceit,
 mik csak zavarnák a kompániát.

Hej, Dánia! De rácsesztél, hazám!
 Mi lesz belőled így, ha még öcsém is
 időben megnyuvad – vagy egy kehelytől,
 mely örök enyhet ad a szomjazónak,
 vagy biztos kézzel átvágják a torkát –;
 ugyan ki tudná megjósolni most?

Tán Fortinbras időben erre téved,
 s úgy hull ölébe a dán korona,
 mint pásztoréba fáról savnya körtvély,
 s leszél Norvégia dél-gyarmata,
 ahol bár Délnek nem terem gyümölcse,
 de jégvirágnak csokra számtalan.

S velem mi lesz? Norvégok közt kísértsek,
 kik azt sem értik, hogy „Esküdjetek!”?

Asorsom innen csupa rejtelem...
 Hej, Will Shakespeare, de kibasztál velem!

Baley Endre

Macskabrancs

Milyen hebrencs ez a csacska,
szöcskevadász macskabrancs!
Bicskaéles karmú brancsnak
hiába minden parancs.

Lopakodnak, lopnak, csalnak,
tivornyáznak – nagyurak,
fittyet hánynak az egerre,
mert a macska így mulat.

Éjszakánként hortyogásuk,
egérkének tánczene,
egyre üresebb a spájzunk,
hordják, viszik százfele.

Tejben-vajban lubickolnak,
bújócskázna a sajtban,
fociznak a tojásokkal,
bizony másképp volt hajdan,

mikor még a macskanépnek
nem volt ilyen jó dolga,
kormos, cirmos egerészett,
nem volt náluk jobb szolgál.

Kutyafalka

Falu szélén kutyafalka,
fehér, barna, szürke, tarka,
egy híján pont egy tucat,
tizenegyből négy ugat.

Háromnak rövid a farka,
egynek pedig fáj a talpa,
kettő másik szundikál,
ötnek ősz a szőre már.

Hat közülük közép magas,
hetet csípett meg a kakas,
nyolcan fogtak kiscsibét,
kilencet vert meg a pék.

Tízen kergettek már rókát,
egyet megettek a fókák,
így maradt csak tizenegy,
velük sose kötekedj!

Szivárványmadár

Tudsz rajzolni madarat?
Milyen madarat?
Olyat, ami száll az égen,
bárányfelhőcskék alatt.
Milyen legyen a madár?
Sárga csőrű, széles szárnyú,
tolla tiri-tarka,
akárcsak egy szép szivárvány,
s földre lógjon farka!
És az ég, kisfiam,
milyen legyen fenn az ég?
Jaj, apa, az mindig kék!
Napkeltétől napnyugtáig,
míg a kékjét fel nem issza
csicseregi madárnép.

Megoldások

- Forduljon el!
- Nem tudok sajnós. Túl sokan vagyunk, képtelenség megmozdulni.
- Legalább csukja be a szemét!
- Akkor sajnós rosszul leszek, és rögtön émelyegni kezd a gyomrom. Nem lehetne, hogy kegyed húzza összebb a blúzáát a mellén?
- Na látja! Tudtam, hogy azt nézi. Sajnós én sem tudom eltakarni, mert az egyik kezemmel kapaszkodom, a másikon pedig a táskám van. De tudja, mit? Úgyis annyian vannak, engedje el a fogantyút, és tegye a kezét a kivágásomra. Nagyon zavar, hogy állandóan azt nézi.
- Így jó lesz? – kérdezte a férfi, ahogy a nő mellére tette a kezét.
- Köszönöm. Nagyon jó.

Szenzáció

Szenzációs felfedezés Magyarországon!

A Dr. Hablovaty Henrik vezette magyar kutatócsoport találmánya alapjaiban változtatja meg az energiafogyasztás struktúráját.

A *Fényt adó fényadó* (*Light giving light tax*) egy európai uniós kutatás-fejlesztési projekt keretében került kidolgozása. A kutatócsoport az egyre halványuló természetes napfény okait kutatva fedezte fel, hogy annak hátterében a magukhoz táplálékot nem vevő, hatványozottan növekedő, úgynevezett fényevők állnak.

A fényevők, akik az élethez szükséges energiát a napfényből nyerik, jelentős kárt okoztak már eddig is a magyarországi mezőgazdaságnak, de még nagyobb hatást gyakoroltak az energiaszektorra, különösen a téli hónapokon.

A kutatás-fejlesztési program keretében sikerült előállítaniuk egy műszert, az ún. szájba szerelhető kibenabegráfot (röviden SZájbaSZKI), amely alkalmas az elfogyasztott fénynyalábok pontos mérésére.

A kutatók vizsgálták a fényevőket kor, foglalkozás és nemek szerint is. Megállapítást nyert, hogy hazánkban a foglalkozás nélküliek és a nyugdíjasok kirívóan magas százalékban fogyasztják az ingyenenergiát.

Dr. Hablovaty rámutatott arra, hogy az eszköz segítségével ezentúl meg tudjuk állapítani, mekkora az így elfogyasztott energia, és ennek arányában – a fogyasztás mérése alapján – lehet minden fényevő számára személyre szabottan bevezetni az új adónemet.

Bár a kutatás eredményeit nemrégiben több nemzetközi lapban is publikálták, egyelőre egyetlen ország sem érdeklődött az eszköz megvásárlásának lehetőségeiről.

Pete László Miklós

Koronatanács

Abszurd és tiszteletlen tragikomédia két részben,
versben és prózában

Személyek:

PAPRIKAJANCSI
FERENC JÓZSEF császár és király
Gróf TISZA István, magyar miniszter-
elnök
FRIGYES főherceg
Karl von STÜRGKH, osztrák minisz-
terelnök
Leopold von BERCHTOLD, külügymi-
niszter
Leon BILINSKI, pénzügyminiszter
Alexander von KROBATIN, hadügymi-
niszter
Franz CONRAD von Hötzendorf, ve-
zérfőnök

KATHARINA Schratt
ANNA Nahowski
IZABELLA főhercegnő
Tisza ILONA
Friedrich ADLER
FERENC FERDINÁND néhai trónörökös
JOSEPHINE Bilinski
VIRGINIA Agujari-Karasz
MARIA Krobotin

PUTNIK vajda
TERSZTYÁNSZKI tábornok

ELSŐ RÉSZ

1. jelenet

Putnik egyedül

(Belép Putnik vajda.)

PUTNIK *(szétnéz, kinyújtja a kezét. Felteszi a kezében hozott sapkáját)* Levették a bilincseimet. Mit akarhatnak?

(Belép Tersztyánszky tábornok.)

2. jelenet

Putnik, Tersztyánszky

TERSZTYÁNSZKY Ön Putnik vajda?

PUTNIK Igen. Radomir Putnik vajda vagyok, a szerb királyi hadsereg vezérkari főnöke!

TERSZTYÁNSZKY Örvendek! Tersztyánszky Károly vagyok, a császári és királyi osztrák-magyar hadsereg tábornoka!

PUTNIK Részemről a szerencse! *(Kézét nyújt.)*

TERSZTYÁNSZKY *(kezet szorít a vajdával)*

PUTNIK Miért vettek őrizetbe?

TERSZTYÁNSZKY Ön az ellenséges szerb hadsereg vezérkari főnöke.

PUTNIK Nem ellenséges szándékkal tartózkodtam az Osztrák-Magyar Monarchia területén. Gyógyfürdőben voltam.

TERSZTYÁNSZKY Akkor még béke volt, Vajda úr.

PUTNIK És most már nincs béke?

TERSZTYÁNSZKY Átmeneti állapot van béke és háború között.

PUTNIK Ez jogosítja fel önöket arra, hogy őrizetbe vegyenek?

TERSZTYÁNSZKY Őfelsége első Ferenc József osztrák császár és magyar király személyesen utasított engem, hogy bocsássam önt szabadon.

PUTNIK Köszönöm!

TERSZTYÁNSZKY Ferenc József őfelsége arra is utasított, hogy ezt adjam vissza önnek. *(Kulcscsomót nyújt át.)*

PUTNIK *(megdöbben)* Ez hogy került önhöz?

TERSZTYÁNSZKY Az ön poggyászában volt.

PUTNIK Uramisten!

TERSZTYÁNSZKY Ha jól sejtem, a titkos szerb haditerveket tartalmazó páncélszekrény kulcsai.

PUTNIK Nem is tudtam, hogy magammal hoztam...

TERSZTYÁNSZKY Belgrádban már tudják, Vajda úr. Kénytelenek voltak felrobbantani a páncélszekrényt.

PUTNIK Felrobbantották?

TERSZTYÁNSZKY Ferenc József őfelsége jó utat kíván önnek, Vajda úr!

PUTNIK Köszönöm!

TERSZTYÁNSZKY Őfelsége azt üzeni önnek, sohase feledkezzék meg az osztrák–magyar lovagiasságról.

PUTNIK Én pedig a szerb lovagiasság nevében közlöm önnek, ha szabadon bocsátanak, hazamegyek, és szétverem az önök Potiorek nevű generálisának osztrák–magyar csapatait, tábornok úr.

TERSZTYÁNSZKY Tisztában vagyok vele. Ég önnek, Vajda úr!

PUTNIK Köszönöm! Ég önnek!

(Tisztelegnek egymásnak.)

Hátat fordítanak egymásnak, és lendületesen menetelve kifelé indulnak.

Belép Paprikajancsi.)

3. jelenet

Putnik, Tersztyánszky, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Állókép!

PUTNIK, TERSZTYÁNSZKY *(mozdulatlanná merevednek)*

PAPRIKAJANCSI Micsoda snájdig tábornokai voltak ennek a régi világnak! Egy szerb és egy magyar! Boldog békeidők!

(A háttérben megjelenik Ferenc József.)

4. jelenet

Putnik, Tersztyánszky, Paprikajancsi, Ferenc József

FERENC JÓZSEF *(fehér kendőt lobogtat)*

PAPRIKAJANCSI *(Ferenc Józsefre mutat)* Mintha a király a távozó Putnik vajda után integetne!

(Ferenc József eltűnik.)

5. jelenet

Putnik, Tersztyánszky, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Meneteljetek csak kifelé a boldog békeidőkből! Állókép, elevenedj meg!

(Putnik és Tersztyánszky lendületesen kimenetel a színről. Mindketten el.)

6. jelenet

Paprikajancsi egyedül

PAPRIKAJANCSI Üdvözlöm önöket az Osztrák–Magyar Monarchiában. Paprikajancsi vagyok. 1914-et írunk, és nyár van. Benne járunk a modern és felvilágosodott XX. században. Úgy ám! Ezek már modern idők, a világ művelt, jó

modorú és erkölcsös. Mivel ez itt a világ legkedélyesebb nagyhatalma, a zenéje vidám és felületes. Ha belehallgatunk, nyilván operettet hallunk. Szeretik az operettet? Ez Bécs, az operett világfővárosa! Hallgassuk meg, mit dalolnak most!

DAL KINTRŐL *„Megállj, megállj, kutya Szerbia! / Nem lesz tiéd soha Bosznia!”*

PAPRIKAJANCSI Hát ez nem operett! Mi történhetett ebben a kedélyes országban? Vajon a tömeg mit kiabál az utcákon? Mitől hangos a Ring?

TÖMEG HANGJA KINTRŐL Éljen a háború! Éljen a háború!

PAPRIKAJANCSI Elég különösen telnek itt a boldog békeidők! Meg kell tudnunk, mi történik! A Burgban hamarosan kezdetét veszi a koronatanács. Ott biztosan megtudjuk, mire készülnek. Lássuk a résztvevőket!

(Belép Ferenc József.)

6. jelenet

Paprikajancsi, Ferenc József

PAPRIKAJANCSI Íme, őfelsége, első Ferenc József császár és király!

FERENC JÓZSEF Azt mondják, eljárt felettem az idő. Elmúltam nyolcvanéves, igyekszem mindent alaposan megfontolni és meggondolni.

PAPRIKAJANCSI Segítsünk őfelségének a meggondolásban. Lépj be, Katharina!

(Belép Katharina Schratt.)

7. jelenet

Paprikajancsi, Ferenc József, Katharina

PAPRIKAJANCSI Schratt Katalin, őfelsége hivatalos barátnője!

KATHARINA *(mélyen meghajol)* Felség!

FERENC JÓZSEF Katharina! Mit keresel itt?

KATHARINA Hogy szolgál felséged egészsége?

FERENC JÓZSEF Öregszel, Katharina.

KATHARINA Elmúltam hatvan, felség.

FERENC JÓZSEF Nem érek rá, koronatanácsot tartok, Katharina.

KATHARINA *(meghajol)* Felség!

FERENC JÓZSEF *(kifelé indulna)*

PAPRIKAJANCSI Állókép!

(Ferenc József és Katharina mozdulatlanra merevedik.)

PAPRIKAJANCSI Ilyen könnyen nem ússza meg felséged! Vissza!

(Ferenc József és Katharina visszaállnak egymás mellé.)

PAPRIKAJANCSI Gyere, Anna, szükség van rád!

(Belép Anna Nahowski.)

8. jelenet

Paprikajancsi, Ferenc József, Katharina, Anna

PAPRIKAJANCSI Állókép, elevenedj meg! Íme, Anna Nahowski, őfelsége nem hivatalos barátnője!

(Ferenc József és Katharina megmozdul.)

FERENC JÓZSEF Anna!

ANNA *(Ferenc József nyakába ugrik)* Szerelmem!

(Csókolóznak.)

KATHARINA *(köhint)*
 ANNA *(kibontakozik a csókból, és hátraszól)* Takarodj, szipirtyó! *(Visszafordul, és tovább csókolózik.)*
 KATHARINA Micsoda szuka!
 FERENC JÓZSEF *(Annához)* Még mindig gyönyörű vagy!
 ANNA Te viszont egyre totyakosabb leszel! Húzd ki magad!
 KATHARINA Micsoda modortalanság!
 FERENC JÓZSEF Mennem kell! Koronatanácsot hívtam össze.
 ANNA Ferenc!
 FERENC JÓZSEF Mennem kell, Anna!
 KATHARINA Micsoda egy levakarhatatlan bestia!
 ANNA Ferenc, ne robbants ki háborút!
 KATHARINA Ne üsd bele az orrod a király dolgába, liba! *(Rángatja Annát.)*
 ANNA Kotródj innen, vén ribanc! *(Pofon csapja Katharinát.)*
 KATHARINA Mit merészeltél, szégyentelen! *(Nekiesne Annának.)*
 ANNA *(kitér Katharina ütése elől, a másik nő háta mögé kerül, és fenékebe rúgja)*
 FERENC JÓZSEF De hölgyeim!
 ANNA Ne vidd háborúba az országot, Ferenc! Most az egyszer hallgass rám!
 KATHARINA *(nehézkesen feltápáskodik)* Szuka!
 ANNA Minden háborúdat elveszíted, Ferenc! Őrizd meg a békét! Könyörgöm!
 FERENC JÓZSEF Anna, én...
 ANNA Hagyd a birodalmad az utódodra. Sértetlenül.
 KATHARINA Felség, nem kéne hagnia, hogy ez a...
 FERENC JÓZSEF Meggyilkolták az utódomat Szarajevóban.
 ANNA Sohasem szeretted őt, Ferenc.

KATHARINA Nahát, ez már mégiscsak sok! Mit képzelsz magadról, némbor?
 ANNA Ki lesz az utód? Károly?
 FERENC JÓZSEF Igen, ő.
 ANNA Rá kell hagynod a birodalmad, Ferenc.
 KATHARINA Hagyd uralkodni a császárt, te pulyka!
 ANNA Rá kell hagynod, hallod?
 FERENC JÓZSEF Mennem kell! Mindent meggondolok és megfontolok. *(El.)*

9. jelenet

Paprikajancsi, Katharina, Anna

KATHARINA Nem szégyelled magad? Szajha!
 ANNA Megvénültél, primadonna! Nemcsak a császárnak nem kellesz, a nyugdíjas komornyiknak se!
 KATHARINA Ófelsége is megöregedett.
 ANNA Neked igen.
 KATHARINA Mi van, ringyó?
 ANNA Csak ábrándozzál róla, vén tyúk!
 KATHARINA Utolsó lotyó!
 ANNA Veled már a császár se tudna mit kezdeni, te vén, kiszáradt hasadék!
 KATHARINA Ribanc!
 ANNA Ferenc József egykori dedája!
 KATHARINA Hát te? Te ki vagy? Talán nem te írtál könyvet azzal a címmel, hogy „Ferenc József szeretője voltam”?
 ANNA Én még ma is kellenék neki!
 KATHARINA Mire? Nem látod, hogy megvénült?
 ANNA Neked igen. Egyébként még mindig ő a legférfiasabb férfi: nyolcvanéves korában is kell neki Bosznia.
 KATHARINA Gúnyolódsz? Cemende! *(A hajába csimpaszkodik.)*

ANNA Átkozott szipirtyó! *(Pofon csapja.)*

KATHARINA Te!!

(Verekednek.)

PAPRIKAJANCSI Állókép!

(Katharina és Anna mozdulatlanul merevedik. Úgy, ahogy voltak, egymásba gabalyodva.)

Valcer!

(Megszólal a bécsi keringő.)

Táncoljatok!

(Katharina és Anna keringőznek egymással.)

Legyen inkább valami időse-rőbb!

(Megszólal a Radetzky-induló.)

Erre táncoljatok!

(Katharina és Anna a Radetzky-indulóra táncol.)

Elég belőletek!

(Katharina és Anna kitáncol. Mindketen el.)

10. jelenet

Paprikajancsi egyedül

PAPRIKAJANCSI Nézzük a többieket!

(Belép Frigyes főherceg.)

11. jelenet

Paprikajancsi, Frigyes

PAPRIKAJANCSI Frigyes főherceg a Habsburg-család rangidős tábornoka, a császár szerint háború esetén a hadsereg természetes főparancsnoka!

FRIGYES *(ruháját igazgatja)* Össze kell szednem magam. A császár

kedvel ugyan, de mindig csak a külsőségeket nézi.

PAPRIKAJANCSI Gyere, Izabella!

(Belép Izabella főhercegnő.)

12. jelenet

Paprikajancsi, Frigyes, Izabella

IZABELLA Hová megy, kedvesem?

FRIGYES Koronatanácsot tart a császár Szerbiával kapcsolatban.

IZABELLA Miért nem a díszegyenruháját vette fel?

FRIGYES Ilyenkor igazán tegeződhetnénk, Izabella!

IZABELLA A falnak is füle van. főleg itt, a Habsburgok között.

FRIGYES Én is Habsburg vagyok.

IZABELLA Éppen ezért kell vigyáznod magadra, te marha! Mi lenne velem nélküled? Hány furcsa haláleset volt a családotban?

FRIGYES De hát én...

IZABELLA Ne is hívd fel magadra a figyelmet!

FRIGYES Szerencsétlen trónörökös...

IZABELLA Nem kár érte! Felfuvalkodott alak volt. Rangon alul házasodott. Nem lehet, hogy emiatt ölték meg?

FRIGYES Már hogy ölhetnék volna meg éppen emiatt?

IZABELLA Csak gondolkodtam. Kétbalkezes biztosítása volt. A mérénylet aligha sikerülhetett volna, ha valaki komolyan veszi a védelmét. Háború lesz?

FRIGYES Tartok tőle.

IZABELLA Ki akar háborút? Ferenc József?

FRIGYES A másik császár akarja. Vilmos. A hegyes bajszerű.

IZABELLA Az egy pojjáca.

FRIGYES Tudom. Ferenc József is tudja.

IZABELLA Mégis mindig összebékítetted őket.

FRIGYES Ezt várják tőlem, Izabella.

IZABELLA Ugye, nem te leszel a hadvezér?

FRIGYES Nem. Én csak a vigasztaló nagypapás tábornok bácsi leszek. Conrad irányítja a sereget.

IZABELLA Az is rangon alul akar házasodni!

FRIGYES Hagyd már a protokollt, Izabella!

IZABELLA Nem tehetem. Ezen kívül semmi sem emel bennünket a tömeg fölé. *(Megigazgatja Frigyes gallérját.)* Menjen, kedves. Viselkedjenek jól. Ne csináljanak háborút.

(Frigyes és Izabella ellenkező irányban el.)

13. jelenet

Paprikajancsi egyedül

PAPRIKAJANCSI Ezek szerint senki se akar háborút. Nézzünk valakit, aki talán akar!

(Belép Berchtold.)

14. jelenet

Paprikajancsi, Berchtold

PAPRIKAJANCSI Leopold von Berchtold gróf, az Osztrák–Magyar Monarchia közös külügyminisztere!

BERCHTOLD Rá kell beszélnem a császárt a háborúra! Ideje keményen fellépni Szerbiával szemben! A győzelem után létrehozzuk az önálló Albániát, amely elzárja a szerbeket a tengertől.

PAPRIKAJANCSI Mit mondtam? Egy háborúpárti. Állókép!

BERCHTOLD *(Mozdulatlanná merevedik lépés közben.)*

PAPRIKAJANCSI Lehet, hogy nem nagyon szellemes dolog szellemeket idézni a spiritizmus fénykorában, de talán itt segíthet! Nagyon fontos szellemet hívok! Méltóztassék befáradni! Állókép, elevenedj meg!

(Belép Ferenc Ferdinánd.)

15. jelenet

Paprikajancsi, Berchtold, Ferenc Ferdinánd

FERENC FERDINÁND *(véres zubonyban jön be, és Berchtold felé tart)*

BERCHTOLD *(meglátja Ferenc Ferdinándot)* Szentséges Úristen! *(Keresztet vet.)* Távozz, szellem!

FERENC FERDINÁND Miniszter úr!

BERCHTOLD *(térdre rogy)* Jaj nekem!

FERENC FERDINÁND Mit hisztériázik, Berchtold? Mikor bántottam én magát?

BERCHTOLD Távozz, sátán!

FERENC FERDINÁND Nem a sátán vagyok, maga teve!

BERCHTOLD Nem a sátán?

FERENC FERDINÁND Nem!

BERCHTOLD Biztos?

FERENC FERDINÁND Na, tápáskodjon már fel, maga szerencsétlen!

BERCHTOLD *(nehézkesen feláll)*

FERENC FERDINÁND *(a kezét nyújtva segítene)*

BERCHTOLD Jaj! *(elkapja a kezét, csaknem újra elzuhan)*

FERENC FERDINÁND Berchtold, maga nagy marha.

BERCHTOLD Úgy tudtam, hogy császári felséged meggyilkolták.

FERENC FERDINÁND Jól tudja.

BERCHTOLD De hát akkor...

FERENC FERDINÁND Az Isten áldja, Berchtold, maga a Monarchia külügyminisztere. Ha ilyen nehéz a

felfogása, még a cár bolondja is kifog magán. Vonuljon kolostorba! BERCHTOLD Valóban szellemnek tetszik lenni?

FERENC FERDINÁND Hát persze, hogy szellem vagyok, Berchtold, maga virslifejű, pomádés kecske! Ne remegjen nekem, mert tüstént valagba rúgom!

BERCHTOLD Császári felség...

FERENC FERDINÁND Háború lesz, Berchtold.

BERCHTOLD Van szerencsém közölni császári felségeddel, hogy igen.

FERENC FERDINÁND Minek?

BERCHTOLD Mert meggyilkolták császári felséged!

FERENC FERDINÁND A háborúval talán feltámasztanak?

BERCHTOLD De császári felség, úgy gondolom...

FERENC FERDINÁND Feltámasztanak, vagy nem támasztanak fel?

BERCHTOLD Hogyan támaszthatnánk fel vele, császári felség?

FERENC FERDINÁND Ha fel se támasztanak vele, minek a háború?

BERCHTOLD Császári felség...

FERENC FERDINÁND Azt tanácsolom, a Monarchia ne háborúzzon.

BERCHTOLD Szerbia ellen, császári felség...

FERENC FERDINÁND Szerbiát a cár támogatja. Oroszországgal magunk nem bírunk, ha meg német szövetségben harcolunk, abból európai háború lesz. Gondolják meg!

BERCHTOLD Súlyos sértés érte a birodalmat, császári felség.

FERENC FERDINÁND Kérjenek szokványos elégtételt, és ne provokáljanak háborút.

BERCHTOLD Császári felség...

FERENC FERDINÁND Legyen egy csöpp esze, Berchtold.

BERCHTOLD Az európai konfliktus elkerülhetetlen, császári felség.

FERENC FERDINÁND Egy nagy diplomata elkerülheti, Berchtold. Legyen az maga. Maradjanak ki belőle, szállítsanak hadianyagot a résztvevőknek, és teremtsenek jólétet. Tudja, mi az, Berchtold, jólétet! Polgárosodjanak, számolják fel a nagybirtokot, a szegénységet.

BERCHTOLD Én nem hinném, császári felség!

FERENC FERDINÁND Legalább mérlegelje, amit mondok, maga virslifejű, pomádés hatökör! A háború felszámolja a birodalmat! Ezt akarja?

BERCHTOLD Mérlegelni fogom, császári felség...

FERENC FERDINÁND Ne sokáig rágódjon rajta, mert a szenilis vén hülye császár még hadat üzen, és itt a baj!

BERCHTOLD Jézusom! *(Keresztet vet.)*

FERENC FERDINÁND Magának megint rohama van?

BERCHTOLD Ön felséget méltóztott sérteni, császári felség.

FERENC FERDINÁND Mi van?

BERCHTOLD Vén hülyének méltóztott nevezni őfelségét, a császárt.

FERENC FERDINÁND Talán nem az?

BERCHTOLD Jaj! *(Újra keresztet vet.)*

FERENC FERDINÁND Magával semmit se lehet kezdeni! Jobban járok, ha elmegyek kísértetni! Isten áldja, maga marha! *(El.)*

16. jelenet

Paprikajancsi, Berchtold

BERCHTOLD Úgy tűnik, napszúrást kaptam... *(El.)*

17. jelenet

Paprikajancsi egyedül

PAPRIKAJANCSI A háborúhoz ugye-
bár pénz kell. Lássuk, mit mond a
szakértő!

(*Belép Bilinski.*)

18. jelenet

Paprikajancsi, Bilinski

PAPRIKAJANCSI Leon Bilinski, az
Osztrák–Magyar Monarchia közös
pénzügyminisztere!

BILINSKI Végre! Végre háború lesz!
Felvirrad a mi napunk!

PAPRIKAJANCSI Nofene...

BILINSKI Végre háború lesz!

PAPRIKAJANCSI Állókép!

BILINSKI (*mozdulatlanná merevedik*)

PAPRIKAJANCSI Hogy is van ez?
A háborúhoz pénz kell. Vajon ezt
a pénzügyminiszter nem tudja?
Gyere, Josephine!

(*Belép Josephine.*)

19. jelenet

Paprikajancsi, Bilinski, Josephine

PAPRIKAJANCSI Állókép, feloldalak!

BILINSKI (*megmozdul*) Josephine!

JOSEPHINE Itt vagyok, drágám!

BILINSKI Végre háború lesz!

JOSEPHINE Háború? Te ennek örülsz?

BILINSKI Hát nem érted, Josephine?
A Monarchia háborúba keveredik
Oroszországgal!

JOSEPHINE Az borzalmas!

BILINSKI Persze, az is! De elfoglaljuk
Lengyelországot!

JOSEPHINE Ez csak ábránd, Leon.
Ábránd!

BILINSKI Gondolj bele, Josephine!
Osztrák–Lengyel–Magyar Monar-
chia!

JOSEPHINE Ábránd, Leon. Szép áb-
ránd. Előbb győzni kell egy rette-
netes, kiszámíthatatlanul hosszú
háborúban.

BILINSKI Lehetetlen, hogy ne győz-
zünk!

JOSEPHINE Menj, Leon! Várnak a
koronatanácsban. (*El.*)

20. jelenet

Paprikajancsi, Bilinski

BILINSKI Osztrák–Lengyel–Magyar
Monarchia! Osztrák–Lengyel–Ma-
gyar Monarchia! (*El.*)

21. jelenet

Paprikajancsi egyedül

PAPRIKAJANCSI Íme, így fest egy
igazi, hidegfejű pénzügyminiszter!
Vajon a hadügyminiszter miféle
lehet?

(*Belép Krobatin.*)

22. jelenet

Paprikajancsi, Krobatin

KROBATIN (*határozottan, némán
jön, szinte masírozik*)

PAPRIKAJANCSI Állókép!

KROBATIN (*mozdulatlanná mereve-
dik*)

PAPRIKAJANCSI Kérlek, Maria! Álló-
kép, feloldalak!

(*Belép Maria Krobatin.*)

23. jelenet

Paprikajancsi, Krobatin, Maria

MARIA Alexander!

KROBATIN Maria húgom! De régen
láttalak!

MARIA Felvitte az Isten a dolgod. Tá-
bornok lettél.

KROBATIN Apánk is katona volt.
MARIA Címzetes alezredesként nyugdíjazták.

KROBATIN Dolgom van, Maria. Várnak a koronatanácsban.

MARIA Háború lesz?

KROBATIN Remélem.

MARIA Akadályozd meg!

KROBATIN Micsoda?

MARIA Akadályozd meg a háborút!

KROBATIN Hogy mondhat szílyet?

MARIA Jól gondold meg! (El.)

24. jelenet

Paprikajancsi, Krobatin

KROBATIN Hm... Az asszonyok ostobák. Nagyon ostobák. Szétúzzuk Szerbiát. Váratlan és lendületes csapással! Az orosz medvének arra se lesz ideje, hogy mozgósítson. (El.)

25. jelenet

Paprikajancsi egyedül

PAPRIKAJANCSI Nézzük a vezérkari főnököt!

(Belép Conrad.)

26. jelenet

Paprikajancsi, Conrad

PAPRIKAJANCSI Franz Conrad von Hötzendorf, a Monarchia hadseregének vezérkari főnöke!

CONRAD (öntelt tartásban lépked, a keze Napóleon-pózbán a gomblyukai közt)

PAPRIKAJANCSI Állókép!

(Conrad mozdulatlaná merevedik.)

Kicsit oldunk a merevségen. Virginia! Állókép, feloldalak!

(Belép Virginia.)

27. jelenet

Paprikajancsi, Conrad, Virginia

VIRGINIA Franz!

CONRAD Virginia! Ide nem jöhetsz utánam, drágám!

VIRGINIA Talán nem tudnak rólam?

CONRAD Dehogynem! A császár is foglalkozott a házassági terveinkkel.

VIRGINIA Képezem.

CONRAD Meg kell értened, Virginia. Özvegy vagyok, te meg elvált. Ez egy régimódi monarchia.

VIRGINIA Egy vaskalapos monarchia, Franz. Az előkelő hölgyek bántó fölénnel néznek el a fejem fölött.

CONRAD Majd elmúlik, drágám. Minden csoda három napig tart.

VIRGINIA Elveszel, vagy nem veszel el?

CONRAD Elveszlek, drágám.

VIRGINIA Mégis, hogyan? A vezérkari főnöknek is házassági engedély kell itt! Mintha csak hadnagyocska volnál! Vagy közönséges zupás őrmester!

CONRAD Ne túlozz, Virginia!

VIRGINIA Nem túlozok. Mégis, hogyan gondolod, hogy feleségül veszel? A válás is pokoli nehéz a te hazádban, tapasztaltam.

CONRAD Egy magyar tábornok lánya leszel.

VIRGINIA Mi van?

CONRAD Örökbe fogad téged egy magyar generális.

VIRGINIA Egy magyar generális?

CONRAD A magyar házassági törvények jobbák és egyszerűbbek. Ha pedig tábornok lánya leszel, a császár sem tagadhatja meg az engedélyt.

VIRGINIA Nevetséges. Talán te is magyar állampolgár leszel?

CONRAD Könnyebb volna úgy, de nem tehetem. Nem maradnék vezérkari főnök.

VIRGINIA Jól van, te vezérkari főnök. Fene a karrieredet! (El.)

28. jelenet

Paprikajancsi, Conrad

CONRAD Végre egy háború! Egy jó kis háború! (El.)

29. jelenet

Paprikajancsi egyedül

PAPRIKAJANCSI Lássuk most már a miniszterelnököket! Előbb az osztrákok!

(Belép Stürgkh.)

30. jelenet

Paprikajancsi, Stürgkh

PAPRIKAJANCSI Íme, Karl von Stürgkh, az osztrák miniszterelnök.

STÜRGKH Az ostobák száma végtelen. Szerencsére a császár feloszlatta a parlamentet, eleget rágtam emiatt a fülét. Ezt az országot csak rendeletekkel lehet kormányozni.

PAPRIKAJANCSI Derék osztrák demokrata!

STÜRGKH Nyikhajok sose tudnak megállni. Ha egyszer engedünk a gyepción, tüstént bevezetik az általános választójogot. Egyéb se hiányozna!

PAPRIKAJANCSI Állókép!

(Stürgkh mozdulatlanul merevedik.)

PAPRIKAJANCSI Azt gondolom, nagyon meghitt kapcsolat lehet az áldozat és a leendő gyilkosa között. Az áldozat már itt van, jöjjön a gyilkos! Jöjjön. Adler úr! Állókép, feloldalak!

(Belép Friedrich Adler.)

31. jelenet

Paprikajancsi, Stürgkh, Adler

ADLER *(pisztolyt tart a kezében)* Hová, miniszterelnök úr?

STÜRGKH *(félre)* Nicsak, egy vérbeli nyikhaj! A szocialisták felekezetéből. Nem hisznek Istenben! *(Keresztet vet.)*

ADLER Talán rosszban sántikál? Azért ijedt meg tőlem?

STÜRGKH Talán a pisztolya miatt ijedtem meg, fiatalember.

ADLER *(a pisztolyára néz)* Ja, emiatt? Nem is tudom, miért van nálam. *(Zsebre teszi a fegyvert.)*

STÜRGKH Megszokásból is fegyverkezik? Ilyenek a szocialisták!

ADLER Csak nem fél egy pisztolytól, miniszterelnök úr?

STÜRGKH Hogyne félnék! Gyilkos fegyver!

ADLER Miért kellene félnie? Magányos szociáldemokrata vagyok, maga meg az uralkodó osztály elnyomó szervének irányítója.

STÜRGKH Mármost hogy én?

ADLER Nem maga a miniszterelnök?

STÜRGKH Talán elnyomom magát?

ADLER Igen. Nem engedi, hogy megvalósuljon az általános választójog.

STÜRGKH Csak azok szóljanak bele az állam dolgaiba, akiknek van felelősségük.

ADLER Demokráciára van szükség az önök elaggott rendszerével szemben! Egyenlőség! Szabadság! Testvériség! Minden felnőtt állampolgárt megillet a szabad választás lehetősége!

STÜRGKH Ezek csak szavak, Adler úr. Pusztá szóvirágok.

ADLER Ön nem ismeri a jelentésüket, miniszterelnök úr.

STÜRGKH Mert nincs is. Közönséges demagógia.

ADLER Önök egyszer még nagyon megbánják ezt az elvakultságot! *(Előveszi és Stürgkhre fogja a fegyvert.)*

STÜRGKH Kifogyott az érvekből? Máris jön a fegyver?

ADLER Az osztályharc a fejlődés mozgatórugója, miniszterelnök úr!

STÜRGKH *(keresztet vet)*

ADLER Fél?

STÜRGKH Attól, hogy most agyonosztályharcol a pisztolyával? Nem. Ötvenöt éves vagyok. Ebben a korban az ember már minden pilanatban felkészült a halálra.

ADLER Akkor miért vetett keresztet?

STÜRGKH Az istenkáromlás miatt.

ADLER Istenkáromlás?

STÜRGKH Hogy az osztályharc mozgatja a világot.

ADLER Maga aztán bigott egy katolikus!

STÜRGKH Hívó vagyok.

ADLER Nem zavarják a dolgozó nép ellen elkövetett bűnei?

STÜRGKH Hát magát?

ADLER Engem?

STÜRGKH Örökösen osztályharcról meg proletárdiktatúráról fecseg.

ADLER Ez a jövő útja.

STÜRGKH Hát a lelkiismeret? Az nem a jövő útja?

ADLER A burzsoá lelkiismeret az önök dolga.

STÜRGKH Maguknak másféle lelkiismeretük van?

ADLER Ha tudni akarja, igen. Nem félünk az erőszaktól. Nem félünk a változástól. A hatalomnak a proletariátus kezébe kell kerülnie, és ehhez bármilyen eszköz megengethető.

STÜRGKH A fegyveres erőszak is?

ADLER Hogyne!

STÜRGKH Azért hadonászik a pisztollyal?

ADLER Ja, ezzel? Ez csak egy játékszer.

STÜRGKH Amivel gyilkolni lehet, az nem játékszer.

ADLER Talán nincs is töltve.

STÜRGKH Maga bátor?

ADLER Egy szociáldemokratának bátor embernek kell lennie, miniszterelnök úr.

STÜRGKH Tehát bátor?

ADLER Szocialista vagyok.

STÜRGKH Ha bátor, mit szólna egy háborúhoz? Ott vitézkedhetne.

ADLER Háború?

STÜRGKH Háború hát. Móresre tanítjuk a kutya Szerbiát.

ADLER Imperialista rabló háború! Fúj! Nem kell!

STÜRGKH Azt mondta, bátor!

ADLER Az is vagyok! De nem az önök imperialista rabló háborújában akarok harcolni!

STÜRGKH Nem akar maga harcolni sehol sem! Legfeljebb fegyvertelekrekre löne! Demagóg ökör!

ADLER Retteg az elnyomó! *(Újra Stürgkhre fogja a pisztolyt.)*

STÜRGKH Én nyomom el? Magát?

ADLER Igen!

STÜRGKH Pedig mintha maga tartana fegyvert rám. Megyek a koronatanácsba! Ha akar, lőjön le! *(El.)*

32. jelenet

Paprikajancsi, Adler

ADLER Háború! Imperialista rabló háború! Világ proletárai, egyesüljetek! *(Elsüti a pisztolyt.)* Egyesüljetek! *(El.)*

33. jelenet

Paprikajancsi egyedül

PAPRIKAJANCSI A Koronatanács résztvevői közül már csak egy van hátra. Lássuk őt is!

(Belép Tisza.)

34. jelenet

Paprikajancsi, Tisza

PAPRIKAJANCSI Gróf Tisza István,
a magyar miniszterelnök!

TISZA Meg kell akadályoznom a há-
ború kitörését!

PAPRIKAJANCSI Állókép! *(Tisza moz-
dulatlanná merevedik.)* Ilona asz-
szony!

(Belép Tisza Ilona.)

35. jelenet

Paprikajancsi, Tisza, Ilona

PAPRIKAJANCSI Állókép, feloldalak!

ILONA Háború lesz, István?

TISZA Nem szabad hogy az legyen!

ILONA Kik akarják?

TISZA Amennyire ezt a bagázst is-
merem, mindenki. Vagy csaknem
mindenki.

ILONA Akkor mit tehetsz?

TISZA Megpróbálom meggyőzni a
királyt.

ILONA Akkor nincs sok reményünk.

TISZA Nincs.

ILONA Segítsen az Isten! *(Megcsó-
kolja és el.)*

36. jelenet

Paprikajancsi, Tisza

PAPRIKAJANCSI Gyanítom, érdeke-
sebb találkozást is láthatunk máris!

(Belép Ferenc Ferdinánd szelleme.)

37. jelenet

Paprikajancsi, Tisza, Ferenc Ferdinánd

FERENC FERDINÁND *(még mindig
véres zubbonyban)* Gróf Tisza!

TISZA *(Ferenc Ferdinánd láttán
meglepidik, de fegyelmezi ma-
gát)* Császári felség!

FERENC FERDINÁND Maga nem ijed
meg tőlem?

TISZA Nem hinném, hogy felséged
ijesztgetni akarna.

FERENC FERDINÁND Látja! *(Mutatja
a vérfoltokat a zubbonyán.)* A má-
sodik merénylet sikerült!

TISZA Ostobaság volt Szarajevóba
mennie, császári felség.

FERENC FERDINÁND Maga tett is
megjegyzést. Azt mondta, a je-
lenlétem azon a hadgyakorlaton
közönséges, buta provokáció.

TISZA Az is volt, császári felség.

FERENC FERDINÁND Egyszer majd
maga ellen is sikerül valamelyik
merénylet.

TISZA Lehetséges.

FERENC FERDINÁND A szentségit
magának! Nem szeretem a ma-
gyarokat!

TISZA Elragadtatta magát felséged.

FERENC FERDINÁND Igen. Bocsás-
son meg.

TISZA Nem történt semmi. Ön már
csak egy szellem.

FERENC FERDINÁND Maga nem na-
gyon gyászol engem, ugye, Tisza?

TISZA Nincs rá okom, császári felség.

FERENC FERDINÁND A szentségit
magának! Mitől ilyen? Mitől? Azon-
nal mondja meg!

TISZA Azt hiszem, le kellene higgad-
nia, császári felség.

FERENC FERDINÁND Tudja, hogy há-
ború lesz?

TISZA Meglehet.

FERENC FERDINÁND Ezt most maga
sem fogja tudni elkerülni! És tud-
ja, miért? Nem azért ám, mert a
koronatanácsban maga az egyet-
len magyar! Hanem mert maga az
egyetlen arc! A többiek mind arc-
talan bürokraták! Nullák magához
képest!

TISZA Felséged túloz. Egyikük sem
nulla.

FERENC FERDINÁND De nem is sokkal többek egy nullánál! Magának azonban vigyázni kell, mert az antant koronatanácsaiban is hasonló fickók ülnek. Maga mindegyiknek csípi a szemét. Vereség esetén maga lesz az első számú felelős, és Magyarország a legfőbb bűnbak!

TISZA A külföldi propaganda nagyjából már most is ezt harsogja, császári felség.

FERENC FERDINÁND Gyűlöltem Magyarországot!

TISZA *(hallgat)*

FERENC FERDINÁND Még a vonat ablakait is elsötétíttettem, amikor ott jártam. A magyar néppel amúgy nem volt semmi bajom.

TISZA *(hallgat)*

FERENC FERDINÁND A szentségit magának! Miért tud így hallgatni! Erre senki más nem képes!

TISZA *(hallgat)*

FERENC FERDINÁND Tudja, miért gyűlöltem Magyarországot?

TISZA Feltételezem, hogy el akarja mondani, császári felség.

FERENC FERDINÁND A szentségit magának! Feltételezi? Hát jól feltételezi!

TISZA Hallgatom felségedet.

FERENC FERDINÁND A magyar bakát kedvelem. A huszárt is. Egyenesek. Nincs náluk jobb katonája a császárnak. Az önérzetes és jellemes magyar kétféle: kuruc vagy labanc. Mindkettőt megértettem, és mindkettőt tudtam becsülni. Az igazi kuruc tiszteletet ébreszt. Nem szeretem, de respektálok. Őszinte. Az igazi labanc becsületes. Megbízható. De nagyon kevés ilyen van. A környezetemben felbukkanó magyar főurak, tiszték vagy hivatalnokok zöme utánzat volt. Kuruc-utánzat vagy labanc-utánzat. Konjunktúra-ku-

rucok vagy megélhetési labancok. Mindkét fajtát rühelltem.

TISZA Hm.

FERENC FERDINÁND Maradjanak ki a háborúból, és modernizálják ezt a haldokló birodalmat. Jót tennének vele a Monarchiának is, Magyarországnak is! Isten áldja, gróf Tisza!

TISZA Felségedet is!

FERENC FERDINÁND Velem ne törődjenek! *(El.)*

38. jelenet

Paprikajancsi, Tisza

TISZA Vannak emberek, akiket a halál sem tud megváltoztatni. Isten sem. *(El.)*

39. jelenet

Paprikajancsi egyedül

PAPRIKAJANCSI Nézzük, miféle koronatanács dönt az Osztrák–Magyar Monarchia népe számára élet és halál kérdésében 1914. július 7-én! A résztvevőket már ismerjük. Hölgyeim és Uraim! Jó szórakozást kívánok!

(El. Belép Berchtold.)

40. jelenet

Berchtold egyedül

BERCHTOLD Vonuljanak be, uraim!

(Belép Frigyes, Türgkh, Bilinski, Krobotin, Conrad, Tisza.)

41. jelenet

Berchtold, Frigyes, Türgkh, Bilinski, Conrad, Tisza

BERCHTOLD Uraim, őfelsége, első Ferenc József császár és király!

(Belép Ferenc József.)

42. jelenet

Berchtold, Frigyes, Türgkh, Bilinski, Conrad, Tisza, Ferenc József

(Fanfár.)

MIND (meghajolnak)

FERENC JÓZSEF Foglaljanak helyet, uraim!

MIND (leülnek)

FERENC JÓZSEF Gróf Berchtold!

BERCHTOLD Felség!

FERENC JÓZSEF Már mondtam magának, hogy engem idegesít ez az átkozott fanfár!

BERCHTOLD De felséges uram...

FERENC JÓZSEF Emlékeztet a sok ostoba döntésre, ami itt esett, a koronatanácsban!

BERCHTOLD Pardon, felség!

FERENC JÓZSEF Halljam a mondan-dóját!

BERCHTOLD Hm...

FERENC JÓZSEF A torkán akadt valami?

BERCHTOLD Felség...

FERENC JÓZSEF Mi van?

BERCHTOLD Ha újra tegezni méltóztatna felséged...

FERENC JÓZSEF Azt ki kell érdemelni, Berchtold gróf!

BERCHTOLD Esedezem, felség!

FRIGYES (félre Ferenc Józsefhez) Hosszú lesz a koronatanács, ha nem tegezi felséged!

FERENC JÓZSEF (biccent Frigyes felé) Rendben, kedves gróf Berchtold! Kezdheted az előterjesztést!

BERCHTOLD Van szerencsém bejelenteni, hogy őfelsége, II. Vilmos császár a legmesszemenőbben támogatja Szerbia megtámadását.

TISZA Ettől még nem támadunk.

BERCHTOLD Tisza gróf! / Jobb, ha ön is tudomásul veszi, / Hogy Berlinben...

TISZA Engem nem érdekel, / Hogy Berlinben mit határoznak el!

BERCHTOLD Én azt ajánlom önnek, Tisza gróf, / Hogy szélesítse a látókörét! / Vilmos császár a szövetségesünk, / Itt nincs nagypolitika – nélküle!

FERENC JÓZSEF Berchtold gróf! Elragadtatta magát! / Vilmos császár bennünket nem irányít.

BERCHTOLD Pardon, felség! De el kell mondanom, / Hogy Vilmos császár háborút akar.

FRIGYES Igen. Vilmos többnyire azt akar.

BERCHTOLD Ez a háború érdekünkben áll, / Ezért a felség (int Ferenc József felé) Beleegyezett, / Hogy tüstént mozgósítsunk.

TISZA Micsoda?

BERCHTOLD Mozgósítást.

TISZA Én erről nem tudok!

BERCHTOLD A felséges császár rendelkezte el.

FERENC JÓZSEF Igen. Az ön javaslatára, Berchtold.

TISZA Törvénytelen.

FERENC JÓZSEF Ezt kikérem magamnak!

TISZA A mozgósítást, felséges uram, / Az országgyűlés rendelheti el, / Együtt a kormánnyal és a királlyal.

FERENC JÓZSEF Nem szeretem, ha kioktatsz, Tisza!

TISZA Nem kioktattam, csak figyelmeztettem / A magyar törvényre felségedet.

BERCHTOLD Ön akadékoskodik, Tisza gróf. / A birodalom legfőbb érdeke, / Hogy mőresre tanítsuk Szerbiát. / Németország a szövetségesünk. / Gyorsan győzni fogunk.

FRIGYES Kötve hiszem.

TISZA A háborúhoz nem járulok hozzá.

BERCHTOLD De Tisza gróf!

TISZA Magyarország kormánya / Csak a tárgyalásokat támogatja / Szerbiával. A hadüzenetet nem.

BERCHTOLD Most a harcnak van itt az ideje!

STÜRGKH Úgy van!

KROBATIN Támogatom!

STÜRGKH Jöjjön a harc!

TISZA Én nem járulok hozzá.

BERCHTOLD Tisza gróf, / Mi vagyunk többségben!

TISZA Nem érdekel. / Magyarország miniszterelnöke / Az egész országot képviseli.

FERENC JÓZSEF Szerbia országom ősellensége.

TISZA Legkegyelmesebb felséges uram! / Nem tudunk leszámolni Szerbiával.

CONRAD Dehogynem tudunk!

STÜRGKH Én is azt hiszem! / Agyoncsapjuk őket, mint a legyet!

FERENC JÓZSEF Folytasd, Tisza gróf!

TISZA Felséges uram, / Szerbiát támogatja Oroszország, / Azzal nem mérközhetünk egyedül.

BERCHTOLD Ebben segít a német szövetség.

BILINSKI Ne sopánkodjon annyit, Tisza gróf!

STÜRGKH És hagyja békén a szemüvegét! / Percenként kétszer is törölgeti, / Hol leteszi, hol felteszi. Zavar.

TISZA Engem meg zavar az ön butasága, / Kedves Stürgkh gróf. Ön háborút kiáltoz, / De sejtelve sincs, hogy az mit jelent.

STÜRGKH Németország a szövetségünk, / Ezzel meg ön nem kalkulál, Tisza.

FERENC JÓZSEF Abbahagyni a személyeskedést! / Miniszterelnökök! Mint két rossz kamasz!

KROBATIN Tisza gróf nem számol Németországgal, / Ami nagy szarvashiba, uraim.

TISZA Számoltam vele. Tovább, mint önök. / Ha Németország szövet-

ségesünk, / Az ellenségünk lesz Franciaország.

KROBATIN Na és?

STÜRGKH Ezt eddig is tudtuk, Tisza.

CONRAD A franciáktól nem kell tartanunk, / Azokkal verekedni nem fogunk. / A németek küzdenek majd velük.

TISZA Lesz még egy másik erős ellenségünk.

KROBATIN Ugyan, kicsoda?

TISZA Nagy-Britannia.

FERENC JÓZSEF Ezt komolyan gondolod, Tisza gróf?

TISZA A legkomolyabban, felséges úr.

CONRAD Baromság!

BERCHTOLD Biztos forrásból tudom: / Nagy-Britannia semleges marad.

STÜRGKH Istennek hála!

KROBATIN Nagy baj lenne abból, / Ha ellenünk fordulna Anglia.

TISZA Ellenünk fordul.

CONRAD Kedves Tisza gróf, / Ön rémeket lát.

BERCHTOLD Képzeleg csupán.

TISZA Ehhez nem kell képzelgés, uraim, / Csak logika.

FERENC JÓZSEF Úgy véled, Tisza gróf?

TISZA A britek ellenfele Németország. / Ha Vilmos császár nem lép háborúba, / Nagy-Britannia semleges marad. / De csak akkor.

BERCHTOLD Miből gondolja ezt?

TISZA Mert Nagy-Britannia politikája / Már évszázadok óta ugyanaz. / Most az európai kontinensen / Éppen Németország a legerősebb, / Vele szállnak szembe.

STÜRGKH Ostobaság.

TISZA Az lehet, hogy a britek ostobák, / De következetesek.

CONRAD Nem hiszem! / Nem hiszem, hogy a nagyképű britek / Bepiszkítanak a kesztyűjüket. / A háborúhoz kibicelni fognak.

FERENC JÓZSEF Nem hadakozhatunk a britek ellen!

BERCHTOLD De felség!

KROBATIN Császárom!

STÜRGKH Felséges úr!

FRIGYES Üljenek vissza a helyükre mind! / Megfojtják őfelségét!

FERENC JÓZSEF Krobotin!

KROBATIN Felség!

FERENC JÓZSEF Adj egy kis vizet! *(A vizeskorsó felé mutat.)*

KROBATIN *(gyorsan tölt, és a császárnak nyújtja a poharat)*

FERENC JÓZSEF *(iszik)* Köszönöm! / Mit javasolsz, Tisza?

TISZA Felséges úr, / Azt javaslom, hogy küldjünk Szerbiának / Tisztességes, korrekt üzenetet, / S ha elégtételt ad, fogadjuk el.

BERCHTOLD Félünk Szerbiától?

CONRAD Ez gyávaság!

TISZA Hát gyáva vagyok.

STÜRGKH Így elismeri? / Nem tiltakozik?

TISZA Kedves Stürgkh uram, / Inkább gyáva legyek, de nem fogom / Háborúba sodorni a hazámat. / Ébredjenek fel végre, emberek!

FERENC JÓZSEF Elragadtatod magad, Tisza gróf!

TISZA Nem annyira, mint ők, felséges úr! / Egy nagy európai méretű, / Vagy világháború...

STÜRGKH Maga bolond! / Hogy világháború? Futóbolond! / Olyan nem volt és nem is lesz soha! / Hogy világháború! Kacagni kell!

(Nevet. Berchtold, Conrad, Bilinski és Krobotin vele nevetnek.)

BERCHTOLD Nagyon lejárhatja magát, Tisza.

STÜRGKH Világháború lesz! *(Nevet.)*

KROBATIN Ez Tisza gróf! / Uraim, ilyen Tisza humora!

BILINSKI Miért lenne az világháború, / Ha az Osztrák–Magyar Monarchia / Megfenyíti az apró Szerbiát?

BERCHTOLD Na, erre feleljen nekünk, Tisza, / Maga szemüveges magyar bolond!

STÜRGKH Csak nem világháború lesz, Tisza? / Vagy helyrebillent végre az esze?

CONRAD Világháborút mondott, válaszoljon!

TISZA Ha mondtam, úgy is lesz!

STÜRGKH Maga ökör!

CONRAD Arra én is nagyon kíváncsi lennék, / Hogy lenne ebből világháború.

TISZA Románia nem marad semleges.

CONRAD Már miért ne maradna? Nevetséges! / A hadserege fabatkát sem ér, / Sohasem mer velünk kikezdeni!

BILINSKI Maga Romániától fél, Tisza? *(Nevetnek.)*

TISZA Nyíltan pályázik Erdélyre.

BERCHTOLD Na és? / Talán majd mi vicclapot olvasunk? / Pályázhatnak én a brit koronára, / De hogy szerezném meg?

KROBATIN Románia? / Az alattomos gyávaság hazája! / Nagyon nagy bajba kell kerülnünk ahhoz, / Hogy a románok ránk támadjanak! / Azt viszont nem hagynák ki!

(Nevetnek.)

CONRAD Uraim, / Térjünk az érdemi dolgokra vissza!

BILINSKI Majd ha az a mesebeli madár / Ötszáz évenként az üveghegyen / A kis csőrével annyit köszörül, / Hogy az üveghegy attól elkopik, / Majd akkor lesz Erdély Romániáé!

(Nevetnek.)

KROBATIN Nekünk szükségünk van Romániára.

FERENC JÓZSEF Miért, Krobatin?

KROBATIN Felséges uram, / Háború esetén Románia / A legfontosabb külső partnerünk. / Élelmet fog szállítani nekünk.

BILINSKI Úgy van!

STÜRGKH De hát miért Románia? / Nem a mienk-e még a magyar Alföld, / A világ éléstára?

TISZA Most igen. / De ha bevonulnak a férfiak, / Nem marad munkáskéz a földeken, / Élelmet kell vásárolnunk.

STÜRGKH Aha.

BERCHTOLD Románia nem méltó figyelemre.

FERENC JÓZSEF Berchtold, maga kapitális barom!

(Csend.)

BERCHTOLD De felség...

FERENC JÓZSEF Hallgasson!

BERCHTOLD Tegezne, felség?

FERENC JÓZSEF Nem támad majd hátba Románia?

CONRAD Nem, felség!

FERENC JÓZSEF Adja becsületszavát!

BILINSKI Én nem tenném Románia helyett.

CONRAD A becsületszavamat adom, felség!

FERENC JÓZSEF Menjünk tovább!

BERCHTOLD Folytathatom?

(Ferenc József bólint.)

Tehát / Ferenc Ferdinánd tragikus halála / Alkalmat teremtet, felséges úr, / Hogy végre leszámoljunk Szerbiával. / Ezt őfelsége, Vilmos támogatja, / S Bethmann Hollweg kancellár egyetért. / A cár ellen azonnal hadba lépnek, / Mihelyt mi háborúba kerülünk.

BILINSKI És Olaszország?

TISZA Hát Románia?

BERCHTOLD Azt kérik, hagyjuk figyelmen kívül / Olaszországot és Romániát.

BILINSKI Hát ez így marhaság.

TISZA Nagyon is az!

BERCHTOLD A kancellár s a császár tanácsolja, / Hogy hamar rohanjuk le Szerbiát, / Levegőhöz se jusson az orosz.

TISZA Úgy. Javasolja.

BERCHTOLD Igen, Tisza gróf.

CONRAD Potiorek tábornok már készen áll, / És ahogy a kijelölt csapatok / A hadi létszámra felemelkednek, / Azonnal lerohanja Szerbiát.

TISZA És gondolja, hogy a jó Potyorek / Megveri Putnik vajda hadait?

(Csend.)

CONRAD Ön szerint nem?

FRIGYES Kedves Conrad barátom, / Potiorek nem katonai zseni.

(Csend.)

BILINSKI Ami azt illeti...

KROBATIN Nem géniusz.

FRIGYES És Putnik vajda szerb hadserege / Megedződött a Balkán-háborúban, / És győzött. Nem becsülhetjük le őket.

FERENC JÓZSEF (Frigyeshez) Te támadnál?

FRIGYES Meg kell gondolni, felség.

BERCHTOLD De úgy vélik német barátaink...

TISZA A távoli Németország szerint / Hagyjuk a Balkánt figyelmen kívül, / Ne törődjünk olasszal, se románnal, / És tüstént támadjuk meg Szerbiát. / Jól értettem?

BERCHTOLD Igen, de...

TISZA Azt hiszem, / Nem a német császárra tartozik, / Hogyan lépünk fel Szerbiával szemben.

KROBATIN Ne legyen ennyire merev,
Tisza! / Elagyabugyaljuk a szerbe-
ket, / Száz évre letörjük a szarvu-
kat, / És meghódított új területek-
kel / Gyarapodik az ön hazája is.
TISZA Tiltakozom. Mi nem terjesz-
kedünk.

STÜRGKH Miért nem?

TISZA Országunk határai / Már ezer
év óta véglegesek. / Mi sohasem
ragadjuk el a másét.

BILINSKI Maga fantaszta.

TISZA Csak magyar vagyok.

FERENC JÓZSEF Ha volna benned
szenvedély, Tisza, / Rebellisnek
gondolhatnának.

TISZA Felség...

FERENC JÓZSEF Nem kell megma-
gyarázni, elhiszem. / Nem akarsz
háborút?

TISZA Felséges úr, / A háború ve-
szélyt hoz a hazámra, / Meg az
egész Monarchiára is.

FERENC JÓZSEF Akkor még meg
kell fontolni. Frigyes?

FRIGYES Hogyha a véleményem szá-
mít, felség, / Én Tisza István ol-
dalára állok, / De – teljesítem a
parancsokat.

BERCHTOLD Nahát, ez érthetetlen!

FERENC JÓZSEF Micsoda?

BERCHTOLD A szemérmetlen nagy-
szerb propaganda, / Amit Belgrád
eltűr, felséges úr, / Erélyes válasz-
lépést követel. / A románok most
nem veszélyesek, / De még azzá
lehetnek, hogyha hagyjuk! / Erős
kézzel verjük meg Szerbiát!

STÜRGKH Szerintem szükség van
a háborúra, / De Németországtól
függetlenül, / Ennyiben Tisza gróf-
fal érték egyet. / Hogy milyen mó-
don robban ki a harc, / Az forma
kérdése.

CONRAD Semmi se jobb, / Mint a
meglepetésszerű roham. / Hajrá!
Hurra! Fel Belgrádba! Előre!

FERENC JÓZSEF Maga megbu-
gyant, Conrad?

CONRAD Pardon, felség!

BILINSKI Felség, uraim, ha megen-
gedik, / Ismertetném Potiorek vé-
leményét.

BERCHTOLD Időszerű!

FERENC JÓZSEF Csak ismertesd, Bi-
linski! / Ő Bosznia és Hercegovina
/ Kormányzója. Fontos a véle-
ménye.

BILINSKI A tábornoknak az a véle-
ménye, / Hogy ott a pánszláv agi-
tációnak / Véget vetni úgyszólván
lehetetlen. / Szerinte ennek csak
két módja van.

FERENC JÓZSEF Mi az a kettő, Bi-
linski lovag?

BILINSKI Vagy azonnal le kéne mon-
dani / Boszniáról és Hercegoviná-
ról...

(Csend.)

FERENC JÓZSEF Ez szóba sem jö-
het!

(Csend.)

És mi a másik?

BILINSKI Eltaposni Belgrádot mind-
örökre.

(Csend.)

FERENC JÓZSEF Akkor hát mégis-
csak lesz háború.

TISZA Felség...

FERENC JÓZSEF Ebbe ne szólj bele,
Tisza! / Fegyvert fogunk.

TISZA Felség, tiltakozom! / Felelőt-
lenség!

FERENC JÓZSEF Ülj vissza, Tisza! /
Hát mégis elkapott a szenvedély?

TISZA Felséged most rossz döntést
készül hozni, / Nem hagyhatom!

FERENC JÓZSEF Mit tehetnél, Tisza?

TISZA (hallgat)

BILINSKI A szerbek szép szóból nem
értenek.

TISZA Nem vitatom Potiorek érdemét, / De van véleményem.

FERENC JÓZSEF Hát mondd, Tisza!

TISZA A boszniai közigazgatás / Állapota egyszerűen siralmas.

BILINSKI Jól válogassa meg a szavait!

TISZA Százával érkeznek a panaszok / A szervezetlen közigazgatásra, / Korrupcióra.

BILINSKI Na de Tisza gróf!

TISZA Kivizsgálta már ezeket valaki?

(Csend.)

FERENC JÓZSEF Ezt úgy értsem, hogy nem vizsgálta senki? / Ezen sürgősen változtatni kell.

BILINSKI Türtőztethetné magát, Tisza gróf!

TISZA Nem tudom, hogy Potiorek generális / A problémákban mennyire ludas...

KROBATIN Ne vádaskodjon!

TISZA Még tovább megyek: / A kétbalkezes hatóságaink / Mennyire bőszítik a lakosságot?

BILINSKI Ez már mégiscsak túlzás, Tisza gróf!

TISZA A trónörökös elleni merénylet / Talán nem volt dilettáns akció? / A mi rendőrségünk tevékenysége / Nem volt botrányos?

BILINSKI Nézze, Tisza gróf, / Ebben alighanem igaza van, / De...

TISZA Nem vesztelt-e a merénylő / A főherceg útjában.

CONRAD De igen!

TISZA Ott látta őt a rendőrség?

CONRAD Igen!

TISZA A merénylőt egy rendőr sem zaklatta, / Nem igazoltatta, nem fogta el, / Hagyták fegyverrel lófrálni.

CONRAD Igaz! / Nagyon igaz! Így volt! Felséges úr, / Ebben Tisza gróf oldalára állok!

TISZA A boszniai hatóságaink / Működése kritikán aluli. / Ameddig

ezen nem változtatunk, / Addig a pánszláv agitáció / Mindig talál teret. Tovább megyek: / Amíg a lakosság koldusszegény, / És boldogulásra reménye nincs, / Ezt mástól fogja várni.

BILINSKI Tisza gróf!

FERENC JÓZSEF Mégiscsak jobban teszed, gróf Tisza, / Ha csak a szemüvegedet babrálod.

STÜRGKH Nem is zavar annyira.

KROBATIN Uraim, / A jelen helyzetben értéktelen / Minden diplomáciai siker.

BERCHTOLD Hogy mondja?

KROBATIN Úgy értem, hogy Szerbiával.

BERCHTOLD Az más.

KROBATIN Számunkra csupán az előnyös, / Ha késedelem nélkül támadunk.

CONRAD Egyetértek!

KROBATIN Van itt még valami! / A legutolsó néhány háború, / A balkáni vagy az orosz-japán / Esetében nem volt hadüzenet. / Uraim, ez a modern háború. / Azt javaslom, hogy mellőzzük mi is / Az idejétmúlt formáságokat, / Mint hadüzenet.

FERENC JÓZSEF Mi van? Micsoda? Mindenki megveszett itt? Krobatin? / Azt merészeli mondani, hogy én, / Első Ferenc József császár, király, / Saját tulajdon felkent személyemben, / Aki vagyok Isten szent kegyelméből / Ausztria apostoli császára, / Magyarország apostoli királya, / Csehország, Dalmácia, Horvátország, / Szlavónia és Lodoméria, / Galícia, Ráma és Szerbia, / Kunország, Illíria, Jeruzsálem / Isten kegyelméből való királya, / Toscana és Krakkó nagyhercege, / Lotharingia, Salzburg, Stájerország, / Krajna és Bukovina hercege, / Karintia, Erdély nagyfejedelme, / Morvaország őrgrófja, Mode-

na, / Felső-és Alsó-Szilézia, Párma,
/ Piacenza, Friaul, Raguza, / Zára,
Guastalla, Zator hercege, / Habs-
burg, Tirol hercegesített grófja, /
Trient, Brixen, Gradiska fejedelme,
/ Hohenembs, Feldkirch és Son-
nenberg grófja, / Trieszt és Cattaro
uralkodója, / A Vend határvidék
legfőbb ura, / Aki a családi vérvon-
alat / Nagy Károly koráig vezetem
vissza, / Támadjam meg egyik
szomszédomat, / Mint közönséges
alamuszi rabló, / Alattomosan?
Hadüzenet nélkül? / Ezt javasolja
nekem, Krobatin?

(Csend.)

Ezt javasolja? Feleljen, gazember!
KROBATIN Felség, én...

FERENC JÓZSEF Már elmúltam
nyolcvanéves, / De esküszöm, még
úgy valagba rúgom, / Hetek múlva
sem lesz képes leülni! / Vízet!

(Többen is ugranak pohárral.)

Krobatin, magának kuss a neve, /
A többi beszéljen!

TISZA Ha háború lesz, / Azonnal ki
kell nyilvánítanunk, / Hogy nem
semmisítjük meg Szerbiát.

CONRAD De hát...

FERENC JÓZSEF Egyetértetek! Gye-
rünk tovább!

STÜRGKH A Karagyorgyevics-di-
nasztiát / Meg kell majd a szerb
tróntól fosztani, / És egy német
herceg üljön oda.

FERENC JÓZSEF Eszed tokja!

STÜRGKH Felség...

FERENC JÓZSEF Gyerünk tovább!

TISZA Egy nagy európai háború...

FERENC JÓZSEF Döntöttem, Tisza
gróf. Háború lesz! / Szerbia kapjon
ultimátumot, / S ha nemet mond
rá, hadüzenetet.

(Belép Paprikajancsi.)

43. jelenet

Berchtold, Frigyes, Stürgkh, Bilinski,
Conrad, Tisza, Ferenc József, Paprika-
jancsi

FERENC JÓZSEF Mindent meggon-
doltam és megfontoltam.

PAPRIKAJANCSI Állókép!

(Berchtold, Frigyes, Türgkh, Bilinski,
Conrad, Tisza, Ferenc József mozdu-
latlanná merevednek.)

PAPRIKAJANCSI Aludjatok! Álmodja-
tok!

(Berchtold, Frigyes, Türgkh, Bilinski,
Conrad, Tisza, Ferenc József elalsza-
nak.)

PAPRIKAJANCSI Aludjatok! Álmod-
jatok! Álmodjátok meg a jövőt!
Hat kemény esztendő! Álomban
szembesüljete azzal, miféle dön-
tést hoztatok most! Kezdődik! Ki-
tör a nagy háború! Olyan, amilyet
még sose látott az emberiség.
Világháború!

(Világháborús képek a háttérben.)

PAPRIKAJANCSI Déli front. Keleti front.
Nyugati front. Irdatlanul nehéz há-
borús esztendő. Halottak százezei.

(Világháborús képek a háttérben.)

PAPRIKAJANCSI Lesznek győzelmek
is. Gorlice. Caporetto. Utána az
éhség, az összeomlás, a szenvedés,
a nyomor.

(Képek a háttérben.)

PAPRIKAJANCSI Nem mindenki fogja
megérni a háború végét.

(Pisztolylövés.)

STÜRGKH (arccal az asztalra dől)

FERENC JÓZSEF (lassan hanyatt
fekszik, a kezét összeteszi a mel-
lén, és lehunyja a szemét)

BERCHTOLD *(letakarja Ferenc József arcát)*

PAPRIKAJANCSI Olyan is lesz, aki éppen megéri.

(Lövések. Tisza összeesik)

PAPRIKAJANCSI De ők is megtudják az igazat. Akad, aki megint miniszter lesz – az újra függetlenné váló Lengyelországban.

BILINSKI *(feláll, lassú és szertartásos mozdulatokkal diplomatakabátot vesz fel, lengyel címeres keresztszalagot vesz a mellére, és visszaül a helyére)*

PAPRIKAJANCSI Aludjatok! Álmodjatok! Hátha megváltozik a jövő! *(El.)*

44. jelenet

Berchtold, Frigyes, Türgkh, Bilinski, Conrad, Tisza, Ferenc József

MIND *(alszanak élve vagy „holtan”)*
ÉNEKSZÓ

Esik az eső, ázik a heveder, /
Gyöngé lábamat szorítja a kengyel, /
Bársony lekötés húzza a lovamat, /
Nehéz karabély nyomja a vállamat.

Bajtárs, hogyha látsz elesni engemet, /
Szállj le lovadról, lőj agyon engemet! /
Gyöngé szívemnek szegezd a fegyvered, /
Ne hagyj sokáig szenvedni engemet!

(Néhány pillanatilag szemléltethetjük a néma képet, hallgatjuk a dalt, aztán lassan)

Függöny

Vége az első résznek

MÁSODIK RÉSZ

1. jelenet

Berchtold, Frigyes, Stürgkh, Bilinski, Conrad, Tisza, Ferenc József, Krobatin

(Mind ugyanabban az állapotban, amelyben az első rész végén voltak.

Belép Paprikajancsi.)

2. jelenet

Berchtold, Frigyes, Stürgkh, Bilinski, Conrad, Tisza, Ferenc József, Krobatin, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Vége az álomnak. Lassan térjete vissza a jelenbe! Térjete vissza 1914. július hetedikére!

BILINSKI *(feláll, szertartásosan leveti a lengyel keresztszalagot és a diplomatakabátot, aztán visszamegy a helyére)*

TISZA *(feláll és visszamegy a korábbi helyére)*

BERCHTOLD *(leveszi Ferenc József arcáról a szemfedőt)*

FERENC JÓZSEF *(nehézkesen feláll és visszaül a helyére)*

STÜRGKH *(felemeli az arcát az asztalról és alvó pózba helyezkedik)*

PAPRIKAJANCSI Ébredjete! Lépjete túl önmagatokon! Megadatik a változtatás lehetősége. Éljete vele! *(El.)*

3. jelenet

Berchtold, Frigyes, Stürgkh, Bilinski, Conrad, Tisza, Ferenc József, Krobatin

(Mind magukhoz térnek. Némán összeszenéznek.)

BILINSKI Azt hiszem, felség...

FERENC JÓZSEF Ne mentegetőzz! /
Nem tekintelek hazaárulónak.

BILINSKI Köszönöm, felség!
 FERENC JÓZSEF Hát ti, többiek? /
 Ugyanazt álmodtuk mindannyian?
 TISZA Álom lett volna? Azt én nem
 hiszem.
 FERENC JÓZSEF Ez nem volt álom.
 Isten volt kegyelmes. / Munkára,
 uraim! Nagyot hibáztunk, / De Is-
 ten kegyelméből helyrehozzuk!
 BERCHTOLD *(ünnepélyes arccal Fe-
 renc József elé áll)*
 FERENC JÓZSEF Halljam, Berchtold,
 mi az elképzelése?
 BERCHTOLD Kérem, bocsásson meg,
 felség...
 FERENC JÓZSEF Tovább! / Erre most
 nincs idő!
 BERCHTOLD Felséges úr, / Benyújta-
 nám a lemondásomat!
 FERENC JÓZSEF Mi? Mi? *(Alig kap
 levegőt.)* Mit képzel? Szélhámos!
 Ebadta! / Éppen most hagyna
 cserben? Maga disznó! / Dezertőr!
 BERCHTOLD Bocsánatát kérem, fel-
 ség, / Csak levontam a konzek-
 venciát.
 FERENC JÓZSEF Maradjon a poszt-
 ján! Álszent barom! / Nincs kibúvó!
 Nekünk kell rendbe tenni, / Amit
 elrontottunk! Azt képzei, / Elfo-
 gadnék egy új külügyminisztert?
 / Olyat, aki nem álmodott ve-
 lünk? / Hogy holnap reggel megint
 ugyanazt / A rossz menüt tálalja fel
 nekem, / Amit maga kotyvasztott?
 Azt hiszi, / Visszavonulhat innen
 becsülettel? / Pofát befogni, és
 tovább szolgálni! / Üljön le végre!
 BERCHTOLD Bocsásson meg, fel-
 ség! *(Leül.)*
 FERENC JÓZSEF Na végre! Mindenki
 gondolja meg, / Hogy milyen vá-
 laszt küldjünk Szerbiának. / Senki
 ne merjen emlegetni többé / Se
 háborút, se ultimátumot!
 CONRAD Sajnálom, felség. Győze-
 lemnek látszott.

FERENC JÓZSEF Dehogyan látszott!
 Elnézted, te marha!
 CONRAD De felség...
 KROBATIN *(Conradhoz)* Mindenről
 maga tehet! / A maga téves mate-
 matikája!
 CONRAD Hogy mi van?
 FERENC JÓZSEF Hogy érti ezt, Kro-
 batin?
 KROBATIN Conrad von Hötzendorf
 tábornok úr / A csukaszürke oszt-
 rák hadi isten, / A rossz, dilettáns
 vezérkari Jézus!
 CONRAD Miket hord össze?
 FERENC JÓZSEF Mi van, Krobatin?
 KROBATIN Jézus egykor kenyeret
 szaporított, / Conrad úgy vélte,
 neki sikerülhet / Hadosztályokat
 szaporítani. / Papíron ment is.
 CONRAD Maga megveszett?
 KROBATIN Mesélje el most a felség-
 nek, Conrad, / Hogy lett negyven-
 nyolc hadosztályból hatvan!
 CONRAD Maga egy idióta!
 KROBATIN Az lehet, / De maga meg
 dilettáns bűvész, Conrad!
 FERENC JÓZSEF Miről van szó?
 KROBATIN Elmondom felségednek! /
 Lent van Szerbia, fent meg Orosz-
 ország. / A mi jó vezérkari főnö-
 künk / Kiszámolta, hogy hatvan
 hadosztály kell / Ellenük. Hús-
 győzné Szerbiát, / És másik negy-
 ven megállítaná / A túlerejű orosz
 hadakat. / Ez ugyebár hatvan di-
 vízió, / Egyenként hússzezer fővel
 számlálva.
 FERENC JÓZSEF Hatvan teljes lét-
 számú hadosztálya / Sosem volt a
 Monarchiának.
 CONRAD Felség, / Úgy számoltam...
 KROBATIN Majd én megmagyará-
 zom! *(Felkapja Conrad sapkáját.)*
 Jobb híján ez a bűvészünk kalapja,
 / Pontosan annyiban különbözik /
 A jobbfejű bűvész-cilinderektől,
 / Amennyire Istentől a gazdája.

/ Összesen negyvennyolc divízió
/ Alkotta államunk hadseregét, /
Fölfelé kerekítve.

CONRAD Krobatin! / Azonnal hagyja
abba!

KROBATIN Nem hagyom! / A felség-
nek végre tudnia kell!

FERENC JÓZSEF Halljam hát!

KROBATIN Szóval negyvennyolc had-
osztály. / Itt ez a szék, ez lesz most
Szerbia, *(Elkülönít egy széket.)*
Ez a nagy asztal itt meg Orosz-
ország. *(Arrébb húz egy asztalt.)*
Úgy gondolta a vezérkari bűvész, /
Hogy nyolc hadosztályt a Balkánra
szán, / Most ez a pohár jelképe-
zi. *(Egy poharat tesz a székre.)*
Huszonnyolcat szánt Oroszország
ellen. *(Négy-öt poharat helyez az*
asztalra.) Mondjuk ez itt. A kettő
összesen / Eddig harminchat had-
osztály.

FERENC JÓZSEF S a többi?

KROBATIN Itt van a többi tizenkét
hadosztály. *(Conrad sapkájába*
tesz két poharat.) / A vezérkari
mágus tartaléka.

CONRAD Maga himpellér!

FERENC JÓZSEF Conrad, csönd le-
gyen!

STÜRGKH *(Bilinskihez)* Szeretném
látni. Lépjen félre, kérem!

BILINSKI Eszembe' sincs! Álljon fel
maga is!

KROBATIN Ez a tizenkét hadosztály
a kulcs, / Ez hadügyi varázslónk
adu ásza. / Ezek a bűvészkalapban
maradnak, / És a mágus rendelke-
zik velük.

CONRAD Maga jellemtelen! Aljas bi-
tang!

FERENC JÓZSEF Hallgasson, Con-
rad! Engem érdekel!

KROBATIN Egyfrontos szerb háború
esetén / Elővarázsolja a tartalékok
(kiveszi a sapkából a poharakat),
és a szerbek ellen indítja őket.

(A székhez viszi a poharakat.) Így
együtt ez már éppen húsz had-
osztály, / Ennyi elég a varázslónk
szerint, / Hogy pozdorjává verje
Szerbiát. / Ez hát az első variáció.

FERENC JÓZSEF Nem volt egyfron-
tos a szerb háború.

STÜRGKH Vagy nem lesz egyfrontos.

TISZA Isten ne adja, / Hogy másod-
szor is háború legyen.

BERCHTOLD Nem nagyon optimista,
Tisza gróf.

TISZA Nincs rá okom.

KROBATIN Jön a második variáció:
/ Egyfrontos háború Oroszország-
gal. / A mágus most is előva-
rázsolja / Sapkájából a tizenkét
hadosztályt, / És az orosz frontra
indítja őket. *(Az asztalhoz viszi a*
két poharat.) Itt van most ponto-
san negyven hadosztály.

FERENC JÓZSEF Az elég?

KROBATIN A tervek szerint igen, /
Egyébként nem.

FERENC JÓZSEF A többi eshetőség?
/ A kétfrontos háború esete?

KROBATIN Igen, felség, most az kö-
vetkezik. *(Visszaviszi a két poharat*
a sapkához.)

TISZA Engem is érdekel.

STÜRGKH Meghiszem azt!

KROBATIN A kétfrontos háború ese-
tében / A szerb fronton nyolc had-
osztály marad, / Ennyi Conrad sze-
rint ahhoz elég, / Hogy Boszniát
és Hercegovinát / Ne ragad hassák
el tőlünk a szerbek. / Ez a tizenkét
hadosztály pedig / Azonnal indul
az északi frontra, / Hogy megállít-
sa az oroszokat.

FERENC JÓZSEF Nekem nem tetszik.

KROBATIN Mert nem vált be, felség. /
Nagy bakot lőtt a vezérkari sámán.

CONRAD Lelövöm! *(Pisztolyt vesz elő.)*

FRIGYES Dehogyan lövi le! *(Kikapja a*
pisztolyt Conrad kezéből.) Bo-
lond!

TISZA Annyi azért a tervből látható, /
Hogy Conrad generális úr szerint,
/ Ha az orosz hadsereg felvonul, /
Mind a két fronton védekezni kell.

STÜRGKH Ami abszurdum.

BILINSKI Győzelmi remények? / Az
első perctől alaptalanok.

TISZA Miért robbantanánk ki hábo-
rút, / Ha minden fronton csak vé-
dekezünk?

KROBATIN Még ez sem minden, fel-
séges uram.

FERENC JÓZSEF Halljam tehát a tel-
jes igazságot!

KROBATIN A számunkra legrosszabb
lehetőség / Nem a kétfrontos há-
ború.

FERENC JÓZSEF Hanem?

KROBATIN Ha a háború egyfrontos-
nak indul, / És közben kell átalakí-
tani / Kétfrontossá, felség.

CONRAD Tiltakozom! / Ebben meg-
tévesztettek, és ezért / A felelőssé-
get nem vállalom.

FRIGYES Ki tévesztette meg önt, és
miben?

CONRAD A logisztikusok mondták
nekem, /Hogy át lehet csoportosí-
tani / Vasúton az összes divíziót. /
Erről nem tehetek!

FERENC JÓZSEF Miről?

KROBATIN Tüstént megmagyará-
zom, felség.

FERENC JÓZSEF Halljam!

KROBATIN Megmutatom, felséges úr,
/ Ami történt, lépésről lépésre. /
Nyolc hadosztály tüstént délre ke-
rült *(a székre mutat)*, Ahogy azt
a haditerv előírta, / Huszonnyolc
pedig *(az asztalra mutat)* Az északi
frontra. / A problémát nem is ezek
okozták, / Hanem a mágus csoda-
fegyvere, / A már említett tizenkét
hadosztály. *(Visszalép a sapkához.)*

FERENC JÓZSEF Mi történt velük?

KROBATIN Elindultak délre, / Hogy
leszámoljanak a szerb hadakkal,

/ Conrad bevagonírozta őket, /
S elindultak velük a vonatok. *(Vo-
natzaj a háttérben.)* Ezernél több
gőzmozdony vitte őket. *(Kezébe
veszi a poharakat, és utánozza a
vonatot.)* Shi-hu-huhu! / Shi-hu-
huhu!

MIND Shi-hu-huhu! / Shi-hu-huhu!

KROBATIN Dél felé száguldott a sok
vonat. / Csakhogy...

(Csend.)

MIND Csakhogy?

KROBATIN Az orosz medve éledezni
kezde.

(Medvemorgás.)

KROBATIN A hadüzenet után három
nappal / Oroszország máris moz-
gósított, / És hadai gyorsabban
gyülekeztek, / Mint várható volt.

TISZA Ez naivitás. / Mindenki tudta,
hogy az oroszok / Megpróbálnak
majd nagyon gyorsan jönni, / S tá-
madnak, akármibe kerül, / Nem
kímélve az emberéleket.

BILINSKI Tudtuk.

KROBATIN Tehát a vérmes orosz
medve / Azonnal határainkra ron-
tott. *(Utánozza a medvét.)* Jön a
medve, / Jön a medve, / Brumm-
brumm, / Brumm-brumm...

MIND Jön a medve, / Jön a med-
ve, / Brumm-brumm, / Brumm-
brumm...

KROBATIN Közben pedig a tizenkét
hadosztály, / Amelyre szükség len-
ne északon, / Sebesen robogva
távolodik. *(Viszi mind távolabbra
a két poharat.)*

FERENC JÓZSEF De hát miféle disz-
nóság ez?

CONRAD Felség, / Kényszerhelyzet
volt.

FERENC JÓZSEF Mit makog nekem?
/ Miért nem fordította vissza őket,
/ Miért hagyta, hogy távolodjanak?

CONRAD Akkor ez már lehetetlen volt, felség, / Mert mozgásban volt az egész vasút. / Káosz lett volna.

KROBATIN Így meg vereség lett. / Ebből lettek az első háborús év / Nyári meg őszi veszteségei. / Szerb tapasztalat, orosz túlerő, / Középszerű ellenség mind a kettő, / Ezek ellen a mi középszerű / És bürokratikus hadseregünk. / Az egyik ellen túl tapasztalatlan, / A másik ellen viszont túl kicsi. / Nagyon kevés sanszunk volt ellenük, / De rossz tervek és rossz hadvezetés / Tette a keveset is semmivé. / Tagadja le, Conrad, hogyha meri.

CONRAD Mást fogok tenni! *(Kihúzza a kardját.)* Rajta, Krobatin! / Gyerünk! Védje magát, hitvány gazember!

KROBATIN Ostoba őrült! *(Szintén kardot ránt.)*

BILINSKI Felség, túri ezt?

FERENC JÓZSEF Bilinski lovag, / Ez a gyakorlati lovagiasság, / A legteljesebb rosszallásom mellett / Se gátolhatom meg, ha az urak / Nem térnek észre.

CONRAD Mocskos Krobatin! / Most darabokra vagdallak, te féreg! *(Karddal ront Krobatinra.)*

KROBATIN Adok én neked, mű-Napoleon!

(Vágnak.)

TISZA Bohócok!

STÜRGKH Katonai vezetőink. / A had mindig csak éppen annyit ér, / Mint a vezérei.

CONRAD Mocskos gazember! / Jaj! *(Kisebb sebet kap.)* / Megsebesültem! Folyik a vérem!

KROBATIN *(leereszti a kardját)* Elég volt ennyi, lampaszos majom?

CONRAD Meglátjuk, bitang! *(Váratlanul újra Krobatinra támad. Hatalmas erővel felé sújt.)*

KROBATIN *(elhajol a csapás előtt)*

BERCHTOLD Ennek a fele se tréfa!

STÜRGKH Urak! / Nem hagynák abba?

CONRAD *(váratlanul hosszan kinyúlva szúr Krobatin felé)*

KROBATIN *(ellép a döfés előtt, de a kard így is eléri)*

CONRAD Megöllek!

KROBATIN *(hárítja az újabb vágást, de láthatóan kinnal)*

BERCHTOLD Megsérült, Krobatin?

KROBATIN Kutya bajom! *(Tovább vív Conraddal.)*

FRIGYES Felség, úgy vélem...!

FERENC JÓZSEF Tedd a dolgodat!

FRIGYES *(kardot ránt, és ügyesen szétválasztja pengéjével a párbajozókat)* Elég, uraim! *(Kiüti Conrad kezéből a kardot.)* Szabad? *(Kezébe kapja Conrad kardját.)* Köszönöm! *(A kezét nyújtja Krobatin felé.)* Kérem a fegyverét, miniszter úr!

KROBATIN *(átnyújtja Frigyesnek a kardját)*

FRIGYES Úgy vélem, ezzel be kell érniük, / Nem ismerek olyan párbajszabályt, / Amely további harcot ír elő / Ilyen esetben. Egyetértenek?

KROBATIN Igen, főherceg úr!

FRIGYES Conrad?

CONRAD Igen! / Az elégtételt megkaptam.

FRIGYES Tehát, / Nem óhajtanak tovább verekedni? / Kérem, uraim, nyilatkozzanak!

KROBATIN Nem.

CONRAD Nem!

FRIGYES Akkor a párbaj véget ért, / Csak nekem lenne még néhány szavam. / Tegyük helyére a kardjaikat! *(Átadja előbb Krobatinnak, majd Conraddnak a kardját.)*

KROBATIN *(hüvelybe teszi a kardját)*

CONRAD *(szintén a hüvelyébe dugja a kardját)*

FRIGYES Kérem, bocsássanak meg, uraim, / De én joviális ember vagyok, / És nincs érzékem a finomkodásra. (*Hatalmas pofont ken le Conradnak.*)

CONRAD Ööö...

FRIGYES Ha felnőtt emberek gyerekesek, / Talán gyerekként kell kezelni őket. (*Krobatint is megpofozza.*)

BERCHTOLD Főherceg úr, akarom mondani, / Tábornok úr...

FRIGYES Mondja csak! Mit dadog?

BERCHTOLD Én nem helyeslem a pofozkodást.

FRIGYES Én komolyan veszem a nevelést, / S nem érdekel a liberális maszlag. (*Conradhoz.*) Sok bajt okoztak a rossz tervei.

KROBATIN Én mondtam!

FRIGYES Krobatin tábornok úr, / Miért nem akadályozta meg őket? / Talán nem ön volt a hadügyminiszter?

(*Csend.*)

TISZA Manapság a személyes felelősség / Nem számít nagyon modern gondolatnak, / De érvénye örök.

BERCHTOLD Mi van, Tisza? / Éppen egy református mond ilyet? / Maradjon a predesztinációnál!

TISZA Nem ment fel a felelősség alól.

STÜRGKH Mit hablatyol itt a felelőségről? / Felelős egyedül csak a király!

FERENC JÓZSEF Mit motyog, Stürgkh?

STÜRGKH Semmit, felséges úr, / A monarchiák törvényeiről / Beszéltem Tisza grófnak.

FRIGYES (*Conradhoz és Krobatinhoz*) Uraim! / Mennyire komolyak a sebeik?

CONRAD Az enyém annak tűnik.

FRIGYES (*Krobatinhoz*) Az öné?

KROBATIN Nagyon jelentéktelen, / Említésre se méltó.

FRIGYES Kell-e önöknek orvos?

KROBATIN Semmiképpen.

CONRAD Nekem viszont szükségem volna rá.

FRIGYES Felség!

FERENC JÓZSEF Orvost a koronatanácsba? / Mit akar, Conrad? Elment az esze? / Tud segíteni rajta valaki?

TISZA Én megpróbálom.

STÜRGKH Persze, Tisza gróf! / Ön közülünk az egyetlen olyan, / Aki szolgált a fronton.

FERENC JÓZSEF Micsoda? / Ön frontarcos volt? Az meg hogy lehet?

TISZA Már akkor történt...

FERENC JÓZSEF Amikor meghaltam? / Istennek van szentelve ez a nap, / Keveredik a múlt és a jövő.

BERCHTOLD Tisza gróf honvéd huszár ezredes volt.

CONRAD Ellátná valaki a sebemet?

TISZA Máris! (*Conradhoz lép.*) Mutassa! (*Vizsgálja Conrad sebeit.*)

CONRAD Súlyos?

TISZA Nemigen! / Karcolásnak is jelentéktelen!

FRIGYES Tüstént gondoltam!

TISZA Igazából még ragtapasz se kell rá, / Néhány nap múlva meggyógyul.

CONRAD De hát / Egy nyamvadt ragtapasz se jár nekem? / Én a vezérkar főnöke vagyok!

TISZA Rendben, kap rá egy ragtapaszt! (*Ragtapaszt vesz elő, és Conrad sebére ragasztja.*)

FRIGYES Ha már / Hős nem lehet, hát legyen sebesült.

CONRAD Főherceg úr, a gúny roszszulesik.

FRIGYES Legyen keményebb!

KROBATIN Vezérkari mágus!

FRIGYES (*Tiszához*) Krobatin sebeit is nézze meg!

TISZA Azonnal!

KROBATIN Teljesen fölösleges. / Már megmondtam, hogy jelentéktelen.

TISZA Azért csak mutassa meg nekem!

KROBATIN Itt van! *(Megmutatja Tiszának a sebeit.)*

TISZA *(vizsgálja)* Ez a másikinál komolyabb, / Ezt be kell kötni. *(Kötszert vesz elő.)*

FRIGYES Segíthetek?

TISZA Köszönöm!

FRIGYES *(tartja Krobatint)*

TISZA *(kötözi Krobatin sebeit)* Szúrt seb. Ez mindig veszélyes lehet, / Könnyen kap fertőzést, nehezen gyógyul.

FRIGYES Nyilván sok sebet látott, Tisz gróf / A világháborúban.

TISZA Eleget.

STÜRGKH Hát mégiscsak lett világháború....

(Csend.)

Pedig már olyan jól röhögtem rajta. / TISZA Igazán jól nevetni úgy lehet, / Ha mégis elmarad a katasztrófa.

BILINSKI Világháború! Édes istenem! / Azt nem robbanthatjuk ki, uraim!

TISZA A halottak hosszú menetét látom. / Magyar bakák, huszárok, székelyek, / Horvátok, sárga parolis csehek, / Tüzérek, vadászok, dragonyosok, / Lengyel ulánusok, tiroliaiak, / Csukaszürkében, tábori szürkében, / Csak menetelnek hosszan, haloványan / A veszteséglisták vad mezein...

FERENC JÓZSEF Úristen...

TISZA Napi ádáz veszteségrovatok / Ontják az elesettek ezreit. / Menetelnek ezrével, szótlanul. / Messze a világ végén estek el, / Mennek, de sosem érhetnek haza, / S árván kínlódik otthon a család. / Mikor volt ennyi özvegy a világon? / Mikor volt ennyi árva, uraim?

(Csend.)

FERENC JÓZSEF Nem engedhetjük meg.

BERCHTOLD Hát mit tegyünk?

(Csend.)

TISZA *(befejezi Krobatin sebének kötözését)* Köszönöm, főherceg úr!

FRIGYES *(biccent)*

KROBATIN Köszönöm!

FERENC JÓZSEF Mindenki üljön vissza a helyére! / Fontos döntést kell hoznunk, uraim.

FRIGYES Persze, a Koronatanács!

STÜRGKH Gyerünk!

(Ismételten elhelyezkednek a korábbi rendben, tehát újra „kezdődik” a koronatanács.)

FERENC JÓZSEF *(imádkozik)* Isten áldását kérem a hazánkra, / Ügyünkre, jelenünkre és jövőnkre! *(Keresztet vet.)* Uraim, mind keresztények vagyunk. / Nem érdekel, hogy közülünk ki-ki / Milyen felekezethez tartozik, / Mondjuk együtt az egyszerű imát!

(Hangosan mondja az imát, a többiek vele együtt.)

MIND Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, / Szenteltessék meg a Te neved, / Jöjjön el a Te országod, / Legyen meg a Te akaratod, / Amint a mennyben, úgy a földön is. / Mindennapi kenyerünket / add meg nekünk ma, / És bocsásd meg vétkeinket, / Miképpen mi is megbocsátunk / az ellenünk vétkezőknek, / És ne vígy minket kísértésbe, / De szabadíts meg a gonosztól. / Ámen!

FERENC JÓZSEF Isten áldása legyen a hazánkon / S döntéseinken. *(Keresztet vet.)* Kedves uraim, / Milyen levelet küldjünk Szerbiának?

(Csend.)

TISZA Már mondtam, felség: tisztességeset. / A feltételek legyenek kemények, / De becsülettel teljesíthetők.

FERENC JÓZSEF Nem lesz nagy háború?

STÜRGKH Nem, felséges úr, / Miatunk biztosan nem!

CONRAD Én úgy vélem, / Hogy mindenképpen lesz nagy háború, / Ha nem a szarajevói gyilkosság, / Akkor valami más lesz az ürügy, / De azt tudom, hogy kitör mindenképpen.

KROBATIN Mondta a kincstári Tiresias.

CONRAD Magával egyszer még leszámolok!

FERENC JÓZSEF Semmi személyeskedés!

CONRAD, KROBATIN Pardon, felség!

BERCHTOLD Talán térjünk most vissza Szerbiára!

CONRAD Hogyha a háború úgyis kitör...

TISZA Akkor mi semlegesek maradunk.

STÜRGKH Ezt mégis hogy képzeli, Tisza gróf? / Németország a szövetségesünk, / És ha háborúba keveredik, / Kötelességünk, hogy...

TISZA Én úgy gondolom, / Kötelességünk nem Németországé, / Hanem hazánké!

STÜRGKH Én is így hiszem, / S úgy vélem, a szerződésszegés / Nagyön rossz szolgálat közös hazánknak.

FERENC JÓZSEF Berlin semmiképpen sem dönthet arról, / Békében élünk-e, vagy háborúban.

FRIGYES Egyetértek felségeddel.

BILINSKI Tehát / A nagy háborúból kimaradunk? / Nem biztos, hogy ez teljesen helyes. / Gondoljanak csak arra, uraim, / Hogy bomlik

az orosz birodalom / És Lengyelország...

STÜRGKH Az ön mániája / Ne tegye tönkre a Monarchiát! / Hallgasson!

BILINSKI De kérem!

STÜRGKH Ön ostoba! / Kockára tenné a Monarchiát!

BERCHTOLD Most hagyjuk a kósza ötleteket, / Ideje végre a lényegre térni: / Milyen levelet küldjünk Szerbiának?

TISZA Fenntartom a javaslatom!

FERENC JÓZSEF Tisza, / Azt hiszem, hogy most egyet gondolunk: / Nem robbantunk ki világháborút.

TISZA Örülök, hogy felséged is így érez.

KROBATIN A semlegességet hogy képzeli?

BERCHTOLD A mi semlegességünk lehetetlen! / Az orosz birodalom ellenségünk, / Szláv területeinkre aspirál, / A megcsonkításunkban érdekelt, / Ahogy Szerbia vagy Románia. / Utóbbi Erdélyre vetett szemet, / És aknamunkát folytat ellenünk / Évtizedek óta a nagyvilágban. / Hogyan lehetnének így semlegesek? / Szerintem nem lehetünk!

TISZA De igen! / Mi nem lépünk hadba, miniszter úr, / És a Balkánon nem terjeszkedünk. / Megerődítjük az orosz határt, / És arra szorítjuk Romániát, / Hogy buta irredenta álmait / Egyszer és mindenkorra vesse el.

FRIGYES Keresztülvihető.

BILINSKI Szerintem is. / De Oroszország ellenség marad.

TISZA Ha aranykort teremtünk országunkban, / S a békés fejlődés útjára lépünk, / Ha Monarchiánk minden nemzete / Szabadon, békében gyarapodik, / A pánszláv propaganda célt nem ér, / És az idő csak nekünk dolgozik.

FRIGYES Megszívlelendő.

BERCHTOLD Álljunk meg egy szóra!
/ Tegyük fel, hogy amit mondott,
reális, / De arra feleljen most, Tisza
gróf, / Hogy miképp szereljük le
Szerbiát? / Ultimátum és hadüzenet
nélkül / Hogyan akadályozhatjuk
meg azt, / Hogy Boszniában, Her-
cegovinában / Ellenünk izgathassa-
nak a szerbek? / Erre feleljen!

STÜRGKH Mi lesz Boszniával? / Mi
lesz Bosznia-Hercegovinával?

FERENC JÓZSEF Ez engem is felet-
több érdekel.

(Csend.)

TISZA Miénk a felelősség, uraim.

STÜRGKH Monarchiában nincs más
felelős, / Mint az apostoli uralkodó.

FERENC JÓZSEF Az én felelőssé-
gem? Hagyja, Stürgkh, / Én tizen-
hatban úgyis meghalok, / És nem
élem túl a Monarchiát.

FRIGYES Felség...

FERENC JÓZSEF Ebbe ne szólj bele,
Frigyes!

(Csend.)

FERENC JÓZSEF Nagyon figyeljen
rám az egész banda! / Talán ez az
utolsó trónbeszédem. *(Iszik egy
korty vizet.)* Nagy terhet rakott
vállamra az Isten, / Hogy nyolcvan-
éves aggastyán koromban / Kell
nektek ilyeneket mondanom.

(Csend.)

Valaha Isten kegyelméből kezdtem,
/ Önkényuralkodó siheder voltam, /
És kezet csókoltam az orosz cár-
nak. *(Földhöz csapja a poharát.)*
Kezet csókoltam, az ördög vigye!

(Csend.)

Pegyverrel támadtam saját né-
pemre, / A cártól kaptam meg Ma-
gyarországot, / Kivégzések mocs-
kolták be nevem!

(Csend.)

Ezt talán el lehet felejtteni?

FRIGYES Felség...

FERENC JÓZSEF Ti akkor még nem
éltetek, / S ezerszer aláztam porig
magam, / Hogy a császári kül-
detésemet / A családom üdvére
teljesítsem.

STÜRGKH A család üdvére?

FERENC JÓZSEF Ne szólj bele! / Nem
voltam rátermett uralkodó, / És
azzal telt az egész életem, / Hogy
császárt, királyt neveljek magam-
ból. / Elvesztettem a háborúimat.

FRIGYES Felség, nem kellene...

FERENC JÓZSEF Hallgass, Frigyes! /
Évtizedek teltek már el azóta, /
A világ vénült, megbokrosodott, /
És én hozzáöregedtem a trónhoz.

(Csend.)

Egy fél évszázad alatt még koráb-
ban / Sose változott annyit a világ,
/ Mint amióta én trónra kerültem.

BERCHTOLD Igen, felség!

FERENC JÓZSEF Berchtold, ne bólo-
gass, / Hanem szedd össze a kis
tyúkeszed, / Mert többé az Isten
sem dönt helyetted!

(Csend.)

Stürgkh eddig kétszer vágta a sze-
membe, / Hogy itt csak én lehetek
felelős. / Nem ti akartatok polgá-
rok lenni? / Nem akartok alkot-
mányt meg törvényt?

(Csend.)

Az uralkodó mindig felelős, / De az
egyén nem ruházhatja át / Felelős-
ségét az uralkodóra. / A végzet nem
felelős, a piac se, / Semmiféle vak
folyamat se léphet / Az emberi akarat
szent helyébe. / A nép nem felelős,
az alkotmány se, / Az intézmények
sem. *(Szünetet tart.)* Csak az egyén.

(Csend.)

Ezt elfelejtette a modern ember. /
Hiába bégettek együtt a nyájjal, /
Attól a felelősség megmarad.

(Csend.)

Ennek a Monarchiának a népe /
Egy hónap múlva vágóhídra megy, /
Ha úgy döntünk. Kié a felelős-
ség? / Úgy véled még, Stürgkh,
hogy csak az enyém?

STÜRGKH Felség...

FERENC JÓZSEF Az én felelősségem
addig terjed, / Amíg élek, s az nem
hosszú idő. / Csak én akarom a
Monarchiát?

(Csend.)

Egy nyolcvannégy éves szenilis
császár / Nem tervezhet helyette-
tek jövőt, / Ébredjete fel!

FRIGYES Felséges uram...

FERENC JÓZSEF Te értetted, hogy
mit mondtam, Frigyes?

FRIGYES Igen, úgy vélem.

FERENC JÓZSEF Neked elhiszem. /
Rajtad kívül legfeljebb Tisza gróf
/ Értett meg, a többi most is úgy
bámul, / Mint aki meggyfán barac-
kot keres. / Mindenki felelős, ha
ez az ország / A vágóhídra megy a
semmiért.

(Csend.)

Most kezdődik a koronatanács!
(Leül a helyére.)

BERCHTOLD A kérdésem még min-
dig ugyanaz: / Milyen levelet kül-
dünk Szerbiának?

(Csend.)

BILINSKI Mindenkit emlékeztetnék,
urak, / Hogy Potiorek tábornok úr
szerint / Vagy végképp eltapossuk
Szerbiát, / Vagy...

BERCHTOLD Ki ne mondja!

STÜRGKH Le kell mondanunk / Bosz-
niáról és Hercegovináról.

(Csend.)

FRIGYES Biztos, hogy csak Potiorek
logikája / Mentén gondolkodhatunk?

BILINSKI Azt hiszem, / Jelenleg más
alternatíva nincs.

FERENC JÓZSEF Halljam a vélemé-
nyeteket!

BERCHTOLD Felség, / A Monarchia
világhatalom.

FERENC JÓZSEF Ezzel meg mit
akarsz mondani?

BERCHTOLD Felség, / A nagyhatalmi
helyzet kötelez.

FERENC JÓZSEF Ne kertelj, Berchtold!

BERCHTOLD Az a véleményem, / Hogy
nagyhatalomként kell döntenünk.

FERENC JÓZSEF És konkrétan?

BERCHTOLD Azt felségedre bízom.

FERENC JÓZSEF Megint elbújsz a
formulák mögé.

BERCHTOLD Felség, nagyon világosan
beszéltem, / Aki érteni akarja, az érti.

CONRAD Berchtold a kertelés nagy-
mestere. / Miért nem mondja ki
egyenesen, / Hogy tartsuk meg
azt a két tartományt / És vállaljuk
értük a háborút?

BERCHTOLD Mert a nyerseséget
nem kedvelem. / Az legfeljebb a
szatócsokhoz illik, / Egy világhata-
lomhoz semmiképpen.

FRIGYES A világhatalmi személytelen-
ség / Csak a felelőtlenség álneve.

BERCHTOLD A hatalommal együtt
jár a stílus. / FRIGYES Vannak
nálunk erősebb nagyhatalmak, /
Aligha szabad utánozni őket.

KROBATIN Kezdem elveszteni a fo-
nalat.

STÜRGKH Uraim, beszéljünk világó-
san: / Kell-e Bosznia-Hercegovina,
/ Vállaljuk-e érte a háborút, / Vagy
le kellene róla mondanunk?

FERENC JÓZSEF Hiába néznek rám!

STÜRGKH Felséges úr...

FERENC JÓZSEF Ebben én tanácsot nem adhatok. / Az én státusom kisé elavult: / Az apostoli császár és király. / Uralkodói esküt kellett tennem, / Hogy a koronám országaiból / Soha senkinek talpalatnyi földet / Semmi módon át nem engedhetek, / De életem árán is védenem kell. / Mármost Bosznia-Hercegovina / A nevezetes annexió óta / Országaimhoz tartozik. Sajnálom. / Nekem ehhez kell tartanom magam.

BERCHTOLD Akkor el is dőlt.

FERENC JÓZSEF Mi dőlt volna el, / Mi dőlt el, Stürgkh, te csökönyös számár? / Tudhatnád. Az uralkodói eskü / Csak addig tart, míg el nem patkolok, / S a trónra lépő utódom számára / Ti írtok majd új esküszöveget. / Megint a felelősség, uraim! / Meg az ősrégi lelkiismeret! / Boszniáról és Hercegovináról / Én nem mondhatok le, de ti igen. / Van hatalmatok, alkotmányotok, / Ha úgy véletek, éljeteke vele. / Ideje, hogy férfiak legyetek, / Vagy ördög viszi a Monarchiát. / Berchtold, ugye világosan beszéltem?

BERCHTOLD Igen, felség.

KROBATIN Hatalmas felelősség, / Amit a császár a vállunkra tett.

FERENC JÓZSEF Tette a rossz nyavalya, Krobatin! / Magad vetted a válladra, ripők! / Tán könyörögtem, hogy legyél miniszter?

FRIGYES *(félre Ferenc Józsefhez)* Felség!

FERENC JÓZSEF *(félre Frigyeshez)* Mit akarsz?

FRIGYES Felség, ez a hangnem, / Én úgy gondolom, nem megfelelő.

FERENC JÓZSEF *(félre Frigyeshez)* Még így se akarják megérteni! *(Fenn.)* A sír szélén már nem finomkodom, / Mindenki tegye a kötelességét!

CONRAD Felség, szerintem a Monarchia / Tartományait meg kell védenünk.

KROBATIN Csakhogy Bosznia-Hercegovina / Se nem Habsburg-örökös-tartomány, / Se nem magyarországi vármegye, / Néhány éve anektáltuk.

CONRAD Na és? / Ma a Monarchiához tartozik!

FERENC JÓZSEF Akad-e értelmes elgondolás? / Tisza gróf?

TISZA Felség?

FERENC JÓZSEF Mi a véleményed?

TISZA Amíg még méltósággal megtehetjük, / Addig engedjünk, felséges uram. / Hogyha Bosznia-Hercegovinát / Kényszer nélkül, magunk akaratából / Független, baráti állammá tesszük, / Amely védnökségünket élvezi, / A szerb propaganda zavarba jön.

CONRAD Úgy hangzik, mintha félénék Szerbiától.

FRIGYES Dehogyan hangzik úgy!

BILINSKI Nincs félénivalónk! / A nagy Osztrák-Magyar Monarchia / Megijedne az apró Szerbiától? / Ezt nem hagyhatjuk annyiban!

CONRAD Nem ám!

BILINSKI Ki kell javítanunk a haditervet, / Utána megfenyítjük Szerbiát! / Ezt tesszük!

KROBATIN Úgy van!

CONRAD Éljen a haza!

STÜRGKH Nem engedünk a kutya Szerbiának!

BERCHTOLD Ezt határozzuk el, barátaim, / Így cselekszik egy világ-hatalom.

STÜRGKH Felség, az országunk nagyhatalom, / Ezt tudomásul veszi a világ.

CONRAD Majd kénytelen lesz!

KROBATIN Móresre tanítjuk / A hepciáskodó kis Szerbiát, / És megállítjuk az oroszokat! / Éljen az osztrák-magyar hadsereg!

CONRAD Ez a beszéd! Keblemre, Krobotin! / Megbocsátom az összes intrikáját! *(Összeölelkezik Krobotinnal.)*

BERCHTOLD A mi Osztrák–Magyar Monarchiánk / Világhatalom és az is marad!

KROBATIN, CONRAD, STÜRGKH, BILINSKI Éljen! Éljen Ausztria–Magyarország!

TISZA *(fagyos kifejezéssel, némán áll)*

FERENC JÓZSEF *(hallgatásba burkolózva a helyén ül)*

FRIGYES *(a fejét csóválja)*

BERCHTOLD Nagy dolgok előtt állunk, uraim! / Isten adott újabb lehetőséget, / És minden ellenséget leverünk! / Éljen a győzelmes Monarchia! *(Észreveszi, hogy Tisza mogorván hallgat.)* Maga tán nem tart velünk, Tisza gróf?

STÜRGKH Látom, igen aggodalmas a képe!

CONRAD Tán vackorba harapott a magyar?

(Conrad, Stürgkh és Krobotin nevetnek.)

KROBATIN Miért nem ünnepel velünk, Tisza?

TISZA Hazámat félttem.

CONRAD Rebellis magyar! / Nem számít neki a birodalom, / Csak Magyarország érdekeit nézi.

STÜRGKH *(Tiszához)* Ideje végre megtanulnia: / A Monarchia világhatalom, / És a világhatalom érdekében, / Minden egészséges alattvalónak / Áldozatot hozni kötelező!

TISZA Világhatalom nem lehet haza, / Mert nem az otthon melegére épül.

(Csend.)

CONRAD Savanyú Vendel!

STÜRGKH Rebellis magyar!

FRIGYES *(félre Ferenc Józsefhez)* Felség...

FERENC JÓZSEF *(félre Frigyeshez)* Én itt semmit sem tehetek.

BERCHTOLD Barátaim! Éljen a háború!

STÜRGKH, CONRAD, KROBATIN Éljen a háború! A háború! / Mégiscsak lesz itt jó nagy háború! / Világháború! Világháború! / Éljen a háború! A háború!

FERENC JÓZSEF *(félre Frigyeshez)* Öreg vagyok.

BERCHTOLD Éljen a császár és a hadsereg!

STÜRGKH, CONRAD, KROBATIN Éljen a császár és a hadsereg!

BERCHTOLD Le a háború ellenzőivel!

STÜRGKH, CONRAD, KROBATIN Le a háború ellenzőivel!

BERCHTOLD, STÜRGKH, CONRAD, KROBATIN *(énekelnek)*

Megállj, megállj, kutya Szerbia, / Nem lesz tied soha Bosznia!

FRIGYES *(félre Ferenc Józsefhez)* Felség, ezt hagyja?

FERENC JÓZSEF *(félre Frigyeshez)* Én öreg vagyok!

BERCHTOLD, STÜRGKH, CONRAD, KROBATIN *(Énekelnek)* *Megállj, megállj, kutya Szerbia, / Nem lesz tied Hercegovina!*

FRIGYES *(Félre Ferenc Józsefhez)* Valamit mégis tenni kéne, felség.

FERENC JÓZSEF *(Félre Frigyesnek)* Én két év múlva úgyis meghalok. / Mindent meggondoltam és megfontoltam. / A végzet csak az akarat hiánya.

BERCHTOLD, STÜRGKH, CONRAD, KROBATIN *(énekelnek)* *Megállj, megállj, kutya Szerbia, / Majd ad néked a Monarchia!*

(Belép Paprikajancsi.)

4. jelenet

Berchtold, Frigyes, Stürgkh, Bilinski, Conrad, Tisza, Ferenc József, Krobatin, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Állókép!

(Berchtold, Frigyes, Stürgkh, Bilinski, Conrad, Tisza, Ferenc József, Krobatin mozdulatlaná merevedik.)

PAPRIKAJANCSI Már tudom, miért hallgatag az Isten. Tisza, feloldalak!

TISZA *(megmozdul, körülnéz)*

PAPRIKAJANCSI Ilona!

(Belép Ilona.)

5. jelenet

Berchtold, Frigyes, Stürgkh, Bilinski, Conrad, Tisza, Ferenc József, Krobatin, Paprikajancsi, Ilona

ILONA István! Mi történt?

(Tisza két kézzel némán átkarolja és magához szorítja Ilonát. Egy pillanattig összeforrva maradnak, aztán lassan kimennek.)

6. jelenet

Berchtold, Frigyes, Stürgkh, Bilinski, Conrad, Ferenc József, Krobatin, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Stürgkh, feloldalak!

STÜRGKH *(megmozdul)*

PAPRIKAJANCSI Jöjjön, Adler úr!

(Belép Adler.)

7. jelenet

Berchtold, Frigyes, Stürgkh, Bilinski, Conrad, Ferenc József, Krobatin, Paprikajancsi, Adler

STÜRGKH Jó, hogy jön, Adler úr! Világhatalom vagyunk, és elbánunk a kutya Szerbiával!

ADLER Mi van?

STÜRGKH Lehet, hogy nem is fog engem agyonlőni, ugye? Elvégre világhatalom vagyunk!

ADLER Maga sokkal nagyobb marha, mint hittem!

STÜRGKH Jöjjön, meghívom egy pofa sörre!

(Stürgkh, Adler el.)

8. jelenet

Berchtold, Frigyes, Bilinski, Conrad, Ferenc József, Krobatin, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Conrad, feloldalak!

CONRAD *(megmozdul)*

PAPRIKAJANCSI Fáradj be, Virginia!

(Belép Virginia.)

9. jelenet

Berchtold, Frigyes, Bilinski, Conrad, Ferenc József, Krobatin, Paprikajancsi, Virginia

CONRAD Virginia, drágám!

VIRGINIA Elveszel?

CONRAD Ez most bonyolult, drágám. Világhatalom vagyunk, de elszámoltam a haditervet.

VIRGINIA Már megint untatsz.

CONRAD Utána kell számolnom, tudod, a hadosztályok és a vonatok...

VIRGINIA Most fontosabb dolgod van! Gyere, te osztrák csődör, gyere! *(Kihúzza magával Conradot.)*

(Conrad, Virginia el.)

10. jelenet

Berchtold, Frigyes, Bilinski, Ferenc József, Krobatin, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Krobatin, feloldalak!
KROBATIN *(megmozdul)*

PAPRIKAJANCSI Lépj be, Maria!

(Belép Maria.)

11. jelenet

Berchtold, Frigyes, Bilinski, Ferenc József, Krobatin, Paprikajancsi, Maria

MARIA Mondd, hogy nem lesz háború!

KROBATIN Világhatalom vagyunk, Maria, nem engedhetjük meg magunknak a békét!

MARIA Gazember! *(Felpofozza.)*

KROBATIN Meg kell értened, hogy...

MARIA Alávaló! *(El.)*

12. jelenet

Berchtold, Frigyes, Bilinski, Ferenc József, Krobatin, Paprikajancsi

KROBATIN Maria! Várj, Maria! *(El.)*

13. jelenet

Berchtold, Frigyes, Bilinski, Ferenc József, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Bilinski, feloldalak!

BILINSKI *(megmozdul)*

PAPRIKAJANCSI Fáradj be, Josephine!

(Belép Josephine.)

14. jelenet

Berchtold, Frigyes, Bilinski, Ferenc József, Paprikajancsi, Josephine

JOSEPHINE Leon?

BILINSKI Nagy titkom van! Én leszek a független Lengyelország pénzügyminisztere!

JOSEPHINE Micsoda?

BILINSKI Nem leszünk világhatalom, de újra lesz Lengyelország. A háború után.

JOSEPHINE A háború után?

BILINSKI Gyere, elmesélem!

(Mindketten el.)

15. jelenet

Berchtold, Frigyes, Ferenc József, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Berchtold, feloldalak!

BERCHTOLD *(megmozdul. Szétnéz)*
Merre van, főherceg úr? Ferenc Ferdinánd főherceg úr! Nem méltóztatik kísérteni? Pedig bosszút állunk a haláláért! Megtoroljuk! Világhatalom vagyunk! Megtoroljuk! *(El.)*

16. jelenet

Frigyes, Ferenc József, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Frigyes, feloldalak!

FRIGYES *(megmozdul)*

PAPRIKAJANCSI Fáradj be, Izabella!

(Belép Izabella.)

17. jelenet

Frigyes, Ferenc József, Paprikajancsi, Izabella

IZABELLA Rosszul fest, drágám!

FRIGYES Most ne magázz, Izabella!

IZABELLA Történt valami?

FRIGYES Történt. *(Átkarolja és magához húzza az asszonyt.)* Mindig megmaradsz nekem, ugye?

IZABELLA Megmaradok!

FRIGYES Gyere!

(Mindketten el.)

18. jelenet

Ferenc József, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Feloldalak!

FERENC JÓZSEF *(megmozdul)*

PAPRIKAJANCSI Lépjén be, főherceg úr!

(Belép Ferenc Ferdinánd szelleme.)

19. jelenet

Ferenc József, Paprikajancsi, Ferenc Ferdinánd

FERENC FERDINÁND Felség!

FERENC JÓZSEF Te? Máris meghaltam volna?

FERENC FERDINÁND Nem. Felséged továbbra is életben méltóztatik lenni.

FERENC JÓZSEF Már nem sokáig. Te milyen ügyben jársz?

FERENC FERDINÁND Felségedet szeretném kísérteni, persze csak az illendőség határain belül.

FERENC JÓZSEF Inkább tűnnél a lapos francba. Kontár szellem!

FERENC FERDINÁND Rangon alul nősültem. Szerelemből. Felséged azt se tudja, mi az.

FERENC JÓZSEF Kísértetnek is arrogáns vagy, kedves öcsém. Tűnj el!

FERENC FERDINÁND Felséged dilettáns császár és dilettáns király. Apostoli dilettáns. Recsegő-ropogó birodalom vén bolond uralkodója.

FERENC JÓZSEF Mars innen, te fennkölt golyófogó!

(Ferenc Ferdinánd el.)

20. jelenet

Ferenc József, Paprikajancsi

PAPRIKAJANCSI Jöjjenek a hölgyek!

(Belép Katharina és Anna.)

21. jelenet

Ferenc József, Paprikajancsi, Katharina, Anna

FERENC JÓZSEF Egy szót se szóljatok! Most nem bánthatjátok egymást! Jobbomra, Katharina!

KATHARINA *(Ferenc József jobbjaára lép, és belekarol a császárhoz)*

FERENC JÓZSEF Anna, a balomra!

ANNA *(Ferenc József baljaára lép, és a császárhoz tapad)*

FERENC JÓZSEF Mindent meggondoltam és megfontoltam.

ANNA És mire jutottál?

FERENC JÓZSEF Rettenetes idők jönnek. Háború. Aki túléli, tegye a múlt darabjait egy hátizsákba, és ne hagyja el soha. Gyertek!

(A két nővel együtt el.)

22. jelenet

Paprikajancsi egyedül

PAPRIKAJANCSI Hölgyeim és uraim, ebben a percben halt meg az Osztrák–Magyar Monarchia. Ami ezután következik, haldoklás. Paroxizmus. Ezután is lesznek felelőtlenek. Most is vannak. Leginkább felelősöket keresnek. Ég önökkel! *(El.)*

(Első világháborús katonák képei.)

ÉNEKSZÓ

Esik az eső, ázik a heveder, / Gyöngge lábamat szorítja a kengyel, / Bársony lekötés húzza a lovamat, / Nehéz karabély nyomja a vállamat. // Bajtárs, hogyha látsz elesni engemet, / Szállj le lovadról, lőj agyon engemet! / Gyöngge szívemnek szegezd a fegyvered, / Ne hagyj sokáig szenvedni engemet!

(Néhány pillanatig szemlélhetjük a néma képet, hallgatjuk a dalt, aztán lassan)

FÜGGÖNY

Könyves műhelyünk kortárs magyar írók önlexikonának kiadására készül: ki-ki maga írja magáról szócikkét – komolyan vagy játékosan. Nagy Bandó András, Varga Imre és Kőrösi Zoltán magabemutatása – mustra-előzetes.

Nagy Bandó András

„Hanyas vagy? 47-es? Akkor nem is csodálom, hogy nem értjük meg egymást. Félszavakból sem.”

Nagy Bandó András Deszken, 1947. november 12-én, Jónás napján, eCetben született, másodszor, de már akkor sem hitt a lélekvándorlásban. Elemi erővel röpítette világra a demokráciái robbanás.

„Önéletrajzot pedig vagy az életmű befejezése táján, vagy akkor sem, és nem bánkódunk, ha netán nem marad rá idő. Életünk rajza ott lesz a könyveink lapjain.”

Azonnal élővé nyilvánították. Lehetősége volt az életre, ezért ettől kezdve élt a lehetőséggel.

„Írói munkánk előjátéka a megfigyelés, és a megfigyelések valamifajta rögzítése. Ahogy a színészek is a karaktereket megfigyelve sajátítják el a szakmát, az írók is a figurákat lesve és a történeteket megfigyelve kapják meg az írásműveik alapjait.”

Születését vita előzte meg: legyen, vagy ne legyen? Abban a korban sok jó ember kis helyen is éhen maradt. *„Végül apám döntött, így aztán az anyám meghajolt apám akarata előtt, ő pedig anyámba helyezte minden bizodalját.”*

„Nem könnyű regényes életet élni, és mindezt azonnal rögzíteni. Óhatatlanul mímelt életté változhat az egyébként normálisan élhető élet, hiszen az egészet úgy kell élnie az írónak, hogy közben már egy félkész próza cselekményét formálgatja.”

Öt kilóval született, nehéz gyermekora volt. Világrajöttekor még azt sem tudta, fiú-e vagy lány. Anyja ellenőrizte a végtagjait: kettő, kettő, egy, fiú! *„Aztán a baba csomót kötött a hasamra, hogy el ne feledjek.”*

„Életem legnagyobb adománya, hogy beszélhetem, olvashatom és írhatom anyanyelvem szavait, hogy birtokolhatom azt a különleges, egyetlen más nyelvhez sem hasonlítható nyelvet, mely mindennél erősebben köt népemhez, segítve abban, hogy eligazodjak a világban, és hogy tökéletes, gyönyörködtető és érzékletes képeket alkotva, írott formában mutathassam be mindazt, amit e világból fontosnak és szépnek tartok.”

Gerincét ferdének találták, *„mindaddig, amíg ki nem vették alólam a bába-asszony kézításkáját”*. Szülei Jónás névre akarták keresztelni. Döntésük meghíúsult, *„mert kijött egy rendelet, mely szerint senki sem lehet próféta a saját hazájában”*.

„A mű, az életmű adja a nevek szépségét. Nevünk a műveinket megírva válhat méltóvá hozzánk. Mi magunk szerezhetjük meg nevünk becsületét, értékét, presztízsét.”

Gyermekeként kezdte az életét. Éveken át együtt nőtt az agyával, *„később én maradt, az eszem elment”*. A fejlődésben nem állt meg, felnőtt, de örökre gyermek maradt.

„Négyen voltunk testvérek. Apám azt mondta: egy kenyérért nem fűtöm be az asszonyt. Szüleim rendszerhű emberek voltak, csak a rendszer nem volt hű hozzájuk. Jól bevéstük az iskolapadba és az agyunkba: apáink itt is ültek, meg ott is ültek.”

Már kora gyermekkorában is fölfedezték az asszociációs képességét, *„kamaszkoromra teljesen kicsiszolódott eszmém, az asszocializmus”*. Fölcseperedve így határozta meg elveit: *„Itt minden nagyon szép, minden nagyon jó, de semmivel sem vagyok elégedett!”*

„Mi az egy pártból már rendszert csináltunk. Azt mondod, szocializmus? Azt mondom, leraktuk az alapokat. Azt mondod, építjük? Azt mondom, falazunk.”

Az író gyermekkorá szokványosnak mondható: óvoda, iskola, kisdobos- és úttörőélet, hittel telve, mély nyomokat hagyott benne, örök emlék. *„Hittanra is jártam, és hála a tannak, ebből a hitből is magamba szívtam, ami fontos.”* Agyában a 12 pont, szívében a tízparancsolat. *„Nyelvem hol az úttörőbélyeget nyalta, hol az ostyát omlasztotta szét. Mondogattam a Miatyánkot, s közben éltettem ‘apánkat’, akinek a haja szála sem görbülhetett.”* Soha azelőtt és azóta nem volt olyan tiszta a padlásuk, mint abban az időben. *„Aratás után jöttek, és a padláson rendet vágta! Mi pedig maradtunk örökös marokszedők.”*

„Hanyas vagy? 47-es? Akkor neked is szűk az inged! És az albérleted. Mi együtt várunk otthonra is. Azt mondod, lakás? Azt mondom, kéne! Azt mondom, van lakásprobléma? Azt mondom, csak probléma van. Mi félszobákból is megértjük egymást.

Mi együtt várunk autóra is. Hanyas vagy? 47-es? De jó neked! Én 8 ezer 647-es! Azt mondod, kiértésítettek? Azt mondom, fizethetsz! Azt kérdezed, miből? Azt kérdezem én is! Azt mondod, fizetés? Azt mondom, ó, az a legkevesebb! Azt mondod, öntudat? Azt mondom, épp annyit, mint a fizetés.”

Felnőttként a jó ügyekért mindig kiállt, a rossz ellenében. Hirdette: *„A nemzeti trikolór soha ne legyen kétszínű!”*

„Megtanulható minden, ami egy szép mondat fölépítéséhez tudható, de nem tudhatjuk, honnan került a szívünkbe és lelkünkbe, agyunkba és az egész szervezetünkbe az a harmonikus rendben működő, megmagyarázhatatlan indítású adó-vevő, mely alkalmassá tett bennünket a segítő Istenségünk által diktált szavak visszaadására és rögzítésére. Megtanulható, hogyan lehet kerek mondatokat fogalmazni, de az nem, amitől sütnék a kerekded mondatok. Nem tanulható meg a tehetség. A tehetség adomány, mellyel élni kötelesség.”

1970-ben megszületik a lánya, Natália, a későbbi komika, *„a Csinibaba”*.

„Hanyas vagy? 47-es? Akkor ma már te is jó nagy lábon élsz! Emlékszel a hatvanas évekre? Akkor MI akartunk valamit! Azt mondod, Szörényi, azt mondom, Bródy! Azt mondod, Lennon, azt mondom, McCartney! Azt mondod, Elvis, azt mondom, a rendőr! Eljárt az idő fölöttünk! Ma már az akkor még velünk együtt csápoló osztálytársaink gumibotozzák a mi fiainkat a rockkoncerteken! Hanyas vagy? 47-es? Akkor már a te fiaid is tinédzserek! És velük is alig értjük meg egymást. Gyakran félszavakból sem.”

Vidékről került a fővárosba. Bizonyította, „*olyan vagyok, mint a sósav: vízkövet, vasat és kereket oldok*”.

„Aki íróvá akar lenni, ír, mert nem tehet mást, ír, mert belső kényszer ülteti a klaviatúra elé; ír, mert beledöglene abba, ha nem írna; ír, mert véleménye van a világról; ír, mert érti és tudja, hogy az, ahogyan ő írja meg az általa látottakat és hallottakat, senki másnak nem adatik meg; ír, mert amit meg kell (!) írnia, nem viheti magával.”

Az esze Budapesté lett, a szíve Szegedé. Gyakran mondta: „*Szeged az ország legszebb városa, Budapest pedig az ország legszebb fővárosa.*”

„...ha számítógéppel írok, több javítgatás után sem hiszek a szememnek. Amikor azt szuggerálja a számítógép, hogy készen van a szöveg, kinyomtatom, és jön a második, a harmadik, akár a negyedik fázis: végsőnek gondolt formázással egyengetem az immár jól áttekinthető szöveget.”

A kabaré világából *A szalontüdő* című mininovellájával 1988-ban lépett át és be az irodalom világába. A novellából *Szalontüdő* címmel, Szirmai Márton rendezésében kisfilm lett, s 2006-ban elnyerte a Magyar Kritikusok Fődíját, 2007-ben pedig megosztott fődíjat kapott Siófokon, a filmszemlén.

„Az írás egy szellemi rekvizitumokkal bemutatott, precíziós bűvészmutatvány. Amikor írunk, úgy rakunk rendet a rendezetlenül és rendetlenül cikázó szavainkban, kesze-kuszan összekazlazott, agyunkban megszületett, még le nem tisztult gondolatainkban, hogy már csak a szépséges torzóvá lett, általunk tökéletesnek gondolt, mivesre csiszolt mondatok kerüljenek papírra.”

Első komoly sikere az *András könyve*, melynek előszavában Hankiss Elemér azt írta: „*Néhány száz éve minden bizonynyal megégették volna azért, amit ebben a kötetben kifejt.*”

„Hittel élő istenkereső vagyok. Hiszek magamban, az erő velem van. Ez az erő pedig maga a teremtetten istenem, mankóm és iránytűm, mely bennem van, születésemtől halálomig. Nem kötődöm vallásokhoz, pártokhoz, csoportokhoz. Tudom, bármely közösséghez tartoznék, gyanakodva szemlélném a többieket. Így maradhattam nyitott mindenre és mindenre, és így érthetem meg a tőlem eltérően gondolkodókat.”

Első regénye, a *Sosemvolt Toscana* ritka pályát futott be: 14 kiadás, 33 ezer példány. Főhőse Halász Bódog, a hasnyálmirigyrákkal küzdő író, és várandós lánya. Kettős csata a halállal és az életért.

A *Míg meg nem haltak* c. kötete idők ápolásáról írott novellafüzér, elő- és utóhangolásában sorsáról is vall.

„Tojáshej élet, porcelánlét, kérszröppenés, ki tudja, mit hordozunk magunkban, honnan is sejthetnénk azt a bizonyos végső pillanatot? (...) A gondolat rögzülése akkor tiszta és igazi, ha rosszul választott szavakkal nem rongáljuk szét, ha kerek mondatokban is csak nehezen visszaadható, ha csiszolatlan, nyers és formátlan, akár az Isten.”

Gyermekeknek írt versei szüleiket is megérintik, mondják szavalóversenyeken és beszédtechnika-órákon, olvashatók tankönyvekben. Háy János és Szabó T. Anna az egyik kötete ajánlásában verseit Petőfi, Weöres és Tamkó Sirató művei mellé emelik.

„Verset csak papírra, tollal írok. A vers végképp nem tűri a szövegszerkesztőt, de még az írógépet sem. A versírás olyan meditációs erőpróba, olyan

szellemi játék, olyan nyelvi játszadozás, melyet képtelenség billentyűzettel rögzíteni. A vers csak tollból bújhat elő.”

NÉVJEGY

Nagy Bandó András, 1947, Deszk. Általános iskola: Deszk, középiskola: Vedres István Építőipari Technikum, Szeged. Elismerései: Karinthy Frigyes-emlékgyűrű (1988), Szalmaszál a hajléktalanokért (1996), Pulitzer-díj (2000), Hajléktalan emberért díj (2006), az Ambassador Klub aranygyűrűje (2006), Aranybölcsös díj a Nagycsaládosok Egyesületétől (2011), Aphelandra-díj – a humanista civil kitüntetése (2013).

1962 óta szerepel pódiumon, Szegeden amatőr színész (Modern és Minerva Színpad). 1964-től a Délmagyarországban, majd a Szegedi Egyetemen jelennek meg karikatúrái, majd Kaján Tibor közli rajzait az Új Tükör hetilap Ceruza-heggyező c. rovatában. 1969-ben házasságot köt Szulcsán Juliannával. 1973-tól humorista, 1982-ben a II. Humorfesztivál fődíjasa. A fővárosba szerződik, a Mikroszkóp Színpadhoz. 1983-tól újra szabadúszó előadóművész. Az 1989 év elején a hajléktalanokat segíti, és létrehozza az ország első hajléktalanotthonát Budaörsön, egy régi barakképületes laktanyában. 2010-ben kedvesétől, Obernyik Ritától megszületik kislánya, Gvendolin, 2013-ban válik, 2015-ben házasságot köt Ritával.

FELNÓTT OLVASÓKNAK:

Úton-útfélen (1986); *Vészfék* (1997); *Bevezetés I–II.* (1990); *Úton-útfélen* (szűkített-bővített kiadás, 2000); *Könyv azoknak, akik utálnak olvasni* (2001); *Ízes beszéd* (2003); *333 haIQ* (2005); *Kalandárium* (2005, 2006, 2007); *Sosemvolt Toscana* (2006); *Nagy Bandó világa* (2007); *Kabaré-sikerlista* (2007); *Furcsa pár-beszéd* (Sándor Györggyel, 2007); *Gondolatélesztő – Füveskönyv* (2010); *ÖT HÉT ÖT haiku* (2010); *András könyve I–II.* (2001, 2002, 2010); *Isten bikini-ben* (2010); *Egyedül állok* (2012); *Vár rád Toscana* (2011); *Nagyon fájl* (2012); *Orfűi medvehagyma kincseskönyv* (2006); *Murphy törvénykönyve amatőr teniszezőknek* (2012); *Míg meg nem haltak* (2015); *A kis herceg visszatért* (2015); *Isten is úgy szeret* (2016)

GYERMEKEKNEK ÉS SZÜLEIKNEK:

Családi szókingstár (2000); *Madarak tolláról* (2004); *Fából vasparipát* (2005); *Gyöngykaláris* (2006); *Szappanbuborék* (2007); *A táltossá lett kiscsikó* (2007); *Kicsinyek könyve* (2007); *Keresztnévsor* (2008); *Szivárványhíd* (2008); *A Kiskalácsai királyság* (2008); *Ringató* (2008); *Ami a bögyünkben van* (2009); *Nagyapám, nagyanyám és a vakond* (2009); *A világjáró kiscsikó* (2010); *Egyik kutya, másik is* (2010); *Hetvenhét macskajaj* (2010); *Bandó mondókák* (2010); *Százszorszép* (2012); *A Varázspadlás lakói* (2012); *A hangyabanda nagy kalandja* (2013); *Lexi már olvas* (tankönyv, Csabay Katalinnal, 2010); *Verselő betűk és számok* (2013); *Magyarország, én is szeretlek!* (2014); *Dinoszauruszok verses meséje* (2015)

Varga Imre

Feltéve most és megengedve, hogy (szerepeink álarcát levéve) én te vagyok, mi újat tudnék mondani magadnak-magamnak? Minden sor elodázhathatja, hogy tisztán lássunk. Magamat. Magunkat. Egy mást.

Lényegében nincs mit írnom.

Mert kicsodáról ír éppen kicsoda?

A válasz: nem. Fogalmi. A válasz: nem fogalmi.

Az arca? Az arcod?

Mutatná, ami túl jón és rosszon.

De máris valaki más. A változás vagyunk.

Leírva már ez is csak *emlék*.

Japánakác lombos ága

csüng függönyös ablakába.

A forma: tízezer lehetőség.

A beszéde: csend.

Írása a szavak közt beszivárgó fény.

A kérdései forgatják ki a néma választ.

Ami általa íródik: nincs is.

Káprázat.

Mulandó.

Kicsoda írja?

Kinek?

Honnan a válasz?

Mi a válasz?

Mi baja lenne a világgal/ irodalommal, ha az egyből, az egyben élne? Nem tudja, a kérdés túl elvont, túl *feltételes*. A feltétlen válasz pedig itt van. Hogy hol? Nem kérdés! Káprázat, hogy majd a bátor író, a merész irodalom tárja fel.

Mit tegyen, akinek a világ(irodalom) szorosan pántolja a mellkasát? Sőt: fájdalmasan markolja a szívét. Mondjuk neki, hogy *innen* elindulhat a szabadság felé? Pontosítsuk: itt helyben rátalálhat az igazságra. Javítsunk: itt rátalálhat a szabadság. Pontosítsunk: ez itt a szabadság. (Hagyjuk a politikát, az irodalmat, az országunkat; de akkor miről is volna szó? Hogy megint csak *semmiről*?)

Szóval mi a gond? Mi baj?

A szavaink majd megteremtik.

Minden gondolatunk: gond.

Szerep-formán:

Föl-fölfedezik a kritikusok, azzal kísérve a lelkes rátalálást, hogy bizony kellene egy-két alapos elemző írás pályafutásáról. Ő is föl-fölfedezi magát. Lelkesen, szenvedéllyel él, még akkor is, ha lustálkodik, vagy éppen meditációs párnáján ül a vidéki kozmoszában.

Gyengéivel foglalkozik a legtöbbet: hogy készenlétben álljon, gyorsan válaszoljon a kihívásokra, s ne halogassa a dolgait *folyton*. De ez így eszményi. Elvárás. Elengedni, megszabadulni a régi gondolatoktól, ebből is lehet szokásos sirám. Ez is régi gondolat, s nem eredeti, nem az övé. (Nem a tiéd, nyájas szócikk-olvasó!) Túlérzékeny, magát rosszul irányítja, olyan eszméket, érzelmeket halmoz fel, amelyek nem jutnak kifejezésre. Fejben vagy papíron – láthatóan – ez nem elég a megvalósításhoz. Szóval: hajlamos a halogatásra, talán önbizalomhiányból vagy mélyre temetődött félelemből. Nagy belső feszültséget érez, s ha ezt elengedi, ha a feszültség elengedi őt, rögtön féktelen nevetésben tör ki. A feszültség mélyében egyszerre azt érzi, hogy gumiból a csontjai, s belecsúszik, -olvad a végtelen, nyitott térbe. Ez jó, de megdöbbenően, *ijesztően* jó. Irányítani szeretne és elengedni szeretne. Mivel veszélyben érzi magát az ismeretlentől, *folyton* védekező tartásban áll. Az életét teljesen ki szeretné használni, s ezért ki-kidől a türelmességből. Természete a természetesnél nyugtalanabb. Nyugtalan, ettől szenved. Szenved, s ettől nyugtalan.

Főbb szerepei: aszkéta és bohém.

Néha rákérdez, ráérez, rásejt, hogy valójában kicsoda.

Felszabadító tapasztalat.

Hogyan ossza meg? Hogyan adja tovább?

Már előző életében is művész volt, ha jól emlékszik. Így találkoztak benne a körülmények.

Mondatról mondatra éli az életét, s közben beletéved efféle pökhendiségekbe.

Mi az, hogy „mondatról mondatra”? Kinek a szerepében mondhatni ezt?

Fél a nem tudástól, az ismeretlentől, pedig minden érvényes szót, ha van, innen kap most is.

Minden jelen van, művei ennek lelkes nyugtázásai. A formák és formátlan-ságok mind *elnyűvék*. A formák, a formáink valójában üresek.

Az igazán mély tapasztalatok leírhatatlanok; ami leírható, merő utánzás, újragyártás.

Akkor hát mit írjunk?

Jár az ünnepi könyvsátrak között sértődötten, szédelegve, átrezsegnek rajta a színek, szavak. Ő a megválaszolatlan kérdés. S így kérdésként jól érzi magát. Minden válasz hazugság. Lenne. A szerepei, könyvcímei mögött a tiszta kékség. Ha elborul, akkor is. Ő a közti tér.

Volt-e ebben az életében hatezer *lelki* leütés?

Hogy lehet egyszerre?

Egyetlen mondatban?

Ha mindig csak egy betű, egy jel?

Egy leütés maga a hatezer.

Az ajánlott leütések számának kétharmadán sem jutott túl.

Az élete, benne az élet, viszont már célegyenesben.

A hullám fényesen gördül tovább,

itt haguja hordalékként esendő szavainkat.

Lerakja testünket; korhadtt gyökeret csobol.

Kőrösi Zoltán

1962–2016

Néhány éve az ágyamból éppen a fák csúcsát s a szemközti építkezés daruját láttam. Láttam azt is, ahogy a fülkéből felkapaszkodva egy ember araszolt a daru végéhez. Óvatosan mozgott, s amikor kiért a betontömbökhöz, nyújtózkodott, kigombolta a nadrágját, és a vaskorlátnak dőlve vizelni kezdett. Csillogtak alatta a háztetők, a fák, a kutyák, az emberek.

A számítógépem fölött rajzszögek rögzítik a jegyzetlapokat.

Sok Kőrösi Zoltán van, olykor szembejönnek velem az utcán, köszönnek is. Ott megy kézen fogva a feleségem és a fiam.

Húsz évig legalább annyi időt töltöttem a futballal, mint az irodalommal.

Egyszer Colmarban, egy francia kisváros könyvvásárában magyarul kezdem beszélni az összegyűlt közönségnek.

Nevettek, nevettünk, hogy milyen vicces is ez a magyar nyelv.

Éltem Budapesten, Marcaliban, Székesfehérvárott, Debrecenben, és Lisszabonban és Felsőörsön is.

Reggelente a redőny lyukacskaín besüt a nap, sárga fény csorog végig a falakon, az asztalomon, sárga fény csorog rajtam is, futnak szanaszéjjel a fekete betűk.

1962-ben születtem, a Budapest nevű városban.

Ez az ember szeret futballozni, szeret olvasni, szeret napozni, szereti a vörösbort, nyáron persze inkább a rozét,

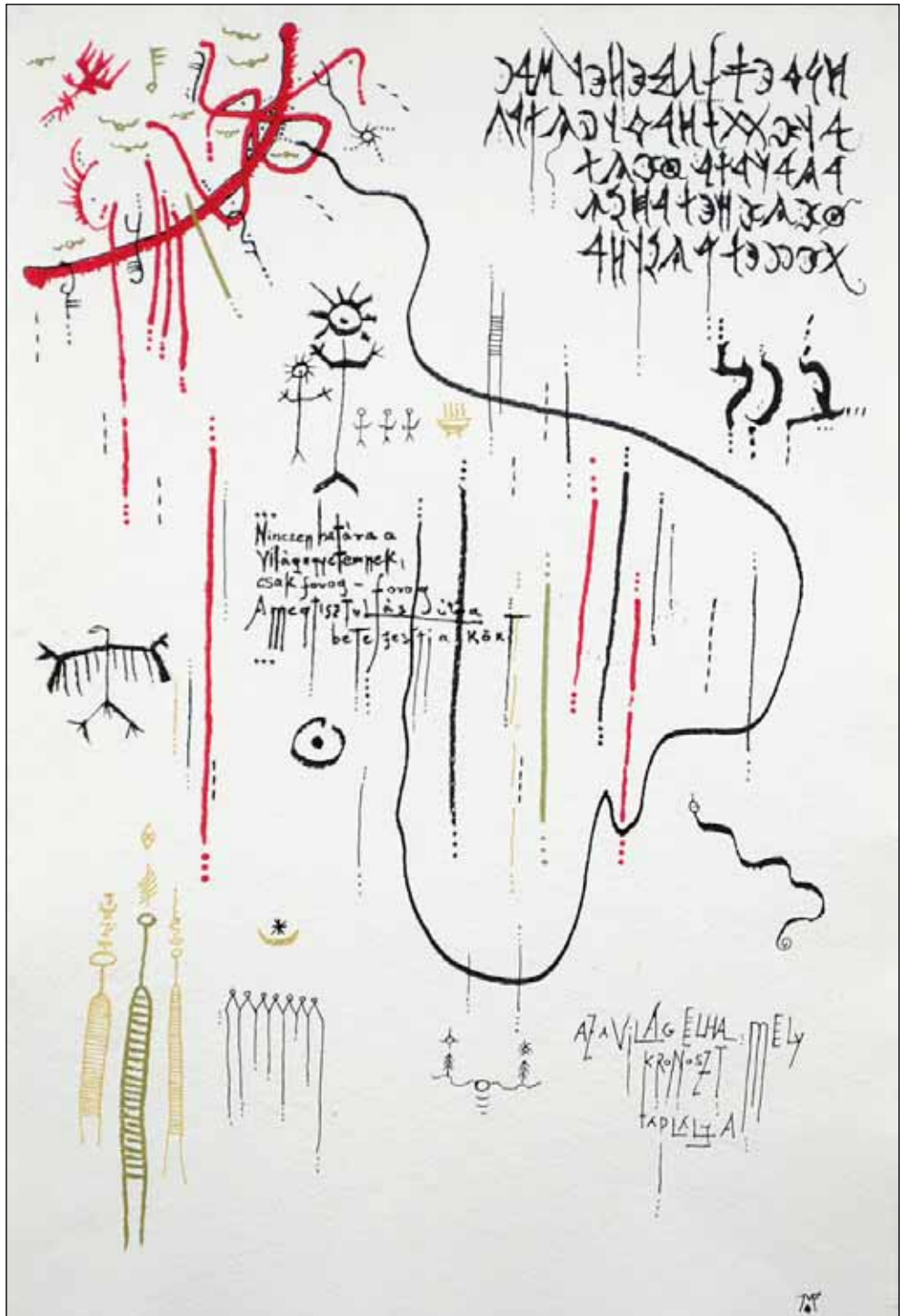
ez az ember szeret írni, szeret mesélni, szeret gyerek, szeret család, szeret haza, szeret utazás, szeret víz, szeret tűz, szeret szeretet.

Ez az ember Kőrösi Zoltán,

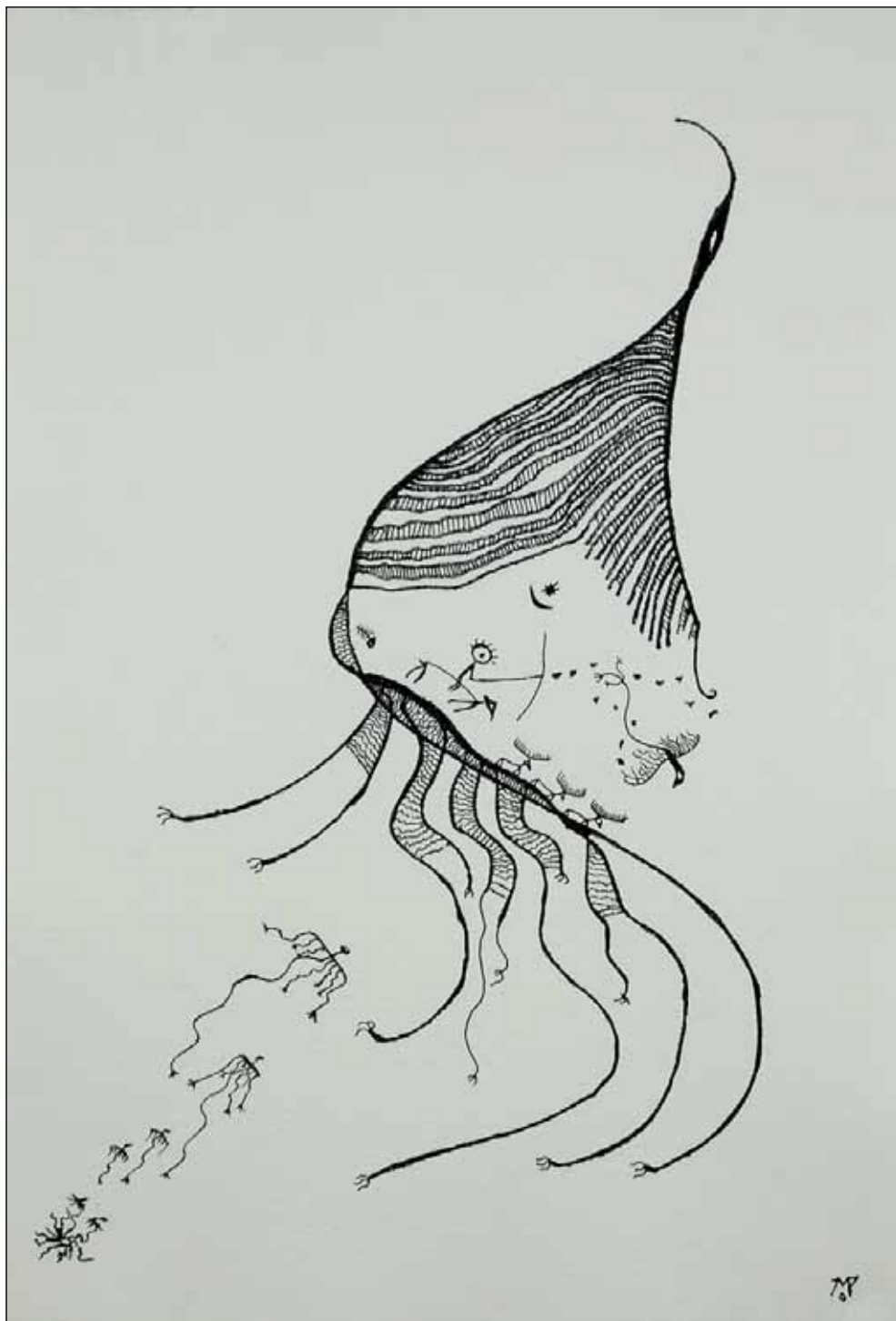
ez az ember író,

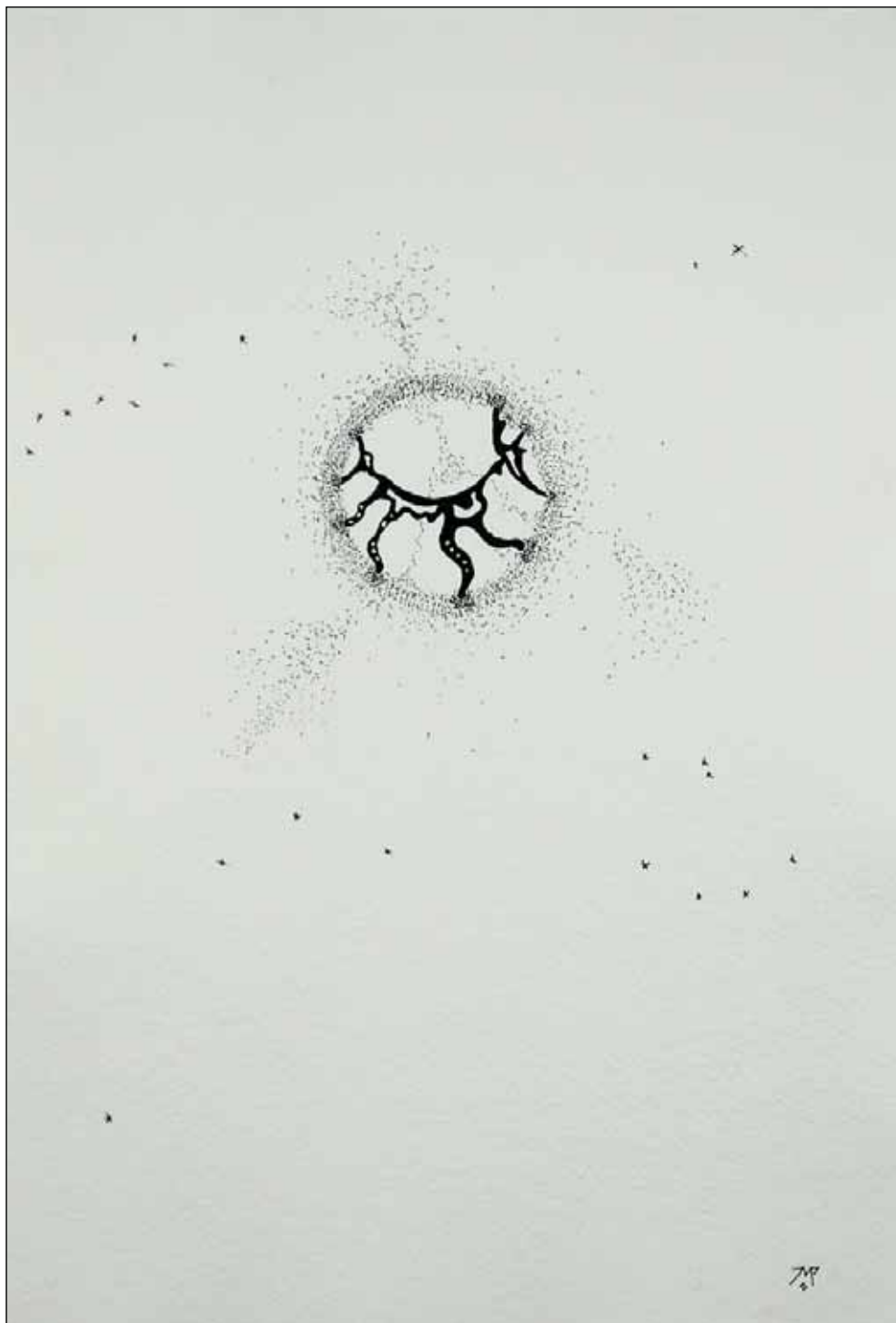
sok Kőrösi Zoltán van,

ez az ember az.

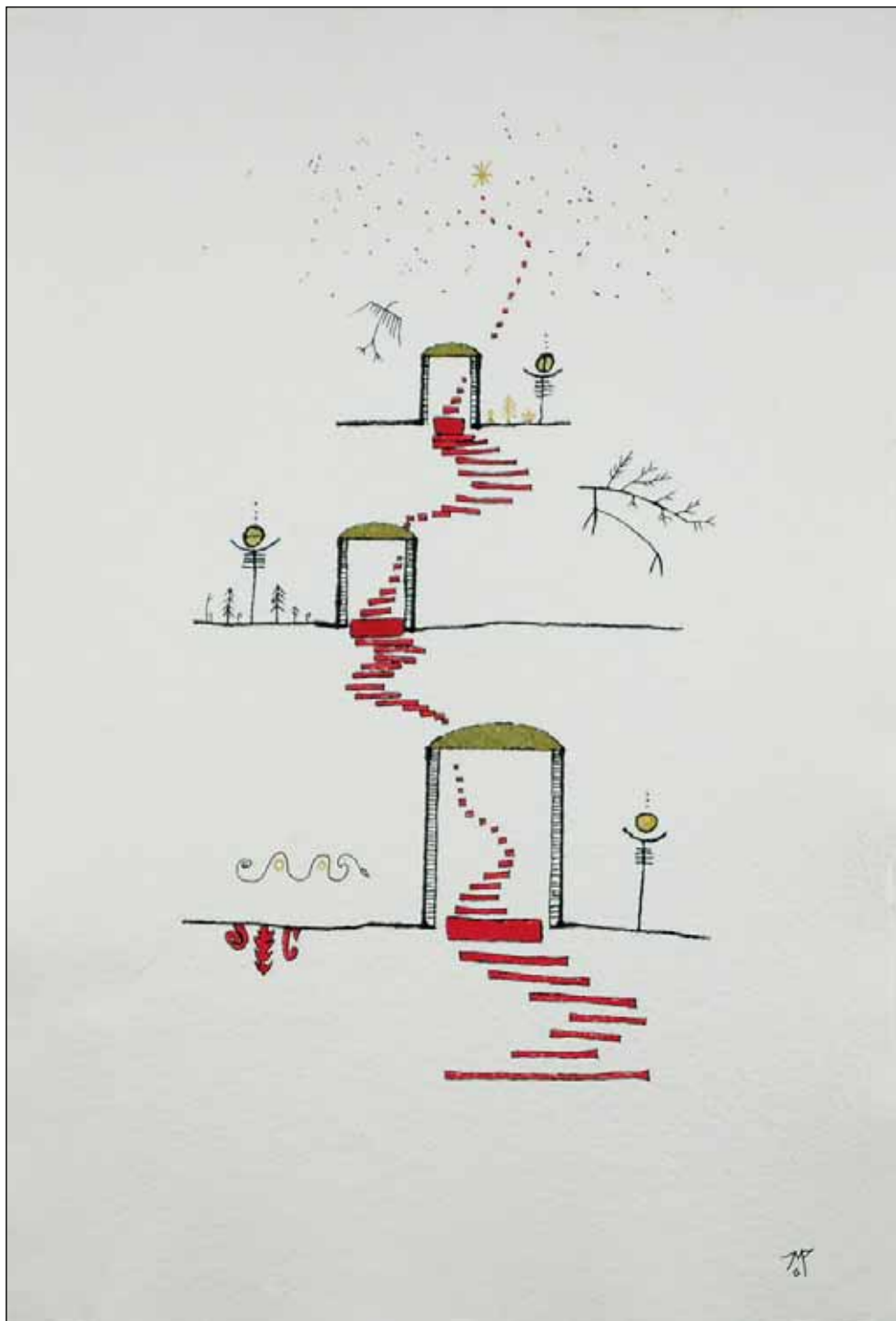

A CSONTOK URA KOZMIKUS PORBÓL MEGTEREMTI ÖNMAGÁT

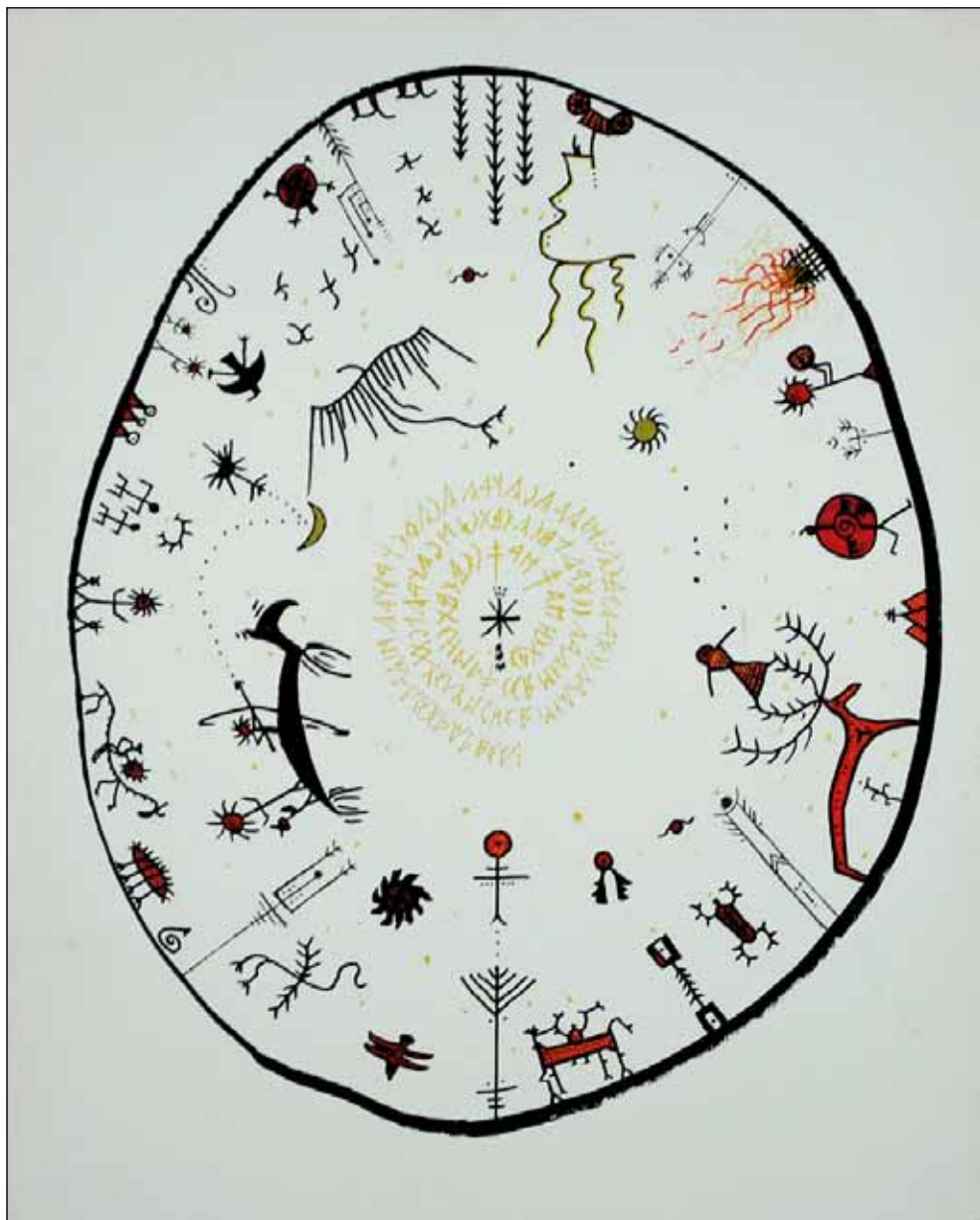
SAJÁT VILÁGODBA LÉPSZ ÁT
EGY RÁD ERŐLTETETT VILÁGBÓL

70

A TAPASZTALÁS KAPUI

Lelkek és lépcsők, kapuk és létrák

Saját világodba lépsz át – Kobza Vajk képei

1. Régtől fogva, de mégis itt és most. Ha valaki először találkozik Kobza Vajk képeivel, először nagy valószínűséggel az animisztikus, totemisztikus őskultúrák sziklarajzaira, barlangi festményeire, dolmenekre karcolt képeire, sámándobokra pingált rajzolataira asszociál, érezve a lélekmadarak, az agancsos vadak, az íjakat feszítő vadászok, az égbe táruló látófák közegében a sztyeppei és sarkvidéki civilizációk sámánisztikus örökségét. Ha azonban a képek szimbolikáját, a mágikus színek letisztult, több modern és kevésbé modern kultúra egymásra következésének tudatában letisztult rituális rendjét jobban megfigyeljük, sejtésünk támadhat arról, hogy a valaha volt ősegszerűség alakzatait megidézve, Vajk itt és most tart nekünk képekkel képes és képtelen kortársi beavatásokat arról, hogy mi lenne hát az Eredendő, s ez most, éppen most eredendően honnan hová eredhet útnak bennünk. (Az „Eredendő” kitétel nem véletlen – ezeknek a Napút Tárlatában látható képeknek egy sokkal bővebb válogatása pontosan ezzel a címmel rendeződik egy Kobza Vajk-kiállítás anyagába, amely március 11-én nyílik meg a Kis Á Galériában.) Vegyük hát észre: múlt és jelen itt már egybetáruul a pillanat szentségében és révületében. Hogy lássuk a lelkeket és lépcsőket, a kapukat és létrákat Vajk képein, s ezek között úgy rebbenjen ide és oda a tekintenünk, ahogy a látófára kapaszkodó sámáné tehette egykoron. S ahogy itt és most élve is csak utat találhatunk ugyanezekhez az időtlen révületekhez – ahogy kortársunkként Vajk is teszi. Zenéket közreadva, liturgikus szövegeket jegyezve, képeket festve.

Ha a *Setét Toronyt* jegyző Stephen Kinggel – Vajk kedves szerzőjével – együtt szólva elfogadjuk, hogy az idő csupán arc a vízen, akkor arra is örömmel csodálkozunk rá Vajk honlapját (www.kobzavajk.com) megnyitva, s látva a nyitóképen Vajk portréfotóját a maga sötét háttérében kirajzolódva, hogy az idő lehet akár arc is a csillagos égen. S ha így teszünk, akkor a tetejetlen fa ágakkal ágaz rajzolatainak pókfonalait nézve Vajk arca körül már szép sorban meg is kapunk olyan beavató mondatokat a fotók alatt, amelyek számunkra most ezeknek az eredendő képeknek a világában is utat mutathatnak.

Valójában nem létezik se feltaláló, se művész, csupán beavatás, amely bepillantást enged a kozmikus tudatba – így szól az egyik irányt mutató mondat Vajk honlapján.

Nincsenek ég-ígérő fák gyökerek nélkül – így szól a másik.

Nincs félnivalónk, mert eredendők a belső csend, a sötétség, ahol a fény is megszületik – így szól egy megint másik.

Kezemben a hangszer, az ecset, a toll eszköz, miközben én is eszköz vagyok, amin keresztül az abszolút szemléli saját magát – teszi hozzá ehhez az egészhez a magáét egy megint másik.

Ha eddig csak sejthettük, most már legyen magától értetődő: hiszen ennek az útmutatásnak az értelme teljességgel (és tejességgel, a Tejes Út tejességével) világos – Vajk művészete programművészet, s így aztán minden egyes alkotása egy meditációs program az eredendő megszólítására és előhívására. Amennyiben az időben, az ősidőkben gyökerezik – úgy a pogány kultúra ősiségtudata élteti. Amennyiben program – úgy a kortársi kultúra vérfrissítésének szándéka: egy szerelmes életigenlés vezet.

Ahogy ugyanis beszélhetünk katolikus univerzalizmusról, ugyanígy létezik egy sokkal ősbibb pogány univerzalizmus is, amely kifejezésben a pogány kitétel természetesen nem szitokszó, hanem áhítatos örömmel megvallott, bensőséges érzelmkitörés: az Ég és a Föld Menyegzőjén lakodalmat lakó, tombolóan boldog, szertelenül felszabadult, harcos lendülettel, minden szájalomra méltó, gyónni való bűntudat nélkül előretörő szerelemvallás jele.

Ez az univerzalizmus pedig időtlen. Öröktől fogva van – és örökkön-örökké lesz. Ellene bárki bármit mond és tesz. Mert erről a tejes teljességről minden ártó szándék lepereg.

Ez a teljesség pedig természeténél fogva az ősiségből mindig a jelenbe vezet: kicsit úgy, ahogyan Vajk legutóbbi zenei albumán a mágikus sorsszámokat viselő dalok címeit megnézve is szépen egymás felé vezethetjük az „ott és akkor” és az „itt és most” vándorútjait. (Az *Elmozdult világ* című album harmadik száma ugyanis az *Ősemlekezet* címet viseli – míg a kilencedik szám maga a *Jelenbe érkezés*.)

2. Mámor, mágia, magasság. Ahogy Vajk teljes természetességgel nyúl a keleti hangszerekhez (a koboz, az ud, a saz, a preparált baglama, a gusli, a pszalterium és a gitara avatott mestereként több albumon is szépségesen meditatív zenei alkotásokat jegyezve), a képein ugyanígy teljes természetességgel nyúl a mágikus színekhez: egyrészt a fekete, a fehér és a vörös, másrészt az arany és a fekete világteljességéhez.

A fekete és a fehér színének egymásra találásában a taoista kozmogónia, a jin és a jang egymást kiegészítő harmóniája jelenik meg, de a fekete számára egyben a belső csend sötétsége is. Ahol aztán a fény is megszületik – írja, s ezzel akarva-akaratlanul megint egy taoista bölcs, Wen-ce tanításával kerül összhangba: tudva, milyen az, amikor nyugalomban egybeolvadunk a sötétséggel, hogy aztán tetteinkben magunk legyünk a fény. A fehér és a vörös viszont már számára nem más, mint a csont és a vér teljessége – a kozmosszal együtt lélegző emberi test megtartó, mozgató és éltető erejének képi jele. A csont az élet fehér köve – tudatja velünk Vajk, s ezzel már a fehér mágia gyógyító erejét is felszabadítja. Nézzünk rá *A csontok ura a kozmikus porból megteremti önmagát* című képére. S aztán olvassunk bele a Vajk honlapján nemrég közölt versbe, az *Éhes szellemek elűzésének regéje* soraiba, amelyekben szintén a csontok urát idézi meg nekünk: „A csontok ura koponyából iszik, tudata tiszta tér. / Idomítja az éhes dögöket, nem haraggal: / Rovásjeles halszálkacsont ostorral!”

Ha ezt megtettük, máris érteni véljük, miért szerepel Vajk oly sok képen a képmezőbe írva szöveg, de nem is akármilyen szöveg. Kalligrafikus írással kibomló, révület útján járó gondolatokat lejegyző szöveg – vagy éppen a rovásokat, a rúnákat formázó, pogány örökséget idéző írásnak tetsző pszeudoírás.

A csontok urának rovásjelei ezek – ahogy a képein sorakozó, sereglő, lélekben utazó pálcikaalakok is olybá tűnhetnek, mint egy képzeletbeli halszálcacsont ostor csapásait kirajzoló vonalak, amelyek ily módon szintén a csontok ura által idomítva, az ő szándékához idomulva csapódtak a képek felületére.

Mámor szülte alkotások hát ezek, de ez a mámor egyszerre lehet lágyan kibomló révület, ugyanakkor tombolva elszabaduló eksztázis is. Ha valaki nehezen fogadná el, hogy miképpen férhet meg egyazon tudatban – legyen az bármennyire vibráló tudat is akár – ez a két tudatmódosulás, az mélyedjen el jobban Vajk zenei produkcióinak hangulati játéktérében. Befogadva egyrészt Vajk meditációs zenéit, a Kobza Vajk Group alkotásait, a Weixelbaum Laurával, Heidrich Rolanddal, Thomas Gundermann-nal közösen jegyzett anyagait, de méltányolva közben azt is, micsoda tomboló gyönyörűséggel pengeti a koboz vagy a saz húrjait Vajk sokszor a Vágtázó Csodaszarvas vendégeként színpadra állva.

Vajk képeinek színszimbolikájára figyelve a fekete, a fehér és a vörös márkáns színhangsúlyain kívül az arany és a fekete színeinek találkozására is külön fel kell figyelnünk. Ha a mámor és a mágia kulcsszó ennek a festészetnek a megértésében, akkor a magasság fogalmának képbe helyezésénél sem adhatjuk alább. Az arany és a fekete találkozása Vajk képeiben maga a kozmikus tudat vibrálása és oszcillálása: az arany ilyenkor mindig a Nap színe (tisztelgés-ként a táltoshit napkultusza, csillagvallási öröksége előtt is), a fekete pedig a kozmikus űr tátongó sötétsége.

A kozmikus tudat vibrálásának képszöveg formáját öltő jele az is Vajknál, amikor az egyik képébe a rá jellemző kalligráfiával gondosan beírja: „Nincsen határa a Világegyetemnek, csak forog, forog. A megtisztulás útja beteljesíti a kört.”

A kör beteljesülése a középponti eleme Vajk *Naplátomás* című képének is, amelyen a vörös napkorongban a napszél kirajzolta vonalak arcot formáznak – élő és eleven jeleként Nap úrfinak magának. Hogy egyrészt ezzel is a magyar őshagyomány pogány istenpanteonja előtt tisztelegjünk. De másrészt ezzel már a XX. századi tudomány jeles elméleti biológusai, napkutatói felismeréseinek körében is otthon legyünk: ismerve a Kobza Vajk számára is mérvadó Grandpierre Atila csillagász és etnópunkénekes, a VHK frontembere gondolatira is nagy hatást gyakorló Bauer Ervin elméleti biológiai alaptételét a tágabb értelemben vett és azonosított élet mibenlétéről. Amelynek szellemében egy magasabb absztrakciós szinten a Világegyetem és a Nap is élőlényeknek tekinthető – hiszen nem csupán fizikailag determinált, hanem az élő szervezetekre jellemzően spontán válaszreakciókat is produkálnak a környezetükre.

Ha így vesszük, ez sem volna más hát, mint az „ott és akkor” beletárulása az „itt és most” világába. Az ősiségtudat és a modern tudomány találkozása – feltéve ha látomásos alkotóművészetről és látomásos tudományos kutatásról beszélünk, így is, úgy is beavatást engedve a kozmikus tudatba.

3. Alternatív valóságok. Ha felfejtettük Vajk képeinek ősiségtudatát és modern beavató programját, s a magunkévá tettük ennek a képalkotási rendnek a mágikus gondolkodásra hagyatkozó összes szertartását, még az alternatív valóságokra nyíló kapukat is észre kell vennünk, ha valóban mindenestül otthon akarunk lenni ebben a művészetben.

Saját világodba lépsz át egy rád erőltetett világból – olvashatjuk Vajk egyik képén a képmezőben. S ha ezt az állandó átjárást megértjük, akkor helyén tudjuk kezelni azt a sok-sok lépcsőt, létrát, kaput, ami ezeken a képeken innen oda s onnan ide vezet. Meglátjuk az örök vonulást a lélekutazó lelkek repesésében, a totemállatnak tetsző patás állatok dübörgésében és a születendő lelkeknek tetsző lélekmadarak szárnyalásában.

De látnunk kell ezen túl még valami mást is. A lélek útjainak és a kozmikus tereknek a meghódításán túl az alternatív valóságok teremtését is.

Vajk megfesti nekünk azt a Világtojáást, amelyikből nem megszületik a világ, hanem amelyikben már benne is él egy eredendő, igaz: másik valóság. Megfesti a csontok urának kozmikus porát és a bolygó lelkek bolyongó bolygóját, de úgy, hogy a csontok ura olyan vad, amelyik nem testesült meg semmilyen általunk ismert valóságban. És úgy, hogy a bolyongó lelkek után kötélhágcsók csápjait kinyújtó bolygó formája sem követi semelyik általunk ismert kozmológiai rend érvényességét.

Ha a mágiával magvas mámor összes módosult tudatállapotát s a kozmikus tudat minden egyetemes oszcillálását magunkhoz vesszük, ez itt még mindig kevés, ha részt akarunk venni Vajk lélekutazásain. El kell szánunk magunkat még arra is, hogy szüntelen a teremtés, s a képzeletünk ebben részt is vesz – fedve mindent, amit az eddig megteremtett világ csodáiból már ismerhetünk.

Abban a szerencsés helyzetben van részem, hogy Vajk dolgaiba egy idő óta személyesen is beavatást nyerve engedhetem, megengedhetem magamnak, hogy ezek a képek az érzékek feletti érzékelés minden határán át hatással legyenek rám, ahogy talán más módon, más alkotásokkal pedig én is hatással lehetek arra, aki ezeket a képeket a magáénak vallja. Engedve, mindösszesen azt engedve, hogy ő eszköz legyen – s most megint Vajkot idézem –, amin keresztül az abszolút szemléli saját magát.

S ahogy erről néha leveleket váltunk, a búcsúformulánk gyakorta merít a táltoshagyomány rítusszövegeinek emlékeiből.

Áldás az úton járóknak – írjuk a levelünk végére néha egymásnak.

Ugyanezt kívánhatom most mindazoknak, akik ránéznek ezekre a képekre, s engedik, hogy közben a lábuk alá fusson a hét rendbéli út.

Toót-Holló Tamás

Csokonai Attila

Három (szabálytalan) limerick

Van egy városka is Limerick
Hol a focit csak mimelick
Helyzetük nem mondható kiesnek
Tuti hogy a bajnokságból kiesnek
Meglesz nélkülük az ír elit

Jó nevű és szép kisváros Malacka
Nincsen szükség dobozra vagy palackra
Malackán ha összeröffenünk
Csak korsóban kell a sör nekünk
Megvár Prága jól teszed ha maradsz ma

Híres-neves orosz város Pétervár
Hol nyílt butik no meg számos ételbár
Leningrádnak hívták és azelőtt Pityernek
Ilyen helytől aztán bármi kitelhet
Lesz itten még bolsevik néger cár

Magyar bio-nemes a túlsúlyos királynőnek

Életemet és véretem!
De zabpelyhemet nem.

A Kényszervállalkozó emlékműve

Mint szélfúttá síkon az Ismeretlen Katona sírja:
Mellétemették, nem lovát s fegyvereit, de
Készpénzfizetési, illetve átutalási számlakönyveit

Sajtóhuba

Normális válságban az ország!

Kétsoros

Az ember bugris mucsai idélen,
Amíg csak budit lát és bidét nem?

Bíró József
Most másként ugyanaz

(- Jelena Kazovszkaja ... azaz ... El Kazovszkij emlékére -)

amolyan
élőlátvány
szerteszét

némavád
átlóz
mindenünnen

feketeharisnyára
ha
feketevér

Post tenebras

nem
mintha
eleddig

mától
azonban
véggépp

immes

Jonk de Cissay lovagi etikettje

Előszó. Jonk de Cissay fényes múltú, de a XV. század második felére elszegényedő nemesi családból származott. Nagyapja, Louis de Cissay-Disegni a balul végződő nikápolyi hadjárat során török fogságba esett, és csak hosszú évekkel később, birtokai elzálogosítása révén válthatta ki magát. A következő évtizedekben a birtokot pereskedések tizedelték, és mikor az 1440 körül született Jonk 1462-ben családfővé lépett elő, a cím már csak Cissay várával és a környező néhány faluval járt együtt.

Műveltiségének forrásáról keveset tudni. Írásainak némely megjegyzésében egyes kutatók az itáliai humanizmus és a jogi tájékozottság nyomait vélnek felfedezni. A padovai egyetem lajstroma szerint 1460-ban szerzett jogi diplomát Ioannes Cisaeus, aki azonos lehet de Cissay-jal, de az azonosság korántsem bizonyított. Villonnal való ismertsége azonban dokumentált, hiszen két levél is ránk maradt, melyekben Villon úgy aposztrofálja de Cissayt, mint szeretett testvérét, és mint „akinek e világban egyedül érdemes írni”.

Feleségétől, Chalons-i Margittól egyetlen fia született, George, aki azonban fiatalon elhunyt. A családi élet sikertelensége és az anyagi gondok egyaránt arra késztették Jonkot, hogy birtokai helyett a burgundi hercegek udvarában keresse boldogulását. Kegyenben állt mind Jó Fülöpnél, mind Merész Károlynál, aki szolgálatait az Aranygyapjas lovagrendbe való felvétellel jutalmazta, nem csoda hát, hogy számos irigye akadt, akik hízelgőnek, talpnyalónak és katonai szerepre alkalmatlannak tartották.

A róla szóló források 1477, a nancyi csata és Merész Károly bukása után megszakadnak. Lotharingiai René herceg krónikása feljegyezte, hogy Merész Károlynak napokkal a csata után megtalált holttestére egy úgyszintén halott lovag borult rá, akinek pajzsán hattyúval táncoló oroszánt látott, ám a lovag arcát addigra összerágták a patkányok, így személyének azonosítása lehetetlenné vált. Igen valószínű, hogy az említett lovag de Cissay lehetett, hiszen a hattyút és az oroszánt hordta címerében, ennek ellenére egyes kutatók kitartanak amellett, hogy de Cissay azonos azzal a Jonk mesterrel, aki 1483-ig XI. Lajos francia király étekfogójaként tevékenykedett.

Művét Merész Károly herceg felkérésére írta az 1470-es évek közepén. A zaklatott idők közepette a könyv nem érte el a nyomtatást, de a burgundi udvarról való információink alapján megállapíthatjuk, hogy a könyv eljutott címzettjeihez, a burgundi udvar udvaroncainhoz és lovagjaihoz. Egykorú források még arról is megemlékeznek, hogy a herceg udvaroncai és apródjai időnként így korholták egymást: „Ez nem így volt megírva Jonk de Cissay úr könyvében.” Tulajdonképpen a jelenkori olvasónak is inkább szórakoztató, esetleg nevelő célzatú irodalmi műként ajánlható ez az írás, amely forrásértékében mégis csak egy a tekintélyes számú lovagi életre vonatkozó írás közül.

A burgundi birodalom bukása után azonban a területeket felosztó államok, legfőképpen a francia korona nem nézte jó szemmel azokat a kulturális emlé-

keket, melyek a hajdani nagy riválisra emlékeztettek. Terhes lett volna például a francia királyi udvarnak nyíltan kölcsönöznie a burgundiak kifinomult udvari kultúrájából. Ennek a kulturális inkvizíciónak esett áldozatul az itt közölt lovagi etikett is, melyet a jelek szerint tűzzel-vassal irtottak, és csak egyetlen kéziratos példánya maradt ránk.

A luxeuili kézirat pergamenlapok gyűjteménye, mely csak 1859-ben került elő föld alatti rejtekéből egy XV. századi kézírásos Biblia és finoman megmunkált késő gótikus ékszerek mellől. Egykori tulajdonosa a becses darabot vasalt faládjában ásta el, de a talajvíz ezen néhol átszivárgott, és a penész miatt a kézirat foltokban olvashatatlanná mállott szét. Az alábbi fordításban az olvashatatlanná lett szöveghelyek kipontozással vannak jelölve.

Görög Dániel

Ajánlás. Herceg, azt kérted tőlem, írjam meg neked, mily tettek méltóak egy lovaghoz az udvarban, aki uralkodóját szolgálja. Vedd hát e könyvet, és okítsd belőle lovagjaidat. Tudom, teneked nincs szükséged ilyenfajta útmutatásra, kétszeresen nem; egyszer azért, mert az uralkodó szava törvény és tette útmutatás alattvalói számára; és azért sem, mert te eddig is mindenben úgy cselekedtél, ahogy egy lovagtól illik. Hanem vannak az udvarodban olyan lovagok, akik akár megátalkodott gonoszságuk, akár alacsony származásuk és tudatlanságuk miatt elhanyagolják a lovaghoz méltó tetteket, és számtalanszor okoznak neked bánatot.

Az uralkodó jó erkölcséről korábban már sokan írtak, és sok bölcs tanácsot meríthetsz tőlük. Ezért nem foglalkozom azon tanácsokkal, amelyek az uralkodóhoz szólnak. De az uralkodó lovag is, országa első lovagja, ezért nagyon is jól teszi, ha lovagjai között lovagként viseli magát.

[...] nagyságát alattvalóinak sokasága mutatja. Akik így mondják, azok sem [...] az országok, sem a lovagok igaz természetét nem ismerik, hogyan jutalmazza az uralkodó a kiválóakat, és nem láttak egyetlen csatát sem, ahol kevés lovag kardélre hányt vagy megfutamított akár oly számos ellenséget. A bölcs uralkodó tudja, hogy országának erőssége alattvalóinak jó erkölcsében és kiválóságában rejlik, s ki más lehetne kiválóbb, mint a lovagi rend tagjai. Ámbátor nekik is szükséges erkölcsük ápolása [...]

[...] meg kell védenem magam azoktól, akik kicsinyes tudálékosságuk okozta vakságukban [...] te tudod, hogy a mi nyelvünk [...] melyből ők is értenek.

Ha könyvemben minden igyekezetem ellenére hiányosságokat találsz, bocsásd meg nekem, nem másért van az, csak mert magam is esendő vagyok. Hanem lásd, a hűséggel igyekszik a teljesség felé könyvem, ahogy lovagjaid is esendőek erkölcsükben, ám állhatatosak irántad való hűségükben.

Fogadd hát könyvemet, Hercegem, mint a kiválóság felé vezető segédletet, szolgáljon örömdre és országod nagyobb gazdagságára.

Hű lovagod, Jonk de Cissay, A. D. 14 [...]

1. Az uralkodó szolgálata. A lovag kötelessége az uralkodó szolgálata, akárcsak fiúnak az apáé és hívőnek az Istené. A lovag hűségében soha meg ne

tántorodjék, sem barátságért, sem adományért, sem félelemért. Akinek a lovag egyszer hűséget fogadott, azt el ne árulja, s kövesse őt a pokolba is, ha ura úgy parancsolja. Teljesítse a lovag az uralkodó parancsát, kiváltképp a háborúban, de a békében is, akkor is, ha azzal kockára teszi saját életét.

A lovag legyen kész minden pillanatban arra, hogy uralkodójáért feláldozza életét. Ezt ne olyan botor módon tegye, mint a törökök, akiknek királya ünnepi vacsorákon, idegen fejedelmek követei előtt parancsolja meg lovagjainak, hogy önnön kardjukat mártsák szívükbe, mert esztelenség és a lovagság semmibevétele ez; hanem ha olyan csatába küld az uralkodó, ahonnan az ellenség túlereje miatt aligha kerülhetsz ki élve, hát vedd be magad a harcba egyetlen ellenvetés nélkül.

Igen sajnálatosnak tartjuk, hogy a hűség erényének kiemelésével kellett kezdenünk a lovagoknak szóló könyvecskét, hiszen a hűséges szolgálat kimondatlanul is első kötelessége a lovagnak. Hanem a történelemben távol is és közel is voltak olyan emberek, akik szégyenletesen elárulták urukat minden ígéretük és a jóra való minden buzdítás ellenére. Az ilyen emberekről azt kell mondanunk, hogy mindörökre méltatlanok arra, hogy lovagnak nevezzék őket, hitványságban pedig a kutya-hoz hasonlítanak, mert a kutya is mindig éppen azt a kezét nyalja, amelyik eteti. De már a ló is megsiratja gazdáját, ha az meghal, vagy ha más ül a hátára.

Még nagyobb a romlottsága annak, aki annak ellenére árulja el uralkodóját, hogy uralkodója nemcsak címeradással tünteti ki, és engedi, hogy együtt vonulhassanak hadba, hanem azon túl is bizalmába fogadja, kitüntetései elhalmozza, és tanácsát kéri azokban az ügyekben, melyekkel országa kormányzása során találkozik. Így kell tehát vélekednünk azokról, akik a mi legnemesebb és legigazságosabb hercegünket árulták el pár koszos aranyért, és Philippe de Commines-ről, akit nem kétséges, hogy a mi magasságos Istenünk a pokol legmélyebb bugyrába fog küldeni az ítélet napján, de a halandók is fölöttebb helyesen teszik, ha utolsó megvetendő féregként tekintenek minden égi és földi igazságnak eme gonosz megcsúfolójára.

Természetesen egészen más történt a nemes Philippe de Croy-Chimay gróffal, aki csak félreértések miatt hagyta el udvarunkat, s maga is – mint mondta – száműzetésként élte meg azokat az időket, amiket Lajos francia királlyal kellett töltenie, és hűsége bizonyítékeként rögvest visszatért a mi hercegünkhöz, amint értesült arról, hogy az ő igaz uralkodójának iránta való jóakaratát töretlen. Bizony az a gonosztevő, aki elvakult gyűlöletében, az igazságról megfélemlkezve, valaha kétségbe vonta a gróf hűségét.

És amiért az uralkodó a legfőbb védelmezője a vallásnak, az egyháznak, a nőknek és az elesetteknek, az igazságnak és mind az erényeknek, azért a lovag is védelmezze ugyanezeket. Saját erényének tekintse a bátorságot, és soha ne feledje, hogy egy szűz erénye vagy egy nemzetség keresztény hitre térítése kedvesebb Istennek, mint az ő élete. És a kereszténység és a lovagság összes erényei, az igazság, az igazságosság, a bátorság, az engedelmeség, a hűség, a hit, a remény, a szeretet, az irgalmasság, a könyörületesség, a kötelesség viselése és a kényelmetlenség tűrése, a buzgalom, a jámborság, a mértékletesség, az értelem, a gondoskodás, a józanság, a tisztaság, a hírnév és a becsület, mind olyanok, amelyekért a lovagnak kész kell lennie akár

jólétének, akár életének feláldozására. Aki ugyanis Istennek tetsző tettekben ontja véré, az előtt megnyílnak a mennyek kapui. Bizony, az életükért csak a viskójuk küszöbénél messzebbre nem látó földtúró parasztok és a kéjencségbe beleposhadt öregek reszketnek, az erényes lovag kezében semmilyen rettenet láttán nem remeg a kard.

Hogy egy cél milyen nemes, az megmutatja, hogy érdemes-e érte életét áldoznia a lovagnak; és mutatja egy cél nemességét, ha sok kiváló ember áldozta érte életét. És bár sok kiváló tettet hajthatnak végre a lovagok akár uralkodók szolgálatában, akár az elesettek gyámolításában, mégis minden lovag közös célja az egyház védelme legyen. És megnemesíti a lovag halálát, ha a cél nemcsak nemes és távoli, de az érte való küzdelem sikerrel jár, és úgyszintén megnemesíti a lovagot annak a kéznek a nagysága, amelyik fejét veszi. Így azt kell mondanunk, hogy a világon valaha megeshető legnagyobb dicsőség, ha egy lovag Jeruzsálem visszafoglalásakor, a Szent Sír mellett vesztí életét Szaladinnal vívott párbajában, de úgy, hogy példáját látva a mögötte álló sereg kivívja a kereszténység végső győzelmét az eretnekek felett. Bár talán még nagyobb dicsőség, ha a keresztény lovag győzi le Szaladint, és még kitűzheti a kereszténység zászlaját Jeruzsálem fellelegvárának legmagasabb tornyára, és csak eztán hal bele a párbajban kapott sebébe.

Azonban csak egyetlen lovagnak fog megadatni, hogy Szaladinnal párba-
jzhasson, ezért az összes lovagnak készen kell állnia arra, hogy más dicső tetteket vihessen végbe. Tartsa tehát szem előtt a lovag mindig, hogy mi a jó és mi a rossz, és törekedjen a jóra, a rosszat pedig vesse el és üldözze, mert a rossz a jónak az ellentéte, a jó pedig a rosszé.

A tökéletes lovag célja tehát az, hogy az eddig és ezután elbeszélte erények révén nyerje meg a fejedelem a jóakarát és lelkét, és minden erejével azon legyen, hogy uralkodójának jó hírét nagyobbítsa. Ugyanígy védje a lovag az egyház hatalmát, és legyen gondja Krisztus nagyobb dicsőségére.

Mindazt pedig, amit a lovag az uralkodó kegyéből és Isten áldásából birtokolt, állítsa a lovag az uralkodó, az egyház és az igazság szolgálatába. Gondoskodjon a lovag arról, hogy családjában és birtokán mindenki az isteni ige szerint éljen, hogy az igazság ellenségei sehol teret ne nyerhessenek. Legyen gondja a lovagnak arra, hogy a fejedelmét csatában senki le ne győzhesse, meg ne ölhesse, el ne foghassa, ostromának ellen ne állhasson, hanem minden dolgában diadalmas legyen. Legyen gondja a lovagnak arra is, hogy a fejedelem le ne térjen az igaz kormányzás útjáról, cselekedjék mindenben Krisztus nyájának óvó pásztoraként. Éppen ezért a lovag megfontolt és bölcs tanácsokat adjon az uralkodónak, ne saját javára legyen tekintettel, hanem az uralkodóéra, mert az uralkodó nagysága az ő nagysága. Figyeljen a lovag arra is, hogy az uralkodó ne hallgasson hazugokra, árulókra, pletykálkodókra és rágalmozókra, hanem csakis jó szándékú és bölcs emberekre. Az uralkodó parancsait a lovag ne bírálja és ne másítsa meg, hanem hajtsa végre, ami rá vonatkozik, akkor is, ha nem érti meg a lényegét. A birodalom összes kérdését ugyanis csak az uralkodó látja együtt, a lovagok, helytartók és tanácsosok pedig csak a rájuk eső részeket.

A lovag elsődleges és igazi mestersége a fegyverforgatás, nagyon jól teszi tehát a lovag, ha gyakorolja magát kardvívásban, lovaglásban, kopjatorésben,

vadászatban, és mindazokban a gyakorlatokban, melyek a hadban való jártas-ságra készítik fel testét és lelkét. Nagyon helyesen teszi a lovag, ha kitanulja a hadimesterség minden csínját-bínját, ezt azonban ne ebből a könyvből vagy más könyvekből tanulja, hanem a hadimesterségben jártas lovagoktól, miként a cipőkészítés módját is egy cipőkészítőtől lehet eltanulni, és a kötélverését is egy kötélverőtől. Nagyon helyes ennél fogva, ha a lovag békeidőben tornákon és párviadalokon vesz részt, mert a lovagi tornák, a párviadalok és a vadászatok készítik fel azokra a tettekre amelyeket majd a háborúban elkövethet. A csatában pedig igyekezzék az uralkodó körül forgolódni, hogy megoltalmazhassa az ellenségtől, hiszen kevés dolgot becsülnek annyira az uralkodók a lovagban, mint ha az megmenti őket a halálos veszedelemtől.

Abban azonban, hogy milyen tettek méltóak a lovaghoz békeidőben, már sok kiváló lovag sok különböző tanácsot adott akár szavaival, akár példájával, és azt kell látnunk, hogy némely kiváló lovag olyan sületlenségeket hordott össze, mintha csak saját lovuk beszélt volna helyettük. Jelentsük ki tehát először azt, hogy egyaránt helyes, ha a lovag a fejedelem udvarában tölti az időt, mint ha saját várában, sőt akkor tesz legjobban, ha folyamatosan úton van birtokai és a fejedelmi székhely között. Utóbbiban töltsön időt azért, hogy uralkodójának szolgálatára lehessen, és más lovagokkal találkozassék, és velük együtt haladjanak a tökéletesség felé; előbbiben pedig töltsön időt azért, hogy gondot viseljen családjára és parasztjaira, fenntartsa, szolgálja és hirdesse az igazságot.

Ne követelje azonban senki a lovagoktól, hogy a fegyverforgatáson kívül más mesterséghez ne értsenek, mert megesik, hogy az uralkodó akár három vagy négy évig sem vonul hadba, és az a lovag, aki csak a háborúzáshoz ért, bizony elrakhatná magát fegyverraktárába rozsdásodni. Nem méltatlan a lovagsághoz, ha máshoz is ért a lovag a fegyverforgatáson kívül, amíg más mesterségével nem veszti el méltóságát, és amíg gyakorolja hadi erényeit is.

Felettébb hasznos, ha a lovag ismeri a betűvetés és olvasás titkát. Bármikor hasznos lehet, ha titkár nélkül tud levelet küldeni, akár szeretett hölgyéhez, akár uralkodójához. De még nagyobb kincs az olvasás tudománya, mert aki olvasni nem tud, az csak a saját bölcsességére hagyatkozhat, míg aki felolvasó nélkül is szerencsésen olvashat, az bármelyik bölcset segítségül hívhatja. A régi lovagok dicső tetteiről szóló énekeket még elzengik a hegedűsök, amiből úgyszintén tanulhat az, aki az olvasás titkát nem ismeri, de az antik és a mai bölcsek tanítását nem értheti meg az efféle tudatlan. És az uralkodó éppen azért kénytelen tanácsosai és intézői közé egyre több nemtelen származású senkiházit fogadni, mert azok, akik az uralkodó szolgálatára leginkább hivatottak lennének, nem képezvén magukat a bölcsességekre, alkalmatlanok lesznek ezen hivatalokra.

Hasznos tehát, ha ismeri a lovag a teológia, a filozófia vagy a jog tudományát, melyek lovaghoz méltóak, és szükség esetén szintén hasznos lehet, ha ért az orvosláshoz, az építészethez, a kovácmesterséghez, a szakácmesterséghez, és nem is sorolom tovább, mi mindenhez. De mielőtt rosszakaróim [...] én a legnemesebb lovagokból kezük verejtékével dolgozó parasztokat akarok csinálni, kimondom, hogy ezeknek a mesterségeknek csak tudása méltó a lovaghoz, mindennapos gyakorlása egyáltalán nem, hagyja meg azt a lovag

parasztjainak és szolgálóinak, hogy betevő kenyerüket efféle mesterségekkel keressék meg. Bizony, nem egy lovagot hallottunk már amint ezt mondja: „A filozófia műveléséből még senki jól nem lakott, és a jogból vagy a teológiából is csak az, aki az uralkodótól vagy [...] alantas szolgálatért csengő aranyakat kapott. Ebből is az látszik, hogy a tudósok milyen szamarak, és milyen alantas a mesterségük, mert alávaló és számár az, aki nem termeli meg saját betevő falatját. S ha meg is fejtik a szférák titkát vagy a törvények értelmét, mire való az, ha egyetlen rézpénz haszon nem terem belőle sem maguk, sem az uralkodó számára?” Ó, hogy nem szakadt meg az ég eme szavak hallatán! Ó, hogy nem esett le Krisztus a feszületről! Még ha csaló kufárok és mocskos [...] fokhagymabűzös szájából hallottam volna, és nem máskülönben oly derék lovagokéból! Hát úgy élünk, mintha az arany lenne a legnagyobb érték e világban? Bizony nem, mert a mi Urunk, a mindenható Jézus Krisztus nem a pengő arany evangéliumát hozta el, hanem az igaz hitét és az igaz erényekét, ezért az erények feljebb valók az aragnál, és mindennél, amit aranyért meg lehet venni. Bizony, az küzd a magasztos célért, aki az erényekért, az igazságért, az egy igaz Isten és a teremtet világ megismeréséért küzd; és nem az, aki aranyért, vagy ha gyomrát még nem töltötte meg, a mai és holnapi betevő falatért. Ez utóbbi jó, de alsórendű cél, mely jó, de alsórendű emberekhez méltó. A filozófusok, teológusok, jogtudósok pedig nemcsak jó, hanem fennkölt lelkű emberek legyenek, és legfőképpen a lovagok legyenek fennkölt lelkűek és erényekkel ékesek.

Onnan is látszik, hogy az erények felsőbbrendűek a gazdagságnál, mert a gazdagságot a parasztok és az alacsonyrendű emberek biztosítják, az erényeket pedig az uralkodó és a lovagok, na meg kisebbrészt a papok és más tanult népek. Azt pedig még egy csörgősipkás bolond sem mondhatja, hogy a parasztok a felsőbbrendűek, és az uralkodó az alacsony. Mert a gazdaság emberei szolgálnak az erény embereinek, ahogy ebben a világban minden az erényeken keresztül megmutatkozó Istennek szolgál, és ez nagyon jól van így. [...]

Azon alantas mesterségeket pedig, mint amilyen a színészeké, a festőké, zenészeké és költőké, a lovag ne űzzön. Talán még a zenéhez értsen, mert aki a zenét nem élvezi, annál biztosra vehetjük, hogy lelkében harmónia helyett vadállati indulatok laknak, és mert még a szigorú spártai törvények is teret engedtek a zenének. De űzni ne űzze a lovag a zenét sem, mert alantas szolgánépek és magamutogató hímringyók mestersége az.

2. A szerelem dolga. Meg kell állapítanunk, hogy a szerelem olyan dolog, amelyet mindenképpen illőnek találunk a lovagsághoz. A szerelem kapcsolatban áll az erényekkel, hiszen aki szerelmes, az annál jobban törekszik erényesen élni és erényesnek látszani. Mert a szerelem maga is csupa szépség és finomság, melyek megtelepednek a szerelmes férfi szívében, azonkívül pedig a szerelmes férfi mindenben a legkiválóbb akar lenni, hogy annál jobban elbűvölhesse hölgyét, és méltó lehessen annak szerelmére. Ezért van, hogy minden hadba vonuló sereg visz magával néhány szekérnyi asszonyt, akikkel a hadinépek a szerelmüket tölthetik, és megsokszorozzák a hadakozó férfiak erejét. És ezért lehetett, hogy trójai ősapáink tíz éven át ellenállhattak egész Görögország

ostromának, mert minden reggel szerelmes asszonyaik öltöztették őket, és szintúgy szerelmes asszonyaik szeme láttára harcoltak nap mint nap, amiért nem törődtek azzal, ha ezerszer és ezerszer életveszélybe kerültek, csak azért, hogy újra és újra elnyerjék maguknak asszonyaik szerelmét.

Válasszon tehát hölgyet maga számára a lovag, és kövesse őt hűséges szerelemmel, hacsak nem olyan fogatlan vén, akinek izmai már felpuhultak, és nem bírja megemelni kardját. Legyen azonban józan a lovag, és ne keverje össze a paráznaságot az igaz szerelemmel, mert a paráznaságra minden hitvány csirkefogó képes, aki bűzös szajhákat fillérekért megvehet, vagy egy pásztorlánykát leteperhet a mezőn. Az igaz szerelmet csak azon kevesek ismerik fel, akiknek szelleme és lelke képes magáévá tenni emelkedett célokat, mert a parázna szerelem ocsmány, mint a disznó, és mohó, mint a farkas; az igaz szerelem mintaképe pedig az oroszlán fenségessége, a róka ravaszsága, a teknős állhatatossága, a főnix lángolása, [...] a nyúl [...]

És mivel a paráznaságról lovagjaink már úgyis mindent tudnak, és tudásukat úton-útfélen gyakorolják is, ebben a könyvben nem szükséges többet a parázna szerelemről írunk, hanem csakis az igaz szerelemről.

Gondja legyen a lovagnak arra, hogy milyen hölgyet választ szerelme tárgyául. Ne válasszon nálánál alacsonyabb rangú hölgyet, mert az méltatlan lesz hozzá, már csak nevével is besározza a lovag fényes címerpajzsát, és neveltetésében azon túl is hibákat fog véteni, és disznók bélsarával fog labdázni, amíg a lovag a nap felé kapaszkodik. Szintúgy ne válasszon a lovag olyan hölgyet, akinek apja rangban magasan fölötte áll, mert ha még sikerrel jár is, akkor is gúnyolódások céltáblája lesz, és borotvátlan arcú apródok fognak dalolni arról, hogy a harcmező helyett a nászi ágyban szerezte dicsőségét.

Semmiképp ne válasszon a lovag olyan hölgyet, akit egy másik lovag már a szívébe zárt. Az Isten a tízparancsolatban az ember értésére adta, hogy ne kíváncsion semmit, ami a társáé, és ha nem lenne az isteni parancs, akkor is óvakodnia kellene attól, hogy vizsályt szítson maga és társa közt, vagy keserűséget okozzon neki. Ezért akkor se udvaroljon a lovag a hölgynek, ha tudja, hogy a másik lovag nem nyerheti el a hölgy kegyét. Ha pedig annyi eszed van, mint egy éti csigának, és dőre módon beleszeretsz egy hölgybe, akit már egy másik lovag imád, legjobban teszed, ha szerelmedet elfojtod magadban. Nem teszel helytelenül, ha szerelmedet a legnagyobb titokban őrzöd magadban, és nem téve semmit a hölgy kegyének elnyeréséért, várod, hogy a másik lovag szívében a hölgy iránti szerelem gyűlöletre változzék, ahogy azt költők szerint Héricourt János úr tette, de ezzel magadnak fogsz sokáig tartó fájdalmat okozni, bár a szív fájdalmának tűrése a szerelemben éppúgy erény, mint a sebek fájdalmának tűrése a hadban. Ha viszont te esel előbb szerelembe, és a másik lovag próbálja elcsábítani a te hölgyedet, úgy állj ki szerelmedért, előbb szavakkal, és ha az nem elég, fegyverrel.

Fontolja meg a lovag azt is, hogy a legszebb és legerényesebb hölgyek kegyét csak a legkiválóbb és legdicsőbb lovagok nyerhetik el. És bár viszonzás nélkül szerelmesnek lenni legalább annyira szép tett, mint a viszonzásban reménykedve, az emberi természetet ismerve mégis azt kell hinnünk, hogy a lovagok szívesebben fogják a viszonzással kecsegtető szerelmet keresni. A világ rendje tehát az, hogy a legvitézebb lovagnak a legszebb és legerényesebb

hölgy legyen a párja, a kevésbé vitéz lovagnak pedig a kevésbé szép hölgy; de ezért ne a csúf hölgynek udvarolj, hanem tegyél meg mindent, hogy méltó legyél a szép hölgy kegyére.

Mégis arra ügyelj leginkább, hogy a választott hölgy erénye olyan legyen, mint amilyen a legkiválóbbaké, és az a legkiválóbb, akiről a keresztény szűz mintáját meg lehetne formázni.

Bárhogy is erősködik Guy de Brimeau, ez a kiváló és hűségében megintgathatatlan lovag, abban az egyben mégsincs igaza, hogy a nők kiválóságát a szépségük szerint kellene mérni. És ha csakugyan így gondolja a lovag, azzal nem állít követendő példát a többi lovag elé, hiszen a lovaghoz méltó hölgy szépségével és bájosságával, erényeivel és kedvességével együtt váltsa ki a rápillantó férfi lelkében azt az igazi szerelmet és azt a tiszteletet, amely távol tartja még a reményét is annak, aki tisztességtelen dologra gondol. Az a lovag tehát, akit ilyen hölgy szeret, okkal fog megelégedni a szerelem legkisebb tanújelével, és többre fogja becsülni az ilyen hölgy egyetlen szerelmes szempillantását, mint bármely más hölgy teljes birtoklását, míg az, aki a hölgynek csak a szépségét veszi szemügyre, az az igazi helyett a parázna szerelmet dédelgeti szívében.

És azoknak sincs igazuk, akik azt hiszik, hogy egy előkelő születésű nő már mindjárt erényes is lesz. Hiszen az útszéli szajhákat mindenki megveti és hangosan szidalmazza rossz erkölcsük miatt, de lássuk be, ahogy férfiak között is van, akinek magas születése ellenére inkább illik a papi [...] mint a lovagi, úgy a nők között is van, akihez a zárdaszüzek élete illik, másnak a hites házasság, és bizony nem egy előkelő hölgyet láttunk, aki ha alacsonyabb sorba születik, bizony ma a festett arcú útszéli szajhák [...] éppen ezért legyen tekintettel választott hölgyének erényére, és inkább előbb csalódjon, mint később. És ne felejtse a lovag, hogy az erényes ifjú hölgy inkább száz halált hal, mint hogy becsületén folt essen.

[...]

A nagy régiek úgy írtak a szerelemről, mintha azt Ámor nyila okozná, de ostobaság ez, és nemcsak azért, mert Ámor a hazug pogány istenek egyike, hanem azért is, mert a szerelem nem vak nyílveszőként csap le. Az erényekkel ékes lovag irányítani tudja szerelmét, ki tudja választani azt a hölgyet, aki méltó rá, és el tudja kerülni azokat, akik méltatlanok. Ha pedig nem így van, és egy lovag mégis alacsony származású vagy rossz erényű hölgybe lesz szerelmes, azért a lovag a hibás, és nem a szerelem, mert a szerelem Isten alkotása, és mint ilyen, tökéletes.

Ne feledje a lovag, hogy a szerelem ébredéséhez gyakran idő kell, ne csalódjon hát, ha a választott hölgy nem viszonzza azonnal érzéseit. Azért van ez, mert az erényes hölgy nem eshet szerelembe minden csavargóval, hanem csak azzal a nemes lelkű lovaggal, aki rátermettségét, szerelmének hevét és állhatatosságát egyaránt fel tudja ajánlani a hölgy szolgálatára. És minél erényesebb a hölgy, annál kitartóbb szolgálattal nyerheti el kegyét.

Ostromod hevessege azonban ne csökkenjen, továbbra is halmozd el a hölgyet ajándékokkal, írd neki leveleket, hogy halljon rólad minden órában akkor is, ha távol vagy tőle, a lovagi párviadal után lobogtasd meg a kendőjét, hogy mindenki láthassa, az ő nevében győzedelmeskedtél, foglald imáidba a nevét,

hirdesd szépségét és erényeit társaid között, és nézegesd portréját akkor, amikor ő azt hiszi, nem tudod, hogy lát téged.

Légy hűséges hölgyedhez minden körülmények között, és ha egyszer szívedbe zártad őt, el ne felejtsd sem adományért, sem fenyegetésért, sem egy másik hölgy kedvéért. Az egyetlen ok, amiért hölgyedet elhagyhatod, az az, ha méltatlant tesz, és csalódnod kell erkölceiben, túl azon persze, ha kitartó próbálkozásod ellenére sem fogadja udvarlásodat. De még oly hatalmas hiba vagy vétek sem lehet ok arra, hogy elfordulj attól a hölgytől, akit Isten színe előtt asszonyoddá fogadtál, mert amit Isten és ember előtt megfogadtál, azt nem szegheted meg. Tartsa meg a hűséget a lovag a testi szerelem tekintetében is, bár a testi szerelemben esett vétek kisebbnek tűnik annál, mint ha szívét adja más hölgynek a lovag, mégpedig éppen azért, mert a szív igaz szerelme magasabb rendű a paráznaságnál.

A hölgyed iránti igaz szerelem a Krisztus iránt érzett szerelem földi képmása, ezért nem bálványimádás festményt készíttetni hölgyedről, és azt magaddal hordani, miként Krisztusról is számos képet festettek már. A hölgyed iránt érzett hűség pedig az uralkodó iránti hűség képmása, ezért akinek hűsége gyenge a szerelemben, annak hűsége gyenge lesz az uralkodó felé is. Ezért van az, hogy a szerelemben esendő férfiakban az uralkodóknak sincs teljes bizodalma, és ezért van az, hogy az uralkodóknak, vegyük például boldogult Jó Fülöp urunkat, inkább megengedtetik a hűtlenség a szerelemben, mint más halandónak, mert ezen a földön az uralkodók más hatalmasságnak már nem tartoznak hűséggel. És hasonlóképpen [...] és mind a szentek [...]

Végezetül arra figyeljen a lovag, hogy minden hölgy, aki csupán születését és erényeit tekintve méltó lenne a szerelmére, azzal úgy illik bánnia, mintha szerelmes lenne belé. Gondja legyen a lovagnak arra, hogy az erdőben vagy idegenek közt egyetlen tiszteletre méltó hölgyet se hagyjon magára, hanem kísérje odáig, hogy a hölgy biztonságban legyen. Egyetlen hölgyet se engedjen fizetni semmilyen szolgálatért, inkább fizesse ki azt a kalmárt a lovag, akinél egy ismeretlen hölgy valami portékát vásárol. Ügyeljen a lovag arra, hogy minden erényes hölgyről csak dicsérőleg szóljon, s találja meg mindenkinben azt, amiért dicsérni lehet, kit szépségéért, kit vallásos buzgalmaért, kit erényéért, de mégis a legjobban annak örülnek a nők, ha a szépségükért dicsérik őket.

3. Fegyverzet és öltözet dolga. Birtokában levő tárgyak közül semmi más gondozására ne fordítson annyi figyelmet a lovag, mint a fegyvereire. Békében ékes dísz és büszkeségének jelképe a fegyver, háborúban fegyverével szerez magának becsületet és pajzsával oltalmazza életét.

Ne szégyellje azt sem, ha kardját és vértjét magának kell csiszolnia, ez a foglalatosság a vadászathoz hasonlít abban, hogy a háborúra készíti fel a lovagot, és méltó hozzá. Bizony kisebb szűgyen az, ha a lovag maga csiszolja és olajozza fegyvereit, mint ha rozsdás vagy csorba karddal vonul hadba. Szintúgy foglal kozzon a lovag a lovával. A harci mén a csatában a lovag egyetlen támasza, akinek hűségén sok jó lovag élete vagy halála fordult már meg. Ha tehát lovat veszel, ne az árát nézd, hanem szép természetét, tüzes vérét és okosságát, mert javadra lesz az. Ha lovászt tartasz, győződj meg lovászkod jó erkölcséről, és semmi esetre se hagyd, hogy a lovad mást tekintszen gazdájának, csakis téged.

Ha teheted, tarts több lovat, és mindet vidd magaddal a csatába, hogy amint az egyik elpusztul, rögvest átülhess a másikra. Ne tedd ki magad a gyalogos harc veszélyeinek, és ne adj lehetőséget irigyeidnek, hogy egy percig is alantas gyalognak tűnjél.

Lovadnak adj nevet, és ehhez a régi lovagoktól vagy uralkodódtól végy mintát. Ismeretes, hogy Antoine de Croy *Bucephalus*nak hívta a lovát, amiért pimasz diákok csúfolkodások özönét zúdították a kiváló lovagra, mégis ennek a hűséges állatnak köszönhetette, hogy megmenekült Azincourt alól. Ne add azonban lovadnak szeretett hölgyed nevét, mert örökre szégyenben maradsz, ha hölgyed vagy lovad méltatlant tesz.

[...]

pajzsodon a címer [...]

[...]

Vívómestert tudása, gyakorlópárt rangja szerint válassz. A vívómesternél vívjakok életlen karddal, de erő és figyelem tekintetében egészen úgy [...] élesebb [...] a pogány köszörűsökről mondatik [...]

[...]

[...] a bombardá kénköves búzt okád [...] a pokolból érkezett, és oda is küldi vissza [...] azt kell mondanunk, hogy ezen fegyverek közül, bár mindegyik méltatlan ahhoz, hogy keresztény lovag használja őket, az íj a legkevésbé ördögi. Hiszen az íj meghúzásához a harcos saját karját feszíti meg, a számszerűhöz egyaránt kell a kar ereje és a szerkezet ördögisége, az arkebúzt pedig egy nyolcéves gyermek ugyanolyan sikerrel sütheti el, mint a legvitézebb harcos, hiszen nem a harcos kiválóságával [...] az ellenséggel szemtől szembe, még ha az galád vagy pogány is [...]

[...] karddal és lándzsával harcol. A harcban a lándzsáé az elsőbbség, mert azt akkor használják, amikor először egymásra rontanak, a kardot pedig csak amikor a sorok már összekeveredtek, és a lándzsák eltörtek. De a kardot békében is hordják, mert nemcsak fegyver az, hanem ékesség és rangod mutatója is, és az igazság helyreállításának eszköze is, ezért a kard magasabb rangú a lándzsánál. Ahogy azt Jean de la Trémoille úr oly elmésen megjegyezte, azért is a kardot illeti az elsőbbség, mert egésze a legnemesebb acélból készül, míg a lándzsának csak a hegye vas, a nyele fa.

Kardodat ezért mindig kösd fel, és hordjad azt napkelettől napnyugatig, csak akkor vedd le, ha Krisztus szentségét veszed magadhoz, mert Krisztus tisztaságát gyilkos szerszámmal bemocskolni nem szabad; és amikor uralkodód elé járultodban az ajtónállók elveszik szabályadat. Kardod méltósága a te méltóságod, tisztasága a te tisztaságod, rangodat ez mutatja. Hiába legyen [...] és százszor száz nagy őszöd, ha kardodat nem hordod és nem forgatod, lusta pojácának fogsz tűnni, aki mögött sugdolóznak és összezenevetnek a cselédek.

Öltözéked visszafogott és méltóságteljes legyen. Az öltözködési szokásokat távolról kövesd. Lovaghoz méltatlan, ha mindennap a szabóhoz szaladgálsz új és új ruhák után, vagy ha tarkaságban a pávát utánzod. Ruháikat csak azok a hitvány piperkőcök mutogatják, akiknek sem származásuk, sem erényük nem oly kiváló, mint amit mutogatni lehet, ha ugyanis bármi másban kiválóak lennének, azzal büszkélkednének szabójuknak pénzen vásárolt mestersége helyett. De gondatlan az is, aki megirigyelvén a proféták szokását, nyers bőrökben és

darócban, vagy őseink szokása szerint szabott köntösben jár az udvarban. Bizony, ha így teszel, mintha azt akarnád elhitetni, hogy tenmagad öregapja vagy, és csúfolkodások céltáblája leszel.

Senki sem vitatkozhat azzal, hogy a legnagyobb méltósága a fekete színnek van. Ha csak teheted, ruhád legyen tiszta fekete. Ügyelj azonban arra, hogy a legtisztább szín viselésével megsértheted az uralkodót, ezért ha az uralkodóhoz, vagy más, náladnál hatalmasabb úrhoz mész, ne hordj feketét. Fekete legyen viszont öltözeted akkor, ha veled egyenrangúakhoz mész, vagy ha a herceg tiszteletére és a hozzá való hasonlatosságért a többi lovag is feketében jelenik meg.

Szolgáloídra adj köntöst a családi címer színei szerint, és amikor családodat vagy birtokaidat képviseled, magad is viseld saját színeidet. Ha megteheted, mert nagy úr vagy, egy szolgád járjon a nyomodban, lengesse zászlódat a fejed fölött, és ha valahova belépsz, kiáltsa el a neved. Te azonban viselkedj hűvösen, mintha sem a zászló, sem a szolga ott nem lenne.

Ha pedig sem feketét, sem címered színeit nem viseled, úgy viselj szürkét vagy barnát. Óvakodj azonban, és gondod legyen rá, hogy felöltőd távolról se tűnjék kopottnak vagy durva szabásúnak, hiszen a бүдös parasztok rongyai is szürkék vagy barnák. A te köntösöd ne a portól, hanem a festéktől legyen barna, és pedig egészen feketébe hajló. Köntösöd egyszínű legyen, és minél közelebbi a feketéhez, mert vásári mutatványoshoz hasonlatos az, akinek köntösén három vagy négy szín váltakozik, és káprázik a szeme annak, aki reá néz. Pirosat pedig soha ne viselj, hacsak nem szerepel címeredben, mert aszott arcú öregasszonyok és istentelen szodomiták színe az.

Mellényed vállát tömd ki, övedre pedig csatold fel kardodat, ezzel mutasd, hogy a lovagi rend tagja vagy. Ékszert csak akkor hordj, ha valamely lovagrend szabályzata előírja, vagy hölgyed úgy kívánja. Mellényed arányos legyen, és kisebb hiba, ha túl hosszú, mint ha túl rövid. Ha mellényed alól kilóg az inged, gondatlan fajankónak fogsz tűnni, ha pedig te magad hajtod olyanformán, hogy kilátszódjék, semmirekellő piperkőc vagy. Térdedet és válladat ne fedd fel, amikor mások láthatnak, égessen bár a nyár heve, mert nem útszéli szajha vagy, aki mint portékáját mutogatja testét, hanem olyan lovag, akinek erkölcsé minden ízében méltóságteljes.

És ilyen legyen a lovag külseje is, nem olyan lágy és nőies, hanem erőt és bátorságot sugalló. Kisebb baj egy sebhely az arcon, mely csúfit ugyan, de a bátorság érényére vall, mint egy festett szem vagy bodorított haj, melyek a világ legpajzánabb és legtisztességtelenebb nőszemélyeihez illenének. Arcodat Isten formálta olyanná, amilyen lett, ne vetemedj hát olyan gőgösségre, mintha pár olcsó festékkel szebb művet tudnál alkotni a mindenható Istennél [...]

[...]

Szólni kell a csőrös cipőkről, melyeket egyesek megvetnek, de annál többen hordanak. Mondják, hogy pár éve Párizs utcáin körmeneteket tartottak a csőrös cipők ellen, amely szerintük a sátán műve, de nem bírták befejezni, mert a körmenetben a papok mind orra buktak csőrös cipőik miatt, a nép pedig mind hasra esett nevetésében [...] nem a sátán munkái, hanem a derék susztereké, és ha az udvarnál van, a lovag is hordhat ilyet, annál is inkább, hogy hercegeink sem tesznek másként. Legyen gondod ugyanakkor a csőr hosszúságára. Ha a

csőr rövidebb, mint a lábad, hát mire az egész? Ám csak a legnagyobb urak hordhatnak akkora csőrt, mely kétszer felülmúlja lábuk hosszát. Mérd le hát rangodat, és ahhoz szabasd cipődet.

Ha beköszönt a tél, járjon eszedben lovagi mivoltod, ne feledd hát, hogy a lovag egyben szerzetes is, akinek gyötörnie kell a testét, nehogy az eluralkodjék lelke fölött. Csak akkor végy hát felöltőt, ha dér lepi el a fák ágait, addig pedig járj mellényben. A hadban úgys a meztelen földön fogsz aludni, távol ágyadtól és kályhától. Lásd, a parasztok már a nappalok első rövidülésével felöltőt húznak, de ebből csak az látszik, mennyire képtelenek megérteni azokat a magas célokat, amelyeket a lovagok, de még a papok is forgatnak elméjükben. Mellényt és felöltőt egy időben ne hordj; ha hideg van, viselj mellényt, ha a hideg tovább erősödik, cseréld le felöltőre. Tested így edzett lesz, és a hadban, amikor mások másról sem csacsognak, mintsem fázásukról, és dideregve forgolódnak, amikor a puszta földön kellene aludni, te vígan fogod viselni a megpróbáltatásokat, és amikor a csata napja eljön, nem remeg meg kezedben a kard. Béke idején csak akkor vegyél magadra mentét és felöltőt együtt, ha hölgyedet kíséred, és ő fázik. Ekkor bátran átadhatod neki mellényedet, amivel elnyered kegyét, és míg felöltőd rajtad van, téged sem fenyeget a meghűlés veszélye.

A lovag ne hordjon ruhaneműt a fején, csak sisakot a harcban, és azt a kendőt a tornán, amelyet a hölgyétől kapott. De eső és hideg miatt sapkát ne hordjon, kufárok és alantas városnépek szokása ez, akik alacsony homlokukat kívánják elfödni vele.

4. A lovag viselkedése az udvarban és máshol. [...]

Legyen a lovag viselkedése az udvarban minden ízében méltóságteljes. A loagnak olyan a méltósága, mint kereszténynek az erénye; nélküle olyan, akár egy hitvány eretnek. Ügyeljen arra hogy ne ragadja el a heveség, főleg akkor ne, ha előkelő társaságban van. Tegyen úgy, mintha minden szava és minden cselekedete előtt hosszasan gondolkodhatott volna, és bármi ingerelte is a heveségre, azóta visszanyerte hidegvérét. Ne énekeljen, ne kurjongasson, ne füttyörésszen, és legyen gondja arra, kit vesz magával egy társaságba.

Ha olyat is tesznek jelenlétében, ami az alantas emberek szenvedélyét rendesen felkorbácsolja, a lovag viselkedjen higgadtan és mértékletesen, és még ezen a földön elnyeri érte jutalmát. Ha valaki ellened tesz vagy kedvedre tesz, ne váltsa ki feltétlen haragodat vagy meggondolatlan kegyedet, hanem tégy vele úgy, mintha egészen semmi nem történt volna, mert embert ne egy tette miatt ítélj meg, hanem természete alapján. Ne lásson [...]

[...] előkelők között [...] válaszd meg jól a bőföggés és a fingás idejét, mert bár a test természetes szükségei ezek, mégsem illő, hogy a lovag hangosan bőföggjön vagy fingjon az uralkodó vagy más hatalmasság közvetlen közelében. És ugyan a természet rendelte szeleket egyáltalán nem vétek kiengedni magadból, de alávalóság direkt ellenlábasod orra alá fingani, amikor a szükség még nem is olyan hatalmas, hogy ne tudnád visszatartani. Mondják, hogy a francia király alattvalóinak kedvelt szórakozása a fingpárbaj, és haragban álló lovagok a király és a királyné jelenlétében egymásra finganak, azt hirdetvén győztesnek, aki a leghangosabb és legbűzősebb szelet varázsolta; de ez nem lehet követen-

dó példa az igaz lovag számára, ez csak annyit mutat, hogy a franciák még a parasztoknál is alávalóbbak [...] ahogy Jacques Phingorasaux tette [...]

Közös étkezésekkor ne egyél mások tányérjáról, és ne tűnj falánk disznónak. Ne zabálj úgy, mint azok, akik versenyeznek minden falatért és versenyeznek a körülöttük ülőkkel az utolsó falatokért, mert tudják, hogy az uralkodó számlájára töltik bendőjüket. Te egyél úgy, mint aki ráér, és ne sajnáld, ha mások felzabálnak mindent: nekik az való, neked pedig méltóságod megőrzése. Ha teheted, ne egyél kézzel és ne piszkold be húsok levével kezed, de ha mégis úgy adódik, mert olyan úrnál vendégeskedsz, aki a régi módi szerint kézzel eszik, tudj úgy enni, hogy ne piszkold össze ruhádat, sem vendéglátód ruháját.

Legyen tudásod pontos az udvarban megforduló emberek rangjáról, tudd, ki van rangban fölötted, és ki alattad. Ügyelj arra, nehogy túlbecsüld a magad rangját, és bánj óvatosan, de valódi rangjuk szerint azokkal, akik nagyobbnek képzelik magukat valós tekintélyüknél. A magasabb rangúakat köszöntsd előre címük szerinti alázattal, az alacsonyabb rangúaknak nézz a szemébe, de várd meg, amíg ők köszöntenek, te csak azután szólj hozzájuk, hacsak nem valami fontos ügyben keresed éppen őket. A viszálykodást kerüld, mert aki nálánál magasabbal viszálykodik, az bolond, aki egyenrangúval, az vakmerő, aki alacsonyabbal, az alantas, és megint csak bolond. Azért, ha valaki megsért, tégy meg mindent a jó szándék megőrzéséért. És ha mások vesznek össze, tégy meg mindent kibékítésükért, mert méltatlan a lovagi társaság tisztaságához, ha tagjai egymás ellen élezik töreiket.

Hasznodra válik, ha még mások előtt megtudsz mindent, amit az udvarban beszélnek, de amit megtudtál, ne híreszteld, és mások előtt tégy úgy, mintha [...]

[...]

Ami célt kitűzöl magad elé, az minősít téged, ezért minél többre tartod magad, annál magasabb legyen az a cél is, amit meg akarsz valósítani. Egyáltalán nem baj, ha céljaid megvalósíthatatlanok, adódik, hogy a törekvés elég, ahogy a tökéletes elérhetetlen, de a tökéletességre törekvés elvezet odáig, hogy jó ember legyél.

Ha csinálsz valamit, legyen bármi Istennek tetsző cselekedet is az, csináld komolyan, és ne gurigázz szarral. Dicséretedre válik, ha a legjobb leszel bármilyen Istennek tetsző cselekedetben, elvesztheted tekintélyedet viszont, ha a parasztok jobbnak bizonyulnak nálad. Ezen felül is [...] idő előtt.

Hasonlóképpen, ha beszélsz valakivel, legyen bár alacsony származású vagy hitvány ember is, add át neki teljes figyelmedet, mert az összes ember Isten képmása.

Magadban tudd minden emberről értékét, tartsd számon minden erényüket és hitványságukat. Ha szóba kerül, mások előtt mindenkinek csak az erényeit említsd, de amikor kettesben maradsz vele, ha megteheted, ugyanúgy említsd föl neki hibáit és erényeit, hogy lehetősége legyen hibáit erényre fordítani. Senkiről ne mondj olyat, amit nem mondanál előtte. Ne pletykálgadj, ne gúnyolódj, ne áskálódj. Ne vádolj, ne fogadkozz, ne légy komisz [...] de csatlakozz a hadhoz [...]

Jól véd eszedbe, hogy attól, mert valaki alacsony származású, azért még lehetnek bizonyos erényei, melyeket értékelned kell, hogy ne forduljanak elle-

ned. Senkiről ne hidd el, hogy jó vagy rossz, mert a jó és a rossz nem az emberek sajátja. A jó csakis az Istené, a rossz pedig a sátáné, ezért az ember csak a kettő keveréke lehet, mert részesült az isteniből, de nem lehet azonos vele.

Aki akar valamit, legyen az bármi, ami tetszhet az Istennek, az előrébb való, mint az, aki semmit nem akar; mert a valami kiválóbb a semminél. Ha tehát ketten vitába szállnak, és az egyikről kiderül, hogy se elérni, se megvalósítani nem akar semmit, legfeljebb tovább növesztetni hasát, félelem nélkül állj a másik pártjára.

Ne tekintsd se a vagyonszerzést, se a birtokszerzést, se a kéjteljesítést, se semmi más mulandót legfőbb céloknak. Ne feledd el azt sem, hogy halandó vagy, és az ítélet napján sem pénzedet, sem hatalmadat nem viheted magaddal a Mindenható elé, csak erőnyeidet. És mind a szentek és a kiválóak abban mutatnak példát, hogy az erényeket követik, és magad körül is láthatod, hogy kellemesebb és értékesebb annak a társasága, aki erényesen él, és szüntelenül önmaga és mások nemesítésére törekszik, mint azé, aki mindennek fölé helyezi a gazdagságot, a hatalmat vagy az élvezeteket. És ne hidd, hogy megengedhetsz egy kis lépést a kapzsiság, a kevélység vagy más gonosz csábítás felé, anélkül hogy az igaz hírneveden folt ne essen, mert a bűnöket csak az erények rovására követheted el, és a mulandó dolgokat csak a becsület és az igaz hírnév kárára gyűjtheted.

Ezért ha sokat bírsz valamiből, legyen az akár gazdagság, akár birtok, akár az uralkodó kegye, vagy bármi más, amit a szerencse juttatott neked, ne fuvalkodj fel, ne légy gőgös és ne hivalkodj gazdagságoddal, hiszen a szerencse mindig forgandó, bármikor megfordulhat a kereke, te pedig amilyen magasan voltál előbb, olyan mélyen leszel utóbb. Másrészt magad is láthatod, milyen visszataszító az, aki minden hétköznap arannyal átszőtt selyemruhákban parádézik, mindennap más lovon ül, és minduntalan mondogatja, ezért meg ezért milyen hatalmas összegeket fizetett ki. Vagy milyen visszataszító az, aki minden percben hivatkozik az uralkodóval vagy más hatalmas személyiséggel való bizalmas viszonyára, mintha bizony az ágyasházban folyton egymást bújnak. Te ilyet ne tégy. Élj úgy, ahogy megteheted, és akinek kell, úgyis tudni fog róla, ha gazdag vagy, és ha hatalmas vagy. Teli erszényedet ne csapd ki mások előtt az asztalra, és ne panaszkodj, hogy lehúzza derekadat a benne levő sok arany, elég, ha lazán, mintha véletlenül tennéd, szétnyitod köntösödöt, a körülötted állók akkor is látni fogják, mekkorára dagadt az erszényed.

Ha valaki gonoszat tesz ellened, gondolkodj el, vajon nem jársz-e jobban, ha elhagyod a bosszút, mert a bosszú csak újabb bosszút szül, és újabb keserűséget. Nemde Krisztus is megbocsátott ezer és ezer sérelmet, amit a zsidóktól és másoktól kapott? Bízd hát az ítélkezést a te Istenedre, ha a másik valóban gonoszat tett, azért a pokol tüzeiben fog égni, anélkül hogy te beszennyeztet volna magadat. És ha így teszel, ne csak a bosszútól tekints el, de a haragodat is felejtsd el, keserűségedet is változtasd derűvé, és örülj, hogy ellenséged révén gyakorolhattad saját erőnyeidet.

[...]

Ha emberekkel találkozol, akár eggyel, akár többel, és nemcsak a napot, hanem az órát is kijelöltétek, gondoskodj róla, hogy el ne késhess, sőt ha teheted, még korábban érj oda a megbeszéltnél. Hasonlóképpen, ha levelet kapsz

valakitől, nem számít, hogy a választ magad írod-e vagy deákodnak mondd tollba, ne halogass és ne nyeld le a levelet, hanem tégy meg mindent, hogy a lehető leghamarabb és a legteljesebben válaszolhass, örülhessen a szíve annak, aki kapja.

Kötelességeidet és az erényeket ne úgy hordd, mint egy páncélt, amely fedezi testedet, amikor szükséges, majd pedig levetheted, és béke idején nélküle is élhetsz; mert csak akkor lehetsz igazán erényes és akkor viselkedhetsz mindenben lovaghoz méltóan, ha kötelességeid és erényeid a szíveden belülről költöznek, és onnan nem színlelésként, és nem is erőltetetten, hanem a legtisztább jóakarattal törnek ki.

Amiket eddig elmondtunk, azok mind kötelességei a lovagnak, de kötelességeiben ne a keserűséget érezze, hanem a magasztosságot, és annál magasztosabbak és könnyebbek ezen kötelességek, ha az uralkodó a hadban olyan győzedelmes, a békében pedig olyan igazságos, nagylelkű, bölcs, fényes és erényes, mint a mi Károly hercegünk, akit nem véletlenül hívnak egyesek munkálkodónak, mások merésznek, mert békében fáradhatatlan, háborúban pedig valóban merész.

Gyakorolja tehát mind a lovag a keresztényi lovagnak ebben a könyvben előszámlált erényeit, és gyakorolja magát a hadi erényekben. Védje az ártatlant, gyámolítsa az elesetteket, üldözzön és büntesse a gonoszokat, dicsérje és jutalmazza a jókat. Szolgálja mindenben az igazságot, mert Isten, a mi legfőbb urunk az igazságot és az erényeket pártolja a hamissággal és a bűnökkel szemben. Támogassa és védje a lovag ez egyházát, mert az egyház ugyanazért az isteni igazságért harcol, mint a lovagság. És imádkozzon ennek a könyvnek a szerzőjéért, Cissayba való Jonkért, avagy Jonk de Cissayért. Ámen.

Görög Dániel fordítása

Kezében tartja lapunkat, Kedves Olvasó – hadd higgyük, hogy „nyert ügyünk van” így, mert törekvéseinket megítélheti, s határozhat arra, hogy adójának egy százalékát alapítványunknak ajánlja föl.

Ezt megteheti, ha kedvezményezettként

a **Cédrus Művészeti Alapítványt**

nevezi meg, adószámunk pedig:

18110661-2-41.

Köszönjük.

Erik Kästner

Egész mellékesen

avagy a haladás derivátja

Kutattak, röntgenezték, filmeztek, rádióztak, miközben
a legfinomabb megoldás magától jött:
a kerülő út mint legrövidebb,
két pont között.

Albumvers

A tyúkok hirtelen kötelességüknek érezték,
hogy almatortát tojjanak tojás helyett.
A dolog füstbe ment. És miért történt?
Mert a tyúk hajdan tojásrakásra teremtetett.

(Így már elpusztítottak sok egyéb ötletet.)

A hírnév definíciója

franciából fordítva

E földön a hírnév mit jelent,
mi a Sokaktól elválasztja a Keveseket?
Hogy olyan emberek is ismernek,
kiket az ember nem is ismerhet.

Kalendáriumi mondás

Semmi esetre se feledd,
Akkor sem, ha nem vagy mindenben sikeres:
Bölcs nem mindenki lehet!
(Akármennyire valószínűtlen is ez.)

Bátorság kérdése

A száguldó vonatokkal
szembeszállni, ki nem fél?
A kis virág,
amely a vasúti sínek közt éldegél.

Megállapítás

Nekünk nehéz a dolgunk.
Mert mi csak körülbelül tudjuk,
honnan jöttünk,
de a hívők
azt is tudják, hová jutunk!

Aki hisz, többet tud.

Egy szász–porosz határkő felirata

Aki itt elmegy, álljon meg még,
itt egy láthatatlan fal húzódik.
Németország részekre esik szét.
Szétesés, a főnév így hangzik.

Amit itt hagytunk állva,
egy sírkő, hogy tudjátok!
A kutya egy része itt van elásva,
amely fölé egy nép hamvait szórtátok.

Vigasz

Ne haraggal halj meg!
Mindig azt ismételd:
szörnyű korán meghalni –
szörnyűbb túl későn születni.

Kerekes Dóra fordításai

Thomas McGuane

A sofőr

Mrs. Quantrill egy gyönyörű, a húszas években épült, Prairie stílusú házban lakott. Az épület régi eleganciájában pompázott, amit egy felújítás során nyert vissza, melybe férjével vágtak bele. Mr. Quantrill szabadalmi ügyvéd volt, aki Montana állam virágzó termesztésgáz-iparából is kivette a részét. Mrs. Quantrill a poklot is megjárta, mire sikerült a házat műemlékké nyilváníttatnia. Quantrillék híreseket voltak emberbaráti tevékenységükről és nagyszabású partijaikról, ahol a napaliban hatalmas mulatozás, kint az udvaron pedig imitált pisztolypárbajok zajlottak. Örökölték a birtokot, de már nem laktak itt, a területet energia-
kölcshöz használták fedezetként. Ragaszkodtak a kovácsoltvas marhabillogokhoz hosszú idővel azután is, hogy az utolsó marha is eltűnt a környékről. A billogok még a mezőgazdasági korszakból származtak. Amikor a fiuk, Spencer sok évvel később megörökölte a házat, leromboltatta, és raktárakat építtetett a helyére. De aztán ezeket is elhanyagolta, és nehez volt megmondani, származott-e belőlük bármi haszna, ugyanis a fiú, aki egy ideig az egyik raktárban lakott, már rég elköltözött.

Mrs. Quantill meg volt győződve róla, hogy a megjelenése megérdemel némi ünneplést, amikor beállított az iskolaigazgató irodájába az akkor kilencéves Spencerrel, akit szinte vonszolt maga után. Jelenlétét teljesen ledobta a kabátját, és megszabadult finom kesztyűjétől is, amelyet szép lassan, egyenként húzott le az ujjairól. Akkoriban, mielőtt

ezek az emberek eltitkolták volna a rangjukat, nem volt ritka, hogy még az ehhez hasonló jelentéktelen alkalmakra is kiöltöztek. Mrs. Quantrill volt a legmagasabb ember a szobában. Nagyon vékony nő volt, kék szemmel, és sosem pislogott. Spencer ott téblábolt mellette, amikor Mr. Cooper, az igazgató, aki drapp öltönyt viselt, és a nyakában egy bírói síp lógott, két székhez vezette őket, majd besompolygott az asztala mögé és leült, állát összekulcsolt ujjaiával megtámasztva.

– Szervusz, Spencer.

– Csókolom.

– Köszönöm, hogy befáradt, Mrs. Quantrill. Spencernek nehezen megy a tanulás. Nem igaz, Spencer?

– De, gondolom.

Spencer teniszcipőben ült a széken, egyik lábát a másikon átvetve, a haját a homlokához nyomkodta. Láthatóan nem tudta, mit kezdjen a lábával, a szemével és a kezével.

– Mi megy neki nehezen? – kérdezte Mrs. Quantrill élesen.

– Mondd el te, Spencer.

– Nem figyelek az órán? – a fiú kérdően az anyjára nézett, azt kutatva, ez-e a helyes válasz.

– Mire kell az a síp? – kérdezte az asszony az igazgatótól.

Mr. Cooper úgy fogta meg a sípot, mintha csak most tűnt volna fel neki, hogy a nyakában lóg, de nem válaszolt a kérdésre.

– Úgy látom, Spencer szeretne részt venni az órákon és élvezni a tanítást, de sokszor olyan... értetlennek tűnik.

– Értetlennek? Kétlem – felelte Mrs. Quantrill, miközben Spencer megcserélte a lábait egymáson, a balat jobbra helyezve.

– Mindenesetre úgy gondolom, az lenne a legjobb Spencer számára, ha igazán élvezhetné a tanítást egy kiségitő iskolában, ahol kibontakozhatna.

– Kiségitő iskola? – Mrs. Quantrill felpattant, a szeme felvillant, felkapta a kabátját a szék támlájáról, majd hozzátette:

– Csak a holttestemen keresztül.

– Értem. Ön szerint mi lenne a legjobb?

– Majd magam gondoskodom róla, hogy jobban teljesítsen. Már megvan a jegyem Bayreuthba, idén Spencer is magammal viszem. Wagner városát senki sem hagyja el fejlődés nélkül.

– Kinek a városát?

– Wagnerét!

– Á, értem.

Az autóban Mrs. Quantrill megállás nélkül beszélt. Végigpillantott a főutcán, majd megjegyezte:

– Micsoda egérlyuk!

Már szinte sötét volt, és a legtöbb üzlet bezárt.

– Mr. Cooper jót akar, Spencer. Segíteni szeretne neked, és jól látja, hogy a jegyeid nem olyanok, mint amilyennek lenniük kéne. Az a nyomorult vízágykereskedés végre bezárt! Mindannyian más ütemben fejlődünk, és bár én a te korodban magas, erős és népszerű voltam, az apád viszont alacsony és ijesztő, de nézd meg, mire vitte. Hatalmas tölgy, egyetlen makkból, s a többi. És, kis angyalkám, imádni fogod Bayreuthot, idén különösen, hiszen megnézzük a Parsifalt, és rájössz majd, miért hív így a mami, és megerősödsz, és teljesen megújulva mész majd vissza az iskolába, és ezt mindenki érezni fogja,

a diákok, a tanárok, és még a kedves Mr. Cooper is azzal az ostoba síppal, aki úgy gondolta, hogy kiségitő iskolába kellene küldeni téged. Gyere, mondjuk el a jó hírt apának, hogy mindannyian Bajorországban töltjük a nyarat. Nézd, Spencer, itt van az a bolt, ahol apád azokat az olasz téli gumikat vette. Vajon miből gondolta, hogy az olaszok tudják, hogyan kell téli gumit gyártani? Amikor lecsúszott az útról a reptérnél, persze rájött, mennyire nem tudják! Lehet, hogy úgy gondolt, durván beszéltem az igazgatóval, hogy is hívták, de nem, Spencer, én mindössze egyenes voltam. Nem vagyok rossz ember. Úgy gondoltam, minél hamarabb megtudja, mi a véleményem erről az egészből, annál jobb. Elengedem ezt a rendőrt. Nem szeretem, ha követnek, mindegy, ki az. Spencer, olyan csöndes vagy, úgy érzem, nem értesz egyet velem. Elaludtál ott hátul?

Miután végignézte, amint az anyja nélküle hajt ki az iskola parkolójából, Spencer először arra gondolt, hogy visszamegy az iskolába. De aztán eszébe jutott, úgysem tudná elmagyarázni Mr. Coopernek vagy bárki másnak, hogyan feledkezhetett bele az anyja ennyire a gondolataiba. Biztos volt benne, előbb-utóbb észreveszi, hogy otthagytá, de nem akart ott álldogálni egyedül, hogy mindenki megbámulja, így inkább elindult gyalog, bár már szinte besötétedett, és az idő is egyre hidegebb volt. Ha nem robogott volna el olyan gyorsan az anyja, mostanra már ott lenne a szobájában a kivilágított akváriumával, amelyben guppik és vitorláshalak úszkálnak a buborékoltató mellett, vagy épp rávetik magukat az eledelre, amit bedobál nekik.

Még sosem járt ebben az utcában. Az utat szegélyező házak közül csak

kettőben világítottak elég erősen a lámpák ahhoz, hogy lássa a járdát. Spencer hátratekintett, és megpróbálta visszaidézni, hányszor fordult be a sarkon, és miért gondolta, hogy erre több fény lesz, nem pedig kevesebb. Megállt. A sapkáját az iskolában hagyta a padjában, és egyre jobban fázott a feje, ám arra a gondolatra, hogy bekopogjon valahova, és kérjen egyet egy idegentől, hatalmába kerítette a félelem és a kétségbeesés.

Egy autó fordult be az utca sötét végén, és ahogy a fényszórói megvilágították Spencert, a kocsí lelassított. Olyan erős volt a fénye, hogy a fiú eltakarta a szemét, amíg az autó mellé nem ért. Mivel még mindig teljesen elvakította a fény, Spencer nem látott mást a kocsiban, mint egy férfi fejének körvonalát a vezetőülés ablakában. Látszólag rengeteg idő telt el, mielőtt a sofőr megszólalt.

– Helló, öcskös, úgy látom, nem bánnád, ha valaki hazavinne. Gyere, szállj be!

Amikor Spencer kinyitotta az ajtót, hogy beszálljon, a belső világítás felkapcsolódott, és a fiú egy idősebb férfit pillantott meg felálló, ősz sörtehajjal. A sofőr egy gombos pulóvert viselt, szarvasmintával. Spencer csak egy rövid pillantást vethetett rá, mert amint becsapta az ajtót, a fény lekapcsolódott, és ismét csak a férfi körvonala látszódott.

– Merre menjünk, fiatalúr?

Spencer nem tudta, mit mondjon, így inkább nem szólt semmit.

– Jobb, ha megmondod, mert ki fog fogyni a benzinem, ha itt járatom a motort üresben.

Spencer szeretett volna valamiféle elfogadható választ kinyögni. A férfi már sebességbe tette az autót, de aztán ismét üresbe váltott, hátradőlt, és összefonta a karjait.

Akkora nyomás nehezedett rá, hogy a fiú csak pislogott. Végül aztán kibökte:

– Bayreuthba.

– A Buy-Rite-ba? Jesszus, az a bolt a város másik végén van. Ráadásul már bezárt. Ott vesz fel valaki?

Spencer meg sem tudott szólalni.

– Mondhatnál már valamit. Bekapcsolod a rádiót? Vagy bekapcsoljam én? Rendben, akkor nincs rádió.

Spencer úgy érezte magát, akár csak az iskolában: valahogy mindig megbénult a nyelve, amikor valaki segíteni akart neki. De Bayreuthban minden megjavul majd, mondogatta magának, akkor is, ha most zárva van. Az anyja meg fogja oldani a helyzetet. Nem akarta otthagyni, és hamarosan otthon lesz az akváriumával. Aznap csütörtök volt, és péntekenként néha az apja hozott neki egy-egy halat egy vízzel teli zacskóban. Legutóbb egy sziámi harcoshal volt benne a hasával felfelé, így le kellett húzniuk a vécén. Aztán pedig az apja utánanézett, és elmagyarázta a fiúnak, hogy amíg nem szereznek be egy jobb buborékoltatót, nem lehet új hala. Úgyhogy vettek egyet, egy kis bűvár alakút, amelynek a sisakjából jöttek ki a buborékok. De új halat eddig nem kapott.

Az autó megállt az üzlet táblája alatt. „EGÉSZSÉG – GYÓGYSZERTÁR – FÉNYKÉPELŐHÍVÁS” – szólt a hirdetés.

– Ez lenne az? – kérdezte a sofőr.

Senki sem volt a környéken. A tábláról visszaverődő vibráló vörös neonfény megvilágította a férfi arcának egyik oldalát. Spencer megszokta, hogy ilyenkor mindig az anyja beszél, de végül sikerült megszólalnia:

– Lehet, hogy nem.

– Fiam, segítened kell. Hova szeretnél menni? Már tíz perce a baseballszövetségénél kellene lennem.

– Akkor menjünk vissza az iskolához.

– Az iskola is zárva van! Na jó, rendben, ne sírj. Nem kellett volna felemelnem a hangom, de így gondban leszünk. Van egy másik Buy-Rite a szervizútnál, esetleg arra gondolsz? Nem?

A férfi erősen megmarkolta a kormányt, majd nekinyomta a homlokát.

– Kérlek, mondd el, hova vigyelek. Ne, ne nyisd ki a kesztyűtartót!

– Meg van töltve?

– Igen, igen, de tedd vissza. Van rá engedélyem. Szükségem van rá. Utazó ügynök vagyok. Köszönöm.

– Egy nap nekem is lesz fegyverem – mondta a fiú, majd gondolatban hozzátette: „Meg nagy bajszom is.”

– Ha elég idős leszel hozzá, és elvégzed a tanfolyamot. Na de most mondd meg, merre menjünk. Áruld el az igazat, haza akarsz menni egyáltalán?

– Az lesz az – mutatott a fiú egy nyugatra kanyarodó útra, amelyet még sosem látott.

– Milyen messze van?

– Elég messze.

Hamarosan minden házat elnyelt a sötétség. A szirtek körvonala épp látszódott, és az útról egy-egy meszesi farm fényeit is megpillanthatták, ám szinte csillagoknak is nézhette őket az ember. Egy nyúl állt meg az úton, alakja felvillant a reflektorfényben, majd eltűnt. Egy ideig csak a szélvédőnek csapódó bogarak hangját lehetett hallani. Az autó megállt az út közepén, a férfi pedig idegesen vakargatni kezdte a fejét, majd az arcát a kezébe temette.

– Most már értem. Gyerekrablás, molesztálás meg minden. Fiam, ki kell szállnod.

Amikor felemelte a fejét, Spencer már megint a fegyverrel játszott.

– Fiam, hát hogy neveltek téged? Az nem játékszer.

A férfi odanyúlt, és elvette a fegyvert Spencertől.

– Én segíteni akartam neked. A lelkiismeretem tiszta. Most már menj.

Spencer megmarkolta az ülést, és meg sem mozdult. Szeretett volna továbbmenni az úton. A férfi most már üvöltött:

– Azonnal szállj ki most rögtön, mielőtt behúzik egyet! Kezdesz megijeszteni.

Spencer kinyitotta az ajtót, azt remélve, hogy a sofőr meggondolja magát, majd kiszállt, és becsapta maga mögött. Szeretett volna mondani valamit, de semmi sem jutott az eszébe. Az éjszakának csodás illata volt, a csillagok pedig hatalmasnak tűntek, ahogy az autó lassan tovahaladt, és a lámpái megvilágították az út egy-egy darabját. Egyszer csak a motor hangja elhalt, és a rovarok zümmögése töltötte meg az ürességet. Spencer teljesen nyugodtan menetelt a boldogság forrása felé. „Senki sem tudja, hol vagyok. A sofőr kedves ember volt, de talán jobb így” – mosolyodott el a gondolatra.

Amikor megpillantotta egy autó távoli fényeit, tudta, hogy a férfi tért vissza. Gyorsan jobbra-balra tekintett, de nem mozdult.

A sofőr odahajolt, hogy kinyissa az utasoldali ajtót, majd így szólt:

– Szállj be.

Spencer beszállt, és becsukta az ajtót.

– Fiam, nem hagyhatlak itt egyedül. Ki tudja, mi történhetne veled.

– Nem félttem.

– Túlságosan gyerek vagy még ahhoz, hogy tudd, mitől kell félned! Jóságos isten!

Ahogy az autó elindult, Spencer vágyódva tekintett a sötétségbe. Az

anyjára gondolt, és azon morfondírozott, vajon az asszony nem felejtette-e el megetetni a halait. Elképzelte, amint az állatok felúsznak a víz tetejére, és csak néznek rá, az elesett várva.

– Amint beérünk valami városba, keresek egy telefont. Igen, öcskös, keresek egy telefont, és kiderítem, hol laksz.

Áthajtottak egy patak fölött egy zápos hídon, ahol telefonpóznák feküdtek egy kupacban. Kissé messzebb egy üres ház állt és egy autó négy téglán, majd az út egyenesen továbbvitt. Hosszú idő után megpillantották az első fényt. Amint közelebb értek, a sofőr lelassított, és egyik kezét a fejére tette. Egy rendőrautó parkolt itt, és az út mindkét oldalán rendőrök álltak.

– Baleset történt volna? Nincs elég autó ahhoz – mondta a sofőr, miközben letekerte az ablakot, majd így folytatta: – De így is jó lesz, fiam. Talán a rendőröknek majd elmondod, hol laksz.

Két rendőr lépett a sofőr ablakához. Ránéztek Spencerre, majd egymásra, kirántották az ajtót, kihúzták a sofőrt, az útra fektették, és megbilin-

csték a kezét a háta mögött. Kinyílt a másik ajtó is, és Spencer egy természetes rendőr karjaiban találta magát. Fények villogtak mindenhol, Spencer pedig sírt, bár nem azért, amiért a törvény aggódó szolgálai gondolták.

A gyerekrabló híre bejárta a környéket, erről beszélt a rádió, az újságok, de főleg a helyiek. A városban a sofőr rokonai megdöbbenek, mi rejlett a férfinban, és távolságtartóvá váltak vele szemben. A Helenából kiérkező nyomozó egy vihar miatt késett, és mire a városi börtönbe ért, a sofőr végzett magával. Ezt a kifejezést Spencer nem igazán értette, az anyja pedig úgy magyarázta el neki, hogy egy repülő madarat formázott a kezével. De szerint nem mondott igazat. A hírek már a jégesőről szóltak; azt találgatták, pingpong vagy golf labda nagyságú darabok hulltak-e. Egy özvegyasszony még a tévében is nyilatkozott, ahol egy grépfrút nagyságú jégdarabot mutogatott, a nyomozás azonban kiderítette, hogy a jég a fa gyasztójából származott.

Mohai Szilvia fordítása

Thomas McGuane amerikai író 1939-ben született a Michigan állambeli Wyandotte-ban. Eddig két novella- és hat esszégyűjteménye, illetve tíz regénye jelent meg, az első 1969-ben. 1994 óta rendszeresen publikál a New Yorkerben, ez a novellája is ott jelent meg 2015-ben. Munkájáért számtalan elismerést kapott, többek közt elnyerte az Amerikai Művészeti és Irodalmi Akadémia díját.

Danyiil Granyin

A beteg

Éjjel leesett az ágyról, és olybá tűnt neki, hogy gránáttölcsérbe gurult. Ki kell evickélnie, különben megfagy. Ez egyszer már megesett vele a fronton a Mga folyónál. Nekigyürkőzött, hogy visszakapaszkodjon az ágyra.

A föld leomlott a keze alatt. A tölcsért meredek falak szegélyezték. A dolog éjjel történt. Lövöldözés zajlott. A németek nehézágyúkból lőttek. Százötven. Netán kétszázhusz. Kievickélt, és kiadta a tűzparancsot. Tudta, honnan lőnek, Alekszandrovkából. Ám a kapcsolat megszakadt.

Hetvenedik évét taposta, gyerekei közül egyik sem maradt meg – Szanyka részeges lett, lezüllött, Szerega maffiózóvá vált, ült. Az egyetlen, aki még tevékenykedett, Pása volt, az ezredesük. Fiatalabb volt mindnyájuknál. Most nagy fejcs, Pável Afanaszjevics első helyettes, vagy még magasabb poszton van...

Páska ordított vele, amiért nincs összeköttetés, megfenyegette, hogy bíróság elé állítja. Akkor Medvegyev őrnagy is kiabálni kezdett vele, mert a rádióadó vacak, az akkumulátorok kimerültek, senki nem törődik semmivel, ezek a törzskari patkányok pedig kártyáznak a kurváikkal.

Az ápolónők üggyel-bajjal fölgymöszölték az ágyra, s közben átkozták. Tánya nővérke hirtelen haragjában rásózott a kezére, hogy ne tapizza őt. A rácsot felállította az ágyra, föltörölte alatta a tócsát, és szarházinak nevezte.

A mobilkórházban pedig ott volt neki Ljuda. Odarobogott hozzá motorkerékpáron, bementek valami kamrafélébe a folyosó végén, ahol szalmazsákokat tároltak.

Másnap eljött hozzá Pável Afanaszjevics. Őt elkísérte a főorvos, a kórház főnökei meg holmi talpnyalók.

Beszélgettek. Pása ült, amazok pedig mögötte álltak. Pása megkérdezte, mi kell neki. Semmi sem kell. De Páska kötötte az ebet a karóhoz – netán másik kórterem, kétszobás, netán külön étkeztetés? A vállára terített keményített köpeny alatt ragyogott az öltöny, szürkés-kék színben játszva. Talán kérjen valamiféle pompás öltönyt? Nevetése nem tetszett Pásának.

– Min nevelsz? – kérdezte szigorúan.

Sokáig nézte Pását, lecsüngő arcát, kezén a vörössessárga foltokat. Ő is meghal hamarosan.

– Hiába dugtad el Medvegyevet a büntető zászlóaljnál – mondta hirtelen Pásának. – Lényegében pusztán azért, mert gyávának nevezett téged.

– Miről beszélsz? Miféle Medvegyevet?

Pása összenézett a főorvossal.

– Nem emlékszel? Hazudsz, igenis emlékszel! Kosztja Medvegyev, a fő őrszekötő, veled még lövöldözni akart, te, te pedig....

Kihívták a nőért, és ő adott egy injekciót. Csak ültek tovább, és beszélgettek egymás között. Ő megnyugodott, feküdt, hallgatta, hogyan ver a szíve. A kórház égett. Sebesültek ugráltak ki az ablakokon... Jódos lélegzése az elcsituló harcnak...

Pása elutazása után betették hozzá Tánya nővért felügyelni. Az este folyamán meghalt. Megfogta a nővér kezét, megsimogatta, majd a fal felé fordult és meghalt.

A nővér fáradtan visszatért az ügyeletből. Elmondta az anyának, milyen nehéz volt, hogyan gyűjtötte össze a holmiját – könyveket, levéltárcát, koszos zoknit, borotvát –, és hogy a levéltárcából fénykép esett ki, amelyen fiatal volt, jó alakú, bajszos, és hasonlított arra, ami az anyánál van az albumban. Az anya elővette az albumot, rálelt arra a fényképre, azon is egy hadnagy volt, szintén bajszos, de mintha nem az lett volna. Tánya azt mondta, ők mind a régi formában vannak katonai tábori sapkában, hasonlítanak egymásra. Az anya bement a szobájába, és Tánya hallotta, hogy halkan sír.

Arató János fordítása

Danyil Granyin (1919) orosz író Volszkban született. 1940-ben végzett a leningrádi Műszaki Főiskolán, utána a fontra kerül. 1949-től publikál. Magyarul több könyve is olvasható.

Czilczer Olga

Előlebbennek

Mondhatnám csupa uszony, semmi test. Egy lomb akváriumából kelt szárnyra, evezett az este hullámaira. Sokasodnak gerincig áttetsző levélformák, piros meg aranyhalak, foszforeszkálnak ezüst pikkelyek, aprópénzre váltják egy augusztusi nap emlékét, éjszakára a nappalt.

A fény földbe döngölhető.

Egy-egy semmi óra perdül, elgurul, a falábú feledés talpa alatt végzi. Jobb esetben rézmozsár fűszerré levesbe töri. Aznap fogyasztandó. Másnapra meg-savanyodhat.

Akit megkaparintok, markomban kamatoztatom. Keményvalutája a félálom látomása. Izmaim ernyedésén, ujjközökön előlebbennek a dráma hősei. Kirajzolják az őszi hónap vázlatát, előrevetítik a végkifejletig mind az öt felvonást függönyöstől.

Most már csak fejet kell párnára hajtani. Szálkákkal betakarózni. A reggelt megérni.

Csontos Márta

Virágmagok

Valaki kimentett benneteket
a szél üregeiből, kiszakított a
folyondárok karjaiból, csőrében
vitt ismeretlen helyekre, hogy szét-
szóródjatok és sokasodjatok mindenütt
még a Nagy Szürkület beállta előtt, hogy
felnyíljon szemetek a félálomból, s érezzétek,
eljött az idő, nincs már több várakozás,
fel kell készülnötök gyorsított maturációra.

Most már nem kell nektek szakértő
Isten szavainak tolmácsolására, emelt
fővel foglalhattok helyet az áldozati oltáron,
hol az illat hullámain szépségeitek visszaszáll önmagába.

Ki adta nektek a tudást, ki mondta meg nektek,
hol kell felszakítani a kényszerzubbonyt, hogy a
szürke homok alatt rátok találjon a nyár fény-lapátja?

Engeditek, hogy vékony, tüzes ujjaival belemártsa
testetek a felforrósodott csend matériájába.
Nincs veletek senki más, csak a burokrepesztés
szakértője, a nagy Mennybéli Kertész, ki megengedte,
hogy születéskor belenézzetek aurájába, s összegyűjtsétek
a színeket, s készen álljatok a végső orgiára.

Most itt várom nap mint nap, hogy krém-fehér
arcotok egymáshoz szelődülve szent ikont fessen
a megvilágított ég aljába.

Együtt várom veletek, hogy kivirágozzanak a kövek,
hogy birtokba vehessétek Isten asztalát.

De napnyugtakor majd ti is visszakülditek gyermekeiteket
a Nagy Gyűjtőhelyre, a kiindulási ponthoz, hogy ismét
és sokadszor helyreállhasson az eredeti rend.

Habos László

Hajnal a halálzárkában

Nem láttad, csupán érezted,
ahogy nesztelen elsuhant
cellád zárt ajtaja előtt
az egyenruhába öltözött halál,
az átvirrasztott éjszakát követő
ajándékba kapott új nap hajnalán.

Álltam és láttam...

Álltam

hangosan felkorgó gyomorral esőben
piti tolvaj
s vétkét ezerszer is megbánt gyilkos mellett
a karámnak
közepén, s körben jóllakott barmok bőgtek.

S láttam

a smasszer el nem rejtett tekintetében,
hogy kéjjel
döfné szívembe zsebében markolt kését,
s a másikat,
kinek lehunyta szemét szégyenkezése.

Különös találkozás

Különös találkozás
a sivatag közepén
Isten és ember
fehér és fekete
Kézfogás
s a feketéből szürke lesz
a szürkéből lassan fehér
a sivatagból tenger
a tengeren hánykolódó bárka
s a bárkában halk sóhaj
két lélek egy óhaj
Isten és ember
különös találkozás
és végtelen utazás.

B. B. Nala

Ezüstkönny a liliomfa-ágon

Búvölj el a holdas éjszakákon,
 Vágyam ezüstkönny a liliomfa-ágon,
 Álmodó szívemben gyönyört ébresztettél,
 Vágyam hevesebb a suttogó szeleknél.
 Terólad mesélnek az éji ezüstkönnyek,
 A liliomfák, az illatozó völgyek,
 Elbúvöltél engemet százszor,
 Ezüstkönny hull a liliomfa-ágról.
 Te vagy az én dalom, mely az éjben hangzik,
 Alvó sziklák között vízesés patakszik.
 Áthatja lelkemet lázas csendülése,
 Vágyam dallá vált a hajnal esküjébe
 Éj szele ringatja a liliomfa-ágot,
 Álmom csillaga a gyönyör hajnalának.
 Hiszen te vagy titka szívem rejtekének,
 Kinyíló szirma a liliom kelyhének.
 Búvölj el, Szerelmem, a vágy hajnalában,
 Hogy benned gyönyörködve a Sorsom áldjam.
 Nap sugarában a liliomfa ébred,
 Csendülő dala vagy szívem hangszerének.

Novotny Gergely úgy bújt elő a hatvanas évek végén Örkény István köpönyegéből, hogy utána szinte azonnal el is tűnt. Az abszurd abszurdja: színdarabok, amelyek sikert aratnak – kéziratban olvasva. Csak pusmogunk róluk, mert a bemutatás gondolatától elkap a cidri. Novotny azonban ír, ír, és ma már, bő évtizeddel az elhunyt után, tudható, 43 ilyen opus maradt a hagyatékában, rövid „szkeccs”-ektől, amilyen az alábbi is, egész estés, többfelvonásos színművekig. Mi lesz a sorsuk?

Novotny Gergely

A várakozás vége

IRÉN
ERNŐ

IRÉN Üljön csak le. Mintha láttam volna már valahol. Úgy rémlik, hogy valamikor beengedtem már a szobába és hellyel kínáltam.

ERNŐ Nem ismeresz meg? Én vagyok, Ernő. Irén! Gondolkozz. Két évvel ezelőtt mentem el. Nem emlékszel?

IRÉN Ernő. Ismerős ez a név. Találkoztam már ezzel a névvel. Ülj le, Ernő. Mintha mondtam volna már ilyesmit. Nem emlékszem már pontosan, hogy mikor, de mondtam már, hogy ülj le, Ernő.

ERNŐ Hogyne mondtad volna. Nagyon sokszor mondtad. Már akkor mondtad, amikor először voltam itt, és apa és anya éltek. Pedig az nagyon régen volt.

IRÉN Apa, anya. Nem emlékszem már. De a te hangodat hallottam már.

ERNŐ Kell emlékezned rájuk. Én is fáradt vagyok, de azért emlékszem. Apa rakosgatott, és anya félt

tőle. És remegett a keze, amikor a teáskannát letette az asztalra. És suttozva mondta, hogy ne csapjunk zajt.

IRÉN Nem emlékszem rá. Rémlik, mintha láttam volna egyszer egy reszkető kezét a teáskannával. De nem emlékszem pontosan, hogy hol volt, és hogy kinek a keze volt.

ERNŐ Apa pedig kezébe kaparintotta az újságot, és úgy olvasta belőle a híreket, mintha mindaz rá vonatkozott volna. Egy amerikai városról volt szó, amit felgyújtottak, és két tejszint szállító teherautóról, ami összeütközött.

IRÉN Amerikai város, tejszint szállító teherautó? Lehet. Nem emlékszem.

ERNŐ És egy svájci faluról is beszélt, amit elsöpört a lavina. Nem emlékszel? Apa azt olvasta, hogy mindenki elpusztult abban a svájci faluban, és csak napok múlva tudták kiásni az embereket a hótömegből. Utána pedig a macskárról olvasott az újságból, a pásztor leveleket szállító macskájáról.

IRÉN Lavináról, macskáról? Mintha hallottam volna, de már nem emlékszem.

ERNŐ És mikor belépett az orvos, mindnyájunknak feltűnt, hogy ragyogott az elégedettségtől. Te is nézted és odafigyeltél, mikor az orvos beszélni kezdett.

IRÉN Rémlík, hogy kinyílt az ajtó, és valaki bejött. De hogy az orvos lett volna, arra már nem emlékszem.

ERNŐ De gondolkozz csak! Akkor halt meg Vica, a kis Vica a szomszédban, és az orvos azért volt olyan elégedett, mert ő pontosan megmondta. Két héttel előtte meg tudta már mondani, hogy meg fog halni a kis Vica. És úgy is lett. Azért volt olyan elégedett.

IRÉN A kis Vica. Fekete szemű, sima, rendkívül sima arcú kislány. Nem tudom biztosan, de mintha valamikor láttam volna.

ERNŐ Nem emlékszel, hogy mikor egyedül maradtunk, odamentem hozzád, és elmondtam, hogy miért kell elmennem?

IRÉN A hangodra emlékszem, de nem tudom, hogy mit mondtál.

ERNŐ A füzetéről beszéltem. Arról a végzetes füzetéről, amit aznap délután nyitottam ki először.

IRÉN Nem emlékszem a füzetre. Csak a hangodra emlékszem.

ERNŐ De hát az volt a legfontosabb. Arra kell emlékezned.

IRÉN Kell emlékeznem? Nem tudok. Nem emlékszem rá. De mondd, ki vagy te tulajdonképpen?

ERNŐ Nem emlékszel rám? Én vagyok Ernő. Ernő vagyok abból a szürke házból, a hetvenegyes számú házból. Én vagyok Ernő, aki kinyitotta a füzetet.

IRÉN Te lennél Ernő? Ismerős ez a név. Nem tudom, hol hallottam ezt

a nevet. Valahol hallottam már ezt az Ernő nevet.

ERNŐ Nem emlékszel? Én vagyok Ernő. A személyi igazolványom száma huszonhárom, huszonhárom, huszonhárom, huszonhárom. Én vagyok Ernő, akinek négyszer huszonhárom a személyi igazolványának a száma. De esperesnek is hívnak, mert olyan nyugodt, kövérkés az arcom.

IRÉN Esperesnek, huszonhárom? Nem tudom, mi az.

ERNŐ Mihác, az a vörös hajú fiú adta nekem az esperes nevet. Jó nevet tudott adni az a vörös hajú fiú akkoriban. De később két hét alatt elvitte a fehérvérűség. Az adta nekem a nevet, hogy esperes.

IRÉN Valamire mintha emlékeznék. Ismertelek téged?

ERNŐ Irén, gondolkozzál. Te írtad nekem azt a levelet. Ismerted a személyi igazolványom számát is, és te írtad nekem azt a felszólító levelet.

IRÉN Én írtam volna? Nem tudom. Lehet, hogy nem is ismertelek. Csak a számodat tudtam, meg a címedet.

ERNŐ Az nem lehet, hiszen számtalanszor találkoztunk. És a füzetet is te adtad oda nekem.

IRÉN Én adtam volna oda a füzetet? Nem emlékszem. Lehet, hogy diktálták a levelet, és én csak írtam, de nem figyeltem oda. És akkor nem lehet azt állítani, hogy én írtam a levelet.

ERNŐ De hát az nem lehet. Te is ott voltál mindig. Rám néztél és beszéltél hozzám. És az előbb mondtad is, hogy emlékszel a hangomra.

IRÉN Igen. Ismerős a hangod. Jól ismerem. De nem tudom, hol hallottam. És azt sem tudom, hogy miért kellett hallanom a hangodat. Mondd, ki vagyok én?

ERNŐ Nem tudod, hogy ki vagy? Te vagy Irén, aki elvesztette a fehér köpenyét. Te vagy Irén, aki köpeny nélkül, színes, mintás ruhában szaladtál ki a patikából, hogy aztán minden kapuba becsöngessél. A köpenyedet kerested, mert anélkül nem engedelmeskedtek a búra alatti mérlegek.

IRÉN A köpenyemet kerestem volna? Nem emlékszem rá. De mondd, ki vagyok én mégis?

ERNŐ Te vagy a lány, aki színes, nagy mintás ruhában átszaladtál az utcán, és odaadtad nekem a füzetet. Te vagy az a lány, aki nem mosolygott, és aki a füzetet a kezembe adta.

IRÉN Én lennék az, aki átment az utcán, és aki odaadott neked valamit? Lehet, hogy az vagyok, nem tudom. És te mért vagy itt most? Mért jöttél vissza?

ERNŐ Azért jöttem vissza, mert a híreket hallottam. Hallottam a híreket a rádióból, és azt mondták, hogy baj van.

IRÉN Ezért kár volt visszajönnöd. Ilyesmi volt már. Ezért nem kellett volna visszajönnöd.

ERNŐ És a füzetet is kinyitottam.

IRÉN A füzetet? Ezt is hallottam már valamikor. És mi volt a füzetben?

ERNŐ Mikor megláttam a füzetben az írásodat, egyszer csak nőni kezdett, és végül akkora lett, mint egy ajtó.

IRÉN Ebben nincsen semmi különös. Ilyet már hallottam.

ERNŐ És kinyitottam az ajtószárnyat, de a küszöbnél nem mentem beljebb.

IRÉN Ez ismerős. Ilyen volt már. Emlékszem valamire.

ERNŐ Csak a szavak poros küszöbéről néztem körül. Elfelejtett érzelmek álltak ott megszámozva és szorosan egymás mellé rakva. Aztán mintha veszély fenyegetett volna. Becsaptam magam előtt az ajtót. De mint kiderült, késő volt már. A lomok között ugyanis egy kis, kígyó alakú emlék felemelte a fejét, és mielőtt az ajtó bezárult volna, belém harapott.

IRÉN Ez, azt hiszem, természetes. Ebben nincsen semmi különös.

ERNŐ Azért jöttem most, hogy elvigyelek. Mert süllyedünk. Két perc múlva házastul, mindenestül.

IRÉN Ne nyúlj hozzám. Ebben, amit mondtál, nincsen semmi különös. Ezt hallottam már.

ERNŐ De el kell menekülnünk. Nem érted, hogy itt minden el fog süllyedni?

IRÉN De értem. Ezt már mondták régen is. Ezt mindig mondják. Ismerem. Ne nyúlj hozzám.

ERNŐ Akkor vége mindennek.

IRÉN Ezt is ismerem. Ezt is mindig mondják. Menj messzebb tőlem.

ERNŐ Most már vége. Most már késő.

IRÉN Tudom. Ezt szokták mondani. Ismerem.

Mind a ketten elsüllyednek.

Kurcz Ádám István

Gion Nándor történelmi regényeiről*

*„mi nem jövevények vagyunk,
mi ott őshonosok vagyunk,
akik otthon vagyunk,
és otthon akarunk lenni.
Ezt próbáltam valamiképpen
szuggerálni”¹*

2016. február 1-jén 75 éve, hogy Gion Nándor, délvidéki magyar író, szerkesztő, színházigazgató megszületett Szenttamáson. A többnemzetiségű településről származó, oda írásaiban is vissza-visszatérő író életművében gyakran az ott élő népek, különösen a magyarság húsba vágó, egzisztenciális kérdéseit feszegeti. Műveinek horizontja nemcsak Szenttamás környékéig terjed. Felöleli a Délvidék (Vajdaság) több magyarlakta vidékét, majd pedig többek között Belgrád, a dalmát tengerpart, valamint kitekintések erejéig a hegyes balkáni vidékek is írásai helyszíneivé válnak. Gion Magyarországra települése után az anyaország is írói látókörébe kerül. Pályája utolsó évtizedében Budapest forgalmas utcái ugyanolyan természetes színhelyei lesznek műveinek, mint amilyenek a bácskai soknemzetiségű falvak voltak, ám ekkor sem vész el a délvidéki magyar látószög. Az író művei Pesten is vajdaságiak maradnak mind az otthonról hozott tematika, mind a szereplők ábrázolása (és részben személye), mind pedig a sajátosan vajdasági: a különlegeset, a különcöt, a szélsőségeset észrevevő látásmód tekintetében. Az az írói módszer, amelyet Gion elemzői „dúsított realizmusnak” neveznek, s amelynek mások „tündéri” avagy „mágikus” oldalát emelik ki, részben talán szintén a vajdasági közegnek köszönheti létrejöttét, illetve az író írásművészetében való kifejlődését.

Gion minden művében vajdasági író, látásmódját és műveinek tematikáját nagyban befolyásolja az az alaphelyzet, hogy a regények és az elbeszélések (ahogy egykor írójuk magánéletének történései is) páratlanul sokszínű nemzetiségi környezetben játszódnak. Talán mondani sem kell, hogy még a 20. század – a térséget különösen is érintő – nagy népmozgásai, illetve etnikai tisztogatásai után is hány nép tekintheti otthonának mind a mai napig a Délvidéket. A homogén etnikai környezetben élő olvasó számára különösen érdekes lehet, hogy Gion műveiben – ahogy sok szempontból nyilván a valóságban

* Hetvenöt éves lenne a jeles író. A fiatal kutató monográfiájának részletközlésével emlékezünk most rá. A teljes könyv kiadására a Napkút Kiadó készül.

¹ Gion Nándor, „Eljutottunk oda, ahonnan elindultunk.” Bemutató előadás (2000), Forrás, 2002/12, 3–15.

is – milyen természetességgel él egymás mellett tucatnyi nép, jóllehet ez az együttélés egyáltalán nem mentes drámai, sokszor akár véres kimenetelű konfliktusoktól. Ám Gion némely művében csak akkor vagy csak annak kapcsán derül ki valakiről, hogy milyen nemzetiségű (vagy egyéb identitású), amikor ezzel kapcsolatos konfliktusba keveredik. A szereplőknek olykor azért kell valamiként meghatározniuk magukat, hogy valamely konfliktust elkerüljenek, de az ellenkezőjével is találkozunk: tudniillik az önmeghatározás által alakul ki összeütközés a szereplők között, vagy esetleg szándékosan szít vele valaki konfliktust.

A nemzetiségi együttélés, illetve a földrajzi vagy a társadalmi mobilitás számos határterületet is eredményez a Gion-művek szereplőinek önazonosságával kapcsolatban. A regényeket és novellákat olvasva sok esetben lehetünk tanúi, hogy miként jönnek létre kevert identitású személyek, családok, nagyobb közösségek. Van, hogy a művek szereplői megtagadják korábbi identitásukat nemzetiségi vagy politikai konfrontáció elkerülése okán, vagy épp ellenkezőleg: visszatérnek régi (már-már elfeledett) önazonosságukhoz; sokszor irracionális vagy annak tűnő módon akár olyan helyzetekben is, amikor ez életveszélyes is lehet a számukra.

Gion prózájának a Monarchia idején élt szereplői főként interperszonális kapcsolataikban találkozhatnak az önmeghatározás vagy az identitásváltás kényszerének problémáival. Ám a második világháborúval – ahogy az életben, úgy a regényekben is – már az államhatalmak is egyre jobban beleszólnak a szereplők életének ezen érzékeny kérdéseibe. A valahová tartozás, illetve ennek vállalása vagy megtagadása, esetleg megváltoztatása mint probléma számos ábrázolt helyzetben etikai kérdésként is megjelenik a művekben. Tudva, hogy identitás és erkölcs, illetve a valahová tartozás és az emberi tartás kérdésköre szorosan összefügg. Hiszen az az ember, aki nem biztos a saját gyökereiben, a saját közösségéhez való viszonyában, az ahhoz való tartozásában, nem érzi azt maga mögött támogató háttérrel, áldozatokra is nehezebben lesz képes érte.

Giont olvasva meglepő, hogy egy olyan, súlyos politikai konfliktusoktól gyakran tépázott környezetben, mint a Délvidék, az uralkodó nemzetiségét, politikai rendszerét, ideológiáját, illetve kisebbségpolitikáját (értsd: asszimiláló stratégiáját) egy nemzedék alatt akár többször is változtató államhatalom, illetve az általa diktált kényszer vagy az általa nyújtott gazdasági előny csak ritkán eredményezi valamely szereplő nemzetiségi vagy egyéb identitáselemének (legtöbbször egyébként csak látszólagos!) feladását. Sokkal gyakoribb a hétköznapiak praktikus okán bekövetkező identitásváltás a regényhősöknél: más nemzetiségűvel köt házasságot; többen beszélnek körülötte a másik nyelvet; csak olyan iskolába tudja írni a gyerekeit, amelyben a másik nyelven oktatnak; más településre költözik, ahol más az uralkodó nyelv, vallás stb.

Minthogy Gion Nándor írói névadása több regényben sajátos, sok névről, megnevezésről első látásra, tehát a szöveggörnyezet ismerete nélkül azt sem tudjuk megmondani, hogy férfi vagy női szereplőt takar-e. Hát még azt mennyire nem tudja megállapítani a nem eléggé éles szemű olvasó, hogy milyen nemzetiségű az adott figura! A látszólagos elleplező szándék ellenére sokszor „mégis” kiderül, ki hová tartozik. Nyilván nem véletlenül, hiszen a névhasználatnál sorok közötti utalások is lehetnek kódolva. Gion élete első felében

ugyanis kisebbségi író volt, ráadásul fontos kisebbségi közéleti szereplő is, aki aktívan foglalkozott azokkal az ügyekkel, amelyek közössége megmaradását szolgálták, de körülményei nem tették lehetővé, hogy nyíltan fogalmazzon. Magyarországra települése után viszont írásaiban explicite fejtette ki a kisebbségi sorssal: múlttal, jelennel, elfogyással, megmaradással stb. kapcsolatos nézeteit. Egészen őszintén taglalta a témát: például saját magával kapcsolatban is számot vetett a zsákutcásnak bizonyuló kisebbségi stratégiákkal.

Tágabb kontextusba helyezve Gion Nándor életművét, a történet 1918-ban kezdődött, amikor Magyarország Délvidéke a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság fennhatósága alá került. Ekkor a Dél-Alföld még alig (sem) rendelkezett a magyar irodalmon belül saját, regionális irodalmi hagyományokkal.² Bár a huszita mozgalomhoz kapcsolódóan a középkori magyar királyság leggazdagabb vidékének számító Szerémséghez köthetően készült el az első magyar nyelvű bibliafordítás, ennek szinte emlékét is elmosta a törökdúlás, meg az azzal járó népmozgások sora. Tény, hogy Kosztolányi Dezső vagy Herczeg Ferenc ezen a tájon született, de ők – ahogy a kevésbé jelentős írók, például a szintén innen származó Papp Dániel is – középiskolai tanulmányaik végeztével csak rokonlátogatóba mentek haza Szabadkára vagy Versecre, amíg tehették. Trianon után aztán azok az irodalmunk harmadvonalába tartozó tollforgatók, újságírók, irodalmilag képzetebb értelmiségiek, tanárok is tömegesen kényszerültek elhagyni ezt a vidéket, akiktől várni lehetett volna, hogy megteremtsék vagy továbbvigyék – ha lettek volna – a magyar irodalom itteni hagyományait. (A nagyok közül egyedül Csáth Géza volt az, aki az impériumváltáskor is a Délvidéken dolgozott, egyébként orvosként. Ő éppen ezekben a zavaros időkben végzett magával, minthogy élete utolsó évtizedében már beszámíthatatlanul morfinista volt.) Történetesen egy másik orvos, a kevésbé tehetséges, de nagyon lelkes Szenteleky Kornél vette magára a nemes feladatot, hogy a helyi magyar irodalom ösztönzője, megszervezője és programadója legyen. Az ő iránymutatása alapján az éppen akkor születő – és Szenteleky szerint is előzmények nélküli – délvidéki magyar irodalomnak a „helyi színek” megírására, a táj és az abból fakadó speciális helyi jellegzetességek ábrázolására kellett törekednie, hogy megtalálja a saját hangját, és hogy a saját színeivel járuljon hozzá a magyar és a világirodalomhoz.³ Szenteleky nemzedéke a couleur locale irányzat jegyében igyekezett tehát „megalapítani” a délvidéki magyar irodalmat, hagyományokat próbált teremteni ezen a vidéken. A második világháború alatt, amikor Bácska újra Magyarországhoz tartozott, Szenteleky hagyományát a Kalangya folyóirat vitte tovább, ugyanakkor a délvidéki irodalomnak – ahogy az összmagyar irodalomnak is – megint Budapest lett a központja. Csak a háború után felnövekvő újabb, délvidéki helyett immár vajdasági gene-

² Jóllehet, a jugoszláv időszakban komoly próbálkozások történtek az önálló, 1918 előtti előzményekkel rendelkező vajdasági magyar irodalom megkonstruálására, l. Bori Imre, *Irodalmunk évszázadai*, Újvidék, Forum, 1975; de mintha még napjainkban is lennének kísérletek ennek az anakronisztikus nézetnek a továbbéltetésére, l. pl. Ispánovics Csapó Julianna, *A bácskai magyar irodalmi kultúra előtörténetének kutatása a régió magyar könyvkiadása tekintetében*, Tanulmányok, 2009, 38–48.

³ Szenteleky Kornél, *Ákácok alatt*, idézi: Hózsza Éva, *A novella Vajdaságban*, Újvidék, Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium, 2009, 175–179.

ráció próbálta felvenni Szenteleky, illetve a helyi irodalmi hagyomány vékonyka fonalát. Az új vajdasági írónemzedék legtehetségesebb tagjai viszont az avantgárd mozgalom áramába kerülve, részben a jugoszláv kommunista vezetéstől közvetített őszintétlen ideológia, a „testvériség-egység” jegyében hamarosan lázadni kezdtek a helyi magyar irodalom beszűkültnak és parlagiasnak tartott regionalizmusa ellen. Regényeikben és elbeszéléseikben elutasították azt, hogy nekik feladatuk lenne a korábbi, szerintük szűk látókörű szemléletmód vállalása, az általuk „templomtorony-perspektívának” nevezett szemszögből való írás, illetve a szürke mindennapok ábrázolásának kényszere. Ezért a bácskai falu helyett egzotikus tájak, például Jugoszlávia távoli vidékei vagy az Adria melléke lett több ekkor született műalkotás színtere.

Gion Nándor is ehhez a generációhoz tartozott, de írói szárnypróbálgatásai után nem követte társait ebben a szemléletben és alkotói hozzáállásban. Bár ő is az Új Symposion folyóirat körül szerveződő avantgárd mozgalom tagjaként indult, kezdeti formabontó, kísérletező próbálkozásai után az igazán jelentős műveiben tulajdonképpen szembefordult kortársai szemléletével. Úgy is mondhatjuk, hogy életművében Gion teremtett szintézist újító kortársai extravagáns felfogása és a korábbi hagyományos írói hozzáállásból fakadó feladatvállalás között. Helyesen ismerte fel, hogy a helyi magyar olvasóközönségnek nagyobb szüksége van a helyi színekkel való találkozásra, mint valaha; arra, hogy a saját „benszüllött” irodalma által létrehozott művekben önmagára ismerhessen. Ahogy ő maga összegezte: „Szépírói ténykedésemet igen magasröptű témák körül kezdtem. (...) novellákat írtam például a római légiókról, illetve legionáriusokról meg Ahasvérusról, a bolygó zsidóról (...) a szerkesztők időnként megdicsérték a találó témaválasztást és a modern hangvételt, további írásra buzdítottak, én viszont (...) aránylag gyorsan rájöttem, hogy engem tulajdonképpen nem is érdekelnek túlzottan a római legionáriusok. A vértjeik szépen csillogtak ugyan, rájuk lehetett mázolni mindenféle jelképet és homályos utalást, az adott körülmények között azonban nem engedhettem meg azt a luxust, hogy a csillogó páncélzaton maszatoljak. Ha komolyan akarom művelni az íróságot, és ha komolyan akarom venni magamat, ajánlatos ahhoz a világhoz fordulni, amit nem csak könyvekből és festmények reprodukciójából ismerek.”⁴ Azért is, mert a délvidéki magyar közösség sok szempontból komoly támadásoknak volt kitéve ekkoriban, amelyek miatt a gyökértelenné válás fenyegette. Kulturális identitása, történelmi tudata veszélybe került, ezért a művekből nyert önismeretre a hétköznapi túlélésének praktikus okán, morális tartásának megőrzése végett is szüksége volt.

A történelemnek a 20. században ebben a térségben tapasztalt szélsőségei, emberésszel feldolgozhatatlan hullámzásai, a határváltozások nyomán bekövetkező politikai átrendeződések, illetve az ezeket követő erőszakos események ugyanis a helyieknek nem hagytak arra időt, és utána nem adtak arra lehetőséget, hogy feldolgozzák, vagy ami ezzel szorosan összefügg: kibeszéljék a történeteket. Sőt, a viharos események és megrázkódtatások után a 20. század második felében, tehát Gion Nándor életének nagyobb részében legfeljebb

⁴ Füzi László, „Nincs időm észrevenni a történet eltűnését.” Gion Nándorral beszélget Füzi László (1998), in: Gion Nándor, *Véres patkányirtás idomított görényekkel*, Bp., Noran Libro, 2012, 265–266.

szűk családi körben lehetett beszélni a történetekről: „A térségben történeteket elhomályosító/letakaró irányított mellébeszélés és hallgatás miatt értelemszerűen egészen a század kilencvenes éveig (...) nem történhetett meg a múlt adott korszakának tudományos igényű történeti kutatása, ezért értelmezését és interpretációját olyan folklóremlékezeti formák reprezentálták, mint amilyen a közösségi/családi legendárium.”⁵ Azaz a történelem kárvallottjainak a legcél-szerűbb volt közömbösen vállat rándítaniuk, felejtetniük, majd pedig feloldódniuk egy jellegtelen vajdasági vagy egy politikailag még korrektebb jugoszláv identitásban. Beszédes adat a vajdasági magyarságnak az 1960-as években kezdődő, majd drámai mértékben felfutó kivándorlási statisztikája; meg az is, hogy miután a korabeli népszámlálás nemzetiségi rovatában megjelent a „jugoszláv” nemzetiség választásának lehetősége, a magyarok létszamarányukhoz képest sokkal többen sorolták magukat ebbe, mint a többi, a Vajdaságban élő nép.⁶ Szüksége volt tehát a vajdasági magyarságnak sorsproblémáiról szóló irodalomra, s múltjának hiteles megismerése által nyert helyes önismeretre. Hogy szellemi gyökérzete lehessen, és megmaradhasson annak, ami. Mert ahogy a múlt legproblémásabb fejezeteiről, úgy a jelen valóságnak a közö-séget érintő legfájóbb dolgairól sem lehetett őszintén szólni és igazat hallani.

A Délvidék tájai a Gion-regények színtereit, míg a helyi történelem (bele-értve a mikrotörténelmet is) a regények cselekményének hátterét, titkos moz-gatórugóit jelentik. Gion történelmi regényeiben a közélet sem nem díszlet, sem nem főtéma, hanem élő valóság, gyakran húsba vágó kényszerűségek sorozata. Éppen annyira, amennyire a nagypolitika egy helyi szántóvető életébe beleszólhatott, mert bizony bele is szólt. Hol annyira, hogy fiainak Amerikába kellett menniük szerencsét próbálni, mert a világválság a kis falut is elérte, hol pedig félelemmel, szorongással teli várakozás az új hatalom képviselőinek várásakor egy-egy impériumváltás alkalmával. Üdvözölhette az újonnan bete-lepítetteket, barátságot köthetett velük, de már búcsúztathatta is őket, amikor azoknak tovább kellett menekülniük az ismeretlenbe. Volt, hogy üldözötteket bűjtatott, majd pedig maga is – akár évekre – veszélyeztetetté vált a saját portá-ján. Gion történelmi regényeinek mindennapi hőse a szülőföldjén próbálja meg túlélni az életet: elrejtőzik, embert csempész a határon, kémkedik, helyezkedik, kiegyezik, olykor szembeszegül a sorssal. Megpróbálja, de nem mindig sikerül.

Gion nem a romantikus történelmi múltba helyezte történelmi regényeit, hanem a közelmúltba, a félmúltba, így ezek mindenféle romantikus megszépítés vagy nemzeti elfogultság nélkül szólnak a kisemberekről, a hétköznapiak hőseiről. „Az én” apámról, „a te” nagyapádról. Olyanokról és azokról, akikről az író – rossz alvó lévén – kisgyermekkorában éjszakákon át hallgathatott igaz történeteket mesefa nagyanyjától és nótafa nagyapjától. Ők meséltek neki a dédszüleiről, a nagyszüleiről, a nagynénjeiről, a nagybátyjairól és a saját szülei-ről is. Az utcájabeliekről és a nem túl távol lakókról. Azokról az idősekről, akik körülötte éltek, és azokról, akiket a történelem forgószele messzire sodort: akit

⁵ Bence Erika, *A történelem szociokulturális vetülete: Gion Nándor, Ez a nap a miénk*, in: Uő., *Másra mutató műfajolvasás. A vajdasági magyar regény a XX. Század utolsó évtizedében*, Bp., Cédrus Művészeti Alapítvány – Napkút Kiadó, 2009, 61.

⁶ Vö. Juhász József, *A kisebbségek Tito föderációjában*, *História*, 2010/I–II., 53.

az üldöztetés a háború alatt, a kitelepítés a háború után, meg akit békeidőben az anyagi jólét reményében a nyugati emigráció vitt el Szenttamásról.

Gion fő művével, a *Latroknak is játszott* tetralógiával eposzi alaposságú, a teljes délvidéki világképet felölelő regényt írt saját felnevelő közössége számára a meghatározó nagy közös történetek fordulatainak hű tolmácsolásával. Mindannyiuk sorsát megírta, s így fölrajzolta azt a nagy délvidéki tablót, amelyen minden délvidéki (vagy aki inkább annak tartja magát: vajdasági) fölfedezheti a saját gyökereit; tekintet nélkül nyelvi, nemzetiségi, vallási vagy társadalmi kötődésére. Gionnak olyan jól sikerült a helyi színek festése mind témában, mind jellemábrázolásban, mind pedig történetbonyolításban, hogy szülőföldjén jártamkor, személyes emlékek hallgatásakor gyakran találkoztam olyan esetekkel, amelyeket akár Gion is írhatott, „költhetett” volna. Vajon a címzettekhez, azokhoz, akikhez és akikről szólnak Gion regényei: azokhoz eljutott-e? Alakította-e az író szándékának megfelelően történelmi tudatukat? Hozzájárult-e helyesebb önismeretükhöz? Erősítette-e az összetartozás érzését? Gionnak a művei hatásával kapcsolatos szkepszisére is utalhat, ahogy egyik jelképes szerepű hősének az olvasók általi fogadtatásáról vallott: „Nem volt igazán életrevaló fiú, hiszen többségi anyanyelvüként az ipariskola magyar nyelvű tagozatára iratkozott, holott már akkor érezni lehetett, hogy a hatalom a testvériség és egyenlőség harsogása közben igyekszik a kisebbségeket iskoláikkal együtt bedarálni a többségbe, amiről természetesen nem lehetett nyíltan beszélni és írni, de én az eltévelyedett fiút következetesen Szegény Kis Rahmánovicsnak neveztem, és naivan arra számítottam, hogy zseni irományomból az olvasók megértik a többszörösen áttételes, bár helyenként kusza célzásokat, és méltányolják fiatalos bátorságomat. Bevallom őszintén, nemigen értékelték merész riogatásaimat, annál többen igen mókásnak ítélték meg az elnevezést.”⁷ Ugyanakkor akármilyen is volt Gion kortárs olvasói recepciója a Délvidéken, a regényeket olvasva minden ember, éljen bármely pontján a világnak, ráébredhet a valahová tartozás és az ezzel összefüggő kérdések fontosságára, egyetemes emberi voltára.

Az egykori Jugoszláviában a már említett „testvériség-egység” jelszó harsogása mellett a nemzetiségi problémák valójában elhallgatásra ítéltettek. Maga Gion a lehetőség szabta keretek között (azaz nagyon visszafogottan) így beszélt erről már a rendszerváltás előtt: „Lehet, hogy az öncenzúrát mi itt Közép-Európában, a szocializmusban egy kissé eltúloztuk, ezt nem vitatom, valahogy belénk ivódott. Azt hiszem, könnyen belátható, hogy egy soknemzetiségű területen, ahol én élek, ez talán hatványozottan érvényesül. Sokszor indokoltan, mert tényleg vigyázni kell, hogy az ember mit mond, hogy ne sértsen igaztalanul senkit. És mégis úgy írjon, hogy a lelkiismerete tiszta legyen, hogy amit leírt, azért vállalni tudja a felelősséget. Ezek pedig erős béklyók, főként ha az ember tolla megszabad. A lelkiismereti szabályokhoz mégis tartanunk kell magunkat.”⁸ A délszláv állam nemzetiségi kirakatpolitikája valójában a velejéig álságos volt, „végtelenül ügyesen, perfid módon segítette az elnemzetietlenedést. Nagy szabadságot biztosított, s ezzel elterelte a figyelmet a nemzeti tudatról, azo-

⁷ Gion Nándor, *Műfogsor az égből* (1998), Bp., Noran Libro, 2011, 544–545.

⁸ Tripolszky László, *Kisebbség, többség, emberség. Újvidéki beszélgetés Gion Nándorral* (1988, in: Gion Nándor, *Véres... i. m.*, 230.

nosságról, hovatartozásról.”⁹ Erre utal például az is, hogy bár az országos és a tartományi politikában, például a közgyűlésekben és a képviselőházakban létszámarányosan voltak jelen az egyes nemzetiségeket elvileg reprezentáló – természetesen kizárólag kommunista párti – politikusok,¹⁰ a nemzetiségek valós igényeiről, sérelmeiről, tehát valamiféle nemzetiségi érdekképviseléről, pláne érdekérvényesítésről szó sem lehetett.¹¹ Viszont voltak olyan csavaros eszű, közéleti pályán lévő vagy oda törekvő emberek, akik hajlandóak voltak józan kompromisszumot kötni a rendszerrel, és közösségük érdekében belépni a Jugoszláv Kommunista Szövetségbe. Gion – amennyire rekonstruálható – azok közé tartozott, akik nem az egyéni érvényesülés, önös haszonszerzés, hanem a közösség érdekében lettek párttagok, sőt ennek a magatartásnak a par excellence-át láthatjuk benne. Úgy tűnik, hogy a helyi magyarságért való cselekvés lehetőségeként, illetve egyetlen hathatós eszközeként, tudatosan arra használta párttagságát, hogy közössége hasznára lehessen.¹² A Gionok családjában és tágabb környezetükben ugyanis élénken élt a vörös csillagos tányérsapkások 1944/45-ös randalírozásának emléke, akiknek kis híján az író apja és nagyapja is áldozatukká vált. A ráadásul mélyen vallásos családban természetesen erős megütközést váltott ki, hogy „Nandi” a pártba lépett. Voltak (vannak) is falujabeliek, akik emiatt „ad acta” tették Giont, azaz sosem olvasták el, amit írt, mert eleve hiteltelennek tartották, amit egy párttag ír(hat). Az utóbbi vélekedéssel szembeállíthatjuk Gion egész művészi és közéleti tevékenységét. Már első regényében is keményen és bátran mutatott görbe tükröt a pártnak, ahol „összejön egy csomó ember, egyformán megmerevítik az arcizmaikat, és szavakat mondanak, aztán hazamennek, az arcizmaikat másként merevítik meg, és vacsora közben jóízűen röhögnek ugyanazokon a szavakon”.¹³ Vagy: „Szerették Hornyák tanár urat, csak őt szólították tanár úrnak, a többi tanárt csak tanár elvtársnak.”¹⁴ Vagy: „Az igazgató megpróbált hangot változtatni. Szigorúan megfeddte Barast, hogy egy párttag nem beszélhet ilyen felelőtlenül. Baras erre azt mondta, hogy amennyiben a statútum is előírja, hogy a párttagoknak tilos gondolkodni, ő mindent visszavon, és egy óriási vörös zászlóval naponta végigsétál a főutcán.”¹⁵

Gion tehát közéleti és irodalmi munkásságát is közössége szolgálatába állította. Azért is művelte az irodalmat, mert úgy érezte, hogy a sorok között képes olyan sorskérdésekről írni, amelyek húsba vágóak, de amelyeket máshogy nem lehetett megfogalmazni. Ehhez persze pályája elejétől az igazmondás

⁹ Gerold László, *Gion Nándor*, Pozsony, Kalligram, 2009, 17.

¹⁰ Zsoldos Ferenc, „Testvériség és egység” – mítosz vagy valóság?, in: A. Sajti Enikő szerk., *Magyarország és a Balkán a XX. században*, Szeged, JATE Press, 2011, 92.

¹¹ Vö. A magyarság politikai képviselője Szerbiában, in: *Nemzetpolitikai alapismeretek*, szerk. Kántor Zoltán, Bp., Nemzeti Közszerzési és Tankönyvkiadó Zrt., 2013, 94.

¹² Árpás Károly, *A tények szentsége. Gion Nándor és a közélet*, Szeged, 2012/2.; Árpás Károly, *Gion Nándor és a közélet*, Várad, 2012/2.

¹³ Gion Nándor, *Kételtűk a barlangban* (1968), in: Uő., *Börtönről álmodom mostanában*, Bp., Noran, 2008, 94–95.

¹⁴ Uő., 69.

¹⁵ Uő., 82.

kereteit kellett feszegetnie. Gion maga így nyilatkozott erről: „Az olvasóim felé, főleg az ottani olvasók felé azt akartam szuggerálni, hogy (...) a világpolitika ugyan lenyírta a magyarságnak azt a szeletét és határon túlra vetette, de mi nem jövevények vagyunk, mi ott őshonosok vagyunk, akik otthon vagyunk és otthon akarunk lenni.”¹⁶ Ennek érdekében Gion – a közös történetek elmesélése közben – szinte regisztrálszerűen igyekezett minél több helyi magyar nevet beleírni műveibe, különösen a *Latroknak is játszott* tetralógiába. Hogy a helyiek közül minél többen sajátjuknak érezzék a helyi magyar múltat.¹⁷ (Ha az ember a szenttamási ragadványneveket,¹⁸ a tanyagazdák névsorát¹⁹ vagy a temetőben járva a sírfeliratokat olvassa, minden név mögött regényszereplőt sejt, és sokszor igaza is van, mert Gion tetralógiájában a legtöbb helyi család legalább egy-két szereplő erejéig meg van örökítve.) Más mozzanatok is erősen Szenttamáshoz, a gioni világ közepéhez kötik az életművet. Egészen direktén így fogalmazza meg ezt egy Budapestre szakadt regényhős: „Rájöttem, hogy minden város Szenttamás. Még akkor is, ha sokkal nagyobb.”²⁰ Gallai István pedig még a képzelet világában sem tud elszakadni szülőhelyétől, illetve annak momentumaitól. Egy, a fiának mondott mesében ezt mondja: „A templomnak csak egy, legfeljebb két tornya van”²¹ – mint a helyi katolikus, illetve a görögkeleti templomnak (vö. „templomtorony-perspektíva”!). Szintén a szülőföldhöz köti a műveket, hogy több műben is Tamásnak vagy Tomnak hívják az olvasó elől bujkáló elbeszélő-főszereplőt, akikről azt érezzük, hogy Gion részben saját magából formálta meg őket.

Gion olyan nemzetiségi családtörténetet írt, amelyben szorosan csak a saját családjá, a saját települése sorsát írta meg, de mint cseppben a tenger, benne van a tipikus délvidéki magyar és német sors is. Így a legtöbb helybeli olvasó a saját családjá történetére is ráismerhet(ett) Gionéban, s azon keresztül faluja vagy tágabb környezete jellemző vonásait is fölfedezhette – annak történelmi távlataival együtt. Gion a külső lehetőségek szabta végső határig őszinte maradt témáinak kiválasztásában és megfogalmazásában. Ha látszólag el is fogadta a kereteket, amelyeket kora szabott, folyton feszegette őket, mert igyekezett azokat kitágítani. Ezt is várták tőle kortársai: „biztattak többen: írjam meg ezt is [tudniillik a leginkább elhallgatott, legkényesebb témát, az 1944-es vérengzéseket – K. Á. megj.], mert elég sunyi vagyok ahhoz (mondták), hogy úgy meg tudjam írni, hogy igaz legyen, de ezt is megússzam. (...) Mert ennek nem lehetett nekimenni úgy, hogy majd felületesen elkenem, majd valamit mondok, tudtam, ha az ember kimond valamit, akkor azt ki kell mondania.

¹⁶ Gion Nándor, „Eljutottunk oda, ahonnan elindultunk”, i. m.

¹⁷ Vö. Árpás Károly, *A Gion-művekben szereplő személyek listája*, in: Uő. (szerk.), *Az építő teremtő ember*, Szeged, Bába Kiadó, 2008, 235–295. A lista „1420 azonosított szereplőt” sorol fel, de vannak, akik kimaradtak.

¹⁸ Fodor Andrea – Kiss Ágnes, *Szenttamási ragadványnevek*, in: *De historia urbis nostrae II.*, szerk. Horváth Futó Hargita, Szenttamási Népkönyvtár, 2012, 36–45.

¹⁹ Vö. Horvát Kancsár Ilona, *A szenttamási tanyavilág, tanyarendszer*, in: *De historia urbis nostrae I.*, szerk. Horváth Futó Hargita, Szenttamási Népkönyvtár, 2011, 149.

²⁰ Gion Nándor, *Aranyat talált* (2002), in: Uő., *Latroknak is játszott*, Bp., Noran, 2007, 811.

²¹ Gion Nándor, *Rózsaméz* (1976), in: Uő., *Latroknak...*, i. m. 269.

Úgy, hogy hiteles legyen, és súlya legyen.”²² Ugyanerről máshol ezt nyilatkozta: „Halogattam, holott a politikusok is, és nemcsak íróbarátaim mondogatták, de már nyíltan, hogy nézd, most már kitapasztaltuk, hogy neked minden könyveddel baj volt, minden alkalommal megúsztad a támadásokat, tehát te elég sunyi vagy, hogy ezt is meg tudod valahogy úgy írni, hogy közölni fogjuk, és ezt is valamiképpen majd megúszod. No, végül is nem írtam meg, hanem amikor elköltöztem (...) ide Magyarországra, akkor írtam meg.”²³ Tudniillik az 1944-es eseményeket történelmi regény formájában.

Viszont Gion *Latroknak is játszott* című tetralógiájának első két regényében (*Virágos Katona*, *Rózsaméz*) is szó van már a helyi magyarság problémáiról, csak éppen parabolikusan, például német köntösbe bújtatva.²⁴ A rejtjelezés olyan jól sikerült, hogy míg az írónak korábban gyakran volt gondja a cenzúrával, a *Virágos Katona*ért megkapta a Híd-díjat, a *Rózsamézzel* együtt a kettőért pedig a legrangosabb vajdasági kitüntetést, az Újvidék „felszabadulásának” emlékére alapított úgynevezett Októberi díjat is. A mű cselekménye az 1941-es dátummal – az író többszöri ígérete ellenére, hogy hamarosan folytatni fogja az írást – mégis hosszú időre megszakadt, az 1976-os megjelenés után egészen 1997-ig kellett várni a folytatásra, a második világháború időszakát feldolgozó regényre. Ebben ugyanis olyan témákat kellett (volna) érintenie, amelyek a rendszerváltás előtt nyíltan nem voltak megírhatók a latensen nacionalista diktatúrában. A tetralógia írásának húszéves szünetét két „ifjúsági” regény hidalja át tematikailag: *A kárókatonák még nem jöttek vissza*, és folytatása, *a Sortűz egy fekete bivalyért*. Ezek a legegényibb szimbólumrendszert alkalmazó magyar regények közül valók. Az első az 1941–1944 közötti délvidéki magyar uralom, illetve az utána következett megtorlás allegóriája, a második pedig a trianoni országvesztés, illetve az azóta kisebbségi sorsban töltött több mint hatvan év sajátos irodalmi reflexiója.²⁵ A „trükkösködő” műveket nemhogy kiadták, de elnyerték a Szerbiai Oktatási és Gyermekvédelmi Szövetség által odaítélt Neven-díjat, több jugoszláviai nép nyelvére lefordították őket, és – mi csoda elégtétel! – még az író életében iskolai kötelező olvasmányok is lettek.

Az 1997-ben, már az író Magyarországra települése után megjelent *Ez a nap a miénk* című regény, és folytatása, *az Aranyat talált*, a tetralógia befejező kötetei. Ezekben a művekben Gion már nyíltan írhatott az őt feszítő nemzetiségi és történelmi kérdésekről, nem véletlen tehát, hogy ezek pedig a legizgalmasabb magyar regények közé tartoznak. Az író régóta és intenzíven foglalkoztató problémakör tálalásakor nem politika- vagy nemzetiségtörténetet olvasunk ezekben sem. Gion ugyanis a nagy közös délvidéki történetet sok-sok (ön)íroniával mesélte tovább, ezzel korszerű maradt, és az elfogultságtól is megvédte magát.

²² Elek Tibor, „...csak nézett ránk, és hallgatózott...” (2002-es interjú Gion Nándorral), in: Gion Nándor, *Véres...*, i. m., 278.

²³ Gion Nándor, *„Eljutottunk oda, ahonnan elindultunk”*, i. m.

²⁴ L. részletesebben: Kurcz Á. I., *A németek szerepe Gion Nándor rendszerváltás előtti prózájában*, Kortárs, 2015. március

²⁵ Vö. Kurcz Á. I., *Gion Nándor temetői*, Forrás, 2014. március, ill. Uő., *A katonák még nem jöttek vissza. Elhallgatások és allegóriák Gion Nándor rendszerváltás előtti prózájában*, Forrás, 2015. március

Ruva Farkas Pál

Máriám

Adjatok egy botot,
vándort a kezembe,
hadd menjek én titóletek
messze idegenbe.
Szebbek ott az erdők
s nyílnak a virágok,
talán meg is halnék,
ha hozzád nem járnék.

Nem tudom, hogy jól emlékszem-e, ha egyáltalán szóba kerül, hogy amióta megvettem az első hűtőgépem, egy amerikai fridzsider a Marx téri fölüljáró melletti üzletben, mi minden történt meg velem, velünk, a kis családom táborát illetően?!

Ezerkilencszázhetvenegyig csak az ünnepnapok idején énekelt dalok riogtatták a lelkemet, de nagyon, amikor odahaza, falun, Anyánk késő nyári esté-ken kint a diófa alatt leguggolt a sötét udvarunkon a tűzhely nyitott ajtaja elé, s egyre csak fújta és fújta a cigaretta füstjét a sejtelmesen égbe nyújtózzkodó lángnyelvek felé! A lángok egyre magasabbra nyújtózkodtak, mintha csak ki akartak volna a szabadulni a sparhelt szűk börtönéből a diófa lombjai között egészen a holdig, föl az ég felé az istenekig, ahová Anyám bánatát szánta külden keserves panaszaival.

A küszöbről nézve, Anyám volt az ott a tűzben, mint fiatal, vékony karú lány, majd középkorú, sok gyermeket szülő anya, egészen napjainkig, aki kínok között szenved a sok bánattól, ami az évtizedek alatt nyomta a hátát, mint a batyú. A sok sírástól és keserves élettől teljesen elszáradt, mint a kóró, anno, a lovaink jászlában Kígyóson, a temetőnk melletti kunyhóban. Anyám haldokló szellemmé vált, lángoló karjaival elszállni vágyó apró anyókévé zsugorodottságában. Urától elhagyatva, elárvult halálközelségben spirituálét énekelt szenvedéséből fölszálló halálmadárként, alvó gyermekeit megkímélve a szenvedéstől, hogy végignézzünk sorvadó pusztulását. Estenként kiszökött a kisszobából, és belesírta, elpanaszolta, belezokogta a tűzbe, amit a világon senkivel nem akart megosztani, titkait. Talán csak Rongyossal. Egyedül vele osztotta meg panaszait, aki néhanapján eljött Dobozról. Olyankor rágyújtottak, szemben ültek egymással kint az udvaron, a fa alatt. Ha tél volt, akkor az ágy szélén ült Rongyos, Anyánk az ágyban, szoknyáját a hátára terítve. Dalokkal beszéltek egymáshoz, ami elsősorban gyónással ért fel és panasszal. Rongyost Anyám nevelte fel, nővérenek, Pulykának volt a fia. Anyánk még Sószéken, a szülőfalujában, amikor még azt hitte, hogy na majd ő, ő aztán megmutatja a rokonoknak, a cigányoknak a telepen, hogy megcsinálja a szerencséjét, és azok a bűdös dobozi cigányok, többek között Póskula, az édesbátyja, aki sosem hitt

Anyánk hites urában, abban a „chozéban” (senkiháziban), akit csak így titulált a bátyja, a gyermekei apját, egy szem urát.

– Na majd én megmutatom nektek, gondolta Anyám, hogy igenis megérdemeljük egymást, mert még a teremő Isten is egymásnak teremtett minket, már kiskorunkban. Azon a szebeni lóvásáron – még hároméves voltam, Józsi meg négy –, amikor a kezünket egymás tenyerébe simították, majd egy piros szalaggal összekötötték, és apáink csak ennyit mondtak: Ha a cigányok Istene, a Devla, a legnagyobb Devla is úgy akarja, akkor legyetek egymáséi, és áldjon meg benneteket, és leljen örömet a lelketek egymásban, Ámen! Tál káde! Legyen így! – mondtak rá igent, az egész kumpániában.

Hát aztán Józsefet elvitte a Devla tőlem, ki tudja, merre a nagyvilágba, mert tizenkét évig nem láttam a szeme színét sem, de néhanapján egy-egy lóvásár alkalmával, ahová drága jó Kusló apám elvitt magával, kósza híreket hallottam róla, messzi idegenből jött, furcsa nyelvjárást beszélő cigány férfiktól, akik az apámmal beszéltek meg üzleteltek. Megfájdította a szívemet, mert jöhettek szebbnél szebb, okosabbnál okosabb fiúk, de kerülgethettek engemet jobbról is, balról is, nem tudtak érdekelni. Olyankor kiszaladtam jó messzire a világból, hogy ne is halljam a szavukat. Így ment ez nagyon sokáig, amikor egy sáros, esős, szeles, késő őszi napon megzörgették a kis házunk ablakát. Apám, mint mindig, felkőnyökölt az ágyból, és kikiabált: – Koni? Ki az? – És a régen várt kis barátom, gyermekkori szerelmem beteg apjának a hangját ismertem föl. – Én vagyok, Káló, meg a fiam, Józsi! – Apám kiugrott az ágyból, pedig járni is csak bottal tudott, de még a fokosára támaszkodva is csak nehezen. Kinyitotta az elrekesztelt kiskonyhánk ajtaját, és szinte beestek hozzánk a messziről jött vándorok.

A kis pislogó lámpánk fényében azt láttam, hogy a kis piramnom (szere-tőm), pajtásom, barátom, bizony úgy tartja mindkét kezével a beteg apját, hogy el ne essen. A betegségtől meggörnyedt apja szemével azt kereste, hogy hová ülhet le. – Ül le, testvérem, szólt apám, ide az ágyamra, de várjál csak, ne is az ágyra, hanem a kemencepadkára. Hadd melegítse az átfagyott csontjaidat. – Káló ledobta a hátára terített, teljesen átázott, valaha fekete, nagy gallérú kabátját, fejéről a fekete velúr megkopott kalapját maga mellé dobta, és lassan, komótosan lehuppant a kemence padkájára, a valaha óriás Káló.

Igen megroppant a régi daliás vitéz, mára hajlott, sovány, szomorú arcú, kedvetlenné vált. Akkor régen még a madarak is szerették, mert ahol ő megfordult, ott öröm és boldogság táncolt még a lombok között is.

Apósom, Káló, az első fiamat, Dácsit még megvárta, de már a keresztelőjét nem érte meg. Nesze, fiam, mondta Józsimnak apósom a kórházi ágyon fekvé. Vidd csak haza neki ezt a csirkecomb, a kisunokámnak, hadd erősödjön és nőjön meg olyan nagyra, hogy a csillagokig érjen.

Na, majd én megmutatom, hogy nem élt az apósom hiába, mert annyi gyereket hozok erre a világra, mint amennyi csillag van az égen, de csak azért, hogy soha ki ne hunyjanak a kumpániánk csillagai. S a ducestyo cigányok kumpániájának kunyhói, míg világ lesz a világ, és még azon is túl.

Anyám guggolt a koromsötét udvaron, a hold már régen átfordult a másik oldalára, háttal az ablakunknak, csak a sparheltünk aranyvörös lángjai világították meg Anyánk apró arcának sziluettjét. Háttal guggolt nekem a sparhelt

előtt, csak annyit hallhattam, hogy halkan zokogva sír Anyám, egyenesen a Teremtőnek gyónva éktelen bánatát.

– Drága jó Istenem, milyen igaza lett Póskula testvéremnek, hogy chozénak nevezte Józsimat. Akkor nagyon haragudtam rá, ezért a choze szóért. De végül igazat kell hogy adjak neki, mert becsapott ez a csoze Józsi. Akkor nem hittem Póskulának, mert engemet Apám hároméves angyalkaként neki szánt és adott a szebeni lóvásáron, s őt Józsefnek, engemet Máriának kereszteltek azon a napon. Na lányom, mondta apám, ha csak félig sikerül neked, mint Jézus anyjának, Szűz Máriának, már akkor is boldog leszel, és én nyugodtan halhatok meg. Nem sikerült, drága Istenem, boldogságban leélnem az életemet Józseffel, mert láthatod, betegen, egyedül, itt hagyatva élek. Fiatalon is elhagyott, bizony, sokszor évekre is. Igaz, mindannyiszor visszatért, de most, öregen és betegen megint egyedül vagyok. Szegény Apám, Isten nyugosztalja, tévedett. Józsi csak az álmainak élt, azokat kergette, még akkor is, amikor hanyatt feküdt mellettem, az ég alatt, és átkarolt szerelmesen, életében először. Már akkor éreztem, hogy hiába szeretem. Reménytelenül szerettem, mert ő magányos lovasként járta az útját, kergette elérhetetlen gyermekkori álmaival. Káló elherdálta Józsi örökségét, vagyonát, ezért öregségére vátráról, vátrára járt Józsi fiával a fiatalon oly büszke cigány. Józsimnak fájt, hogy gyermekkorában arany-sarkantyús, tükrös csizmában, bocskai zsinóros ruhában, karddal az oldalán járhatott iskolába, de főleg azt nem bocsátotta meg soha a szüleinek, hogy elszórták, eljótékonykodták óriási vagyonukat. Soha nem bocsátotta meg Apjának és Anyjának, hogy a dúsgazdagságból a szegénységbe döntötték, fecsérték az életét. Hát így van ez, Devla le! Amióta csak eltávolodott az ég a földtől. Amikor még közel volt az ég a földhöz, az emberek nem becsülték, csak úgy egyszerűen rákenték a gyalázatukat. Ezért Isten a magasba rántotta az eget, elvette tőlünk. Bizony, azóta senkinek, vagy csak nagyon keveseknek sikerül, még életükben, életünkben elérni álmaink 24 karátos csillagszekerét.

Semmi sem lett abból, Devla le, semmi az égvilágon, pedig én mindent megtettem, amit ott akkor a Gerlai-tanya melletti virágos, zöld bokor mellett megfogadtam Neked meg Józsimnak. Mindent megtettem, nem hazudok Neked, hiszen Neked sohasem tudnék hazudni, drága Istenem. Világra hoztam huszonhárom gyereket, inam szakadtával, erőmön felül futottam az élet után. Tanúm rá a nap, a hold, a csillagok, a szél, akiknek állandó társuk voltam. Volt olyan nap, hogy úgy jártam, szálltam, röptem, mint a kis fecskemadár, hogy éhen ne haljanak a kis fiókáim. Bizony többször is fordultam az elemózsiával. Bizony sokat jártam, éheztem és robotoltam, hogy meglegyen a mindennapi betevője a kis pulyáimnak. Igaz, ott fenn az Isten látja, többen is elmentek közülük, még hol pici, hol meg kicsi korukban. A szépséges porcelánbabám, Pillangócskám, meg a göndör hajú Bácsikóm, és a többi kis fecskefiókámat is időnap előtt visszavetted, teremtető Istenem. De nem hányom a szemedre, mert csak Te tudod egyedül, csak Te, hogy miért vetted vissza őket. De most itt vagyok, engemet is vigyél el, mert én így betegen már nem tudok repülni, szállni, mert elkoptak a lábaim, drága jó Istenem. Igaza volt az amerikai Matyi bácsinak, aki egy faládával jött vissza Amerikából öregkorában. Itt üldögélt a zugban a kunyhója előtt a botjára támaszkodva. Még nappal is az eget bámulva fürkészte Amerikában maradt álmainak Göncölszekerét. Naponta látta Anyán-

kat ki- és visszarepülni a fészkünkbe. Csak annyit mondott neki: – Marikám, kislányom, annyira féltetek, hogy idő előtt elkopnak a kis vékony lábaid, hiszen annyit futsz velük, hogy meglásd, hamar elfognak azok!

Hát igen, elfogytak, de csak a lábai drága Anyánknak, mert az álmai és a siratói itt maradtak, na és azok a csillagok, így augusztus táján. Habár így augusztusban sűrűn potyognak, és egyre több csillag, drága jó Anyám. Mert hogy is mondjam, most röpült el a Kályi lányod is utánad, mert már annyi ereje sem volt, hogy ő is a sparhelt elé guggoljon. Csak arra futotta neki, hogy kivitesse magát a gyermekeivel a kis kunyhója udvarára a halála előtti egyik estén. Majd fölneézett az égre, és csak annyit mondott: – Gyermekeim, de szép báránnyel az ég. – Majd később úgy folytatta: – Nézzétek csak, édes gyermekeim, feljöttek a csillagok, s most pont olyan, mint kislánykoromban, amikor Csasznyiknál voltunk tavasztól késő őszig. Oda húzott ki bennünket Apánk, hogy ne a romungrók között nőjünk fel Dobozon, hogy ne felejtsük el a nyelvünket, mert a romungrók már nem beszélték azt. Már feküdtünk a szekéren egymáshoz bújva, és olyan békés, csendes volt az éjszaka, mint amilyen most itt köztetek. Csak a tücskök muzsikáltak, mint most. Halljátok? S már majdnem álomba ringatott Anyánk, aki átkarolt bennünket a szekerünkön, betakargatott, csucsujgatott minket, s egyszer csak Apánk elkezdte énekelni apjának, Kálónak és nagyapjának, Guranónak a legkedvesebb nótáját: *Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok...*

Kályi másnap utánad röpült, Anyám, a csillagok közé, ahol már sokkal többen vagytok a kumpániánkból, mint akik idelelni mi vagyunk.

Hajlik a diófa ága,
alatta ül sok-sok árva,
ráhajlik annak az ága,
most vagyok csak igaz árva.

Adjatok egy botot,
vándort a kezembe,
hadd menjek én titóletek
messze idegenbe.
Szébbek ott a mezők
s nyílnak a virágok,
talán meg is halnék,
ha hozzád nem járnék.

Németh András

P. Gy. költő utolsó, ajándék
tautológiájú zére a feleségének?

Én adom a valóságot,
te majd megszépítheted.
És azt, amit belém látott
üveggolyóként szemed,

megőrzöm. (Mintha lábat bot
segítene. Égre tedd
fel a sánta szivárványt, ott
a helye.) Az életed

vagyok? Üres, fehér fény? Ház.
Bármerre a hold alatt.
Csak muskátliban égő láz

az ablaka. Vagy szakadt
férfifénykép. Az álom. Száz
özvegycsókja óv meg téged védő falat.

A taorminai görög színház egyik oszlopához

Te, halott színészekre váró, élő márványbabér,
a múltad, most, mennyit ér?
Mit kell tenned, hogy ne légy önmagad?
Betöltenéd az űrt, mi rádtapad?

Vagy közted meg más között
van, és talán lesz? Föléd költözött
az ég. Magányod köve meghasad,
porladsz, tömb tudat, végül hangyahad

hódít meg. Én adjalak
el rabszolgának? Falak,
templom nélkül hívsz imádkozni. Pad

helyett leülök eléd
a fényre. Nézem, a szépség beszéd,
a szél farag. Isten vésőjének semmi sem marad.

Friss virág, csók és valóság

– *Testem csak egy
lutrophorossal
díszített síremlék?*

Seszín füvet vigyáznak itt
eres márványon füst szavak –
Gyermektelent a mennybe vitt
a sors, vagy szűz mítoszba csak –

A múlt időtlen asszonyarc,
lehetnék én is újra félthető –
S te, könny, vakíts, akár a kvarc,
hazudj, dicsérj, mint bölcs eső –

De töltenéd a szomjazó,
törött vázám, vándor, ha élsz –
Tiéd a nő, a szép, a jó,
szobormellemhez száddal érsz –

Füleki Gábor

Öröklét

Minden-egy létező,
lelkünkben csodái,
folyton megérkező
későbbi s korábbi.

Örök iram rögzül
renden túli rendben,
öröm illan-gördül
isteni egy-kedvben.

Beteljesedése
minden részlegesnek,
mozgó részek vége
tárul véglegesnek.

Felemel és szétold
kristály-gomoly lengve,
végtelen úr-égbolt
világító csendje.

Út

Semlyék, tócsák, nád világa,
fenn a szél zúgása hallik,
egy rossz lépés – már hiába,
sáshad zizzen, összehajlik.

Rőt fény bűg a láthatáron,
hajlik széltől erdő sírva,
átlábolva vízen, sáron,
sivár mezőn leltem sírra.

Kövek, füvek hátrahagyva,
tüzes zenit lángol messze,
rám borul a fák harangja,
egy kidőlt ős főm keresztje.

Három hanton fű tenyészik,
őrzi zöldje holt nyugalmát,
szél borzolja, majd enyészik,
várja vissza parázs hegyhát.

Isten

Fejtsd meg léted,
a kérdést,
mit beléd vet
születésed
s tudata a végnek.

Bonyolult a képlet –
fényes emberlénnyed
mily hamuból ébredt,
hogy tudattá felfénylett,
s ahogy telnek évek,
lehetősége vetésnek,
arató érlelésnek,
bölcs, gazdag termésnek,
érc-kiteljesedésnek;
s e tengertelt élet
ám végül semmivé lesz?
Vagy túlvilági térnek
vidékébe térhetsz,
s e felemelkedésnek
végcélja tényleg
a legfelsőbb lényeg
megismerésének
békéje végleg?

Minderre képes
e csodás emberféreg?
Ha kétled, nézd meg,
itt van benned
az ősegyenlet,
első sejted
honnan eredt meg?
Tán őspocsolya-képlet
összleteként lett
tárt csillogó lényed,
mely végtelenbe réved,
s csodája széles
teremtődésnek,
égmagas-pormélynek,
örökbe-vedlésnek?

S ha a legfelsőbb lénynek,
úgy véled,
eszméje téves,
mert kevésled
s kétled
száz megtévedt,
kiégett hitélet
kivéste,
levitézlett
kétes képet;
mögötte nézd meg,
s ha a tarka, tépett
rongy leégett,
lásd a valódi lényt meg,
a világtér-egészben
végtelen egységet.

Érezd és értsd meg,
ki ő, ura mélynek,
végtelen térnek,
életnek-létnek,
égnek, fénynek,
kiteljesedésnek,
mint egyetlen lényeg,
magva minden lénynek,
kezdetnek s végnek.
Légy hát felébredt
lényként lényeg,
vesd le véges kérged,
a tág végtelen
legyen lényed,
fényben éber élet,
fia földnek s égnek,
lénye
a lényegességnek
s égő világtérnek,
s a Túlba térj meg
betöltve életed-léted.

Aleš Debeljak

Balkáni pallóhíd

*Nektek, Mija és Pavel Debeljak,
az első Jugoszlávia gyermekeinek,
akik nagyszülők a posztjugoszláv
Szlovéniában lettetek.*

Köszönet. A *Balkáni pallóhíd*at egyedül írtam. Bár az írás magányos foglalatosság, írás közben nagyobb közösségtől való hálatelt függésben léteztem. Nehezen fejeztem volna be a könyvet Aleš Uhan, a megbízható Vit Tepeš számítógépes felkészültsége, Vit Tepeš poni expresse, Maša Vodusek segítsége és Mitja Čander szerkesztői türelme nélkül. Piranban Roža Kanduš asszony fogadott nyájasan a lakásba, ahol részben megírhattam ezt a könyvet. Teljes támaszra találtam feleségem és gyermekeim szeretetében, akik még mindig mosolyogva fogadják az elsüllyedt világba tett rögeszmés kirándulásaimat. Szerény viszonzásul, mert hajdan megtanítottam nekik pár zaftos bosnyák viccet, és elvittem őket a Ljubljana–Zágráb–Szarajevó–Mostar–Korčula–Dubrovnik–Belgrád vonalon „az emlékek és az elvtársiasság útjára”.

*Komiža na Visu,
2010. augusztus*

Prológus. Miért írok egy elsüllyedt ország irodalmáról és íróiról? Először is, mert ebben az országban éltem le az életem javát. Másodszer, mert ez volt boldog gyermekkorom színtere. Harmadszor, mert gondolkodásra készítet a mai Európa felépítéséről. Negyedszer, mert a szlovén „belépés Európába” csak a „Balkánról való távozás” árnyoldalát jelenti. Ötödször, mert olyan világban élek, amely nem érdekel, kötődve elveszett dolgokhoz, amelyek az otthonomat jelentik.

Jugoszlávia és Európa. A magam mentségére írom tehát ezt a prológust mint bohém polgár és hivatásos olvasó: régi ljubljana munkásnegyed, a Zelena jama és bizonyos balkáni, európai meg amerikai városok között élek, amelyekhez családi, baráti és hivatásbéli szálakkal kötődöm. 1961 katolikus karácsonyán születtem Ljubljánában (Szlovénia, akkor Jugoszlávia), két vidéki fiatal egyszobás lakásában, akik erdők ölelte belső-szlovéniai falujukból a második világháború után jöttek el kenyeret keresni a szlovén fővárosba.

Itt töltöttem a szocialista nyomortól függetlenül gyönyörű gyermekkoromat és ifjúságomat, itt jártam sportgimnáziumba, diplomáztam 1985 májusában a Ljubljana-i Egyetem bölcsészkarán összehasonlító irodalomtudományból és filozófiából, itt borotváltam le a diákevekben növesztett szakállt és bajuszt, majd mentem első ízben Amerikába, hogy átessenem az „átmenet szertartásán” az Atlanti-tól a csendes-óceáni partokig, Greyhound-buszon, a Transcontinentál Interstate 80 országútyján.

1988 augusztusában jugoszláv útlevéllal posztgraduális képzésre utaztam Amerikába, a Maxwell School of Citizenship and Public Affairsra. A New York állambeli Syracuse Universityn doktoráltam. Öt évvel később szlovén útlevéllal jöttem haza szülővárosomba, de már nem ugyanabba a hazába. Az amerikai tapasztalat annyira megváltoztatta az életemet, mint amennyire Jugoszlávia erőszakos eltűnése.

Feleségemet egy brooklyni művészbulin ismertem meg az Irwin-művészcsoporthoz kiállítás megnyitóját követően. Az egyik Irwin-tag, Andrej Savski általános iskolai barátom volt, nagy partit rendeztek. Ott ismertem meg Ericát. 1993 októberében házasodtunk össze. Bankszakemberből lett műfordító és író, Erica Jonhson Debeljak. A posztjugoszláv Szlovéniában szerzett tapasztalatait összegezte *Forbidden Bread: A Memoir* című könyvében (North Atlantic Books, Berkeley, 2009), amely *Tiltott kenyér: Emlékek* címmel jelent meg a ljubljana-i Modrijan Kiadónál. Három gyerekünk van: a 15 éves Klara, a 13 éves Simon és a 11 éves Lukas. Egy-egy évet töltöttünk bérelt lakásokban, Budapesten, San Franciscóban és Chicagóban: öt évenként egy idegen városban. Otthonunk, állandó lakóhelyünk a ljubljana-i Ze-

lena jamában, Moste városrészben, a Zvezna utcában található.

Fontos egyáltalán az utcánév?

Fontos. A mi negyedünkben az utcák ilyen neveket viselnek, mint Proletarska, Partizanska, Prvomajska, Tovarniška és Družbena, azaz Proletár, Partizán, Május elseje, Gyár és Társadalom utca. A név itt valóban jelez valamit, nomen est omen. Az államhatárok és a politikai rend változása ellenére, az utcák itt megőrizték a második világháború után kapott nevüket.

A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság szövetségének (SFRJ) története beleíródott állandó lakhelyembe. Részemről semmi dilemma. Az új szlovén állam hivatalnokai dilemmáztak, akik – a „kitörölteket kivéve” – valamennyi állampolgárnak 1991 után kiállították az új iratokat, az új születési anyakönyvi kivonatot is beleértve. A születési országnak csak apró nyomai vannak: Jugoszláviát a bürokraták az én irataimon szégyenlős három ponttal hallgatták el.

Én nem szégyellem, hogy Jugoszláviában születtem és Jugoszláviában nőttem fel. Itt sajátítottam el a különböző kultúrák és nyelvek, vallási hagyományok meg a politikai és társadalmi eszmék koncentrikus köreit.

Jugoszlávia politikai közösség volt, amely a köztársaságok/államok nemzetek feletti szövetségeként alakult. A szlovénok negyed százada élnek önálló államban, és tíz éve az Európai Unióban. Az EU ugyancsak politikai közösség, amelyet államok nemzetek feletti szövetségeként alapítottak. Mindkét formációt jellemzi a demokratikus deficit. Az EU-tagállamok persze kapitalizmusban működnek, míg az SFRJ a szocializmusban. A „személyi kultusz” sem ismerjük az EU-ban. (Hogy is hívják az Európa Bizottság

vagy az unió elnökét? Ráadásul a kapitalizmus maga az embernek ember által való kizsákmányolása. A szocializmus az ellenkezője volt.)

A Jugoszláviában született és felnőtt néhány kiváltságos generáció tagja vagyok. Kiváltságosak voltunk, legalábbis a multikulturalitás szempontjából, amit persze iskolai programok sulykoltak – nem kevésbé a személyes élmények. Így tartottuk tágabb hazánknak a Triglavtól a Vardarig, a Dunától az Alpokig és az adriai partoktól a Pannon-síkiig terjedő egész térséget. Jugoszláviában az ember megőrizhette identitását, miközben belenőtt a „szűkebb” (köztársasági, nemzeti) és „tágabb” (szövetségi, nemzetek feletti) haza kultúrájába is.

Nem vagyok róla meggyőződve, hogy a független szlovén államban és az EU-ban szocializálódó ifjabb állampolgártársaim már kialakítottak hasonló kapcsolatokat az egyesült és szabad Európával, a szlovénok mai „tágabb” hazájával.

Nincs ebben semmi különös: a „különbözőség az egységben” ma annyira megfoghatatlan Európában, mint a „testvériség, egység” volt a szövetségi Jugoszláviában. Mindkét ideológia esetében olyan képernyőről van szó, amelyre a népek és egyének saját óhajaikat és várakozásait vetítik ki. Ilyen szempontból az „európaiság” mint közös történet, amely több akar lenni alkotórészeinek összességénél, ellenállhatatlanul emlékeztet a „jugoszlávságra”.

Sőt: a szövetségi Jugoszlávia bizonyos kritikus sűrítésben kicsinyített EU-nak tűnhetett.

Micsoda ízléstelenség! – ráncolja erre homlokát a nyájas olvasó. Gondolja végig inkább még egyszer! Tegyük zárójelbe a Tito-rezsim politikai természetét, és vegyük szemügyre kulturális

alkotóelemeit: vessük össze a jugoszláv és az európai szövetséget! Meg fogunk lepődni a számos párhuzamon.

Mindkettőben az ábrahámi vallások dominálnak (a judaizmus, a kereszténység és az iszlám); jelen vannak a különböző nemzetek és kisebbségi közösségek vagy „nemzetiségek”; a különböző (és szövetségi szinten elvileg egyenrangú) nyelvek; a különböző írásmódok; az antik Róma és a középkori bizánci császárság öröksége; a nyugati kereszténység racionalitása és az ortodox kereszténység misztikus teológiája; a reneszánsz, a humanizmus és a felvilágosodás. De a muszlim közösségeket tekintve is nyilvánvalóak a párhuzamok. Jugoszlávia csaknem minden köztársaságában, nemcsak Bosznia és Hercegovinában volt történelmileg tartós a muzulmán közösség. Dicstelen kivételt képez Szlovénia, ahová a muzulmánok munkát keresve érkeztek az 1960-as években. Zsidó embertársaikat a mai szlovénok elei elűzték még a középkorban. Szlovénia a vallási és nemzetiségi szempontból legegységesebb köztársaság kétes tekintélyét „élvezte” a szövetségi Jugoszláviában.

A Balkán ott van mindenütt, ahol egykor sűrűn és folyamatosan éltek az Ottomán Birodalom alattvalói. Ily módon Jugoszlávia, akárcsak az EU, balkáni kultúrákat foglal magában, vagyis azokat a kultúrákat, amelyekben felismerhető a szultáni birodalomból örökölt mindennapi szokások lenyomata. A balkáni „rhythm and blues” szekció (Románia és Bulgária) 2007. január 1-jén csatlakozott az európai zenekarhoz. Többé nem Görögország az egyedüli ortodox keresztény többségű európai ország. Ilyen az EU két újabb tagja, melyek közül Bulgária számottevő óslakos muzulmán közösséggel is rendelkezik.

A kettős állampolgárság az a jogi-politikai keret, amelyben az egyén számára a nemzetek és államok viszonyait rendezik az EU keretében. A kettős állampolgárság lehetővé teszi az egyén számára a kapcsolat fejlesztését a nemzetállammal, egyszersmind Európával. Ez strukturálisan teljes mértékben összevethető a szövetségi Jugoszlávia gyakorlatával, amelyben polgárai voltunk az állandó lakóhelyünket magában foglaló köztársaságnak, és ugyanakkor állampolgárai a szövetségi államnak is.

A kettős állampolgárság gondolatát a titói Jugoszlávia a „népek börtönétől” vette át, ahogy kritikusan az Osztrák–Magyar Monarchiát nevezték, miután az összeomlott, és 1918-ban létrejött a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság, amelyet 1929-ben átkereszteltek Jugoszláviának.

Josip Broz Tito, a dörzsölt kommunista aktivista, a karizmatikus gerillavezér és nagy formátumú populista államférfi állította, hogy Jugoszlávia a tisztító semmiből született, vagyis a fasiszta és nacionalista megszállók feletti győzelemből, 1945 májusában. E térségek teljes múltját leírták mint a „rohadt burzsoá kultúrát” annak hordozóival együtt, a háború hivatalos vége után bírósági tárgyalás nélkül legyilkoltak tömegével.

Tito ugyanakkor ihletett, merített a stílus és a politika Habsburgok által kialakított tárházából. A jugoszláv diktátor itt talált ösztönzést hochtapler tempóhoz, a pompához és a ceremóniákhoz, valamint ahhoz, hogyan kell bánni a szemben álló vallási és nemzeti közösségekkel, biztosítva, hogy viszonylag békésen élhessenek az egységes politikai hatalom alatt.

A gyengeségből kellett erényt követelni. Csak a módszerről szóló elméletek különböztek. Mi legyen a

tartalma az összekötő ideológiának, hogy meghaladja, de ne szüntesse meg a köztársaságok különböző vallási, nyelvi és nemzeti kultúráit? Melyek a megfelelő és megengedhető intézkedések a cél érdekében?

Egy szemléletes példa: a tekintélyes szerb író, Dobrica Ćosić (1921–2014), 1986-ban a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia, Slobodan Milošević nacionalista politikájának ideológiai alapot adó *Memorandumának* szerzője 1961-ben vitába keveredett Dušan Pirjevec-Ahac (1921–1977) szlovén értelmiségivel. A vita beszédes történelmi környezetben zajlott: abban az évben kapta az irodalmi Nobel-díjat Ivo Andrić (1892–1975) író, aki horvát neveltetésű, boszniai katolikus származású és jugoszláv tudatú volt.

A vezető kritikai gondolkodó és közkedvelt irodalomprofesszor Pirjevec adta Edvard Kocbek mellett a legfontosabb ihletet a Nova revija folyóiratnak, a szlovén antikommunista nacionalizmus legfőbb fórumának megindításához a nyolcvanas években. A vitában a nemzetnek a kulturális és politikai függetlenséghez való jogát – vagyis a nacionalizmust – képviselte. Ćosić a köztársaságok eltörléséért szállt síkra, az „integráns jugoszlávizmust” védelmezve. Pirjevec ezen álláspont határozott kritikáját fogalmazta meg, de nem ő volt az egyetlen, aki a nacionalizmust állította szembe a szerinte szerb unitarizmust megtestesítő jugoszláv integrálizmussal.

A zágrábi tömegmozgalmak és a belgrádi – kisebb mértékben ljubljanai – újbaloldal tiltakozásai megmutatták a jugoszláv projekt határait. A jutalmazás és büntetés Habsburg-taktikája csak rövid távon volt gyümölcsöző. A Habsburgok repressziót és

koncessziót vetettek be a nacionalista törekvések ellen. Tito hasonlóképpen járt el. A reformokra érzékeny kommunistákat eltávolította a köztársaságok éléről, az 1974-es alkotmánnyal meggyengítette a szövetségi intézményeket. Észrevehetően erősödött a Jugoszláv Néphadsereg, a JLA súlya, a politikai rendszert és a nemzeti egységet illetően a köztársaságok nagyobb önállóságot kaptak.

Mint ismeretes, ez a politika hosszú távon kudarcot vallott.

Tito halála után, 1980-ban a vezető politikusok – a „Tito után is Tito!” együgyű jelszavával a képzelőerő hiányáról tettek tanúbizonyságot. A „jugoszlávság” összekötő eszméjét kezdték kiszorítani a militáns nacionalista politikák. Különösen a szerbeké. Miután Slobodan Milošević, a jugoszláv katasztrófa építészé hozzálatott a „minden szerbet egy országban” egyesítő sovinszta programjához, az egyes köztársaságok elitjeinek nem

sok választásuk maradt. Az önálló állam nacionalista követelését velem együtt sok szlovén találta a sok rossz közül a legjobb megoldásnak.

A nyolcvanas évek második felében a szlovén politikusokat és az egyszerű embereket is a nacionalizmus hatotta át. Jugoszláviát nem akartuk mindenáron elhagyni. A közös létezés különböző módozataira számos javaslat született: laza föderáció, aszimmetrikus konföderáció, svájci kantonrendszer, brit „nemzetközösség”. Valamennyi javaslat Milošević szemétkosarába került. Csak az összes tárgyalás konok elutasítása után fordult szembe a szlovén többségi vélemény a „Szerbia folytatása más eszközökkel” terve ellen, ahogyan Milošević a Tito utáni Jugoszláviát megfogalmazta 1989-ben, a rigómezei csata 600. évfordulója alkalmával tartott, nagy feltűnést keltő beszédében.

Gállos Orsolya fordítása

A búcsúzóul közölt részlet a Napkút Kiadó gondozásában a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválra megjelenő könyvből való.

Előfizetés

A Napút esztendőnként tíz tematikus összeállítása, mindegyikben Káva Téka-füzetmelléklet s nyolc színes képzőművészeti oldal – előfizetéssel juthat el legbiztonságosabban, kényelmesen rendszeres olvasójához. Ha a napkut.hu honlapunkon fellelhető eddigi 170 számunk gazdagsága megnyerő s biztosíték lehet ez évi számainkra – várjuk előfizetését.

2016-ra is hatezer forint. (Sárga csekk csak ezért került a lapok közé.)

Ha úgy ítéli meg, szóljon barátainak, ismerőseinek – legyenek olvasói lapunknak. Akár segít másoknál az Ön figyelemfelhívása, akár nem – régi s új előfizetőinknek is könyvcsomaggal kedveskedünk. Benne: a Napkút Kiadó könyveiből.

Köszönjük: a szerkesztőség.

Szajbély Anna Katalin

Sandor romlása

Sandor romlása nem akkor kezdődött, amikor az oroszok 1945 tavaszán ellepték ott a Pőcz családot Kenesén, nem akkor, amikor tisztjeik rohammunkában ásták ki a lövészárkaikat a dombélen. Nem is akkor, amikor Irénke, az egyik cseléd rámosolygott a belső pincébe terelt harminc házlakó között tolakodó és gyufája lángjánál nőt kereső orosz katonára.

Nem akkor, amikor Edit a pincében a hátulról beszűrődő fényben egy orosz mezítelen fenekét pillantotta meg. Vajon kit kaphatott maga elé, észrevétlenül a boroshordók fekete árnyéka között? Szó és gondolat fakul, de el nem tűnik sosem.

Már sokkal korábban elkezdődött, egy délután, amikor Edit apósa és a felesége becipeltek ide egy sezlont, már nem is az első szajrézott darabot valamilyen megüresedett part menti villából. Ütött-kopott volt a szerencsétlen, később méltán pisálta le egy orosz katona.

Sandor romlása sokkal előbb kezdődött, akkor, amikor az oroszoknak még híre-pora sem volt Sandorban, akkor a sezlonezhozatala mégiscsak a századokon át őrzött tisztesség fogalmának durva megsértését jelentette Apuka, Edit édesapja számára. Érthető tehát, hogy amikor a dombélről lefelé haladtában megpillantotta a sezlont, már messziről kiabált: „Azt pedig maga be nem hozza ide, vigye innét azonnal!” Ebből aztán jó nagy hajcihő lett, csúnya és igazságtalan dolgokat kiabáltak egymásnak. Edit férje, minthogy a veszekedés látszólag nem akart szűnni, úgy döntött, hogy kifejti véleményét és apja mellé áll. Ennek következményeképpen másnap reggel közölte Edittel, hogy ő egy percre sem marad a házban, így hát vagy vele megy, vagy ott marad, neki mindegy. Talán mégsem olyan rendíthetetlen ez a nagy szerelemből fakadt házasság, amit egy sezlone képes megingatni. De döntenie mégsem volt idő, mert a család fölött a háború viharfelhői gyülekeztek, így egy magasabb ítélőbíróra voltak kénytelenek bízni a sorsukat...

Édes Sandor

Sandor nemcsak egy ház volt, birtok volt. Az épületeket kelet-nyugati irányú völgy határolta, amely lefutott a szakadékos magaspartokig. A táj, a levegő, az élet olyan romantikus és nagyszabású volt, mint amilyennek a nagyregényekben írják őket. A csodaszép szántók, legelők, a már sárgába, bordóba, türkizbe hajló falevelek, és a nagy ház, a sok-sok benne lakó, dolgozó, sürgő-forgó emberrel, olyan isteni békével hívogatott. A háztól nem messze volt a Csurgó, amely később a Margit-forrás nevet kapta. Kővel is megjelölték a helyét avatásakor az úttörők, az új rendszer elején. Valami nagy varázsa lehetett ennek a forrásnak, hóvirág is nyitott itt tavasszal, ami csodaszámba ment ezen az agyagos, sárgaföldes talajon. Mára már elmenekült innen a Margit-forrás, helyét benőtte a gaz, és azt is elfelejtették, hogy valaha patak csordogált erre felé.

Sandort északról a Bögre földes dombja védelmezte, egészen a Balatonig kúszott, kis borospincéket rejtve. Egyszerű emberek évszázadokon át öröklődő

tudását és tapasztalatát őrizték ezek a kis pincék. A völgy ölet laposra tömörítette az idő, az utat pedig az itt elhaladó szekerek taposták ki. A kis, kanyargó utak óriás szilek, akácok, szántók és rétek mellett haladtak el.

1945-re minden ember belefáradt már a háborúba. Várták, igen várták, hogy legyen vége, hogy teljesebben be az öreg Sipos mondása: „Lajos öcsém, itt is harcolni fognak az oroszok!” – mondta, és botjával az istálló elé csapott.

Halvány rózsaszín hajnal köszöntötte a Pőcz családot, amikor az oroszok elérték Sandort. A völgyet védő dombszegélyen azonnal nekikezdték a lövészárkokat ásni. Nagy szürke földtúrák magasodtak mindenfele. Éppen csak az oroszok érkezése előtt néhány órával indult tovább az a pár német katona, akik még éjfélkor támoltyogtak be Sandorba; nyomaikat addigra még be sem fedte a márciusi hó. Különös volt az a csend, ami a völgyre ült, az előző napok eszeveszett bombázásai, a Sztálin-orgonák géppuskái és a sivító repülő után. Baljóslatú, vihar előtti csend volt ez. Éppen csak hogy felkeltek a ház lakói, amikor megpillantották a dombon libasorba rendeződött orosz katonákat. A szürke szellem sor először bukkant fel, de nem utoljára.

A család és a cselédség – összesen úgy harmincan lehetnek – összegyűltek a nagypincében. Ekkor lépett be az első orosz katona. Durva arcú, vállán géppisztollyal, kezében narancsvörös rongydarabot szorongatott. Nyilván egy lehullott ejtőernyőből tépett le egy darabot, valami győzelmi jel gyanánt... Vagy ki tudja?

– Nyemecki? – hangzott egyszavas kérdése, de minthogy felmérte, hogy ezek itt csupán megriadt civilek, körül nézett az asztalon szétszórt holmik között, fölvelt onnan egy skatulya gyufát, majd ahogy jött, távozott. Szótlatlanul.

Néhány pillanatig fellélegezve gondolhatták, hogy mindössze ennyi lesz az egész. Pedig odakint ekkor már ellepték Sandort. Vége volt a baljós csendnek. Kiáltozás, fegyverropogás, kereplők zaja szűrődött a pincébe. A ház lakói nem tehettek mást, várták az elkövetkezendőket. Az itt lévő néhány fiatal lány sietve kapkodta magára a jó előre odakészített régi rongyokat, öreganyáik elhordott, kopott szoknyáit, férfibakancsot, miegymást. Igyekeztek elfedni szépségüket, fiatalságukat, nehogy úgy járjanak, mint a tanító néni, akit négy orosz kapott el előző nap este, hazafelé menet. Milyen jól tették. Hiszen hamarosan tódultak be az oroszok, hol menedéket keresve, hol lopnivalót. Később a ház lakóinak értésére adták, hogy el kell hagyniuk a birtokot. Jóval később derült ki, hogy a Sandorból való elűzetés csupán a szabad rablás éjszakájának előszele volt. A legfeketébb éjszakáé, ami valaha is Kenesére elkövetkezett. Minden fiatalasszony és leány, aki ezen az éjszakán a pincében húzta meg magát, az orosz horda férfiéhségének esett áldozatául. A valóságról utána senki sem beszélt. Csupán a megtört testű-lelkű lányok tanúskodtak róla, akiket hónapokig kezeltek az orvosok, míg úgy-ahogy fölépültek. A falu később majd férjhez is adja lányait, akiknek gyermekük már sosem lehet, és időnap előtt hálnak meg.

A Pőcz család csupán otthonát veszítette el azon az éjszakán, semmijük sem maradt meg, csak az, amit akkor nagy hirtelenjében össze tudtak kapkodni és magukkal vinni. Ki-kémit fel tudott venni, éppen azt vitte. Edit a kis gye-rekkocsiba rakott hat hónapos leánykája mellé pelenkát meg tejet vacsorára, meg éppen azt, ami még befért, majd két éves kisfiát kézen fogva nekiindult, hogy maga mögött hagyja a birtokot, amit eddig otthonának tudhatott, csak a

bizonytalanságban való bizonyossággal. A falu felé igyekeztek. Apuka mindehnyütt ott volt, reménykedve abban, hogy ott maradhat ellátni az állatokat. A teheneket, lovakat, malacokat és azt a 200 tojót el akarta még látni, gondoskodni róluk valamiképpen. A keltetőt, a gépeket, mindent ott kellett hagyni. Pedig micsoda újdonság volt az a keltető, első a megyében, s talán az országban is! Hatalmas lámpákkal, etetőgéppel, micsoda forradalmi újítás, ott kellett hagyni az oroszok kezén elpusztulni... Apuka búcsúztatott, vigasztalt mindenkit, hogy szétszórta és reménytelenül, egyenként induljanak el, mindenki a maga és a másik gondjával a hátán.

Edit később is emlékezett erre az éjszakára. Nem is emlék volt ez. Nem olyan, amilyenek régebről voltak neki. Ha erre az éjszakára gondolt, olyan érzése támadt, mintha visszarepült volna az időben, és megint ott állna fázósan, rongyokba burkolózva a sötét mező közepén két kis porontyával a karján. Hallott minden zörejt, neszt, minden színt látott, minden pillanatra úgy emlékezett, mintha csak az imént történt volna. Lépésről lépére, lassan botorkált végig a sötétben. Sokszor meg kellett állniuk, és így teljesen elszakadt a többi házaktól. A dombhajlaton utolérte a szintén a falu felé menekülő kéményseprőné leánykáját. Ott ült a pázsiton, sírdogálva, egyedül, hóna alatt a félig zsírral telt öntöttvas fazekuk mellett.

– Édesanyád? – kérdezte Edit.

A kislány csak némán intett, könnyeitől megszólalni nem tudott, a mezsgye felé, ahova becipelte édesanyját egy orosz katona. Még jó, hogy nem a gyerek előtt... A félelem most először kerítette hatalmába az úton Editet, és mivel a gyermekek nem segíthetett, továbbindult a kicsikkel. Soha nem látta őket többé. A falu még két kilométerre volt, de a kicsik már fáradtak voltak, lassan haladtak a sötét éjszakában. A legelőn keresztül-kasul oroszok kószáltak, egyikük Edithhez lépett, mire a nő maga mellé húzta kicsi fiát. A katona száron vezette a lovát, és mutogatott, hogy Edit üljön fel rá. Edit intett, hogy nem kell a lóva, és az, minthogy látta két kisgyermekét, hagyta, hadd fussanak tovább.

A faluban két házuk is volt, mindkettőt a nagyszülei lakták, de most egyikben sem volt helyük. Minden ház, minden udvar tele volt oroszokkal, egy tűt nem lehetett leejteni közójük. Edit sebesült nagyanyja a konyha díványán feküdt. A lábába csapódtak repeszek, még amikor úgy egy hete az orosz bombázások tartottak. Gyuri bácsi, az öreg cseléd el nem mozdult mellőle, ott aludt mellette a földön, és igyekezett enyhíteni gazdasszonya fájdalmait. Végül a szomszédságban, keresztapjánál találtak menedéket. Az utcai szobába szállásolta el őket a két kis csöppséggel együtt. Ezt a házat még nem foglalták el az oroszok. Itt húzták hát meg magukat, huszonnégyen, ki ahogy el tudott heverni valamin. Néha azonban bevilágított egy-egy orosz, nőt keresve. A szomszéd szobába települt be a szakácsuk, Iván, aki a tisztjeiknek főzött. Jó szíve volt, néha tőle kaptak tejecskét, zsírt, vagy némi cukrot a kicsiknek. Este már Edit apja is csatlakozott hozzájuk. Ő sem maradhatott kinn Sandoron, így most már csak messziről aggódhattak az állatokért. Másnap reggel látták meg az ablakból a tehenüket, amint két orosz katona vezette az utcán. Hatalmasra duzzadt tőgyétől alig bírta járni a szerencsétlen, senki sem fejte meg, sem este, sem reggel. Pedig friss fejős volt, Apuka büszkesége, új szerzemény, napi 20-25 liter tejet is adott akkoriban. Nem tudták magukkal hozni. Persze, ha tudták volna, sem

lehetett volna hova kötni, meg minden takarmány Sandorban maradt. Apuka abban reménykedett, hogy talán reggel még kimehet az állataihoz. Hiábavaló reménység volt ez, hiszen alig valamivel később egy zsák tyúkot hoztak be, az asszonyoknak kellett megkopasztani őket. Amikor kiszedték a folyosón a zsákból, látták, mind az ő jelzett tyúkjaik azok, hiszen Anyuka törzskönyvezte őket, tenyészállatok voltak. A könnyeiktől alig láttak, az oroszok nevetve vigasztalták őket. Nem értettek meg semmit abból, amit azok mondtak, de a hangnem és a modor beléjük fojtotta a szót és a könnyeket. Belátták, hogy bölcsebb hallgatniuk.

Az állatok pusztulásával együtt előrevetült Sandor kirablásának árnyéka. De azt a pusztulást, amit hetekkel később ott találtak, ember nincsen ezen a földkerekségen, aki könnyek nélkül elbeszélhette volna. Mi maradt ott? Semmi... Csak a hátrahagyott szemét tanúskodott az orosz hordáról. Minden földre rejtett holmijukat, ruháik javát és az elrejtett élelmet kutyáikkal felderítették, kiásták, és szétszórták, elvitték, vagy talán fölérték. Még arra a kicsiny ékszeres dobozra is ráleltek, amelyet Edit ott ástott el a pince előtti meggyfa tövében. A kiszáradt kútból is csak a sötétség tátongott, ide rejtették el ruháik zömét, köztük néhány vadonatúj rózsaszínű damaszttörülközőt. Később, imitt-amott megtaláltak belőlük párat, szédobálva az udvarban. Kapcának tekerték a csizmájukba az oroszok, egyszeri használat után eldobták. Csizmáik nyomát soha többé nem lehetett belőle kimosni, őrizték, míg ronggyá nem váltak.

Ugyanilyen értetlenül állt Apuka a nagypadláson. Az ott tárolt gabonát, borsót, zabot, búzát, kukoricát, mindent elkülönítve tároltak, most mind ott hevert összeöntve a földön. Térdig ért a sok gabona, talán táncolhattak is benne, mire ilyen jól összekeveredett. Kilóra mind megvolt.

A legborzasztóbb látvány mégis a méhek sorsa volt. Apuka szeretettel dédelgetett méheie! Azon a szörnyű éjszakán harminc-negyven családot voltak kénytelenek otthagyni. Az oroszok valamennyi kaptárt fölborogatták, a családok jó része elpusztult a kora tavaszi hidegben, mire Apuka ki tudott menni ismét. Kis csomókban összebújva dideregtek megdermedten. Mint ők maguk...

A könyvtár, a család hatalmas könyvtárszobája üresen állt, egy kupac hamu meg a betört ablakokon fennakadt egy-két papírlap tanúskodott az itt törtétekről. Anyuka erős asszony volt, végigjárta az egész gazdaságot, birtokot könny nélkül. Félve nyitott a könyvtárszobába, félt, hogy mit talál, de nem hitte, nem sejtette... Gondolta, csak nem viszik el a könyveit... Nem, nem vitték el. Bement, és csak állt a hatalmas ablakos, nagy szoba közepén, amint süvített befelé a szél, és sírt. Hangtalanul, remegő ajkakkal, mintha gyermekét veszítette volna el. És mikor kijött nedves arccal, már nem a harag csillant meg a szemében, nem is a könnyek, hanem a mérhetetlen szomorúság.

Egyedül a borospincét hagyták érintetlenül, ki tudja, talán tilos volt inniuk. Ott kódorgott az, aki a harmincfős háznépből megmaradt, keresgéltek, és szomorúan, könnyes szemmel nézték, mi maradt meg az otthonukból. És akkor Edit megpillantotta a sezlont. A sezlont, amivel kezdődött minden. Edit nevetett, nevetett, mert már sírni nem volt ereje. A földre rogyott, mire odalépett Apuka. Nem szólt semmit, csak intett nászurának, akivel egykor nagy vitába szálltak a sezlon miatt. „Vigyük be”, mondta... Ekkor már görcsösen sírt a földön fekvő az alig huszonegy esztendő Edit.

Apuka sosem sírt, sosem panaszkodott, csak megráncosodott, haja meg-
 őszült, de nagyobb erővel és kitartással tervezett és épített, dolgozott és mun-
 kálkodott, mint annak előtte. A bor, a meghagyott borospincék tartalma ké-
 pezte az anyagi alapját a keserves újrakezdésnek Sandorban. Anyuka és Apuka
 földet osztottak, és szentül hitték, elég erős a magyar nemzet, hogy semmissé
 tegye ezt a tatárjárást, és ott folytassa mindenki, ahol abbahagyta.

Az orosz had zöme két-három hét után hagyta el Kenesét, hátrahagyva a sze-
 metet, a tetveket, a lerondított illemhelyeket, bacilusok tömkelegét, a rüh szor-
 galmas terjesztőit, és természetesen kis létszámú „fölvigyázó” parancsnokságát.

A megszállás után bekövetkező állapotokat túl kellett élni. Kifelé mindenki
 ünnepelte április negyediké dicsőségét, míg magában csak sírva gondolt vissza
 arra a sötét éjszakára. Ezt a kétszínű játékot játszották a ház lakói is, mígnem
 a vérükké nem vált a hazugság. Elszabadult ez a hazugságfolyam, és tönkretett
 minden hagyományt, letaposott minden erkölcsöt, alapjaiban rendítve meg a
 nemzetet, amelynek a hazáját egykor a magyarok országának nevezték.

A birtok sorsa ekkor még nem teljesedhetett be, csak később, amikor az
 oroszok karácsony előtt ismét betörték Sandorba. Apukát két fegyveres őrizte
 lenn a nagy pincében, amíg a többiek elhordtak mindent...

Sandor romlása Magyarország romlásának kezdete volt. De minden tűz
 után nyílik virág a hamuból, és bár a földet tankok dúlták fel, az állatokat elra-
 bolták, és feldúlva kifosztottak mindent, ami csak az útjukba akadt, de az em-
 berek egy része megmaradt. Megmaradt a több száz éves tudás, a tapasztalat,
 a szorgalom és a hit. Megmaradt, és az emberek elkezdték újra, az egészet a
 legelejétől. Emberfölköti munkával és kitartással dolgoztak, hátha újra lehet
 építeni azt, amit az oroszok leromboltak, hátha vissza lehet szerezni, amit
 elvittek. Mert ilyen a magyar. De sajnos hiába volt minden, mert az elrablott jó-
 szágokon, a birtokokon és az emberéleteken túl, más is odaveszett ebben a há-
 borúban. Sandor és Magyarország szabadsága odaveszett, és vele az emberek
 lelki szabadsága is. Magával rántotta az országot az orosz horda barbársága...

„Nyissátok ki a füzetet – utasított Szigethy –, ma az április negyedikéi szovjet
 felszabadításról beszélünk!”

Mint lidérces álom pergett le előttem Sandor romlása. Kinyitottam a füze-
 tem, és azt írtam fel: „A szovjet megszállás”, annak a bizsergető érzésnek a
 kíséretében, ami akkor kúszik az ember tarkójára, amikor könnyek szöknek
 a szemébe...

E számunk szerzői

Arató János (1949) – újságíró, műfordító, Budapest

B. B. Nala (1978) – szellemi szabadfoglalkozású, Sátoraljaújhely

Baley Endre (1962) – költő, író, Budapest

Bíró József (1951) – költő, író, performer, képzőművész, Budapest

Czilczer Olga (1940) – író, drámaíró, költő, Szeged

Csokonai Attila (1951) – költő, műfordító, szerkesztő, Budapest

Csontos Márta (1951) – középiskolai tanár, költő, Sándorfalva

Erdélyi Z. János (1947) – költő, műfordító, Szekszárd

Füleki Gábor (1980) – költő, középiskolai tanár, Dabas

Gállos Orsolya (1946) – műfordító, Pécsvárad

Görög Dániel (1989) – kritikus, Budapest

Habos László (1963) – író, szerkesztő, Budapest

Horváth Ferenc (1948) – sakktanár, költő, Veresegyház

Kerekes Dóra (1975) – megbízott egyetemi előadó, Dunakeszi

Kobza Vajk (1984) – zenész, kalligráfus, eredetkutató, Szentendre

Kőrösi Zoltán (1962–2016) – író, film-forgatókönyvíró, dramaturg

Kurcz Ádám István (1982) – középiskolai tanár, Budapest

Mohai Szilvia (1973) – könyvtáros, amatőr költő, Szeged

Móritz Mátyás (1981) – író, Budapest

Nagy Bandó András (1947) – humorista, író, Orfű

Németh András (1956) – költő, Budapest

Novotny Gergely (1925–2003) – író, költő, zenetanár

Pete László Miklós (1962) – tanár, író, dramaturg, Sarkad

Petz György (1955) – író, költő, tanár, szerkesztő, Budapest

Ruva Farkas Pál (1952) – író, költő, szociológus, Dunavarsány

Szajbély Anna Katalin (1998) – diák, Budapest

Toót-Holló Tamás (1966) – író, szerkesztő, Budapest

Varga Imre (1950) – költő, műfordító, Tinynye

Wehner Tibor (1948) – író, művészettörténész, Budapest

A Magyar Vízfestők Társaságáról
már megalakulása pillanatában feltételezhető volt
későbbi sikeressége.

Tíz alapító tagjának művészi hitele
biztosítékot jelentett a jövő értékteremtéséhez.

Felsorolom őket abban a sorrendben,
ahogyan a Társaság alapító okiratát aláírták:

Bikácsi Daniela, Szily Géza, Kőnig Frigyes,
Végh András, Butak András, Stefanovits Péter,
Szentgyörgyi József, Erdélyi Etelka,
Lóránt János Demeter, El Kazovszkij

Negyedszázados működésük méltó volt az alapítókhoz.

Kérem, kísérje figyelemmel
a Vízfestők tevékenységét. Érdeemes.

Valaholottóló tünetvilág

„Valami rendszerellenesen működött, valamilyen differencia lehetett a szervezetében: az üzletek kijáratánál, az ár-kódleolvasó hálózathoz kapcsolt mágneses kapu minden esetben jelzett, ha áthaladt rajta, akár volt nála kifizetett, semlegesített áru, akár nem. mindig megszólalt a riasztócsengő” (Wehner Tibor)

„Seszin füvet vigyáznak itt / eres márványon füst szavak – / Gyermektelen a mennybe vitt / a sors, vagy szűz mítoszba csak –” (Németh András)

„Mit tegyen, akinek a világ(irodalom) szorosan pántolja a mellkasát? Sőt: fájdalmasan markolja a szívét. Mondjuk neki, hogy innen elindulhat a szabadság felé? Pontosítsuk: itt helyben rátalálhat az igazságra. Javítsunk: itt rátalálhat a szabadság. Pontosítsunk: ez itt a szabadság. (Hagyjuk a politikát, az irodalmat, az országunkat; de akkor miről is volna szó? Hogy megint csak *semmiről?*)” (Varga Imre)

„Gion minden művében vajdasági író, látásmódját és műveinek tematikáját nagyban befolyásolja az az alaphelyzet, hogy a regények és az elbeszélések (ahogy egykor írójuk magánéletének történései is) páratlanul sokszínű nemzetiségi környezetben játszódnak.” (Kurcz Ádám István)

„Nincs ebben semmi különös: a »különbözőség az egységben« ma annyira megfoghatatlan Európában, mint a »testvériség, egység« volt a szövetségi Jugoszláviában. Mindkét ideológia esetében olyan képernyőről van szó, amelyre a népek és egyének saját óhajaikat és váramozásaikat vetítik ki. Ilyen szempontból az »európaiság« mint közös történet, amely több akar lenni alkotórészeinek összességénél, ellenállhatatlanul emlékeztet a »jugoszláv ságra.«” (Aleš Debeljak – Gállos Orsolya fordítása)

Ára: 800 Ft. Előfizetés: 6000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.

(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen, valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.naputonline.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

A folyóirat támogatói:

